

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია
ჯეოლოგიის სამეცნიერო ცენტრი — ჯეოლოგიის ინტორიული მუზეუმი

ქალისტრატე საგუშია

ქართული ზეპირსიტყვიერება

მეგრული ნიმუშები

თბილისი
„მეცნიერება“
1990

წიგნში წარმოდგენილია კ. სამუშეის მიერ ზუგდიდსა და მის მიმდებარე რაიონებში შეკრებილი ქართულ (მეგრულ) პოეტური და მუსიკალური ზეპირსიტყვიერების საწესჩვეულებო, სატრფიალო და ფილოსოფიური ლექსები, სენტენციები და გამოცანები, რევოლუციამდელი და საბჭოთა სინამდვილის ამსახველი მასალები ქართული პუკარედული თარგმანებითა და შენიშვნებით.

წიგნი სასარგებლო იქნება ქართული ფოლკლორის, ეთნოგრაფიის, ენათმეცნიერებისა და მკითხველთა ფართო წრეებისათვისაც.

რედაქტორი ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
იოსებ მეგრელიძე

რეცენზენტები ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები:

ალექსანდრე ღლონტი და აპოლონ ცანავა,
ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, დოცენტი
გიზო ქელიძე

რედაკტორის წინასიტყვაობა

წინამდებარე წიგნის მასალების შემკრები, სისტემატიზატორი და რიგ საკითხთა მკვლევარი, კალისტრატე კონსტანტინეს ძე სამუშია დაიბადა 1917 წლის 12 სექტემბერს ზუგდიდის მაზრის სოფელ ლიაში.

1928—1937 წლებში იგი სწავლობდა და დაასრულა მშობლიური სოფლის საშუალო სკოლა. მოეწყო მაშინდელ ა. ს. პუშკინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო სამასწავლებლო ინსტიტუტში, რომელიც იმხანად ორწლიანი იყო.

აქ, მე, მაშინ უკვე ავტორი მონოგრაფიისა „ლაზური და მეგრული ფენები გურულში“ (იგულისხმება კილოში)¹ და ამავე თემატიკის რიგი სხვა ნაშრომებისა, ვუძღვებოდი ქართული, სომხური და აზერბაიჯანული ენების კათედრას, ენისა და ლიტერატურის კაბინეტს და კვითხულობდი ენათმეცნიერების შესავლისა და ძველი და ახალი ქართული ენის კურსებს.

საკირო იყო ქართულისა და მისი მონათესავე ენების, კილოკავებისა და კილოების ფორმების კვლევა. მეგრულის ზუგდიდური თქმის მასალები სამეცნიერო ლიტერატურაში (ა. ცაგარელი, ი. ყიფშიძე) სხვა კილოებზე ნაკლებ გახლდათ წარმოდგენილი. სტუდენტი კ. სამუშია კი შუაგულ ზუგდიდიდან იყო და კილოური ფორმები იცოდა. იგი დაინტერესდა მშობლიური კილოს მასალებით...

კ. სამუშიამ ინსტიტუტის გარდა 1941—1945 წლებში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტიც დაასრულა. დაუბრუნდა მშობლიურ რაიონს და მაშინდელ პედაგოგიურ ინსტიტუტში ლაბორანტობდა, შემდეგ სკოლებში 34 წლის განმავლობაში ასწავლიდა ქართულ ენასა და ლიტერატურას. სხვადასხვა დროს იყო სასწავლო ნაწილის გამგე, დირექტორიც; ხოლო 1961 წლიდან იგი ზუგდიდის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის ერთ-ერთი განყოფილების გამგეა.

კ. სამუშია ამ ხნის განმავლობაში განაგრძობდა კილოური, ეთნოგრაფიული და ფოლკლორული მასალების შეკრებას და მათ სისტე-

¹ И. В. Мегрелидзе, Лазский и мегрельский слон в гурьинском, Москва—Ленинград, 1938 гв. 248.

მატიზაციას, მოხსენებებით გამოდიოდა სამეცნიერო სესიებზე და თეზისების თუ წერილების სახით აქვეყნებდა კიდეც. მათგან საყურადღებოა ავტორის თეზისები სათანჯოს შესახებ (1965 წ.), ხობისა და ჰანისწყლის სანაპიროზე მდებარე რიგი გეოგრაფიული სახელების თაობაზე და სხვა.

გამოქვეყნდა კ. სამუშიას წიგნები: „ქართული (მეგრული) ხალხური პოეზიის მასალები“ (თბ., 1971 წ.) და „ქართული ხალხური პოეზიის საკითხები. მეგრული ნიმუშები“ (თბ., 1979 წ.).

ამ ორ წიგნს აგრძელებს წინამდებარე მესამე წიგნიც. მასში გარკვეული არათანმიმდევრობა შეიმჩნევა მასალათა კლასიფიკაციაში, მართლწერასა და ეტიმოლოგიებში. მაგალითად, წყალღვთაება ერგე — სახელის მდინარის ენგურ — სახელთან დაკავშირებას (იხ. ქვემოთ) ართულებს პირველის რ-ს მაგიერ მეორეში ნ. სახელ ენგურში ნ ბგერა შეიძლება განვითარებული იყოს გ-ს წინ. (შეადარე ა გ უ რ ი კილოური ა ნ გ უ რ ი — ენგური). ერგე — ში კი რ ძირეული ჩანს. ავტორს მაინც ეძლევა საშუალება გამოთქვას თავისი მოსაზრებებიც.

ეტიმოლოგიებში საერთოდ ბევრ პირობითობასთან გვაქვს საქმე. მაგალითად, კილოური სიტყვა ყ ვ ა ჭ ი ჭ ა, ყ ვ ა ჭ ი ჭ ე ტანპატარა ბაყაყს ნიშნავს დასავლეთ საქართველოში (დიდს გომბეშო, გორდი ეწოდება). გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ყ ვ ა ჭ ი ჭ ა/ე ხალხური გააზრებით შუბლპატარას ნიშნავს. არის ასე შექმნილი სახელებიც: თ ა ვ კ ო მ ბ ა ლ ა — ბაყაყის ნაშიერი, გულწითელა, თავშაველა და სხვა ჩიტთა სახელები, მაგრამ ყ ვ ა ჭ ი ჭ ე შუბლ-პატარად ხალხური გააზრებაა. მეცნიერული ეტიმოლოგიით სახელ ყ ვ ა ჭ ი ჭ ა და ნ ყ ვ ა სახელ მ ყ ვ ა რ ს, ყ ვ ა რ ს — ბაყაყს უკავშირდება. მეტიც, სახელი ყ ვ ა რ ტ ი ბაყაყი ი. ყიფშიძეს გ ო რ დ ი — ბ ა ყ ა ყ თ ა ნ აქვს დაკავშირებული (იხ. ავტორის მეგრული გრამატიკა, 1914 წ. რუსულ ენაზე, გვ. 219; შდრ. კრებული „იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება“, I, 1946 წ., გვ. 7—8. უკანასკნელში არ იხსენიება ნ. მარისა და ზოგ სხვათა სათანადო ეტიმოლოგიები. იხ. ზემოდასახელებული ჩემი წიგნი, გვ. 191).

კ. სამუშიას მსჯელობას ილორის წარმართულ ღვთაებასთან დაკავშირებით (იხ. ქვემოთ) არ ახლავს ნ. მარის, ივ. ჭავჭავიძის, ნ. ჭანაშიას, ს. მაკალათიას და სხვათა მოსაზრებები, რაც გასათვალისწინებელია.

სამაგიეროდ, ს. სამუშიას ცნობა ა გ უ ნ ა ს — ფუტკრისა და თაფლის ღვთაების შესახებ (იხ. ამის შესახებ წინამდებარე წიგნში) ახალია და დიდ ინტერესს იწვევს. აქამდე ვიცოდით, რომ ა გ უ ნ ა ვაზისა და ღვინის ღვთაება იყო გურიაში და გვხვდება იმერეთშიც და რაჭაშიც

ისევე, როგორც დ ი ო ნ ი ს ე ბერძნულ მითოლოგიაში და ბ ა ხ უ ს ი — რომაულში.

რიტუალში განსხვავებებიც არის, მაგრამ ა გ უ ნ ა რომ დიონისეს და ბახუსის ორეულია, ექვს არ იწვევს. მათი მეგრული შესატყვისია ჯ უ ჯ ე ლ ი ა, რომელიც, როგორც ა გ უ ნ ა გურიაში, ახალ წელს (კალანდა საღამოს) აღინიშნებოდა. ამ ადათ-წესებზე აქ აღარ შევჩერდებით, რადგან ისინი აღწერილი მაქვს გამოკვლევაში „დიონისე-ვაკბ-ბახუს-აგუნას კულტი და სიტყვა ღვინის შესახებ“ ჟურნ. Bedi Kartlisa revue de Kartvêlologie, ტ. XIX — XX პარიზი, 1965 წ. გვ. 109—111), აგრეთვე გამოქვეყნებული მაქვს ნაშრომის დასკვნები „ქართული ხალხური მებაღეობა-მევენახეობის ისტორიის საკითხებისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო სესიის თეზისებში“ (თბილისი, 1971 წ. გვ. 9—10).

ამჟამად ყურადღებას ვაქცევ იმ გარემოებას, რომ ყურძნის ღვინო ევროპამ არ იცოდა ჰომეროსის დროს და მის შემდგომაც ხანგრძლივ. იქ სვამდნენ თაფლუქს, რომელსაც ფუტკრის ფიჭვის ნაყენიდან ამზადებდნენ და მათრობელაც იყო.

ამიტომ ყურძნის ღვინის სახელწოდება (ქართ. ღვინო, რუს. ვინო, გერმ. ვაინ და ა. შ.) ქართული სახელწოდების ნაირსახეობად ითვლება, ოღონდ სახელი ა გ უ ნ ა, მით უფრო კ. სამუშიას ახალი ცნობის შემდეგ. ისევ საკვლევეია. საფიქრებელია, რომ თაფლუქი ღვინომდეც იყო გავრცელებული კოლხეთში.

წინამდებარე წიგნის სხვა სიახლეებზე აქ აღარ ვჩერდებით. ქართული ანდაზაა: მსჯობნის მჯობნი არ დაილევაო. მასალა იყოს ზუსტად ჩაწერილი და მათ ანალიზს სხვებიც შეეცდებიან. ამიტომ საქმის ენთუზიასტებს მხარი უნდა დავუჭიროთ და წავახალისოთ.

იოსებ მეგრელიძე

3უკლავნი ჩემი პირველი ჯუანშერის ხსოვნას

შ ე ს ა ვ ა ლ ი

არგონავტების ნაკვალევით ტიმ სევერინის დაინტერესებამ კვლავ აღმიძრა მეგრული ზეპირსიტყვიერების ნიმუშების შეკრება-გამოცემის სურვილი. იგი გამიორკეცა ახლად მიკვლეული მასალების ბრძნულმა შინაარსმა და პოეტურობამ. სულიერი კულტურის ეს ნიმუშები მრავალმხრივ არის საინტერესო.

კოლხეთის ოქროს საწმისის მფლობელ სამეფოს შესატყვისი სულიერი სიბრძნე მოსავედა. ამაზე უთითებს კოლხეთის აკადემიის არსებობა ჯერ კიდევ III—IV საუკუნეებში და ის სულიერი კულტურის საუნჯე, რომელმაც მოაღწია ჩვენამდე მუსიკალური და პოეტური ფოლკლორის ნიმუშების სახით. საოცარია ჩვენი სიმღერები და ლექსები მზის, მთვარისა და ვარსკვლავების შესახებ, „კეისრული“, „კუჩხაბედინერი“, „პარირა“, „მრავალყამიერი“, „კილიალესა“, „ოდოია“, „ხემხუვაიე ხვარიელი“ (სიმღერა ვენახ ხემხუზე) და სხვები:

ჩვენ მიერ შეკრებილი მასალა თავისი მხატვრულ-იდუური დონით ღირსია გადარჩენისა.

მასალა თემატიკურადაა დალაგებული.

როგორც ადრე ჩვენ მიერ გამოცემულ ნიმუშებს, ამათაც ახლავთ საერთო ლიტერატურულ ქართულ ენაზე შესრულებული სიტყვასიტყვითი თარგმანი, რომელიც დედნის ადეკვატურია. ცდა არ დაგვიკლია შეგვენარჩუნებინა ორიგინალის მხატვრული მხარეც.

დიდმა ილია ჭავჭავაძემ აღნიშნა: „ერის კულტურული დონის შეფასებისას ფილოსოფოსი იტყოდნენ: რამდენი საქვეყნოდ ცნობილი მეცნიერი და ფილოსოფოსი ჰყავსო, რამდენი ნიჭიერი მთქმელიო!“ ეს ნიშნავს იმას, რომ მატერიალური კულტურის ძეგლებთან ერთად, სულიერი კულტურის ძეგლებსაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება წარსულისა და აწმყოს კულტურული დონის წარმოსაჩენად.

ქვემოთ წარმოდგენილი მასალებიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებენ დღემდე ნაკლებად ცნობილი მეგრული ვარიანტები თვეებისა და სოფლების გაბაასებისა, ლოცვებისა და სათანადო რიტუალების შესრულებისა.

ჩვენი მუზეუმის ექსპედიციებში ვცდილობდით ხალხური სიმღერის ზუსტად ჩაწერას, რისი ტრადიციებიც დიდი ხანია შევიმუშავეთ კომპოზიტორების — ა. მეგრელიძის, ალ. ფოცხვერაშვილის, გრ. კობალაძის და სხვათა დახმარებით. ახლა კი ზოგი ლოტბარი ცვლის არა მხოლოდ სასიმღერო ტექსტს, არამედ მუსიკალურ კილოსაც. ამის მაგალითები არაიშვიათად გვესმის ესტრადებიდან, რადიოს, ტელეხედვის და სხვა ტექნიკური საშუალებებით შესრულებულ მუსიკალურ ნაწარმოებებში. მით უფრო მიუტევებელია ხალხური ნიმუშების გადამღერება და ზოგიერთი პოეტისაგან ორიგინალურ ნაწარმოებად მოწოდება.

I ფილოსოფიური ლირიკა

1. ბედნიერ დო უბედურცუ...

ბედნიერ(ი) დო უბედურცუ
ართო გემიძენა შარა.
ირო მითინ(ი) ვა ვორეთ,
ტყურათ დუც(უ) იბლორენტ
ვარა...

5. შენგებულო იფცხოვრათ,
დუცუ მითინქ ვაუჩქარა,
ვარა უკულ(ი) გვიანი რე,
ჩილამურით გილანგარა

ბედნიერს და უბედურს...

ბედნიერს და უბედურს
ერთი გვაქვს შარა-(გზა);
უშედგოდ თავს ვიტყუებთ,
თორემ მუდამ არა ვართ.

შეგნებულად ვიცხოვროთ,
თავს არვინ არ უჩქარო,
თორემ მერე გვიანაა,
იტირო და ცრემლი ღვარო.

2. უური დო ხორცი

საჭირო რე შურიში
სიწვრდე, სენტელე,
მუჟამც შური ხერენცენი,
ბეალარა დო სენტერე...

5. თი დროს ძორც აწუხენც:
სისუსთე, სიყვინთელე;
შურ(ი) დო ხორცი
ნირზენანი,

ჯვეშ(ი) ულუნა სინტერე.
შურქუ დეჩაფანასგ და,

10. ხერენც ნძორი, თიში ტერი,
საწყალ(ი) შური იწუხებუ,
უჩათ აკოპელეტერი.

სული და ხორცი

საჭიროა სულიერი
სიჯანსაღე, სიმთელე,
როდესაც სული ხარობს,
მზიანი და სინათლეა...
იმ დროს მძორს აწუხებს
სისუსტე, სიყვითლე,
სული და ხორცი რომ ქიშპობენ,

ძველთაგან მოსდგამთ მტრობა-
სული რომ დაჩიავდება,
ხარობს მძორი, მისი მტერო,
საწყალი სული სწუხს,
შავი ჯანლით: დაბურვილი.

- კოჩქ ვაგოზურდა, ხანდა დო
 ლემათ
 რინას დაღალი თია საღალე,
 სქან(ი) რინას შხვაშის ვა
 მუეძინანა
 მუსხიშახ ეშე ვა დემაღალე...
5. ართშა ერჩქინდი, ართშა
 ლურუქუ,
 ქიპამ(ი) ლურაშა ირფელიშ
 გემო,
 თე ცხოვრებაშა ირკოც
 უკათე,
 აბა, ქიანა ართიშ(ი) რენო?!
 ლურაშ(ი) უკული მეტ(ი)
 რინა ვა რე,
10. ეცად(ი) თაქ ორღე გიმოთ
 რინელი,
 თევრენ დორთელი თაქ კოც
 ვაუძირ,
 ვართ თაურე ულირ(ი), თექი
 შინელი,
 კუნტა ცხოვრება—წვალეზათ
 ეფშა,
 დრო გვწონტებულ(ი) ვა
 მიჭირინე,
15. თოლეფც ვაშაძუნდას ოშქათ
 ჩხვინდინი,
 თოლი თოლოეს ვადინტგრინე,
 ათეშენი რე ირო ლემა რე
 დო ცხოვრება რე დიდი(ი)
 ზღვა დურუმი.
 მინ(ი) „კორპიცალო“ ეი
 მინიფაფუ,
20. გიმე ინწყუუ ქუა ხურუმი...
 ზღვაშ(ი) სქერაფაშა ქუაშ,
 ნდლულაფაშა
- კაცო, არ შედრკე, შრომით და
 ომით
 ყოფნას აართვი ღალა წილ-
 ხვედრი,
 შენ სხვის ყოფნას ვერ
 მოგიმატებენ
 რა ზომამდეც რომ ამაღლდე
 ზევით.
 ერთხელ გაჩნდი, ერთხელ
 მოკედები,
 შეიტკბე სიკვდილამდე ყოელისა
 გემო,
 ცხოვრება ყველას წილხვედრია,
 აბა, ქვეყანა ერთის როდია?!
 სიკვდილის შემდეგ ყოფნა არ
 არის,
 ეცადე აქ იყო ყოფნით დამტკბარი,
 არვის უნახავს იქ ჩინებული,
 არც იქედან აქ დაბრუნებული.
 მოკლე ცხოვრება — წვალეზით
 სავეც
 დრო გაქცეული ვერ მოიქცევა,
 თვალეზს შუა რომ ცხვირი არ
 იყოს,
 თვალი სათვალეს არ დაეტევა.
 ამიტომეა, მუდამ ბრძოლაა
 და ცხოვრებაა დიდი ღრმა ზღვა
 ზოგი „კორპივით“, ზემოდ
 ტიეტვიებს,
 ქვევით იძირება მკვრივი სიპი
 ქვა...
 ზღვის დაშრობამდე, ქვის
 დადნობამდე,

ათაში(ი) იცუფუ (უ) -ნირზება-
რკინი,
უბალო შურიში წვრდგს
ოჩხუპუ,
ჯვეშუე მოძენა ნირზება-
წყინი...

25. ათაში ირთუუ ჩქენი
ცხოვრება;
კოჩ(ი) ღო ეშმაკი რინას
მართენა,
არძას ობალე ათე ქიანა,
მარა ართიანც ნებას
ვარზენა!...

ასე იქნება ქიშპობა-რკენა,
ბოროტი სული წმინდასა ებრძვის,
ძველთაგან მოსდგამთ უინი და
წყენა...
ასე ტრიალებს ჩვენი ცხოვრება;
კაცი და ეშმაკი ყოფნას მართავენ,
ყველას ეყოფა ეს ქვეყანა,
მაგრამ ერთმანეთს ნებას არ
რთავენ...

4. ღოგაღუშუთუნი

როცა მოგვადებიო

ღობღურუთუნი(ი),
ღობრწყინგნა,
სასურდით გოფობრგნა,
კუბოს ქინმოსვანჯუანა,
უჩა დიხას ღოფობრჟუნა.
5. უკულ(ი) ართიანც ვაბძირგნთ
ვართი ოცქვაფალო ღო
ვართი ოგორაფალო,
აკა, ჭირქა ღვინ(ი) გემიშვი
სი ჩქიმ(ი) ოჩხონაფალო!..

როცა მოვევლებით, გავვაწყობენ,
სუღარას შემოგვაფარებენ,
კუბოში ჩაგვასვენებენ,
შავს მიწაში დაგვფლავენ.
მერე ერთმანეთს ვერ ვნახავთ
ვერც საქებრად და
ვერც შესაგინებლად,
ჭიქა ღვინო დამილიე
შენ ჩემი საცხოვრებლად!..

5. გური ღო ღურუთ

ჯული და სიკვდილი

ღურუთ ღორონთქ ღოქუყუას
მუქო ორისინანცგნი,
მუ იცუფუ რჩენგ კოც
ბრელი ვიუჩინასგნი!..
5. ცოდვას თაქი მუკანწყუცნო!
უგენძორენც რინასგნი?!
მოსვანჯაშა გურ(ი) აფუნნი,
რჩენგშ(ი) ირი სგმანცგნი;
ხვალე გური ვეეჟერცგ,

ღმერთმა დასწყევლოს სიკვდილი,
რა სახითაა, რომ იკრიქება,
ბევრხანს რომ არ უცადოს
ბებერ კაცსა, რა იქნება?
ცოდვას აქ ანანიებს,
ცხოვრებას რომ უგრძელებს?!
როცა მოხუცის ყოველ სახსარს
მოსვენებისკენ რომ გული უწყევს,
მარტო გული არ იჯერებს

1 ცოდვას საქაოში აცლას.

10. მუჭო ორკიპინანცენი;
 ის ოკო იშო-იშო
 ხანცე გნოვკენანსენი;
 პარამი დო ურძღაფელა, —
 კოჩიშ(ი) გური უბედური!
 15. ვა უბაღენო, მუ ხანი რე
 ირიართო იჭგვაჯგუნნი?!
 ირი დღა დო ირი სერი
 ვა ლურცუ დო ისოფუენი,
 ხვალე თიწქმა ქემისევანჯე
 20. დიხათგ დიფორუენი.
 დიხაშ(ი) მეტი კოჩიშ(ი)

გურცუ

- მუთენ(ი) ვა მოპატენანცე:
 მუდგა ეფერი რჩენეარდე დო
 დახოლებური საბოლას,
 25. ოსურც(უ) ვემკუარშიყუე,
 გური იშენით(ი) ვარლოლანც.
 სქემამი ცირა მიშასენი,
 თეურე მიკოჯინუნდაც.
 გურცუ ვა ურჩქილა ვარა².
 30. სოდგა მიგოდინუანცე.
 გურცუ ოკო თექიანას
 ირიართო გულენდასგ,
 ა, გოკონდა სასტაული,
 მუ უკეთებუ ბუნებას?!
 35. ღორონთქ კოჩი აკეთენი,
 გური ქინოდუ საგურეს,
 ირფელიში ოწოხოლე
 გურც წოროფა დაგურესგ,
 ათექ ვაშქოქყორდან ვარა,
 40. ღორონთი ვაიყაბულენც;
 მემძობელც ჯგერ(ი) უზალი,
 ნგმ უნთხორგ საფულესგ,
 შხვაშ(ი) სიკეთეში დანჯარება
 გურცუ დაგიძაბუნენც...
 45. გურც უჯორც ბჷაში-ბჷალარა,
 სიტგბა დო ჩხანაია,

აგრე (ძლიერ) რომ კერპობს;
 მას უნდა იქით-იქით
 ხანს რომ გადაუწიოს;
 არამი, გაუმძღარი, —
 კაცის გული უბედური!
 არ ეყოფა, რა ხანია
 გამუდმებით, რომ ტოკავს?!
 ყოველ დღე და საღამოს
 ქლასუნობს და არ სძინავს,
 მხოლოდ მაშინ მოისვენებს,
 მიწა რომ დაფარავს.
 მიწის მეტი კაცის გულზე

ვერაფერი იბატონებს;
 რაგინდ ბებერი იყო და
 დაახლოებული დასასრულს,
 ქალს რომ არ გაუარშიყდე,
 გული მაინც არ გიზამს.
 ლამაზი გოგო რომ მიდიოდეს,
 იქითკენ მივახედებს,
 გულის წადილს ნუ აპყვები,
 თორემ სადმე დაგკარგავს.
 გულს უნდა ამ ქვეყნად
 გამუდმებით სეირნობდეს,
 პა, თუ გინდა სასწაული,
 რა შეუქმნია ბუნებას?!
 ღმერთმა კაცი რომ შექმნა,
 გული ჩაუღო საგულეს,
 ყველაზე უწინარეს
 გულს ტრფიალი ასწავლეს,
 ეს არ დაგავიწყდეთ თორემ,
 ღმერთი არ გიყაბულებს;
 მეზობელს კარგი უნატრე,
 ნუ გაუთხრი სამარეს,
 სხვის სიკეთისადმი შური
 გულს დაგიძაბუნებს...
 გულს უყვარს მზით-მზიანი
 სითბო და (ღარი) მზიანი,

1 გამუდმებით რომ ჯაჯგურობს.
 2 გულს არ მოუსმინო.

ღურუუ ღორონთქ დოკუყას
ძვალი ოხარკალაია!..

სიკვდილი ღმერთმა დასწყევლოს.
(სრულა) ფხაკუნა ძელიანი!..

6. სირჩენუი

სიბერე

- სირჩენუე — კოჩიში ნტერი,
მისგთ თეიშა მიართენი,
იწყკმა მუთუნ ვაგუურტუ
მუდგა ეფერი(ი) პატიცენი;
5. ვაიზვადღ დო ვართი ძირგ,
ეჩხუბე დო ერკინენი.
საშველ ვარე სქან კოჩანა
სირჩენუევს ვადუთმენი...
ღორონთ(ი) ჩქიმი ახალობა
10. სქანდღ მოკო იბიდენი,
სიცოცხლეშა მიფასენდა,
ვა მიჩქ მუქო მუქმადენი!..
ახალობაში ნანდულ ფასი
ქოთქვი, მუ იღირუაფუ?
15. სირჩენუეე მიგონინი,
კოჩი მეიღინუეაფუ!..
მუშენი რე სირჩენუეე
სი ირკოჩი გონდურუნნი?
მუ ნძალა რექ სი ეფერი;
20. სქანდა ირკოც ოშქურუნნი¹
მუ ცოდაქე ეგორჩქინგ
ჩქენი მაშქურინაფალო,
დემიშკოცე გინაშქევანქე
ტუტლაშ ინახუნაფალო.
25. სირჩენუეე მუშით მუურც(უ)
მითინი ვააპეჯენცე,
ქემუურც დო დორბორკენცე
დაიკუნტარენც ნაბიჯებცე;
ცოროფილშა ვაგალინე,
მარა გური ვაიჭერცე...
30. შური, ნძორიშ(ი) მათხილარი,
რჩგნკოც ძიუთ ინაქანცე,
შორშარაშა ვაალინე,
ჯგირო ვარე, ილახანცე,

სიბერეა კაცის მტერი,
ვინც იქამღე მიადწევს,
მასთან ვერაფერი გავა,
რაზომამდღეც პატივი სცე;
არც შეგხვდება, არც ნახავ;
რომ ეჩხუბო და ერკინო.
შველა არაა, შენი კაცობა
რომ სიბერეს არ დაუთმო...
ღმერთო, ჩემი ახალგაზრდობა
შენგან მინდა შევისყიდო,
სიცოცხლის ფასად თუ ყიდი,
არ ვიცი რით შევიძინო...
ახალგაზრდობის ნამდვილი ფასი
თქვი, თუ რა ეღირება?
სიბერის შოგონებით
დაღუბე კაცობრიობა!..
სიბერეე, რატომაა,
ყველა რომ შენ გემდურის?
რა ძალა ხარ შენ იმფერი,
რომ ყველას შენი ეშინია!..
რა უბედურებამ გაგაჩინა.
ჩვენდა შემაშინებლად,
ღვეკაცს გადააქცევ
ხაპირში ჩასასმელად.
სიბერე თავისით მოღისი,
არავინ აპატიეებს,
მოვა და შეგბორკავს,
შეგიმოკლებს ნაბიჯებს:
შეყვარებულთან ვერ მიხვალ,
მაგრამ გული არ გიჭერის...
სული, მძორის მწყემსი.
ბერიკაცში ძლივს ხროტინობს,
შორ გზაზე ვერ წავა,
კარგად არაა, ავადმყოფობს,

¹ (აქ) კაცი დაღუბე.

35. მარა იშენ(ი)ლორონც ოხვეწ,
ქემაცალი ჭიჭეხანცე!..

მაინც ღმერთს ეხვეწება,
კიდევ დამაცალე ცოტა დრო!..

7. ხარხიში ზენია

ხალხის ზენია

„ირკოჩ(ი) ფირქენც, მუ
ორთგნი

ყველა ფიქრობს სხვაზე უფრო

შხვა კოჩიში უჯგუშისგ!

უკეთესად მოქმედებდეს.

— მუგოშინანთ ერკებულო,
მის-მი მუთუ უჯგუნ თისგ.

— მოგახსენებთ გამოთვლილად,
ვინ-ვისა რითა სჯობდეს.

5. ართგან კათა ვაწუბენცგ²,
ღუდ(ი) მეუღუ დიდი ჭკვერო,
ირო ქვარას ალაჯინე,
ქააფუნო ვანი რძღელო;
საქიანო ეიონწყემ(უ)³

ზოგიერთი დარდიმანდობს,
თავი მოაქვს დიდ ჭკვიანად,
ყოველთვის მუცელს ჩასცქერის,
თუ კი ჩათვლის (თავსა) მაძღრად.
საქვეყნო გასაჭირი

10. ღუც(უ) მეუღე ორთუმელო;
გოკურცხუნ, თქუნც

თავქვეშ უძევს მას სასთუმლად;
გაიღვიძებს, იტყვის — „მოვიგეო,

„— მიბგია,

ართი კვალა, ართი ლელო!“..

ერთი ბაღი, ერთი ლელო!“..

მაჟრა ფა რე ნულიშ გიმე,
ხანგეფი დო ლენჩეფიში,

მეორე წყებაა ნულს ქვევით,
გიყების და ლენჩებისა,

15. ხაკუცეფი, ხირმიშთეფი,
აბრაგი დო ქენჩეფიში.

ბეპრეების, ბაქიების,
ავაზაკთა და ფრენიებისა.

ათე ფა ოგვაჯე რე,
ირინერი შერეფიში.

ეს წყება ბუღე არის,
ყოველგვარი შტერებისა.

მასმა ფა რე ჟი ნორმა,

მესამე წყებაა ზენორმა,

20. დიდი უღუ ასა-გასა,
ოკითხო თის გეუხე,

(მას) დიდი აქვს კიდე-განი,

თელქიანა, თელი მასა.

გასაკითხად მას მიაჩნია
მთლად ქვეყანა და მასა.

თე ჟი ნორმა გენია რე,
თელქიანაშ(ი) მარსხებელი,

ეს ზენორმა გენიაა,
მთელი ქვეყნისა დამხსნელი,

25. მარა თენა უფონდიკეს

მაგრამ ეს უსუსურმა

ვაუჩქ, მირე მარგებელი;

არ იცის, ვინაა მარგებელი;

შხვა უქკუეთ მიოჩქე დო

სხვა უჯკუოდ მიაჩნია და

თვითონ ვა რე სარგებელი.

თვით არაა სარგებელი.

ნული ნორმა სიბუგე რე

ნული ნორმა სიბეცეა,

1 იხ. ლექსი „ბორჯი“ ავტ. მოქმელი დანე ფიფია.

2 ერთი წყება ხალხისა არ სწუნს.

3 ასახსნელი.

30. ორსიმინანც ხვათაფალო, ართი უღუ საფირქალო, — სადილი დო საკაქალო, ათენეფი ზეშ-კეკი რე, მაჯინე რე ზეფირიში,
35. ყირპიჯალას გეგაფილი, იშო-აშო ფეფინიში. ვაგეგებუ მერთელეფი; ბოროტი დო კეთილიში; ვართ(ი) ურაშა მიოთინანც,
40. ვართ(ი) მინჯე რე ხენდილიში. გენია ურას დოხენდგნც, ბუგა ხენდილც ონტინუანც, ბუგა შარას გილასგნც¹, გენია შარას გოწურუანც²,
45. ბუგაშ გური ნოდია რე, გენია პოპორც გონჩურუანც.

იბღვირება მარტოდ-შარტო, ერთი აქვს საფიქრალი, სადილი და საუზმე. ესენი ქარაფშუტებია, შემომყურე ზეფირისა, ორპირობას დაჩვეული, იქით-აქეთ ფოფინისა; არ გაეგება ფანდებუ, ბოროტის და კეთილისა; ურასთან ვერ მიჰბედავს, არც პატრონია დაგეშოლისა, გენია „ურას“ გახედნის, ბეცი გახედნის გააქვევს, ბეცი გზას აგირევს, გენია გზას გაგიკვალავს, ბეცი გულმხდალი არის, გენია ღვარცოფში გაცურებს.

8. სამიანოთ გასაკვირი

სამეხნოლ გასაკვირი

მუშენი რე თე ქიანას მითინ(ი) ვა რე ართმაგური?! თეშენი რე შხვაშხვა ჭკუა, ბალაგარეფი არაგუენი —

5. უჩადლაში გუნაჰყეფი გვაგვილ(ი) ხე დო ნაჩაქური; თე ქიანა გვლგვა რე დო ცხოვრება—აღდაჩხერი.

რატომ არავენ არაა ქვეყნად ერთურის მაგვარი?! ამიტომაა სხვადასხვა ჭკუა ეჯახებიან ონფარნი, — გვემილი ხელი, ქუსლის ნერჩი, შავი დლისა მონაგარი; ეს ქვეყანა ძელი არის და ცხოვრება ცეცხლის ალი.

9. წუთისოფელი

წუთისოფელი

წუთსოფელც დროში ღალა განგებაში იმენდი რე, თინა მუს(უ) მოილანცენი, გინოჰყვადილი ბედი რე. მუთ(ი) მორძენი, ისრულებუ,

წუთსოფელში დროს გატანა განმგებლის იმედით არის, ის რასაც მოგიტანს, გადაწყვეტილი ბედი არის. რაც მოგსდგამს, ის სრულდება,

იშა სოთინი ვენტინე,

ვერსად გაექევი მას,

1 გზას წავიშლის.

2 მიგანიშნებს

ფური ჭგერო ოკო მილე;
მუთუნით დუდი ვერსხინე!...

ცუდს. კარგად უნდა. რაცხდე,
ვერაფრით დაიხსნი თავს...

10. სირჩენუმე

სიგურა

ირფელიში უფრაში რე
სანგარო ათე რჩენა,
თოლც სისენთა ვა ულუ დო
ცუცუ ვაპალუუ¹ რჩქილა.

ყველაზე უარესია
ონავარი ეს დაბერება,
თვალთ სინათლე არა აქვს და.
ჩამქრალია ყურთასმენა.

5. ფერი დო ხორცი მედინგნი,
უსქვამელა ორე თინა²...

ფერი და ხორცი რომ გაქრება,
სილამაზეც მას. გაპყვება...

მეცნიერი ორდასენი,
თისგთ(ი) უდინ მუში რჩქინა;
კოჩი თაშ(ი) გინირთუენი,

მეცნიერიც რომ იყოს,
მასაც ცოდნა ეკარგება;
კაცი ასე რომ გახდება,
მერე რად ღირს მისი ყოფნა?!

10. უკული მუშა ღირ რინა?!
თეცალ(ი) შარა აწობძენი,
მოშქურ(უ), მარა მუ
ფქიმინა?

ასეთი გზა წინ რომ მიძევს,
მეშინია, მაგრამ რა ვქნა?

ახალგაზრდეფც ვა წანა,
რჩენუვეფიში მიკოჯინა,

ახალგაზრდობას არ სწამთ,
მოხუცებულთა მიხედვა...

15. თის მუშენ ვა კითხულენა,
თაშ(ი) ვაჯოფე ირო თინა.
ინა მითინც ვეშაგორგნც
შაშმანგი რე ეში შარა,
ღიმდარი დო ღარგბი

იმას რად არ კითხულობენ,
ის მუდამ ასე არ ყოფილა.
ის არავის არ არჩევს,
გამართული აქვს შარა,
მღიდარი და ღარიბი

20. თეშოთგ რე ალა-კვალა.
ნოშქვერო გინგართუუ,
კასათ გილუდასგნ ფარა...

მისთვისაა თანაბარი.
ნახშირად გადაგვექცევა,
სალაროთი რომ გვქონდეს

ფული...

ირკოცვ გაჯოგუუქუ,
მუჟამც მიდგალენი ძალა...

ყოველივეს შესძულდები,
როცა გაგეცლება ძალა...

25. საუკუნოში რინა
მუკირულე ჩქარასენი.
ახალგაზრდეფც თეს ფთხორე,
რჩენა ვამწმოცვლასენი;
მოთალეფც უციგანგნა.

საუკუნის არსებობა
გაირბენს ძალზე ჩქარა.
ახალგაზრდებს ამასა ვთხოვ,
სიბერისთვის არ დამძრახონ;
შვილიშვილთ ემასხრებიან;

1 სრულიად არ გააჩნია.
2 ულამაზო შეიქმნება.

30. „მუჟამც ღურუ სქანი ბაბუ; მუშენ ვა ღურუ თეზმა ხანც, ესე რინა ანწ(ი) მუ აფუ?“ მუს ვოცილგთ თე კათასგ, მოხუცებულც მუს გგმაბუ?!“

35. ჩქე გგმოძიციანთ, მარა ეცალი თქვანოთ(ი) დინწყუაფ(უ).

40. ჭგერი კოჩი თი კოჩი რე, რინაშ(ი) ვალი მის უგაფუ, სქან სირჩენუვეს შეხვადი, შხვაში ამბე სი ნემ გაფუ!.. ახალგაზრდა ჩქეთ(ი)

ვორდითგ, ვოკათვლით ცხოვრებასგ; კენოსქალადირი ვა ვორდით ჭგერი დროში ტარებასგ,

45. ასე, მუჟამც დიბრჩენითგ(ი), ქინვოლითგ გონებასგ, ახალგაზრდობა ქენოჭგვე ირინერი ქონებასგ.

„ბაბუა როდის მოგიკვდება, რატომ არ მოკვდა ამდენხანს, აწი ყოფნა რად სჭირდება?“ რას უშლით ჩვენ ამ ხალხს, მოხუცებს რას გვერჩის?! ჩვენ დაგვცინით, მაგრამ ასეთი მოეწყობა თქვენთვისაც.

კარგი კაცი ის კაცია, ვისაც გადუბდია ყოფნის ვალი, შენი სიბერეს შეეგებე, ნუ ერევი სხვის ამბავში!.. ახალგაზრდა ჩვენც ვიყავით,

(ჩვენც) ვერიეთ ცხოვრებაში; ჩამორჩენილი არ ვყოფილვართ, კარგი დროების ტარებაში. ახლა როცა დავებრდით, ჩავვარდით საგონებელში, ახალგაზრდობა სჯობია ყოველგვარ ქონებასა.

11. სირჩენუმეში ლერსი

ლემსი სიბერეში

სირჩენუვე, თე ოხერი, თე ლახალა უჩურცხელი, ირკოც მოძენცენი ფერი, ქოთი ირკოჩიში ტერი:

5. სიძაბუნე რე ბალაგარი, თენა ირკოცგ ბჯოგენა; მარა იშენ(ი) მისხუნუნა მუდგა რდასგ(ი) გილარჩენა; გორჩქინუუს ვოხვეწგთგ —

10. „ქახანც ქომუჩი ხოლო რინა“.

გიჩქდანგ ჭიმაღეფი, ჭვეში ამბე რე სისმარი; მომავალი(ი)რე საქმე, ვარა ღურელი რე წინაპარი.

15. სირჩენუვექ მუმერუუ დო ათეთგ რე მა გემწარი.

სიბერე, ეს ოხერი, ეს სატკივარი განუყრელი, ყველასთვის მოსალოდნელი, კიდევაც ყველასი მტერი; სიძაბუნეა ონვარი, ეს ყველასთვის საძაგელი; მაგრამ მაინც გვირჩევენია რატომღაც დაბერება; გამჩენსა ვეხვეწებით — „ცოტანით კიდევ მომეც ყოფნა“.

იცოდეთ მეგობრებო, ძველი ამბავი არს სიზმარი; მომავალია საქმე, თორემ მკვდარი არის წინაპარი. სიბერე მომერია და ამითაა რომ გავმწარდი.

- გურცუ ღანჯიქ ქვმკვმასუ;
მუთუნითვ ვამქმადერგ.
წმინდანობა ვამნარტებუ,
20. ასე ექვ გამაბერგ;
ონდეთ გილებაბრკალქქვ;
დო მიმინო გამანძერგ...
ახლობას მუთ ბწანდგნი,
ირფელიართო გამომტერ,
25. ვენგოჯინე, ვენგოძიციანც,
— გინთხანცია რჩენგშ(ი)
შური;
მუშენ(ი) ვა უჩქ ღორონთობა,
მუთ(ი) ღირჩენუ
უბედური...
ახლობა ვა დგმართუნან(ი),
30. თენა ჩქგნო მის ოძვირგ?!
ჩქიმ(ი) ბოშალა ვავძირგ
თის,
ჩქიმ სირჩენა ნგმ ოძირგ.

- გულზე ჟანგი მომეკიდა;
ვერაფრით ვერ ჩამოვწმინდეთ.
წმინდანობა არ მინატრია,
ახლა ამან გამაბერა;
ძლივსლა დავბარბაცობ
და მიმინო გამაძერა...
სიყრმის ჟამს რაც მწამდა,
სუყველა გადამამტერა,
არ მოგხედავს, არ გაგიცინებს,
— აგდისო სიბერის ხუნი;
რად არ იცის ღეთის განგება,
თეთონაც დაბერდება უბედური...
ახლობას რომ ვერ ვიბრუნებთ,
ეს ჩვენთვის ვის ეძვირება?!
ჩემს სიყრმეს ვინც არ მოსწორება,
ნუ იხილოს ჩემი დაბერებაც...

II. ს ა ტ რ ფ ი ა ლ ი ლ ი რ ი ძ ა

12. ჯღარუ თოლი

- წგრდ ფალუნც, იშვაშვალ,
მუშენ(ი) დუვაპარდე?!
ირ(ი) სქვლედში ჰყოლოფუა,
სი ხეპარდე!
5. მუსუთ(ი) ჰყანა ვემშაძგნი,
მუთუნც ვარდე;
ფალუაშ(ი) ტვბინც იშ
ხოლოშა. ვე მიართე...
ინა ორე ვარა ცუნგა, ვარა
ცვერე,
10. ინა ირო ოდინაფუ შარას
გერე.
ორე ნახა უჩადლაში
უფეროში,

ციხფარი თვალნი

- სალი ხარობს, ხასხასებს, რატომ
დავაყვედრი?!
ყოველ არსებისათვის წყალობავ,
შე დალოცვილო!
რასაც ყაირათი არა აქვს, ვერ
ელირსება გაზრდას;
გახარების მადლი მასთან ახლოს
ვერ მიადწევს...
ის არის ან ყრუ ან ბრმა,
ის მუდამ დაღუპვის გზას ადგას.
არის ნაშობი შავი ღლის
უფერაღლისა;

მისგთ(ი) გურკუ ვაუჰამენც
 ჩე პეროუი;
 ნორღვაცალო ერზამილი
 ღღლე ვარდი,
 15. ერბიანი, გოფაჩილი, ბეაში
 ნარდი,
 მესიშ(ი) ჰვიმათ გობონილი,
 ჩხაპალერი,
 ოჰმარეში ცუნჯით
 გინოშხაფალერი.
 გმაშინენ(ი) ცოროფილიში
 თოლი ჭღარუ,
 20. იბცალებუქ დო მოსვანჯა
 ვამიჰარუ...
 გვალაშ(ი) წვანდის ოსქვანც
 თგრიშ(ი) გარგუნჯელა,
 ეი მუნარე ჩე მუნაფაშ(ი)
 ყორში ჩელა.
 25. ბეა ბარჩხალანც თოლი,
 ორქო თოლიგვირა,
 ფორჯნც, ნწყუნცუ
 ფრინველეფიშ(ი) ჰამო
 ბირას.
 ჩე ჩხორია უჰკვაჰკუანც
 ჩე ქაქაბის,
 30. გურალაჰვილც ემიტახნც
 ჰუა-ჯაბის,
 აწმადირე ჭღარუ თოლი,
 გურკ მინალუნც,
 დო ცოროფა, პიორელი
 ირღუუ, ფალუნც...
 35. ცოროფა რე ჰყოლირი(ი)
 გურკუ იწკაფუნი,
 აღდაჩხგრო ონტუუ წვრდეს
 ჩე აფუნი...
 გენაფალათ გოსორგელე
 წვრდუშ(ი) კართე,

ვისაც გულს არ უტკობს
 თეთრი ქაფი;
 ღველფივით ანთებული ლალი
 ვარდი,
 ეშხიანი, გადამლილი, მზის
 ნაზარდი,
 მაისის წვიმით განბანილი და
 მორწყული,
 დილის ცვარით
 შხაჰმოსხურებული.
 გამახსენდება შეყვარებულის
 ცისფერი თვალები,
 ვცოფდები და მოსვენება არ
 მიწერიას;
 მთის მწვერვალს ამკობს თოვლის
 გვირგვინი,
 ზევით ადგას თეთრი ღრუბლის
 თეთრი გუმბათი.
 მზე ჩახჩახებს თვალი, ოქრო,
 თვალუჟუჟნა.
 ფარავს ძირავს, ფრინველების
 ტკბილ სიმღერას.
 თეთრი სხივი უციმციმებს
 თეთრ ლაქვარდს,
 გულდამწვარს აღმიძრავს
 სატკივარს და ჯავრს,
 მომეჩვენება ცისფერი თვალი,
 გულს მიდაგავს,
 და ტრფობა, აყვავებული
 იზრდება, ხარობს...
 სიყვარულია დაჰრილ გულში
 რომ იღრინება,
 ცეცხლის აღმოდებული წმინდას
 თეთრად ხამს...
 ნაზარდ ყლორტებით დახუნძულა
 წმინდისა კალთა;

40. ფალუაზე ვაგანტინე,
   ვაშვგართე.
 ფალუა რე სოროფაში
   ნაეგრალი,
 სოროფა რე ჩქიმ გურიში
   მანკირალი.
 ფალირ(ი) ტები ორე
   შურიშ(ი) ორინალი,
 45. მაფშალიაშ(ი) ორინალი,
   ოპირეში,
 ორე შურიშ(ი) მალამა დო
   ობირეში...
 ჩქიმი გური ინოქვილი
   იშხანც ილგნც,
 აწმაძირენ(ი) ჭლარუ თოლი
   ცაშიფერი,
 50. დო შხაფილი გური შერენც
   ნალგმერი,
 სოროფა რე ფალუაში
   ნაჟირალი,
 ჭლარუ თოლი ჩქიმ გურიში
   მანკირალი.

- ვერ გაექცევი, თავს ვერ დააღწევ
   ზრდას.
 გაფურჩქენაა სიყვარულის
   ორეული,
 სიყვარულია ჩემი გულის
   დამფუფქველი.
 გაფურჩქენილი ტვერი არის
   სულის სამყოფი;
 ბულბულის სამყოფი საყვავილე
   არის სულის მალამო და
   საგალობო...
 ჩემი სული ჩათუთქული შფოთავს
   დელაავს,
 როცა მომეჩვენებნე მოციმციმე
   თვალი ცისფერი,
 დაჭრილი გული შტერობს
   ნაოშარი,
 სიყვარულია გაფურჩქენის
   ორეული,
 ცისფერი თვალი — ჩემი გულის
   დამფუფქველი.

13. ცირა.

გაღონვილი

- ბადგდიქე ქემორთგ დო
 ქედოღოხოღ ქიქე შორცგ,
 ფრიმულ(ი) თგრიცალი აფუ,
 ჩე მუნუვებე ცალი თოლცგ.
 5. ართი ძლაბი მოსუნცუნი,
 მი სო ძირგნც იში ტოლცგ?
 თოლეფც ჩხორია
   ელმუვცენც,
 ღვანწკეფი ვარდიშორო
   პონც.
 ალ-დაჩხგრცგ გოირჩქინანც
 10. ართი თიში ინოჯინა;
 დეხოლენი, დიქუუქუ,
 უჯგუ ხოლო იშო ნტინა!..

- ბერიკაცი მოვიდა და
 ჩამოჯდა ცოტა შორს,
 წვერი თოვლივით (თეთრი) აქვს,
 თეთრი უფარავს ცალ თვალს.
 ერთი გოგო რომ მოყვება,
 ვინ, სად ნახავს მის ტოლს?
 დაწვი ვარდივით უყვავის,
 თვალეზიდან სხივებს ფენს.
 ერთი მისი შემოხედვა
 ცეცხლის აღს გაგიჩენს;
 მიუახლოვდე, დაიწვები,
 სჯობს იყო (ისევე) შორს!..

- ალბათ სისქვამეშ ღორონცგ მოწყვენაფუ ცასგ რინა,
15. ქიანაშა გიმუვლებუ, გოვკეთებუ თაქი ბინა; ძარწუფაშა უგგ ლეშქვი, სპილოშ (ი) ძვალშა კიბირი, ახალ(ი) აგვიგვილებური
  20. დო პიკვალი კიდირი; ოქიშის გიოქუვართგ, სირმა-თუმა შიბილი; ეცალიში მაძირაფ(უ) დიო ვართ(ი) რე მითინი.
  25. მუქოთ(ი) ვარდის ქუქელია მაქალეთგ ვარგენი, მაგლონიაში სქვამი პირც, თხუმუშ(ი) ხვიხვილი ვარგენი, რუმე ვაგგ სგნთესგნი,
  30. ვართი ზოთონცგ აფუნე, ესგთ ვაგგ შხვა ძღაბეფი თაქი გილეფაფუნე.

ალბად სილამაზის ღმერთს მოსწყენია ცაში ყოფნა, (დაბლა) ქვეყნად ჩამოსულა და დაუდვია აქ ბინა... ტუჩი ძეწნას მიუგავს, სპილოს ძვალზე (კი) კბილი, ახლად აკოკრებული და მკერდი აფუებული, ზურგზე გაშობილი აქვს, სირმა-თმა დაწნული; ასეთის დამნახველი ჯერ არ არის არავინ. როგორც ჭინჭარი ვარდის თანატოლად ვერ ივარგებს, მაგნოლიას ლამაზ კოკორს მურყენის „ხვიხვილი“ არ ჰგავს, მრუმე ვით, სინათლესა, არც ზამთარს აფუება, არც ამას ჰგავს სხვა გოგოები, აქ რომ დაწანწალობენ.

14. საყოროფო

სატრფიალო

(უტუ მიქავას მიერ თქმული თ. ანჯაფარიძისადმი)

სოფელ ფუქიდან აბედათში ჩასულ უტუ მიქავას მონაწილეობა მიუღია ერთ-ერთ დღესასწაულზე. აქ მას დალუპვისაგან გადაურჩენია დაფეთებულ ცხენზე მჯდარი ეკ. ჭავჭავაძის მოახლე, თავადის ასული თამუნია ანჯაფარიხე, (ანჯაფარიძის ასული). იმავე საღამოს მადლობის ნიშნად თავის ნათესავის იოსებ ანჯაფარიძის სახლში თამუნიას ვახშამი გაუშართავს უტუს პატივსაცემად. ვახშამზე უმრავლესობა მაღალი წოდების წრიდან ყოფილან. აქ თამუნიას ჩონგურზე დაუმდერებია ნ. ბარათაშვილის ლექსი „საყურე“, უტუს კი — ხალხური სატრფიალო ლექსი „ქორძირი დო ღოზაფრილც“;

„ქორძირი დო ღოზაფრილც, თელო დაჩხგრ (ი) ქემომინტე, სქან(ი) გურიში საგურეს, ჭიქე ადგილი ქედომიტე!..

5. ძია ბძირი, კაკა ბძირი

„დაგინახე და დაზაფრულს ცოცხალს ცეცხლი მომიკიდე, შენი გულის საგულეში ცოტა ადგილი დამითმე!.. მძივი ვნახე, ცალი ვნახე,

- ქილორი ღორონთქ ქემოძირ.
 ანწი ჩქიმი ვეციოქ და,
 ქვერსემიას თე ობირგ.
 შორც მურიცხო ოხვიჩინა,
 10. ხოლოს, გურიში ვარდი რექ,
 უსქანეთ, დობღურიდა,
 ცოდაშ(ი), მეტი მარდის ვექ-
 ძია ბძირი, კაკა ბძირი
 ქილორი ღორონთქ ქემოძირ,
 20. ანწი ჩქიმი ვეციიქგდა,
 ქვერსემიას თე ობირგ,
 ცოროფადო ჯიმალობა
 ართი შურიტ ფთასი მა,
 თექიანას მითინ (ი)ვა პუნცუ
 25. სქან(ი) დუდიში ფასი მა,
 ძია ბძირი, კაკა ბძირი,
 ქგლორი ღორონთქ
 ქემოძირგ,
 ანწი ჩქიმი ვე ციიქ და,
 ქვერსემიას თეო ბირ!..."

15. ცოროფა

ცოროფა არძა ართი ვა რე,
 ჩქიმი ვე მიჰარე შხვაშა,
 ვადმანჯირე, ვეგმარინე,
 ვადმახუნე ართ(ი) დიხაშა...

5. ახავაი ჩქიმი ცოლა,
 მუშენ მოფრთი ათე დლაშა!
 მუ გენია გგმორზენი,
 ნოტე ქომრჩქინგნი შხვაშა!...
 ჩქიმ (ი)ცოროფილ(ი) თენა
 რენო,

10. კუჩხ(ი) შუშელო
 გილოურცენი?
 მალღავანიში სქუაჯგუა,
 ღო ჩქიმ(ი) გურცუუ
 ცვილგნცენი?

ღმერთმა ხოხობი დამანახა,
 აწი ჩემი თუ არ იქნები,
 ღრმა უფსკრულში ეს სიმღერა-
 შორს ვარსკვლავსავით ციმციმებ,
 ახლოს, გულის ვარდი ხარ,
 უშენობით თუ მოკვდვი,
 ცოდვის გარდა მადლს არ იზამ.
 მძივი ვნახე, ცალი ვნახე,
 ხოხობი ღმერთმა დამანახა,
 აწ ჩემი თუ არ იქნები,
 ღრმა უფსკრულში ეს სიმღერა.
 ძმობა და სიყვარული
 ერთსულოვნად ვთესე მე,
 ამ ქვეყნად არეინ მყავს
 შენი თავის ფასი მე,
 მძივი ვნახე, ცალი ვნახე,
 ხოხობი ღმერთმა დამანახა,
 აწ ჩემი თუ არ იქნები,

ღრმა უფსკრულში ეს სიმღერა".

სიყვარული

სიყვარული ერთგვარი არაა,
 ჩემი სხვისგან განსხვავდება!
 ვერც ვწვები, ვერც ვღგები,
 (და) ერთ ადგილზე ვერ ვჯდები...
 ვაი, ვაი ჩემი ცოდვა,
 რად შევესწარ ამ დროს!
 რა აღმურიც გარს მივლის,
 ნეტავი სხვებსაც ამცნოს!...
 ჩემი სატრფო ესაა,

მალღავანის შვილს რომ გავს.

ფეხშიშველი რომ დადის
 და ჩემს გულს რომ ჰკლავს

1 სხვისას არ მიეწერება.

ვართ ჭკოლა რე, ვართ
გეანილი,
ტანოთგრე მოჭკირუა,
15. თენახლო მირაგადგ,
სქან ცოროთაქ დობილუა!

გარეგნობით ტანმორჩილი,
არც მსუქანი, არც გამხდარი,
ესეც თან მეუბნება, —
შენი ტრფობით ვარ დამწვარი.

16. საგოროფო (ანბანის წამბაჯე)

სატრფილო

— ა —
აბა, ფთქუათე მით
რექე ბრძენი,
მუშათ მდინარენც თეცალ(ი)
ყოროთა?!

აბა, ვიამბოთ ვინცა ხართ
ბრძენი,
რას წარმოადგენს ასეთი
ტრფობა?!

— ბ —
ბორკილ ვორექე
უსაშველეთე,
ბაწარ(ი) გიმობუ
ვითოჩხოროთა.

შებორკილი ვარ უსაშველოდ,
გაბაწრული ვარ ცხრამეტ
წყებად.

— გ —
5. გომინწყ(ი) მიშველი, მირექე
კეთილი,
ლორონთ(ი), დინათა
ვამიჭყოლოთა!

გამიხსენ, მიშველე, ვინ ხარ
კეთილი,
ღმერთო, დაღუპვა არ
მიწყალობო!

— დ —
დაბადებაშე ვა მოჭირგდგ,
ღემორხინუანც ათე ცოროთა!

დაბადებიდან არ მჭირდა რა
დამაძაბუნებს ეს სიყვარული!

— ე —
10. ეცალი ცოროთა გოდინუანც,
ვეგორინუანც სწორი შარასგ,

ასეთი ტრფობა დამღუპველია
არ დაგაყენებს სწორ გზაზე,

— ვ —
ვიშო, მიოცოთი ათე წუთის,
მა სი გირჩენქე, ვედგეზარას!

იქით ვადაკარგე ამ წუთშივე,
მე შენ გირჩევ არ დაიზარო!

— ზ —
ზეთ(ი) ვაგშუურცუ თე
ცოროთაშე,
შხვა მითინშეთი
ვადგენჯარასგ!

ზეთი არ გამოვა სიყვარულიდან,
სხვებისგანაც ნუ შეგშურდება!

15. თითო-თითოსგ ირკოჩ
თქუანცგ,
მარა ვა ვარზე დაჯერებასგ;

— 1 —

ითამ ბოშალა ცუდი რენია,
მარზენა თეშენი თაკილებას.

— 2 —

კვლე მანგარო ასე ვორექგ,

20. დუცუ ვავარზე დათვინებასგ,

— 3 —

ლები ვორექგ თე ცოროფაშე,
ველუქუ სქანდე საშულელებას.

— 4 —

ნწარეში მეტი ჰამო ვა
გიჩქგ
დიო ძლაბი რექ, ვა
გოიმორსებუ,

— 5 —

25. ნანდულც გიხორცგ, ოქროთ
მიგორჩქ,
პატიი ვაცე, გაგელჯნჯებუ.

— 6 —

ორგული სიტყვას ქოგიწინა,
ხეს აგოლანა მი გემინჯებუ?!

— 7 —

პოლიტიკა რე სქანი რაგადი,
30. სი მუს რაგადანქ, მა
ვებრჩქილექ.

— 8 —

რომიში შუმას მა
მიმტკიცენქგ,
მა თაში ფიფრქე თვითვან სი-
რექგ.

— 9 —

სქანი რაგადი მოდინუანცგ,
ვორწყექ, ცოროფას
ქომიძვირენქგ,

თითო რალაცას ყველა იტყვის,
მაგრამ არ მომწონს და აღარც
მჯერა;

ყმაწვილობა ვითომ ცუდი იყოს,
ამისათვის მძრაზავენ თითქოს.

მკლავი ძლიერი (სწორედ) ახლა
ვარ!

თავს არ ვაძლევ დათმობის ნებას.

ავადმყოფი ვარ სიყვარულისგან,
მოველი შენგან მოშველებას.

ხიმწრის გარდა სიტკბო არ იცი,

ჯერ გოგონა ხარ, არ განგიციდია,

ნამდვილად გიყვარს, ოქროთ
თელი,

პატივი არსცე, სპილენძად იქცევა.

უმგვანო სიტყვებსა ვეტყვიან,
არ მოგხედავენ, ვინ

გიპატრონებს?!

პოლიტიკაა შენი სიტყვა-თქმა,
შენ რასაც ამბობ, მე აღარ მესმის.

რომის სმასა მე რომ მიმტკიცებ,

მე ასე მესმის, თვითონ შენა ხარ.

შენი სიტყვები მე დამლუპავს,
ვხედავ, რომ ტრფობასა მიძვირებ.

— ტ —

35. ტრაბახალათ ვეგებდვანქვდა,
ართი სიტყვასგ ხოლო
ქოფთქუა:

ტრაბახობად თუ არ ჩამითვლი,
ერთ სიტყვას კიდევ მოგახსენებ:

— უ —

უსამართლობა ვეცუაფუნო,
ჩეთგ დიბრჩენე, ვაბუნდას
სქუა?!

უსამართლობა არ იქნება,
თეთრად დავბერდე, არ მყავდეს
შვილი?!

— ფ —

40. ფათერაკიქგ გომირჩქინდასგ,
მის ვეპვებუქუ, მის მუ
უწუა?

ფათერაკი რომ ამეკიდოს,
ვის შესტივედება ჩემზედა
გული?

— ქ —

ქიმინ(ი) ძლაბალა, დუდ(ი)
დამანები,
მასი რთხინქ, ვარიას ნგმ
თქუა!

ქენი ქალობა, თავი მომანდე,
მე შენ ამას გთხოვ, უარს ნუ
იტყვი!

— ლ —

45. ლუმა მილუდუ ართი სისმარი,
ლორონთქ ცუას
ჯგვრობუაში, —

წუხელ მეზმანა ერთი სიზმარი,
ღმერთმა (ის) კეთილად
მომივლინოს, —

ყორანქ ქემორთგ, უჩაში
ნწერილქ,
წამალ(ი) ქომუჩუ გურიშ(ი)
ტუაში.

ყორანი მოვიდა, შავად მოსილი,
გულის ტკივილის მომცა წამალი.

— შ —

შიში ქობძირი,
ქგმაშქუორინუ,
მერჩქვანელ(ი) ვა ვორდ(ი)
ათე ჯგუაში.

შიშმა შემიბყრო, (ძლიერ)
შეგშინდი,
არ ვიყავ ასეთზე შეჩვეული.

— გ —

50. ჩილი რცუნცია,
მუმახვამესგ,
კეთილ(ი) შეძენა
ქომოლსქუაში.

ცოლი გყავსო, მომილოცეს,
კეთილის შეძენა — ვაეიშვილისა.

— ც —

ცა ღო ქიანა ჩქიმი ორდგკო,
ითამ თიზგმაქ ქგმახიოლგ,

ცა ღა ქვეყანა ჩემად მიმაჩნდა,
ვითომ ეგზომად მე გამიხარდა,

— d —

ძვირფასი განძი ხეს
ქომეჩესგ,
55. ცანცალქ გემიოლ,
მუმარსიოლგ,

— v —

წუთიერი რღგ,
დაბლორებელი,
თეზმა ხიოლქგ წყარც
გემიოლგ.

— z —

ქეხანც ქიმქმარულ, თურმე
გოთანე,
ქვანთღ ნანგარა
ჩილამურეფი,

— b —

60. ხეთეხოლო პიჯვარი დიბწერი,
მაფულუ ბაბშე დგნაგურეფი.

— j —

ჯოჯოხეთი რღგ ჩქიმო
უქული,
რადგანც ვაბძირი თექი
მუთუნი.

ძვირფასი განძი მომცეს შე ხელში,
ავცახცახდი, თავბრუ დამესხა,

წუთიერი იყო, მოეტყუებულვარ,
ყოველივე ეს წყალში ჩამივარდა-

ცოტა ხნით მიმეძინა,
გათენებულიყო,
ტბორად იღგა ცრემლთა ღვარები.

მქონდა ბაბუასგან გამოცდილება,
გადავისახე წამსვე პირჯვარი.

ჯოჯოხეთი იყო ჩემთვის ყოველი,
რადგან ვერ ვნახე იქ ვერაფერი-

17. საგროფო (ანბანის ფუოგაჯე)

სატრფიალო

(სენაკური ვარიანტი ზუგდიდელი მთქმელის გადმოცემით)

— a —

ართი სიტყვათგ, ანდამატი
რექ
ვა გოსაჭირგ სი ბრელი
ცქვაფა;

— b —

ბეხვერია დო ღვაჭვიქვალი,
ცაშე გიმნალგ, რექ
მოძირაფა;

— g —

გიძიციანქენი, ცა ისარკუუ,
სქანი სარხოსგ ვარე მუნაფა...

ერთი სიტყვით, ანდამატი ხარ,
არ გჭირდება შენ ბევრი ქება,

გათქვირული და ღაწვმღვივარი,
ციდან მოსული ხარ ჩვენება;

გაიცინებ, ცა გაკრიალდება,
შენს სიახლოვეს, არ იღრუბლება-

— დ —

დაბადებულზე თაშ(ი)
ერჩქინელი, —
გურიშ(ი) მალამა, შურიშ(ი)
ჩხონაფა.

— ე —

ეფერი ბედი მობძედასიო,
ჰამო ნინათ ღემერაგადე.

— ვ —

ვარიაშ(ი) გამათე, ქოს
თქუანდე.
მოგურუანდე, მა ვემეფხვადე!

— ზ —

ზაფრაშ(ი) წამალცე
მიმზადენდე დო
კილეს, კილეშა
კილამირლენდე!..

— თ —

თუთარჩელა დო ჩხანაისე,
ირფელი უჩქე ჩქიმი
წვალეზა;

— ი —

ირნერი ჰუა დემეფარებუ,
ქგმაშინი სქანდე ალობა...

— კ —

კისერ(ი) მებკვათე,
ზესხერ(ი) ვა ურცუ,
რთხიინქ ქომუჩე სი
მოწყალეზა!

— ლ —

ლური ვამილუ სერ(ი) დო
დღაშითე,
უსქანეთ სორე დროში
ტარება?

— მ —

შუნაფაშ(ი) წკვერემ(ი) სი
გომსუნთორი,
დო მუმაშორი ათე წვალეზა!..

დამბადებლისგან ასე შექმნილი,
გულის მალამოვ, სულის
ცხონებავ,

(ეგებ) ისეთი ბედი მეწიოს,
რომ ტკბილი ენით შელაპარაკო.

უარის ნაცვლად „ჰოს“ ამბობდე,
შემასწავლიდე, რასაც ვერ
მივხვდე!

ზაფრის წამალსა მიმზადებდე და
მკლავსა მკლავსშიდა გამიყრიდე!..

მთვარიანმა და მზიანმა დღემ
ყოველი იცის ჩემი წვალეზა:

ყოველგვარი სენი მომშორდება,
როცა მექნება შენგან ალობა...

ყელი გამომჰკრა, სისხლი არ გავა,
გთხოვ, რომ მომცე შენ
მოწყალეზა!

ძილი არ მაქვს დღისით და
ღამით,
უშენოდ სადაა დროს
ტარება?

ღრუბლის წყვდიადი შენ გამინათე
და მომაშორე შენ ეს წვალეზა!..

— ნ —

ნარტი შემბრული, დგმანდი
გური,
ქომუჩ(ი) ხიოლი დო ჰამო
ლური!...

ნატერა აღმისრულე, მომანდე
გული,
მომეც სიბარული და ტკბილი
ძილი;

— ო —

ოკონ ღურელი გითელებუდა,
ოშურეთიშე ვორდე
მოვლირი;

ვითომც მკედარი აღგედგინო,
სასულეთიდან ვიყო მოსული;

— პ —

პირი, პირო გოქუჩუჩელი
სამოთხეში ბაღეს რეკე
ევლირი.

ვარდი ვარდად გაფურჩქენილი
სამოთხის ბაღში ხარ ამოსული.

— უ —

უინი ჰავას ნოთეთგ დგკეკ
თუდონ ჰავაში მასუნთებელო;
გგმათანე მურიცხი რეკე,
გოთანაში მახარებელო.

ზევით ცაზე! ჩირაღდნად დგახარ,
ქვეყნად ჰაერის მანათებლად;
გამთენებელი ვარსკვლავი ხარ,
გათენებისა მახარობლად.

— რ —

რსქინ(ი) დო ჰყორინი სქანი
ჰამო რე,
ტგბინი სქანდე ჰყოლოფუა
რე.

ტკბილია შენი წყრომა-მუქარა,
მადლი (და სითბო) შენგან
წყალობა.

— ს —

სუსთი გურიში იმენდი რეკე,
მანგარ გურიში მანელებერი,
ტორონჯი რეკე სიმართეშენი,

სუსტი გულისა მოიმედე ხარ,
მაგარი გულის დამწყნარებელი,
სიმართლის კარზე მტრედივითა
ხარ,

შორშე გურიში მადორებელი.

შორიდან გულის მომტყუებელი.

— უ —

უღურუობაშ(ი) წამალი რეკე,
გორჩქინელი სი ბუნებაშე,

უკვდავებისა წამალი ხარ,
ბუნებისაგან შენ გაჩენილი,

— ფ —

ფრინველი ეი დო თუდო
სქგლედი
ვეგეტოლებუ პირადობაშე...

ზევით ფრინველი, ქვევით არსება
პირადობითა ვერ შეგედრება...

.1 ჰაერზე.

მუ ზომაშა მიცორქენი,
 სი ქოგიჩქე მა მუ ფთქუა?
 გურიშ(ი) ნარტი
 შემირსული, —

- დლასგ ვაგომქყოლილუა!..
5. ქირსიანე ვა ზოჯენქო?
 ქობილგნცგ ათე ჭუა,
 ვეგნმალინე თე ცოროფა,
 ღვთისმშობელცგ გიფუჩუა;
 სიუბედურა მუს მავშალე,
 10. თაშ მუშენი მოშქვილუა?
 ჭგვრც ვექენცგ ჩქიმი ცოდა,
 ეზმას მუსუ მიზინლუა?
 გოტვრხი დო გინოქყვიდი,
 ანწი მუქამიშა ჩუა?!
  15. ბრელხანი რე სქან ცოროფა
 გურკუ მილუ ჩუალირო,
 ფულირი ჭირქ შემაწუხუ,
 ანწი უჯგუ თქუალირო,
 დიდას მუშენი დებადი,
 20. ჩქიმი მაცვილარი ჭირო?!

რაზომამდეც მიყვარხარ,
 შენ კი იცი, მე რა ვთქვა?
 გულის ნატვრა აღმისრული, —

მისღლეში არ დამივიწყო!..
 ქრისტიანი არ ბრძანდები?
 მკლავს ეს სატყვიარი,
 ვერ ავიტან ამ სიყვარულს,
 ღვთისმშობელს გეფიცები;
 შე უბედურისაჲ, რას მავშალე,
 ასე რატომ მახრჩობ?
 კარგს არ იზამს ჩემი ცოდვა,
 ეგზომად რად მაქაჩავებ?
 გამოტყდი და გადაწყვიტე,
 აწ რა დრომდე შეინახავ?
 დიდი ხანია შენი ტრფობა,
 გულში მაქვს დამალულად,
 მალულ ჭირმა შემაწუხა,
 აწი სჯობია ხილულად,
 დედას რატომ დაებადე,
 ჩემი მომაცვდინებელ ჭირად?!

19. ლირსი ცოროფაში

ლემსი სიყვარულეჲ

აკა ქვგმაშინელასგ,
 სქანდე გემუანი ნინა,
 უკულ(ი) ღურა
 ვადმენარლებ(უ),
 სოდაგი მილუდასგ ბინა...

ერთხელ გამახსენდებოდეს,
 შენგან ტკბილი ენა,

5. ართი სქანი ჭგირ სიტყვათე
 წყარც გეცენცგ ჩქიმი დარდი,
 ცხოვრებასგ ქაწორხვადგ,
 ჩქიმი ცოდა-ჩქიმი მარდი.
 ენა ხვალე მა ვა ბლოლამ(უ),
 10. ენა ცოფე ირი დროსგ,
 თამარც შალვა ცოროფებუ,

სიკვდილს არ დავინანებ,
 დასაკარგში რომ მქონდეს ბინა...
 ერთი შენი კარგი სიტყვით
 განქარდება ჩემი დარდი¹.
 ცხოვრებაში შემოგხვდება,
 ჩემი 'ცოდვა-ჩემი მადლი.
 ეს მხოლოდ მე არ მომსვლია,
 ასე ყოფილა ყოველ დროს,
 თამარს შალვა ჰყვარებია,

1 გამოთქმულად.

2 წყალში გადაცვივდება ჩემი დარდი.

ქომიჩქვნა ირიკოც,
მა სი მეცოროფიკონი,
ეშენ(ი) ლორონთი

ვამიჰყორც;

15. ათეშენი რე ბოშკოჩი
ჰკუას გინოსხაუენცუნე;
დუდ(ი) იბილე, მუს ოხვარგ?
მუჰოთ(ი) ზესხერ(ი)

ვაურცუნე;

ენა იშენით ვეფირქა, —
20. ზესხერი გურც(უ)

ვაუსუნე!..

ჩიჩიეთი გენწარებუ,
მუჰამც საქმე წაურცუნე...
სი ვეფირქა ბოროტება,
თენა რდასი მუთუნ ნერი,

25. ის ჰკიჰკიტიათი ორთგ.
ტურა, ყურდგელი დო

ნგერი;

საქმე ცოროფილობა რე —
გიჩქვდასგ — ოშინერი,
სი პილი დო სი დომთხორი,

30. სი დაჰკვერი სქანი შერი

რაც ყველასთვის ცნობილია.
შენი შეყვარებისთვისაც.
მე ღმერთი არ გამიწყურება;

ამიტომაც ვაუკაცი
ჰკუიდან რომ გადაცდება;
თავი მოვიკლა, რას შევლის?
თუმც სისხლი არ გასდინდება,

ეს მაინც არ იფიქრო, —
სისხლი გულს არ აცხია!

გლახაკიც კი გამწარდება,
როდესაც საქმე წახდება...
არ იფიქრო რაიმე სახის
რომ ეს იყოს ბოროტება,
ტურა, მგელი, კურდღელი და
იმას ჰიანჰველაც შვრება;

საქმე შეყვარებაშია —
რაც არის მრავალფერი,
შენ მომკალი, შენ დამმარხე,
შენ დააჰკვიანე შენი შტერი.

20. შახანიე ყოროფა

უგულო სიყვარული

ქიანაშ(ი) გორჩქინუშე
თეს ცოროფას უძახენა,
თიშ(ი)ნძალა და მოხვარათ
ბრელ(ი) ურწუმო უნათგნა...

5. სით(ი) გიყორც, თისგთ,
უცორქ,

გილეკვანწით იშა-აშო,
წგ მინცა გიყორც მარა,
წანას იცუაფუ მაშო!
მინცასგთი თაში ოჰირ, —

10. ამღლა უცორც მუში ლადი,
ჰუმან—ძუკუ ჰოუსხუნუ,
ვეწებოში, კლასიში ნარდი.

ჰვეყნიერების გამჩენისაგან
მას სიყვარულს ეძახიან,
მისი ძალით და შეწევნით
ბევრი ურწმუნო მოუნათლავთ,...
შენც გიყვარს, მასაც უყვარხარ,

ისეირნეთ იქით აქეთ,
წელს მინუცა გიყვარს, მაგრამ
გაისად იქნება მაშო!
მინუცასაც ასე სჭირს, —

დღეს უყვარს მისი ლადი,
ხვალ — ძუკუ ურჩევნია,
სკოლაში გაზრდილი ლადი.

ეს ცოროფა მუქო ჯოხო?
ენა ცოროფა ვარენ(ი),

ცხადი

15. თეცალი მითავარიაშო
ცოროფა რე ნანდულ ჭორი,
მუჟამც უჯერო გრძნობათგ,
ეფშაფუუ სუსთი ძორი,
უკულ(ი) ართიანც ვემანქვზნა,
20. ფუი, თეცალეფქ დინთხორი..

21. შაირეფი

- სოლედგარენი იფრჩქილექ
ზარეფიში რეკუასგ,
ცოროფილიშ(ი) მოჩგლათა
მითინქ ვამიეფუასგ!..
5. წოხოლეშე პიჯისქვამი,
უკახალე — თუმა ფალო,
სქანი დუდი ქომუჩასგ
შურიში გინართუაფალო.
ძლადი, მუქო ოსვისვინა
10. კისერ(ი) გიგვ ქალარდიშა,
გათხულა გოკო მარა
ონჯლორე გიჩქ რაგადიშა.
ემერი ბოში მეურცუნი,
კუჩხის მაძენი, მეში რენო?
15. მუქო მიყვიყვიანანცენი,
ჩქიმი(ი) წაულა, ლეხი რენო?
მიცორქე დო მიღირჯქე,
სირმაში ძაფით მიკვრქე,
გოიტუე, მიდინჯქე,
20. ვაგოიტუე(მიღურქექ(უ)...
არეშუმშიშ(ი) კაბა მოკო,
უჩა რუში გოცუნდასგ,
ნაჩილ კოჩი მა ვა მოკო,
ნაქომონჯგს, ქოცუნდასგ.
25. ჩქიმი თია ცოროფა
ხეს ქედმოკენუევასგ,
დღას ვაწმენტებუდასგნი

მას სიყვარული დავარქვათ?
ეს სიყვარული რომ არაა,

ცხადია?

ასეთი ვიგინდარებისთვის
სიყვარულია ნამდვილად ჭორი,
როცა აღუევებელი გრძნობით,
აღივსება სუსტი მძორი,
ერთ-ურთს არ გაეკარებიან,
ფუი, ასეთები დაიმარხონ!...

შაირეგი

საიდანღაც ვისმენ
ზარების რეკვას,
სატრფოსაგან ჩამოცილება,
არავინ არ მოიეფოს!...
წინიდგან პირლამაზი,
უკნიდან თმა-შთენილი,
(ნეტავ) შენი თავი მომცა
სულის გასართობად.
გოგოვ, როგორ იწმაწნები,
კისერი გიგავს ქალაღლსა,
გათხოვება გინდა, მაგრამ
გრცხვენია გამხელა-თქმისა.
ეგერ ბიჭი რომ მოდის,
ფეხზე რომ აცვია, მეშისაა?
მობუზული რომ მიდის,
ჩემი სიკვდილი ავადაა?
მიყვარხარ და მიღირხარ,
სირმის ძაფით მიბიხარ,
რომ გაგიშვა, დამეკარგები,
არ გაგიშვა, მომიკვდები.
აბრეშუმის კაბა მინდა,
შავი რუში გარს ევლოს,
ნაცოლარი კაცი არ მინდა,
ნაქმრევსა ჰყავდეს.
ჩემი წილი სიყვარული
ხელზე მყავდეს ჩაბლუჯვილი,
რომ მისდღეში არ გამექცეს.

30. ხე თეში ქიმემქგრუას.
ცოროფაში სქვამი ლერსი
მა თექ ქემობირუენი,
ცოროფაში ცოროფილი
თისკ ქოურჩქილუენი..

ხელი ისე მომეკვიროს.
სიყვარულზე ნაზი ლექსი-
(ნეტაე) მე იქ მამღეროს,
სიყვარულის მოყვარულს.
ის მოასმენინოს!..

22. ცოროფა

სიყვარული

ც ი რ ა

გ ო გ ო ნ ა

მელე-მოლე გვალა რე დო
კოჩ(ი) გინორე ძვა დო ძვას,
სქანჭირქ ქემალოლასგნი,
ვეგნაცუნა შხვადოშხვას...
5. შხვადოშხვაში გინოცუნა
მეიციოთანცვ საბოლას,
მორო მა მუს ბგორგ, მარა
გურ(ი) იშენითი ვა
ბლოლანც.

გაღმა-გამოღმა მთებია და
კიდებებზე კაცი დვას,
შენი ჭირი შემეყაროს,
ნუ აპყვები სხვადასხვას...
სხვადასხვებზე აყოლა
დაგიკარგავს მომავალს,
თუმც მე რას დავეძებ, მაგრამ!
გული დათმობას არ იზამს.

ბ ო შ ი

ვ ა ქ ი

10. ნანა მუ რე გებგონინი!
მუსუ ჯოხო გინოცუნა?
ვირაგადლექ, ვა დეჯერა,
ტერეფიში გაკნანწყუმა!

დედა (ეს) რა გავიგონე!
რა თქვი, (სხვაზე) გადაყოლა!
მტრებისაგან მონაჩმანი,
გეუბნები, ნულარ გჯერა!

ც ი რ ა

გ ო გ ო ნ ა

ვარწყექო, სქან(ი) ცოროფაქ
დაჩხრგენიათ ქემმანტუუ,
15. მუ ფქიმინენ(ი) ვემეფხვადი,
ანთასნერო გურ(ი) მართუუ;
ქდაიჯერენ(ი) ვეშემლეგუ,
ვარიაქთი ვამათქუუ,
ვორწყექ მა სქან(ი)
დაჯერება,
20. ონგარალო გინმართუუ.

არ ხედავ, შენი ტრფობა,
ცეცხლის გენიად მომენტო,
ათასნაირად გული მეცვლება;
ვერ მივხვდი, როგორ მოვიქცე;
რომ დაგიჯერო არ შემიძლია,
და უარსაც ვერ ვამბობ,
სატირალი რომ გამიხდეს,
ამიტომ თავს ვერ განდობ.

ბ ო შ ი

ვ ა ქ ი

ძღაბი მუს(უ)რე რაგადანქ!
თე სი ბორო ვარდა გვალო,

გოგოვ, რასაა რომ ამბობ!
შენ არ იყო მთლად სულელი,

- საქმე ოძიცეთ რე დო,
მუშენი ოშქვა ონგარალო?
25. ჩქიმ დიდას სქანი მეტი
მითინი ვაკო სანოსალო,
ირფელი ყიდირებული აფუ,
საკაბო და საოსარო.

ც ი რ ა

- შათ(ი) ვარიას ვაბრაგადა,
ვართ(ი) მუმა დო დიდათი,
მუსუ ოკო უჭინათე,
საქმე გინოფჷყვიდათე!..
- 30.

ბ ო შ ი

- ენა არძას თაში ოქირ
ახალგაზრდეფიში გურცუ,
ნამთინესგ ჩხურუ აფუ,
ნამთინესგ გვალო კუნცუ,
ჩქენი ამბე გინოჷყორდღ,
მომავალი საბატენცე.
- 35.

23. კვარკვანტია

- კვარკვანტია ტანი ქექე
თელო ორქოში კაკალი,
ნამ(უ) ბალესგ ინოჩანცე,
თქვანიცალი ტატალი,
5. ხურხიჩელა, თოლიგვირა,
ნერი-ფერი წყორილი,
ბროლიშ(ი) კიბირი მეჭედათ,
ართიანც მეწკვარწკოლირი...
დეჯერი კოჩი ცოდა ორე
10. მაძირაფუ თეცალიში, —
კდგრ(ი) ოთანთალაია,
მეგვანაფილ(ი) ჩხეშამიში;
თუმა ორშიალაია,
ცვა გიღუნა ფიჩალი,
15. თელ სიცოცხლეში ფასი ღირ,
თქვან სხეულში მირცახილი.

- საქმე სალხინოდ არის და
რად გსურს იყოს სატირალი?
დედაჩემს შენს გარდა
არვინ უნდა საპატარძლო,
ყოველივე ნაყიდი აქვს,
საკაბე და საპერანგო.

გ ო გ ო ნ ა

- მეც უარს არ ვამბობ,
არც დედა და არცა მამა,
რას უნდა ვუცადოთ,
საქმე გადავწყვიტოთ (აბა)!
- ..

ვ ა ჟ ი

- ეს ყველას ამ სახით სჭირს,
ახალგაზრდების გულის (თქმას),
ზოგიერთს შესცივა და
ზოგიერთს მთლად სწვაეს,
ჩვენი საქმე გადაწყდება
(ახლო) მომავალ შაბათს.

გ ო გ მ ა ნ ა

- გოგმანა(და) ტანმოქნილი
ცოცხლად ოქროს მარცვალი,
რომელ ბაღში იფურჩქნება,
კონთა თქვენი სადარი;
ყელთეთრა და თვალყუყუნა,
ნირი ფერში შერწყმული,
ბროლის კბილი მიჯრით-მჭიდროდ
ერთმანეთს შეწყობილი...
დაიჯერე, ცოდვა არის
ასეთის დამნახველი, —
გულმკერდი მოთიმითიფე,
თეძო ჩახვეულ-ჩაფსკვნილი;
თმა შრიალით შარი-შურობს
შუბლი გაქვს ვაშლილი,
მთლად სიცოცხლის ფასი ღირს,
შენი სხეულის მისხალი.

ეშმაკურო ვა გამგანი,
მითინქ ვაგმაფიჩხანი,
ქობწანდანი ართიანი,
ეგებ ღორონთქ მირსხანი!.

ეშმაკობით არ ჩაგვითვალონ,
ვინმემ არ შეგვაძრუნოს,
(მარად) გეწამდეს ერთმანეთი,
ეგებ ღმერთმა გვიწამოს.

24. კომონჯაძი ო. შრფკუბანიანი
ეორრფა

ამრიანი ძალის სიზვარული

ბოში

ბიჭი

- სქანი(ი) ეროფაქ გამახანგ,
ცალაცალო გილეფქენა,
ირფელცართო ხე ავოლი,
მეტებული მაფუ ბინა!..
5. აკა მუთუნ(ი) ქემომჩინი,
მუ აზრისგ გივანწყუე?
ვარა ბარათი ქმობჰარი,
ვარა ნინათ ქომიწუე;
გოხვეწგქე, ჩქიმი სიტყვა
10. უმინჯურო ვამწიტუე!

შენმა ტრფობამ გამაგეა,
ყოფიანივით დავქერქეტობ,
ყველაფერზე ხელი ავიღე,
(და) ბინაც მივატოვე!..
ერთი რამ შემომითვალე,
თუ რა არჩევანს დავადგე?
ან ბარათი მომწერე
ან სიტყვით შემომითვალე;
გეხვეწები, ჩემი სიტყვა
უპატრონოდ არ დასტოვო!

ოსური

ქალი

- ფუი, ღორონთქ დოქყუასგ
ეშმაკი დო მუში სქუა!
მქო აზრეფი გემიფაჩი
მეტი მა სო მიღუ ჰქუა?
15. აწი ჩქენო მუ უჯგუნი,
მუ მიჩქე დო მუ გიწუა?!
მეტი ვაგაცხადა ვარა.
დოპილგნც გურიში ჰუა.
მუ ბლოლინი ვა გიჩქენო,
20. სი იუდა კოჩიშ(ი)სქუა?
ირფელართო გომიჯოგე,
ოჯანი, ქომონჯი დო სქუა,
სალაქაფოთ ქობძირი დო
აბა მორო მუსუ თქუა?!
25. ჯგგრო რდუო, ფურო რდუო,
ჩქიმი ბედის მა უჯერდი,
მარა სქანი თოთმაცობათ

ფუი, ღმერთმა დასწყევლოს
ეშმაკი და მისი შვილი!
აზრები მთლად ამირიე
მეტი მე სად მაქვს ჰქუა?
აწი ჩვენთვის რაც სჯობდეს,
რა ვიცი და რა გითხრა?!
აწი მეტჯერ არ თქვა თორემ,
გულისტკივილი მომკლავს.
რა დამმართე არ იცი,
შე იუდა კაცისშვილო?
ყველანი ერთად შემაძულე,
ოჯახი, ქმარი და შვილი,
სათამაშოდ მნახე და
აბა (სხვაგვარად) რას იტყვი?!
კარგად იყო, თუ ცუდად
ჩემს ბედს მე ვსჯერდებოდი,
მაგრამ შენი თვალთმაქცობით

1 ვინმე ღმერთმა გვიხსნას.

- გოკომიქვი ჩქიმი ბედი;
 სიტყვა მუჩი, პატიოსანი,
 30. სქან(ი) ბოშალას ქიმივენდი;
 პილგნც, პილგნც თე ჩღლათა,
 თენა მუთ რე სი ვაგიკვე?
 დუდი თეში გომიჯოგე,
 ოკო გინიბლე დო იმნტე!
 35. ტყებ(ი) დო ხორციქ

ქგგმელუუ,

- ფერ(ი) ქომიგგ ნარმაშა,
 ნოტე აიშან ბლურედიკო,
 თე დლაში მოჭიშათაშა.
 თეში მეტი მა მუ ფთქუა?
 40. ვართი მუთა მარაგადე,
 ჩქიმი რინას ღურა უჭგუ,
 მა თაქ(ი) ცოლათ
 გილემგარდე.

ბ ო შ ი

- ოპო, თენა თაშ ქორედა,
 სქანი ჭირქ ქგმალოლგ,
 45. თანაფაქე გომითანდგ,
 გეფხარი დო მახიოლგ.
 ჩქიმ ეოროფა ქოგიღულდა,
 გურც თაკილი ვადეკენა,
 ჭიქე გური ვაგუვჩათგნი,
 50. ნანჭუეფი ვამორგგნა,
 გვალო დიხაქ დინწყვასგნი.
 სქანი გარდა შხვას ვეპუნა.

ო ს უ რ ი

- სი იმენდის ირზენქენი,
 ვა გიჩქედას ჭიქე ხანი,
 55. მართალი რე, ბოში რექ,
 სოფელც ულუ დიდი განი,
 გილოურქუ, დუც(უ) ერთუა,
 გგგაშინექ ხანდახანი,
 მარა თეშა ვაგმარზინე, —
 60. ოსურცუ ვაულუ მეტი ჭანი..
 ცირობა დო ოსურობა

- დამიდაგე ჩემი ბედი;
 სიტყვა მომეც, პატიოსანი,
 შენს ვაჟკაცობას მივენდე;
 მკლავს, მკლავს ეს შეცდომა,
 ეს რად არ გიკვირს შენ?
 თავი ისე შემაძულე,
 უნდა გადვიდე-ვავიქცე!
 კან-ხორცი ჩამომეძარცვა,

ფერი მიმიგავს ნარმას,
 ნეტავ დღემდე მომკვლარვიყავ
 ამ დღის მოსწრებადღე...
 ამის მეტი მე რა ვთქვა?
 არც სხვა მეთქმის რამე,
 ჩემს ყოფნას სიკვდილი სჯობს,
 მე აქ ცოდვილი ვსტიროდე.

ვ ა უ ი

- ოპო, ეს ასე თუ არის,
 აღდგომა გამითენდა,
 შენი ჭირი შემეყაროს,
 გავიხარე, გამიხარდა.
 ჩემი სიყვარული თუ გაექს,
 გულს დარდი არ გაიკარო,
 ცოტა რომ არ ვიგულმოდგინოთ,
 ნაჩქარევი არ გვივარგა,
 მიწა მთლად რომ დაიქცეს,
 სხვას არ შევიერთავ შენს გარდა.

ქ ა ლ ი

- რაც კი შენ მაიმედებ,
 არ გეგონოს ცოტა ხანი?
 მართალია, ვაჟი ხარ,
 სოფელსა აქვს დიდი განი,
 დადიხარ, თავსა იქცევ,
 განსენებდი ხანდისხან,
 მაგრამ (მე) მას ვერ გაუძლებ,
 ქალს არა აქვს მეტი ჭანი..
 სიყმაწვილე და ქალობა,

სი, წამყუნი, გიჩქვდასგ!

მა ანწ(ი) ჳირმა სოღვა

ვორდა,

მიღვაშ(ი) ნორჩალი

მირჩვდას.

65. ხე დო დუცუ გოილუა,
ირო ჩქიმი დურადლაშა
თინა სი დღასგ ვეფირქა,
მა სი გორთვრანქ შხვაშა;
სით ჩქიმწკვმა თაშ ვარექვდა,

70. ვემეირთვმდას ეთი დღაშა,
ახ, კვნობ დობლურედიკო,
ათე დღაშ მოქიშაფაშა!

იკოდე, შენ წამიბიდნე.

ვიგინდარების ლოგინში

აწ სადლაკ ვეგდო, ჳირიმე.

ხელს და თავს შემოგავლებ
მულამ ჩემს სიკვდილამდე,
ის შენ არასდროს იფიქრო,
მე შენ გავცვლიდე სხვაზე;
შენც ჩემთან ასე თუ არ ხარ,
არ მიგელწიოს იმ დღემდე.
ახ, აღრე მომკვდარევიყავ
ამ დღის მოსწრებამდე!

25. ბოშ დო ძღაბიში ნორი

ბიძისა და გოგოს კაპრობა

ბოში

ბიჭი

ძღაბი სქან დუდი გომიშქვას
ბანძურ(ი) თუბარიკი ცხენო,
ორქოშ(ი) ლაგამც

მილაგიდვა,

ვარჩხილც გერდგ ონანგერო,

5. გისხუნულა გამიდღანი,
ვანმარცხინე მუთუნფერო,
ვარა ცოროფილ ვორდათვ,
ვარა გინიფრთათვ ნტერო,
მალაზონო მიდართიდა,

10. მა თექ გახოლუუქ ბერო.

შენი თავი გადამიქცია,
ბანძურ ცხენად — თოხარიკად,
ოქროს აღვირსა ამოგიდებ,

ვერცხლს დაგადვამ უნაგირად,
გნეზავს ამისთვის დამძრახე,
ვერა, ვერ ჩამოგცილდები,
ან ვიყოთ შეყვარებული,
ანდა გარდავიქმნეთ მტრად,
შენ თუ მონაზენად შედგები,
მე ქი გეახლები ბერად.

ცირა

გოგონა

ბოშ, ქოუჯგუ დუდ(ი) განებე,
სი თეცალი რაგადის,
ჯგირ(ი) კოჩანა

მიგოგორენ(ი),

მუთა გილუ მაგალითი;

15. გილუულ დო დუც(უ) ერთუა
ნინაში თეცალი ტარკალით,
კუჩხი ელაფირი გაფუ
სოფელც გილასარგალით.

ბიჭო, სჯობს თავი ანებო,
შენ ამ სახის ლაპარაკს,
კაი კაცობა რომ შეგატყო

სამაგალითო არა გაქვს;
დადინარ და თავს იქვევ
ენის ამგვარი ტარტალით,
ფეხი დაკოჟრილი გაქვს,
სოფელში ჩოჩიალით.

- დაჯგუფებულ სტროფაზე
 ასე ქაშომცოთვ ხეშა,
 ვა ვორწყეკენი შურცუ ბკაშ,
 ვორწყეკენი, გილაფქეშა;
5. ვავა ნანა! მუსრე მორთვ,
 გენმახთხოზულუ. საფულეშა...
 ძლაბი, მუქო ვა მიძირუ,
 მიძირულა არძა ჯგირი,
 არძას დაბრაგადებუქუ,
10. ვორდი ეში გამოსთილი;
 ექ მუქო რე გინმართენი,
 მუს ვორწყეკე სქანი ჭირი?!
 შორშე გუვალუაფული,
 მუქოთი ჩიტი ვარდიშ პირც,
15. ვორდი თიში სრული მონა.
 ვავოცოთანდი თიში ჭირც.
 მუშენ(ი) ვარშე თი ღროება,
 მუ რე გოქცოლიდუანცგ!
 ჩქიმ(ი) ძირაფაში გურშენი
20. სით ქოცოფექ წირუასგ;
 ასე გვალო გომჯოგენი.
 მუ ეშმაკი გილუანცგ?
 საწყიწკარი ვა ვორექქ,
 ვართი ცუნგა, ვართი ცვერე,
25. ჩქიმ ხორცის ვაჩამულდე,
 თაშ მუშენი გამაშთერე?!
 მუთუნ მოკო გიწუენი,
 ცალაცალო ირკაპუქუ
 მულგა ჯგგირი რლოლუენი,
30. იშენ ვადამიმარდქე;
 ქუვორწყექ ჩქიმ საქმეს, —
 ტყურათ ქიგერდინაფუქუ.
 მილიონ ორქო მილუდასენი,
 სო ვახარჯა, მისგ მეფჩა?
35. სი შაურცუ ვა გწომილა,
 მუქოთ ვა მილუნი ბეჩა!
 ჩქიმ ქონება ათენა რე —

ხნიერმა სიყვარულმა
 ახლა ჩამიგდო ხელში,
 რომ არ ვხედავ სული კენესის,
 რომ ვხედავ, დავალ ქლოშინით.
 ვაი დედა! რას მიშვრება,
 ლამის ჩამსდიოს სამარეში...
 გოგო, როგორ არ დამინახავს,
 დამინახავს და ყველა კარგი,
 ყველასთან მისაუბრია,
 ვიყავი ამაში გამოცდილი;
 ეს კი რა ჭირად გადამექცა,
 რას ვხედავ შენი ჭირიმე?!
 შორიდან გარს უვლიდი,
 როგორ ჩიტი ვარდის პირს,
 ვიყავი მისი სრული მონა,
 მის ჭირს თავს არ ვარიდებდი.
 რატომ არ გახსოვს ის ღროება,
 რაა რომ გავიწყებეს!
 ჩემი ხილვის გულსათვის
 შენც ყოფილხარ წირვაზე;
 ახლა მთლად რომ შემიძულე,
 რა ეშმაკი გივლის გარს?
 საქულველი არა ვარ,
 არცა ყრუ, არცა ბრმა,
 ჩემსავე ხორცს რომ ვკბენდე,
 ასე რისთვის გადამრევ?!
 როცა რამე მინდა გითხრა,
 ცოფიანივით იღრინები,
 რაც გინდ სიკეთე, რომ გიყო,
 მაინც არ ხარ მადლიერი!
 კი ვხედავ ჩემს სექმეს, რომ
 ტყუილად გადაგყოლივარ.
 მილიონ(ი) ოქროც რომ მქონდეს,
 სად დავხარჯო, ვის მივცე?
 შენ შაურს არ გამომართმევ,
 როგორადაც არ მაქვს ბედშავს!
 ჩემი ქონება ეს არის,

1. დაქველებული.

- ლერსის ბჰარგნქე დო მერჩა,
 თეშ(ი) მეტი მუთა აშქოსქედ,
 40. ვართ ფარა დო ვართი ქეჩა.
 გურიში აზრი გეკობტყურინი,
 სალამუსო ქაშქაბარი.
 ჩქიმ ბოშალა, ახალობა,
 სქან(ი) ცოროფას მუვახვარი,
 45. სი რდი ჩქიმი ანგელოზი,
 შურიში გინართუაფალი,
 ჯოჯოხეთო ვინმართიო?
 ღორონთ(ი), ანწ(ი) სი
 ქემმეხვარი!..

ლექსებს დაგიწერ და მოგცემ,
 მასზე მეტი არ შეგერჩება,
 არც ფული და არცა ქეჩა.
 გულისთქმა რომ დამსტყუე,
 მოგანდე ნამუსი, რწმენა,
 ჩემი ბიჭობა, ყმაწვილობა,
 შენს სიყვარულს შევალიე,
 შენ იყავ ჩემი ანგელოზი;
 სულისა გასართობელი,
 ჯოჯოხეთად გამიხდი?
 ღმერთო, აწი შენ მიშველე!...

27. საცოროფო

- ძღაბი რექი, ჯგირი რექი
 ორქო რექი, პირი რექი,
 ცაშე გიმაგუნაფილი
 თე ქიანას რდილი რექი.
 5. ქომწიი, მოლმაგუნუექუდა,
 ვარა მუსი მიპირენქი?
 ქუმობჰარი, ქეგგგალე,
 მუქამც იგუაფუქუ ხვალე,
 თი წუთი დო სქანდა ურქი.
 10. ირფელცართო ქიმვოტალე.
 მუ თოლ(ი) ჯღარკუნტელი
 რექე,
 სქანი თოლეფც ქუგუვალე.
 ღორონთც თეში მოურდულა,
 სასახელო ცირა რდე,
 15. ჩქიმდა მითინი ვაისხუნდასი,
 დუცუ გომილუანდე:
 საცოროფო სახსოვარო
 სირმაში ქესას მიჰანდე,
 ითამ საცოროფო რდას დო
 20. სახელც გინომთირანდე.

საბრფიწალი

გოგო ხარ, კარგი ხარ,
 ოქრო ხარ, კოკორი ხარ,
 ციდან ჩამოყვანილი
 ამ ქვეყნად გაზრდილი ხარ.
 მითხარი, თუ გამომყევები
 ანდა რასა მიპირებ?
 მომწერე, შემოგველე,
 როცა მარტო იქნები,
 იმ წუთში შენთან წამოვალ,
 ყველაფერს დავტოვებ.
 რა ცისფერ თვალეზა ხარ,
 შენს თვალებს შემოვევლე.
 ღმერთს ისე აღეზარდო,
 იყო სასახელო „ცირა“,
 ჩემს თავს არვინ გერჩიოს,
 და თავს მანაცველებდე,
 ტრფობის სამახსოვროდ
 სირმის ქისას მიკერავდე.
 ტრფობის პატივდებისათვის
 სახელსა შემიცვალდე.

28. საცოროფო

ვარა რინა, ვარა ღურა,
 მიცორქ, მუქამიშა ფუბლა?!

საბრფიწალი

ან ყოფნა, ან სიკვდილი,
 გეტრფი, სანამდე დავმალო?!

- ჰკუა შელასირი მათუ
ვა მარჩქილე ჩქინობურა.
5. სქან ცოროფა კილომირლუ,
მუჭოთი სანთელც საგურე,
სქან(ი) ხოლოსი ქობუასგნი,
უგებასი ვაბლურე...
დიდ ხანი რე ველუქენი
  10. სქანდეცურე ქესასინი,
დაგვიანებას ვაველუდი,
ანწ(ი) მიქ რე გენდასინი?
მარა ეფერი წერილც ბჰარუ,
სანთელცალო გერდასუნი
  15. ფუი, ღორონთქ დოჰყუას,
თე ცოროფას ენდასუნი,
ცოროფა რე ოშინერი,
ოშ(ი) ეშმაკიში გორჩქინელი,
გვალო მიგოდინუანცი,
  20. თისი დეემოჯგირენი. ქ
ინა ოკო ოქოფე დო
ბაწართი დოკირენი,
ბაწარცთი მესოფუნც,
ცუდეს ოკო დოხვილენი!..
  25. ირფელ(ი) ქობლოლი თეს
მარა,
გამიძაღლუ ორჩინელი;
ნანდულც გურცუ
მერსოფუნცუ
დეკვირე დო ქოძირენი.

29. საცოროფო

- მა ათესგ მეგიჩინა, —
ვაგომლანძღა ზიტყვა ჩქიმი,
მა სიცოცხლე გამსინთორი,
თიცალი თოლით მიჯინი!..
5. საწმობონო ჰცოფუდანი
ახალი გაჩინება ჩქინი;
ვოხექინი ალამიხექ,
მეურქუნე, ალაპუნქი,
სქანი აზრიქ გეგნომილუ,

- ჰკუა შერყეული მაქვს,
არ მეყურება ჩვეულებრივად.
შენი ტრფობა გაყრილი მაქვს,
როგორც სანთელს საგულე,
შენთან ახლოს რომ ვიყო,
ეგების არ მოგვედე!..
დიდი ხანია, რომ მოველი
შენი მხრიდან ქისას,
დაგვიანებას არ ველოდი,
აწი ვინ მოგენდობა?
მაგრამ ისეთ წერილს დავწერ,
სანთელივით გამართულს.
ფუი, ღმერთმა დასწყევლოს,
ვინც სიყვარულს ენდოს?!
სიყვარულია მრავალგვარი,
ასი ეშმაკის გაჩენილი,
მთლად დაგლუბავს (დაგკარგავს)
იმას რომ დაემოყვრო.
ის უნდა გამოიჭირო და
ბაწრით უნდა შეკოჭო,
ბაწარსაც ვასწყვეტს,
სახლში უნდა დაამწყვდიო!..
ყველაფერი გაუკეთე მაგრამ,
გამიძაღლა სიბერე;
ნამდვილად გულს დავწყვეტს,
რომ დააკვირდე და დაინახო,

სატრფიალო

- მე ამას შემოგითვლი,
სიტყვა ჩემი არ შემეგიწინო,
მე სიცოცხლე გამინათე,
ისეთი თვალით მიმზირე!..
ახალი გაცნობა ჩვენი
ყოფილიყოს სამერმისო;
რომ ვზივარ, თანამჯდომი ხარ,
რომ დავდივარ, თანდამყვები,
შენზე ფიქრმა გამიტაცა,

10. ვავორეჟი ჩქიმი ხუცუ,
ობელი ვაჟვე საჟვეცისუ,
სქან ცოროფა მა თეში

ბჟუნცუ;

სქანდა გილმორულუფანც დო
ვამარზენც სერით ლურცუ;

15. სახეთ ობარჩხალაია,
ტანო სრული მეჯინელი,
სოთინი შხვადო ვაგმატებეჟ,
სი ჩქიმო რეჟ ერჩქინელი,
სქან ცოროფა თეში მათუ

20. მარწუხ შორო მონჭირელი.

ცოდა ვორეჟ, სიღურელი,
სქანი გეშა მებდინენი.

სქანი(ი) ცოროფაჟ დამასუსთუ

ვეშემღებუ ჟგლოძახე.

25. ართშა ვარა ქიმოძირი

სქანი ბეხვერია სახე;

რთხიინჟ ქეშემცოდილუე

ათე სიტყვა ვაგომლახე..

ქორძირინი, გოლუაფირო,

30. სიოლც ქუაჟუნი დახე.

სახე ანგელოზიში გილუ

ცვა დო სახე გოძიციელი,

ჩქიმი თოლიში მოსაწონი

მითინი ვარე სქანიწერი;

35. მუჟამც დობლურენ ქუმორთი,

ხელეფი ქუმომჟყვართე სქანი,

თინწკმა ვარა სქან თოლიში

ჩხე ჩილამურით დომგარი.

არ ვარ კარგად განწყობილი,
კვესი აბედს ისე ვერ სწევას,
ვით მე შენი სიყვარული;

შენთან დამარბენინებს და
ღამით არ მაქვს (თვალის) ლული.

სახით (მზესავით) ქათქათა,

შესახედად ტანადსრული,

სადმე სხვაგან ვერ გაგიშვებ,

შენ ჩემთვის ხარ გაჩენილი,

შენი ტრფიალი მაგრად მაქვს,

გაზივით მოკერილი.

ცოდვა ვარ, შენი ჭირიმე,

შენ გამო რომ დაეიღუპო.

შენმა ტრფობამ დამასუსტა,

არ ძალმიძს, რომ დაგიძახო.

ერთხელ მაინც დამანახე

შენი გაბადრული სახე;

ვთხოვ, რომ შემობრალო,

ეს სიტყვა არ შემილახო...

როცა გნახე შემოგველე,

სიხარულს გადავყევი.

სახე ანგელოზისა გაქვს

შუბლგაშლილი მოციწარე,

ჩემი თვალის მოსაწონი

არეინ არაა შენი ღარი.

როცა მოვეკდე, მაშინ მოდი,

შემომტმასნე შენი ხელი,

მაშინ მაინც შენს თვალთაგან

დამაყარე ცრემლი ცხელი.

30. ცოროფაში გოშინა

სიყვარულის ზახხანება

(ახალგაზრდობის პერიოდის მოგონება ხანში შესული ცოლ-ქმრის
მიერ)

ქ ო მ ო ნ ჯ ი

ქ მ ა რ ი

— ახალგაზრდობაში ამბეს¹
გიფშინანჟ ოშინერც²,

— ახალგაზრდობის დროინდელს
ვიხსენებ მრავალგვარს,

¹ ახალგაზრდობის ამბავს.

² ასგვარს.

მარა ცოროფაში გოშინა
ვაშინერც ორჩინელც.

ო ს უ რ ი

5. ენა ვაშინერციანი,
ნამ(უ) ლორონც აფუ
ლოჩინელი,
ვარა მის ეწყინებუ
ლორონთიშე გორჩინელი?!

ქ ო მ ო ნ ჯ ი

10. — თიზმა მიძიციინგდანი,
მუზმაშა სი მონგარე.
სით(ი) ქოთქვი მართებული
ვარა ტყურა მონკა რე.
შურდოგურით ვათქუენი!
გინქდასი ცოდა რე.
15. ართმაქიაში ლორებაშენი
ქიანა აქნაზლოდა რე.

31. საცოროფო

ბ ო შ ი

- i
თოლ(ი) მათ(უ) ჩილამურიში
ეფშა
თენა ირფელი სქანი გეშა,
გილუულ დო გილაფქეშა,
მუთა მიხვარინე თეშა!..
5. ათაშ(ი) ტანცე აშმართუ
აზრეფი თეში მანწარას,
ვართ(ი) ჩარცხია უპირებუ,
ხე მოუთხე მანგარასჯ;
სქანი დუდი მა შოძირე
10. ილბალი დო ცვაპარაქე...².
ლურადლაშა გალინანქე,
ვაგაფიქ მა სი ურჩი ,

მაგრამ სიყვარულის გახსენება
არ ეგების სიბერის ეამს.

ც ო ლ ი

ეს არ ეგებისო,
რომელ ღვთაებამ დაიბარა,
ანდა ვის ეწყინება
ღვთისაგან გაჩენილი?!

ქ მ ა რ ი

— იმდენი გვეცინოს
რამდენიც შენ მატირე,
შენც სთქვი მართებულად,
თორემ ტყუილი მიძიმეა.
პირწმინდად რომ არ ითქვას,
იცოდე, საცოდაობაა.
ერთურთის მოტყუებისათვის
ქვეყანა დანთქმულა.

საბრფიალო

ბ ი ჳ ი

თვალი მაქვს ცრემლებით სავსე,
შენ გამოა ეს ყველაფერი,
დავდივარ და მწარედ ვკნესი,
ამას ვერაფერი შეველის!..
ამ სახით ტანში დაძვრება
ფიქრები ეგზომ მწარედ,
მოცილებას არ აპირებს,
ხელი უკიდია მაგრად;
შენი თავი მე დამანახა
ილბალმა და ბედისწერამ...
სიკვდილამდე გემსახურები,
არ ვიქნები შენი ურჩი,

1 სულით და გულით არ ითქვას.

2 შუბლზე წერას.

სალავათის გირაგადქ
მუშოთ გოკო მეტი ფუჩი?

ცირა

- 15. ქირსიანე მითი რენი
მირონი ოკო უსუდას¹,
ცირა ბოშის დღას ვენდებუ
ხატით ქოუფუჩუანდას
ეფერი ღორონთქ ვაბლოლან,
- 20. წირსფალეფც გურც ჭუნდას!

ბოში

- 25. ცირა ღორონთქ ნემ მეიყუნუ
გურიში საჯვო ადგილიშა,
მა სი ვამაყვენუქუდა,
ბერო ულუ მარტვილიშა.
- 25. სქანდა იმენდ(ო) მილუ ვარა,
ვართ(ო) მიმართე აპრილიშა.
დღას მუთუნი ვა მისხუნუ
საქმე გინოჭყყადილიშა.

ცირა

- 30. ბოში(ო) დო ძღაბიში ცოროფა
ღორონთიში იბადებუ,
ცირას ქეცოროფასგნი
ბოში(ო) თიშენი იხანდებუ.
მათ(ო) ჩქიმღულღო თაში
ვორდი
- 35. ბოშიშოთი მიტანჯებუ.
ათე ჩქიმი გაჭირება
შხვა კოჩიშა ვამინდებუ...
ანწი უჯგუ გაცხადება
ვარა მუქამიშა ფუბლა?
გირაგადქ სალავათის
- 40. ენა ვარე აკა ტყურა...
თე ცოროფა ვა გორგნც

სალავათს გეუბნები
ოღალ გიხდა მეტი ფიცი?

გოგონა

ქირსტიანი ვინც არის,
მირონი უნდა ეცხოს,
გოგო ბიქს არ მიენდობა,
ხატით რომ უფიცავდეს,
ისეთი ღმერთმა არ გვიყოს,
ქირისუფლებს რომ გულს
სწვავდეს!...

ბიჭი

გოგოვ, ღმერთი ნუ მიგიყვანს
გულსაწვავ ადგილას,
მე შენ თუ არ მეყოლები
ბერად! წავალ მარტვილში.
შენი იმედი მაქვს, თორემ
ვერ მივალწევ აპრილამდე.
მის დღეში არ მირჩევნია რა
გადაწყვეტილ საქმეზე.

გოგონა

ბიჭი და გოგოს სიყვარული
ღეთისაგან ისახება,
გოგოს რომ შეუყვარდეს,
ბიჭი იმიტომ ირჯება.
მეც ჩემთავად ასე ვიყავი,
ბიჭისათვის გატანჯული ვარ.
ეს ჩემი გასაჭირი
სხვისთვის არ მიმინდვია...
აწი სჯობს გამყლავნება,
ან რა ღრომდე დავმალო?
გეუბნები სალავათს,
ეს ტყუილი არ არის...
სიყვარული არ დაეძებს

1 წასმული უნდა ჰქონდეს.

ვართ(ი) ღირსება, ვართი
გვარც,

- სუროფილი ვაკათედა,
მუშოთ მოკო მათ თი ჯარი?
45. სუროფილც ქობძირგენი,
გემანჯამუუ ცაში კარი;
სუროფას უღალატასგნი,
თიშ(ი) პიჯისგ ალიშქარი!.

32. სჷან(ი) ოსჷმეგური ზა მათჷში

სქან(ი) ოსქეებური(ი) ვა
მათქუე,

ტანცგ მათუ გგნაფილი,
თოლც სგნთექგ მემიდინგ,
აწმოფორგ მუნაფილი...

5. თქვა სოფეთგ მოძირაფა,
ცაშე გიმაცუნაფილი.
თქვან(ი) მასქევამა ცირასქუა
ვეცუაფ დო ვეხანტუუ,
მუთუნ საზოგადებასგ.
10. უჯგუშეფი ვაკათუუ,
სქან(ი) თოლიში რხიან ჯინათ
უკუმელა ინათუუ.
თოლიგვირა, ბეხვერია,
თოლიში ჯინაქ გამათუუ.
15. ცირეფც თეში აშაძირექ,
მუჭოთი ვარდი გგნაფალა,
სქანჯგუაში მაძირაფუს,
მუთ(უ) შეულებუ გინოლალა?!

ცირა, აკა ქომიწიი,

20. მურე დუცუ მოუგონა!
ჩქიმ(ი) თოლც მუთა
შეხვალამუ,

ამილტც სქანი წონა...

დუც(ი) კგრგბო შერწირენქ,
რადგანც ვორექ სქანი მონა

არც ღირსებას, არც გვარს,

სატრფო თუ არ ურეგია,
რად მინდა მე ის ჯარი?
შეყვარებულს როცა ვნახავ,
გამეხსნება ცისა კარი.
სიყვარულს ვინც უღალატოს,
იმის პირში ალისქარი.

შინს შესაფერს ვერ გამოვთჷვამ

შენს შესაფერს ვერ გამოვთქვამ,

უწინარეს ტანმა მიგრძნო,
თვალის სინათლე დამეკარგა,
მეფარება წინ ღრუბელი...
თქვენ ყოფილხართ ჩვენება,
ზეციდან ჩამოყვანილი.
თქვენსავით ლამაზი ცირა
ვერ დაიხატება, ვერც შეიქმნება,
ჩაიმე საზოგადოებაში
უკეთესი ვერ გამოჩნდება.
შენი თვალების ეშხიანი მზერით
წყვდიადი (ღამე) ნათდება.
თვალუქუქუნა, გაბადრული,
თვალის მზერამ დამლია.
გოგოებს შორის ისე სჩანხარ,
როგორც ვარდი გაფურჩქენილი,
შენი მსგავსის დამნახველს,
რით შეუძლია ატანა?!

გოგოვ, ერთი მითხარი,
თავს თუ რა მოუგონო!
ჩემს თვალს არ შეჰხვედრია,

მის დღეში შენი წონა.

თავს ვით კრავი შემოგწირავ,
რადგანაც ვარ შენი მონა,

1 ალი (ალისქარი).

25. ქგგომლეთგ თქვანი ღუცუ¹,
მეტ(ი) მუთუნი ვა მოკონა.

ღირსმეავ თავზე შემომივლო,
მეტე არაფერი მინდა.

33. ძლახი დო ბოზუნი ლარსი

მალისა და ვაჟის გალავანბა

ბოზი

ბიჭი

ართი ვარდი ფერი ბძირი,
შხვა ვარდისგ ტოლენდგნი,
ღუცუ თეში მოძირანდგ
ფიფრქენდი,

ერთი ისეთი ვარდი ვნახე,
სხვა ვარდს რომ ეტოლებოდა,
თავს იმ სახით მაჩვენებდა,
ვფიქრობდი, არ მიმუხთლებდა,

ვადმალორენდგნი²

5. ბოლო ღროშა ვა მიჩქვდგ,
ვარისა ქომიწოლენდგნი.

ბოლო ღრომდე არ ვიცოდი,
უარსა თუ მეტყოდა.

ძლახი

გოგო

ბოშ(ი) მუსუ რე რაგადანქ!
მა სი შურო ვა გიჩინე,
საქომონჯო გორილ(ი) მაფუ.

ბიჭო, რასაა რომ ამბობ!
მე შენ სულაც არ გიცნობ,
საქმრო მონახული მყავს,
საზღვარგარეთიდან არის.
შენ სხვა მონახე საცოლუ.
კარგად თვალეზი დაპრაწე.

10. გრანიცული განიში რე.
სი შხვა გორი საოსურო,
ჯგვრო თოლი გარიეინე.

ბოზი

ბიჭი

15. ღორონთიშე ჭყელი ორდას,
მიდგაქ ძლახის ენდასგნი,
ძლახიში ნარაგადგშენი
ტომბას ინაქენჩასგნი!

ღვთისაგან იყოს წყეული,
ვინც რომ გოგოს მიენდოს,
გოგოს სიტყვა-პირობაზე
ღრმა ტბორში რომ ჩახტეს!

ძლახი

გოგო

20. ბოშ(ი), მუსუ რე რაგადანქ,
სონ(ი) კოჩი რექ, მინორექ,
თუნთი დო გერიცალო
ირო ტყასგ მითორექქ,
განათლებას დღას ვა ძირგ³,
ფერი ოჯახის ინორექქ,

ბიჭო, რასაა რომ ამბობ,
სადაური, ვინა ხარ,
დათვი და მგელსავით.
ყოველთვის ტყეში ხარ,
განათლებას. ვერ ეღირსეზი
ისეთი ოჯახში დგახარ,

1 თავს კრავად შემოგწირავ.

2 არ მომატყუებდა.

3 ვერ ნახავ.

გურც(უ) მუთ(ი)

ქოგილუდასგნი!

80. ღირსეული ეთინა რე,
თუღო ნაბად(ი) რჩედასგნი,
პაპა გემილენდასგ დო
გურგინც გემიდგენდანგნი,
ნაგურგინგ მანათეფი
სტოლცგ გილაცენდასგნი...

გულში რაცა, რომ გგქონდეს!:

ღირსეული ის არის,
ქვეშ ნაბადი ეფინოს,
მღვდელი გამოვიდოდეს და.
გვირგვინს დაგვადგამდეს,
საგვირგვინო მანეთები
მაგიდაზე ცვივოდეს...

34. შეყალი

ღუჟი

გოფუშქუტელი იშვაშვალკჷ
ქგგვალე!..

ვე შილებე, სი თეურე დო
მა თაქ ხვალე;

5. კვდერი ოთანთალია,
ბეხვერია,
ქელითიში გერღვაფაშა
შურ(ი) მიგალე.
მა სქანდა დო, სი ჩქიმდა
შურ(ი)

10. ინოგიდგვ,
ჩქენ გოღურჯოლი შეხელიში
გორჩქინარე,
ათეშმეტო თე ქიანას
ვეშილებე,
ერჩქინა დო გოფალუა
15. ქგგვალე!...

გაფურჩქვნილი ხასხასებ,
შემოგველე!..
არ იქნება, შენ იქა და
მარტოდ აქ მე;
(გულ)-შკერდი მოთიმთიმე,
გათქვირული,
ქვირითის დაყრაზე
სული გელტვის.
მე შენში და შენ ჩემში

სული გიდგას,
ჩვენი ხვევნა ღუჟის
გაჩენაა.
ამის გარდა ამ ქვეყნად არ
შეიძლება;

გაჩენა და გახარება
შემოგველე!...

35. საყროფო

საბრფიალო

ბოში

მიყორქ, ცირა,
ღუც გოილუა მა სი ხვალე.
სქანი, სახეს დო
სქან ხონარცგ ქუგვალე,

5. ცოდა ვორექ
უსქანეთ მა თაქ ხვალე,
ვაჩმარცხინე,
ოსოქეთე იხვარხვალე.

მიყვარხარ, გოგო,
თავ გევლები მე მხოლოდ შენ:
შენს სახეს და
შენს ხმას ვენაცვალე,
ცოდვა ვარ უშენოდ
მარტოდ აქ მე,
ვერ მოგცილდები,
რამდენიც არ იტრიალოა

ცირა

10. — მურე ბოში,
 დუდ(ი) მორწონც ნაბეტანც.
 სი მუთ გიჩქუ,
 მნარტულენდი სახე სქანც,
 მინარტენი, სქანი დუდი
 ვამოსქევანც,
 მუჭოთი მანი,
 15. ვართი მეწონებუქ შხვასი.

ბოში

- ირფელი სარკო
 ქოცოფენო,
 მუს რაგადა?
 ქეგიჯინი, სქანცალ უშნო
 ქორე შხვადა?
 20. უჯგუშ(ი) მი რენი,
 ქოთქუანცგ თეზმაკათა,
 ვაიბალუდა ხოლო შხვეფც
 გაკობკათა,

ცირა

25. ვიშო მის რე ალუზგმე
 სქანი დუდი?
 სქანცალ(ი) ვორდენი,
 აიშახ ხოლო მებდინუდი,
 ვამოკოქ დო
 დღასგთი ვეგელუქი,
 30. მა სქან გენას
 მუთუნნერო ვეგებლუქი.

ბოში

- ვარ ძღაბი, გიციგანი ვარა,
 ორქო რექი.
 დუდ მორწონცინი,
 35. შხეაში უჯგუში ქოთ ქორექი.
 მიცორქ, ცირა,

გოგონა

რა არის, ბიჭო,
 თავი მოგწონს ნამეტანვად.
 შენ საიდან იცი,
 რომ ვნატრობდი შენსა სახეს.
 რომ მინატრო, მე შენ არ
 შემეფერები, როგორც მე.

არც სხვას მოეწონები,

ვაჟი

— საარაკო მართლაც ხდება,

რასა ამბობ?
 მიმოიხედე, შენსავით უშნო
 თუ არის სხვა?
 უკეთესი ვინც არის,
 იტყვის ხალხი,
 თუ არ გყოფნის.
 — კიდევაც სხვებსაც შეეყრი.

გოგონა

დამეკარგე, ვის გაუტოლე
 შენი თავი?
 შენისთანა მე რომ ვიყო,
 მანამდევ გაექრებოდი,
 არ მინებხარ და
 ჩემ დღეში არ მოგელი,
 მე შენ ფაცერზე
 არა გზით არ მოვხვდები.

ბიჭი

— გოგოვ, გეხუმრე თორემ,
 ოქრო ხარ,
 თავი რომ მოგწონს,
 სხვაზე უკეთესიც ხარ.
 მიყვარხარ, გოგოვ,

მომამყუნე ქორთხორენქი,
მა სქანგურშენი
ვაბლურცუ დო ქოთ
ფზონენქი.

წამომყვიე, კიდეც ვთხოვ.
მე შენს გამო
არ მიძინავს, თან ვშიმშილობ.

ცირა

გოგო

40. — აბა მუსურდუ
ბლანძღუნდინი
ჩქიმი ვარდი!
ხათეხოლო გორაფასგ,
სი მიჰყანდი.
გაწვალენდი ითამ ვარა,
45. გურით მათი იმგარდი,
სი რექ, ბოში,
ჩქიმი ფირქი, ჩქიმი დარდი.

- აბა, რა იყო, რომ მლანძღავდი,
ჩემო ვარდო!
მაშინათვე გინებას
შენ დამიწყებდი.
ვითომ გაწვალეზდი თორემ,
გულით მეც ვსტიროდი,
შენ ხარ, ბიჭო,
ჩემი ფიქრი, ჩემი დარდი.

36. სჯონური სოროზა

ბრფიალი სჯონურად

(სახუმარო)

კოჩი თიშენი ცხოვრენც,
თე ქიანას გილართას,
ირ(ი) დიხაში გილუელათ
შეხვადეჲე შეხადო შეხვას

5. მინ ცირა დო მინ(ი)
ოსურც(უ)

მინი ნაქომონჯე სქევამც...
მინი სუსთი, ტან(ი) ჰიფეს¹,
მინი გვალო ფორთოხალც...
არძას უღუ მუშ(ი) სეზონი,

10. ირ(ი) თუთაში მუკუვლას...
ტანჰიფე, სუსთი ცირა
კვირკვეს ოკო გიფორდას;
მუჟამც ჩხურ(უ) იფუაფუნ(ი),
დამორჩილიში გინუვლას,

15. თი დროს ოკო სქელი ცირა,
კოჩიში გურქუ გოტებას...
სიზონქ ქუმორთ შეუღირთი,

კაცი იმიტომ ცხოვრობს;
რომ იაროს ამ ქვეყნად,
ყველა ადგილზე სიარულში
შეხვდები სხედასხვას.
ზოგჯერ გოგოს, ზოგჯერ ქალს,

ზოგჯერ ნაქმრევე ლამაზმანს...
ზოგს სუსტს, ტანწერწეტას,
ზოგს მთლად ფორთოხალს...
ყველას აქვს თავისი სეზონი,
ყოველი თვის გასვლისას.
ტანწერილი, სუსტი გოგო
ივლისში უნდა გიყვარდეს,
როცა სიცივე იქნება, —
შემოდგომისა დამლევს.

მაშინ უნდა სქელი გოგო,
კაცის გული რომ გათბეს...
სეზონი დადგა, შევეუდექი,

¹ ტანწერილი.

20. თქვანოთ ლერსიში ჰარუას,
თქვა გოკონანი, თინა მოკო,
ქიდევკირით თე სიტყვას,

დროს ვატარენტ, ვაჭუნუუთ
საქოროფოთ ართიანც,
თეში უჯგუშ(ი) მუ შეულებუ,
ვარა მა დო, ვარა შხვას?!
ბროლი.

37. ეოროფა

ეთინა რე, მა პჰუნცუნი,
ეოროფილი ვა პუნცუნი;
მა მიცოროც დო შხვასკ ეუნცუ,
აღდაჩხერ ჰუნც(უ) ჩქიმი
გურც(უ).

5. თე ეოროფაში გორჩქინუ
ლორონთი დო კოჩიში ჰყელი
ახალგაზრდა გოხოლჰკ,
ვართი მენცარი დო ჰკვერი;
სი ქგვამაშინეჰგნი,
10. ხანგა ვორეჰკ, დო შერი,
უფონდიკეთ გინორთელც
ვეგებძე კოჩიში ფერი.
თე ეოროფა ეფერი რე,
ჩქიმი შური აქი ვარე,
15. სქანდა მიმანტებელი რე!
სქანი გეშა დობლურენი,
ძალამი შესაძლებელი რე.

38. სჰვამ ცირასი

თქვანი ცქვაფა დიდებული
ირო მაფუდუ გუნაგონი,
ტანლარჰემი, თუმასირმა,
თოლალმასი, კიბირ(ი)

ბროლი.

5. ხოლო უჯგუში ანწ იყით.
დიო სორე თქვან ცირობა?
თქვა ზოჯნთენ თი ბინას

4. კ. სამუშაო

თქვენთვის ლექსის დაწერას,
თქვენ რაც გინდათ, ის მინდა
(მეც),

დააკვირდით ამ სიტყვას,
დროს ვატარებთ (და) ვკონით
სატრფიალოდ ერთმანეთს,
(უკეთ) სხვა რა შეუძლია
ან მე და, ანდა სხვას?!

ბრფიალი

ისაა, მე რომ მწვავეს,
შეყვარებული რომ არ მყავეს,
მე მიყვარს და სხვას ჰყავეს,
ცეცხლის ალი გულსა მწვას.

ამ სიყვარულის გამჩენი
ღვთის და კაცისგან წყეული.
ახალგაზრდა გახლავარ,
არც ჰკვიანი და გრძნეული;
შენ როცა გამახსენდები
ვარ გიჟი, ვადარეილი,
არაქათ გამოლუელს
არ მადევს კაცისფერი.
ეს ტრფობა იმ ფერია,
ჩემი სული აქ არაა,
შენთან გამქცევ-მომსვლელია,
შენს გამო რომ მოკვდე,
ძალიან შესაძლებელია.

ლაგაჰ ქალწულსი

თქვენი დიდებული ქება
ყოველთვის მქონდა განაგონი,
ტანლერწამი, თმასირმისა,
თვალალმასი, კიბილი ბროლი.

უკეთესი აწი იქნებით,
ჯერ სადაა თქვენი ცირობა?
თქვენ რომ ბრძანდებით, იმ ბინას

ასქვამანც დოკვანწილობა...
მეპამენეს მეუხვამეუ,
10. ჭგირი წესი დო ზრდილობა.
მა სქან(ი) ირფელი
მობწონცგდა,

მითინქ თაკილი ვა მუჩას.
ოცქვაფალო იზინანა
თე ვეზდას თათუშას;
15. თქვანი მხარე ნათელი რე,
სგნთე ვარე შხვა ქუჩას.
თქვა აფუთუ ენარჩქინა
ლორონთიშე ბუნებას,
თელქიანა მიანარტე
20. თქვან გილუგლა-გულებას,
ვამათქუუ ჭგირო, მარა
ვა ველქქ ნდურებას.

39. უგუგინეთ გურგინალო

ჩქე გურგინი გიბდგითგნი,
აფუნე რდგ შხაფალერი,
მორდიათ თუთა პუნდეს;
მურიცხეფი მაყარეთე,
5. რწომი ტობაში ორდგდო;
მაფშალიეფი მახარეთ;
ღვინი ეფშათ ქვანთგდ დო
ოქკუმალი საქვარელი;
ანტლასიში მანგიორო
10. ნდოლო რჩდგ, საყვარელი!
გოფალირცე ვოხედითე,
დუდ(ი) ონდეთე მიჩქდესგ,
ია იაში პეულუფუ
ორთუმელო მემძდესგ,
15. ალონქ ქოურაყუუ დო
სგნთექ გგმოკურცხინესგ.
ქოროფაშე შულადირეფც
დუდი ართო მიძდესგ.
მუშენ რდგნი, ვა მიჩქდლო.

ამშვენებს მორთულობა,
მეამინეს მოულოცავს,
კარგი წესი და ზრდილობა..
შენი ყოველი თუ მომწონს,

ვინმემ არ მითაკილოს.
ქება-ქებით ახსენებენ
ამ მაზრაში თათუშას,
თქვენს მხარეს ნათელი ჰფენს,
სინათლე არაა სხვა ქუჩაზე.
თქვენ ჰყავხართ გაჩენილი
ღვთისაგან ბუნებას,
მთელი ქვეყანა შენატრის
თქვენს სიარულ-სეირნობას,
ვერ გამოვთქვი კარგად, მაგრამ
არ ველი დამდურებას.

უგვირგვინოდ დავგვირგვინებულე

ჩვენ გვირგვინი რომ დავიდგით,
„აფუება“ იყო დანამული,
მეჭვარედ მთვარე გვეყავდა;
ვარსკვლავები მაყარიონად,
რწმული თამადად იყო და.
იადონი მახარობლად;
საქმელი გამზადებული და
ღვინო სავსე იდგა ტბორად;
ატლასის მაგივრად,
მდლო ეგო, საყვარელო!
გათურჩქენილში ვიჭექით,
თავი ძლივსლა გვიჩანდა,
ია იას ყვავილები
სასთუმლად გვედო,
იალონი გამოკრთა და
სინათლემ გამოგვადვიდა.
სიყვარულისგან დაღლილებს
თავი ერთმხარეზე გვედო.
რატომ იყო, არ ვიცი და

1 აფუება — გაზაფხულის პირი.

20. ჰე ონჯლორე მიჩქედესგ.
 მაყარეფი, შუმილეფი,
 გოფშაფილო იბირდესგ;
 „ჟამიერც“ დო „ბედინერას“
 თანასწორო ირთვდესგ...
25. მათშალია ღურჭულანდგ;
 ჩიტეფი იჭკრჭინდესგ;
 დაპეჭებული სუმარეფი
 მუშუშ ეუჩა ირთუდესგ;
- მაყარეფქეთ(ი) გაკოცუუ...
 30. მორო, მესუ იქვდესგ.

დარცხვენილი ვიყავით.
 დამთვრალი მაყარები
 გაბმულად მღეროდნენ;
 „ჟამიერს“ და „ბედნიერას“
 თანასწორად იყოფდნენ...
 ბულბული გალობდა და
 ჩიტები ჟღერებდნენ;
 დაპატყებული სტუმრები
 თავიანთ სახლებში
 ბრუნდებოდნენ,
 მაყარებიც დაიშალნენ,
 აბა, რას იზამდნენ.

40. ჩიტი, ჟორშენო?

ჩიტო, გახსოვს?

ჩიტი ჟორშენო, მა სქანი ჭირი,
 ეკოთხოზინით სი ქეკაშირი,
 სი გომირჩქინი თიცალი
 ჭირი,
 მუთუ გინიბლი, ოხ,
 გასაკვირიო

ჩიტო, გახსოვს, მე შენი ჭორი,
 მღვერობაში, რომ შენ შეგელიე,
 შენ გამიჩინე ისეთი ჭირი,
 რით ავიტანე, ოხ, გასაკვირიო!

5. ითამ ფიფრქენდი, გაფული
 ჭოფილი,
 კაკალი ფსუა გაფუ სოფილი,
 სი ჩქიმ(ი) ცოდათ
 მიკოქოსილი,
 უჩა ბედით, გაფუქ მოსილიო..
 იშენდი მიღუ, ხოლო გელუქუ,
10. გურიში მალამათ ირო
 გელუქუ,
 დო ჰა, თეზმას ქვგოფერუქუ,
 სი ჩქიმი გურცუ უჩათ
 ნწერგნქი..
 დითგრე ნერი, ჭომუჩი გური,
 მოშქვიდლუანცუ ჩხე
 ჩილამური,

ვითომც ვფიქრობდი, მყავდი
 ჰყრობილი,
 ერთი ცალი ფრთა გაქვს აცლილი,
 შე, ჩემი ცოდვით აქ მოსპობილო

15. ვარა მალირსი სამარეს ღური,
 ჭოთქვიი, საბოლათ მუ
 გილამუნი?!

შავი ბედით გყავხარ მოსილი,
 ჭერ იმედი მაქვს, კიდევ მოგელო,
 მულის მალამოდ ყოველთვის
 გელო,
 და ჰა, ეგზომად გეფერები,
 შენ ჩემს გულს მაინც შავად
 სუდრაე!..
 შეიცვალე იერი, მომეცი გულიო.
 მახრჩობს (უწყალოდ) მღუღარე
 ტრემლიო,
 ან მალირსე სამარეს ძილი,
 თქვი, საბოლოოდ რას აპირებ?!

- თე წანაქ თეში მიდართ, ვამძირ გემუანი რინა, სო რექ ჩქიმი ჩე ტორონჯი, სო გილუ ორინალი ბინა?
5. სქან უმუშეთ მუშა ღირჯ, გაჭირებული ჩქიმი რინა, ნჯარიში გაჩემებული კოჩი. ხანგაცალო ვორიყვინა. ჩქიმ ვა-რენო ვეყიდა,
10. გილვორექეღ დინაფასჯ ირო სქანი აზრი მილუ ოქმარე დო გილართახჯ...
ბროლიში ცუდე გემდგვდას, მუშო მოკო უკარეთჯ?
15. მუქო თინა, თეში(ი) ვერგენი, მა ვებრგქე უსქანეთჯ... ჩქიმი ღული უბედური, სქან(ი) ღუც(უ)
ეკოდინაფილი,
- მა სი ვამკმოჯინედინი,
20. აღრე მათუდ(უ) გენაფილი. მა გინიფრთი ცალა ნგერო, ჯგერი მუქო მაქიმინე?! სი თეურე დო მათაქ ხვალე თენა მუთუ გინმადინე?!
25. აღდაჩხვრქე გომორჩქინდჯ, დომიქუ გურიში შეჭირება, მარდ(ი) ღორონც,
მუთმოქვინი,
- შხვეფწყკმათი თაშ ქორენდა¹, ჩქიმი გურცუ მუ ჰირნცენი,
30. ენა მუ გეგებუ შხვასჯ, გიმე დიხაქ ვა გოხოორცქ; ეშე ველვონჯქე ცასჯ.

ეს წელი ისე გავიდა, არ მინახავს ყოფნა ტკბილი, სად ხარ, ჩემო თეთრო მტრედო, სად გაქვს სამყოფი ადგილი?² შენს გარეშე არაფრად ღირს, ვცხოვრობდე გაჭირებული, ჯავრით გარინდული კაცი, გიყვივით ვარ რეტდასხმული. ჩემი თუ არ იქნები, ვადგევარ დაღუპვის გზას, ყოველთვის შენზე ფიქრობ, დილას და მზის ჩასვლის უამს... ბროლის სახელი რომ მედგას რად მინდა უკაროდ? როგორც ის, ისე არ ვარგა, ვერ ვივარგებ უშენოდ. ჩემი თავი უბედური, შენი გულისთვის დაკარგული,

მე შენ რომ არ მომხედავდი, აღრე მქონდა ნაგრძნობი. მე გადავიქეცი ცოფიან მგლად, (აწ) სიყეთეს ვერ ვიზამ, შენ იქა, და მარტო აქ მე, ამას როგორ ავიტან?! ცეცხლის ალი გამიჩნდა. და დამიწყო გულჭიდება, მადლი ღმერთს, რაც მე მჭირს,

სხვებსაც თუ ასე სჭირთ. ჩემს გულში რაც რომ ჰირს, ეს რა გავგება სხვას, ქვევით მიწა არ გაირღვა, ზევით ველარ ვწვდები ცას.

¹ ბინა.

² სსჯებთანაც თუ ასე არის.

ბოში

ვაჲი

— ყოროფას გამართება აშე, მითი ართიანც კენდებუნი, ჩქიმი გური სქან(ი) იყუაფუ, სქანით გაგმიკეთებუნი!...

5. ჩქიმი შური, ჩქიმი გური, სქანდა მათუ მენდებული, აქი ხვალე ძორ(ი) დოსქედგ, შური(ი) სქანყურე ინტებუნი; სქან(ი) შურქ აშო

მოლართღა,

10. ჩქიმწყება აღვენუ ბინა, ირო წორო იჲუაფუთუ ლურადლაშა მადო თინა... სი ჩქიმშკება ვეციიდა, მუშა ღირჲ ჩქიმი რინა!
15. გორწყექენი ჯგერი მარა, ვა რძირენქენი მუ ფქიმიანა?!

ცირა

ქალიშვილი

— ვაბძირენქენი, მუ მადლოლე, სოთა ვორექ მანტებელი, სი ღუდ(ი) გოგიჯოგუენი,

20. ვა ვორექე მა ეფერი, ტყურას ვამლორენქედა, გაცუაფუქ მადლობერი, ანგელოზეფი გოირენა ეშმაკეფიში მანთხებელი.

ბოში

ვაჲი

30. ცირა მათი თინა მოკო ეშმაკეფქ ინთხასენი, მარა მითინც ვა უწუა ჩქიმი ამბე რკითხასენი, ეფერ მითინი ქიყუაფუნო

საცა ურთიერთთან ნდობა არის, სიყვარულს მოსდგამს აღსრულება, ჩემი გული შენი იქნება, შენი ტრფობით რომ აღივსება... ჩემი სული, ჩემი გული, შენთვისა მაქვს მინდობილი, აქ მხოლოდ მძორი დარჩება, სული შენსკენ რომ გაიქცევა; შენი სული ჩემთან თუ მოვიდა; ჩემთან ექნება მას ბინა,

მუდამ ერთად ვიქნებით სიყვდილამდე მე და ის... შენ ჩემთან თუ არ იქნები, რა ფასი აქვს ჩემს ყოფნას! როცა გიმზერ კარგი მარა, რა ვენა როცა ვერ ქნედავ?

— რომ ვერ მნახო, რა მომივა, არსად არა ვარ გამქცევი, შენ თავი რომ შეგაძულო არა ვარ მე იმფერი, თუ არ მომატყუებ. გეყოლები მადლიერი, ანგელოზები (გარს) გადგას ეშმაკთა დამაფრთხოებელი.

1 შენი ტრფობით რომ გამოკეთდები.

35. სქანდული მიდამილასგნი..

ც ი რ ა

ჩქიმი გურკუ თინა ოკო
თენა თაში ქორდასგნი,
მა ღორონ(თ)ც თის
ვოხვეწუქე,

გვალო ვემოცოთასგნი;
40. ხასიათიქ ვაგათერას,
ირი ახალ(ი) მორთასგნი,
ჩქიმ(ი) გურიშო მითინ(ი) ვარე
სქანიცალი ქორდასგნი.

მუთუნ(ი) იმედი ვა მოსქედ
45. უსქანეთგ მა ქიბრგე,
შურო ღორონთ(ი)
ქორწანცგდა
ფშირ-ფშირას ქემმაკითხე!..

ბ ო შ ი

— მუჟამც გოკონი
ქემუურქ(უ)
შხვაში რაგადის ვარჩქილა,
50. მუთ(უ) გოკონი მა მიწიი,
შხვას მუთუნი ვაჩინა!..

ც ი რ ა

— ჩქიმ(ი) ცუდეშა სი
ქემორთი,
დანაუქვი ონჯუასგ,
ჩქენ(ი) ცოროფა ლასასგნი,
55. თი კოჩი ღორონთქ დოქყუას,
მა მუზმას მიცორქენი,
თენა ნინაქ სო თქუას?!
43. უხვაღოხხვანერი ნოხუვილი დო აცნანაჰვირა ლერსფი
სხვადასხვა სახის ნაწყვეტი და მიკვლეული ლექსები)

ჩქიმ(ი) ცოროფილი აქი ვარე
მარა არძას ირჩქილე.

შენს თავს რომ წამართმევს!

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი

ჩემს გულსაც ის უნდა,
ეს რომ ასე იყოს,
მე ღმერთს იმას ვეხვეწები,

რომ მთლად არ დამკარგოს;
ხასიათი არ შეგეცვალოს,
ყოველ ახალ მოქცევის! დროს,
გულსაჯერი არვინ არ მყავს,
შენისთანა რომ იყოს.
რამე იმედი არ მრჩება
რომ ვივარგო უშენოდ,
ოღნავ ღმერთი თუ გწამდეს

ხშირ-ხშირად მომაკითხე!..

ვ ა უ ი

როცა გინდა მოვალ
სხვის ხმას ნუ აჰყევი,
რაც გინდა მე მითხარი,
სხვას არ დააბარო რა!..

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი

ჩემს სახლში შენ მოდი
უქმე ღლის საღამოეთამს,
ჩვენი ტრფობის ხელშემშლელი
კაცი ღმერთმა დაწყევლოს,
რა ზომამდეც მიყვარხარ
ეს ენამ რით გამოთქვას?!
ჩემი სატრფო აქ არაა,
მაგრამ ყველაფერი ესმის.

1 მთვარის ყოველი მოქცევის დროს.

- გიოჯინალი სარკე მილუ,
 გივოჯინექ, იძირე,
 5. მილიონ(ი) კოც ქოუკათუენი,
 მა თის იშენი ქიფჩინე.
 ბოში მურე მიჯინექ,
 ვა ვორექო სახერო!
 ტანმოქკირუა ძღაბის
 10. სონია ბჯოხო სახელო,
 სოდე დამიწონენქენი,
 თექ ქეგმალე სანთელო;
 სისქვამე დო, ტანდობაზე
 ჩქიმდა ძღაბის მართენო?
 15. სით(ი) თოლ გვირა, მათ(ი)
 თიჯგუა,

- ართო ვაკიკათენო?!
 ბოშიში მეტი მუ მიძირე,
 შხვა ბოში(ი) ქემოკოდასენი,
 მა შხვას ვა ვაეუნუქუ,
 20. გვალო ორქოთ გორთასენი.
 ჩიტ(ი) ქუდღიშა მითომიხე
 მათშალია-გალიაშა,
 სქან(ი) დუდი ქიმშომრინუას,
 ჩქიმ ეუდღეში ფანიაშა!...
 25. მათშალია ჩიტი პუნცუ,
 ცურუს ვემოტოტობუდას,
 ქობძირიდა, ქოპუნდას,
 ბედნიერი პყოფუდას?!
 ვაბძირიდა, ჯანდაბას,
 30. ქვრც ვაკუესოფუდას!...

44. ბოშ(ი) დო ცირაჟი ლერსი

(ქალვაჟიანის კიდევ ერთი განსხვავებული ვარიანტი)

ბოში

ვაჟი

- კოჩიში თური მი იესუფ(უ),
 ქოთქუასენი თქვანი ცქვაფა?!
 სისქვამეში ღორონთი რექ,
 არძა ცირეფიში მათა...
 5. თქვან ხოლოს მითი რენი,
 გურშა მიაკათუე რხაფა.

ჩასახელი სარკე მაქეს,
 როცა დავხედავ, მოჩანს,
 მილიონ კაცში რომ ერიოს,
 მაინც გამოვიცნობ მას.
 ბიჭო, რა, რომ მიმზერ,
 (ნუთუ) არ ვარ სახეირო?
 ტანმორჩილ გოგონას
 სონია მქვია სახელად.
 საცა რომ დამიწუნო,
 იქ შემომეველე სანთლად;
 ტანალობით და გარეგნობით.
 მე სხვა გოგო შემედრება?
 შენ თვალყუქუნა მეც ისეთი,
 ერთად არ შეიყრება?!
 ბიჭის მეტი რა მინანავს,
 ბიჭი სხვა რომ მინდოდეს,
 მე სხვასა არ ვაყვებო,
 მთლად ოქროდ რომ გადიქცეს..
 ჩიტი ქულში მიზის,
 იაღონი-გალიაში,
 შენი თავი გაურიოს
 ჩემს ოჯახის ფანიას.
 იაღონი ჩიტი მყავს,
 სუროში არ იყოს დამალული,
 თუ ვიპოვე, მყავდეს,
 ბედნიერად შემერგოს,
 თუ ვერ ვპოვე, ჯანდაბას,
 ქორ(შავარლენს) დაებრღენას!..

მაშინა და ქალიშვილის ლეკნი

კაცთაგან ვინ იქნება,
 რომ გამოსთქვას თქვენი ქება,
 სილამაზის ღვთაება ხართ,
 ყველა ქალწულების მეფა...
 თქვენს სიახლოვეს ვინც არის,
 ემართება გულის ზაფრა.

ირფელიშა მისხუნუნა,
თქვენ ძირაფა, თოლიში
რძლაფა.

ყველაფერზე გვირჩევნია,
თვალის გაძღება, თქვენი ნახვა-

10. ცირეფი ბრელი მიძირგნა
შხვა რჯულა დო მარგალითი,
მარა მუთა მიძირგნა,
თქვანიჯგუა მაგალითი!
ვარდიში უჯგუში სი რექ დო
გოპირელი ატამაში

გოგონები ბევრი გვინახავს,
სხვის ჯურიც და მეგრელიც,
მაგრამ არა გვინახავს რა,
თქვენსავით სამაგალითო!
ვარდზე უკეთესი შენ ხარ
და გაფურჩქვნილი ატმისა,
აყვავებული დადიხარ,
საუნჯე და ატლასითა,
დამნახველი არა ვარ
შენსავით ლამაზისა,
და არცა ვარ გამგონე
შენს სიტყვის უამესისა.
ჩემი განმკურნებელი
უკვდავების წყალი ხარ,
ეს ლექსი დაგიწერე,
შენი იმედის შემყურემ.

15. გოქუჩუჩელი გილუულუ
ატლასი დო არხამაში,
მა ძირაფუ ვა ვორექე
ცირა სქანი მასქვამაში,
ვართ ვორექე მარჩქილუ
20. სქანი(ი) ზიტყვაში მაჰამაში.
ჩქიმი მასქელიდაფარი
უკდებაში წყარი რექე;
ათე ლერსი დოგიჰარი,
სქანი(ი) იმენდიში მაჯინექ.

სიკვილის კარზე ვდგავარ
გოგოვ, შენი სიყვარულით,
ბევრისთვის უარი მოთქვია,
უსაფუძვლო დაწუნებით,
მაგრამ შენ ვერ გაგეკცევი,
შებოჭილი ვარ ცხრა მაგად-
იმდენი გეცინოს,
რადენი შენ მე მატირე,
მოვეკვი, გავთავდი იცოდე,
მძიმეა ეს სიყვარული,
გეხვეწები, რომ მოიხედო,
და თანხმობის ღირსმყო!..
აშა ჩიტო, გაფრინდი და
ეს მიუტანე მას,
ჯერ ხელში მიეცი და
მერე აკოცე პირზე.
ჰაბა, შენს ჩიტობას
თუ კარგ ამბავს მომიტან!
ჩემი თავი შეაბრალებ

25. ღურაში კარც გილვორექ,
ცირა სქანი ცოროფათე;
ბრელშა ვარია მითქულ
უგა-მაგა წონებათე,
მარა სქანდა ვა მანტინე,

30. ხართელი გაფუქ ჩხოროფათ.
თიზმა გიძინჯდასკ,
მუზმა მა სი მონგარე,
დობღური, გეფთე გიჩქდას,
თე ცოროფა მონკა რე.

35. გოხვეწექ ქემემოჩინი,
ოჯია ქემოჰარე!...
შიო ჩიტი ქოფურინი
თენა ქიმეული თის,
დიო სეს ქიმეჩი დო
40. უკული ქაჯუნი პიც.
აბა, სქანი ჩიტობას
მუს მომილა დგნართის!
ჩქიმ(ი) დულ(ი)

ქეშოვცოდელი
ეთი ჩქიმი ცოლაშქვილც.

იმ ჩემი ცოდვით დამწეარს.

45. — სი ჩქიმ ცქვაფა
ლოგიკყაფუ,
გორწყექ ვა მომგონენქენი;
სი ვამწუენი, მა ვამჩქენო,
გგშნაგორა ვორექენი?
გასაკვირი მუჰო ვა რე,
50. სი ჩქიმ(ი) ღუტუ
ფთხორენქენი?
მა სი მუშოთი მოკოქ,
სათავადო ვორექენი?
გასაკვირი მუჰო ვარე,
ხანგური ჰკუას ვაფულუნქუ,
55. თენა მასი ჰოფშქიდენი,
ჯარით მუჰო ვა ბლურუქუ?
ცვერე რექო, თოლც
ვარწყექო,
გემასოფუუ მოჯგრეფი,
მა ჯარიშა ნემიბლენქენი,
60. ბრელი პუნცუ მოჯინეფი.
ჩქიმი გარდა ვაძირიო,
სქანი ტოლი შხვა ცირეფი?!
მა ეფერი ბოში მოკო.
თავადსქუა პუნდასენი,
65. ღართ ღო კაბათ
მოკვართხილი
ოკო ალაპუნდასენი.
ლერსი ჯგერი ორე მარა,
მაკვირენცგ მოჰარუა
ღუდიშ(ი) ტვინცგ შეგიფაჩ
70. შორშორიშე გონჯარუა,
ბოშალას წაგიცუნე
ღურადლას მოინარტუა.
ბოში ელმოსხაპანქენი,
ღიო ღუდი გეეწონი,
75. მუთი ვეგერგებუნე,
შორშე უჯინი ღო იხოანი,
მა სი გაეუნუღენი.

- შენ ჩემი ქება დაგიწყია,
ვხედავ ტყუილს არ მომიგონებ;
შენ არ მითხრა, მე არ ვიცი
რჩეული რომ ვარ?
საკვირველი რად არაა,
შენ ჩემს თავს რომ მთხოვ?
- მე შენ რად მინდინხარ,
სათავადო რომ ვარ?
გასაკვირი რად არ არის,
სიგიყეს რომ არ მაღავ,
ეს, რაც შენ შემკადრე,
ჯავრმა რად არ უნდა მომკლას?
ბრმა ხარ, თვალს არ ხედავ,
- მოყვრებით შემოჯარული ვარ,
ბევრი მყავს შემყურე,
მე ჯარში რომ გამოვალ.
ჩემს გარდა ვერ გამონახე
შენი თანატოლი ქალწულლები?!
მე იმფერი ბიჭი მინდა,
თავადიშვილი რომ მყავდეს,
ჩონხა-ახალუხით მოკვართხული
- გვერდით რომ მომზღვედეს.
ლექსი კარგი არის, მაგრამ
მაოცებს მისი მოწერის (გაბედვა).
თავის ტვინს შეგირყევ,
შორიდან გაჯავრებ,
ბიჭობას წავიხდენ,
სიკვდილსა მოგანატრებ.
შენს თავს რომ მიტოლებ,
ჯერ თავი აიწონე.
რაც რომ არ გერგება,
შორიდან უყურე, იმარხულე,
მე შენ სანამ არ გაგყვები,

იმდღარ-დღაშა დემონი;
გურც(უ) მუშენი შემიწუხე,
90. გირაგანდჳ, გეეგონი!

ბო შ ი

— ცირა თაში გობლანძლინი,
თეშნერო მუქ(უ) გაგანწარ?
ეშმაკეფქ გაცდუნუვო,
ხანგურო მუქ აგანხარ.?
95. სი ტყაშ(ი) მარშვინეს
არჩქილი,
სქანდე ღორონთქ დამიფარგ;
სქან(ი) ქომონჯი ოკო რდას,
ნალართიაში მაშგრალი,
სერ-სერით გილმალგ
90. ქოთომიში მახირალი,
მახინჯეფიში ეკმაყუნე,
მალებერი ეწერიში,
ხარკვილ(ი) ძიქვაში
მენდუული,
ანთას(ი) დიხაში გეჳელიში.
95. ოშიშა ნასუდებუ დო
ციხეს მითნაგერგელეფი.

ც ი რ ა

მა ვარის ფთქუანდიდა,
ჯარიში გინანქგრაფალო,
საწმომხონოთ მიმორჩქქ, }
100. დო ვართი ოდინაფალო, }
ქირშა ქირც ნემ გემძინა,
გურიში ოფშინაფალო...
სქან(ი) მოჯლონელ ბარათიშე
წოხოლენი ძალამი რე.
105. ეთიცალი ბარათეფი
ჩქენი აკმაკათალი რე.
გიჩქედას სქან(ი) ვორექქ
ანწი შხვაშა ვა მალინე.
აჰა, ასე მივოტალე,

ცხოვრებას მონად შერჩი;
გულს რად მიწუხებ,
რომ გეუბნები გაიგონე!

ვ ა ე ი

გოგოვ ეგზომ რომ გამლანძღე,
ამ სახით რამ გაგამწარა?
ეშმაკებმა გაცდუნა და
გიუურად აგანმიანა.
შენ მხოლოდ ტყიურს უსმინე,
შენგან ღმერთმა დამიფაროს;
შენი ქმარი უნდა იყოს,
დაკონკილი ჩოხის ამარა,
ქათმების ქურდი და
ლამის მაწანწალა,
ქურდებთან მოხეტიალე,
ეწერებში მოარული;
დახეფული შარვლის ამარა,
ათასგან დაკერებულის,
ასჯერ ნასამართლევი და
ციხეში ნაგორები.

ქ ა ლ ი შ ქ ვ ი ლ ი

მე უარს თუ ვამბობდი,
ჯავრის გასაქარვებლად,
სამერმისოდ მიმარჩინებარ
და არა დასაკარგავად.
ქირზე ქირს ნუ დამირთავ
გულისა გამწყულულებლად.
შენი გამოგზავნილი ბარათი
წინანდელი კარგი არის.
ასეთი ბარათები
ჩვენი შემყრელი არის.
იცოდე, შენი ვარ და
აწი სხვასთან ვერ წავალ.
აჰა, ახლა მივატოვებ,

110. გივორექ ვათებას,
ქემორთი დო წყარ(ი)
ქიგიობი
ჩქიმ გურიში ანთებას...

ბოში

მა მუ მიჩქედ, უბედურცუ,
სი ეოფექენ(ი) ჩელათირი,—

115. სიკეთეში მანგიორო,
დულშა გლახა წურაფილი
გგატებექ და, მალას ქე
მორთი,
გურ(ი) მათუ გონქირაფილი.

45. ეოროფაში ლერსი

კინე ლერსის ქიმივენდი,
დარდიშ მუმანქერაფალო,
მეტის მითინც ვა ვორწყექ
ჩქიმ სიცოცხლემ
მარსხებელო,

5. მა დო ჩქიმი ეოროფილც
თინა პუნა მარებელო;
ეგებ ქემალირსასგნი
გურიში გამახარებელო.

10. იკო მუმაშორასგნი,
ეოროფილიში მუნაჩინა
სწორას მუმოშინასგნი;
ირო მართალი მიწუას დო
ტყურა ვა დმალორასგნი,

15. ქობუას თიში ღირსი,
ვარა ვა მაცოცხლასგნი,
ქემოძირას მა თი ვარდი
მიშენ თე გურქ მიღურენი,
მიშენ(ი) იმგარქ,
ბღურღულანქ.

20. ჩილამურით იფრჩუქუნე,
ვა გაბრზი დო გავაცხადი,

ვაპირებ დამთავრებას,
მოდო და წყალი დაასხი

ჩემ გულის ანთებას...

ვაჟი

მე რა ვიცოდო, უბედურმა,
რომ შენ ყოფილხარ

შემცდარი, —

სიკეთის სანაცვლოდ
თავად სიავის მსურველი,
თუ გაათბობ, მალე მოდი,
გული მაქვს გაშეშებული.

ლევანი სიხვარულა

ისევ ლექსა მივენდე,
დარდის გამქარვებლად,
მეტს არავის ვერ ვხედავ,
ჩემს სიცოცხლის დამხსნელად,

მე და ჩემს შეყვარებულს
მხოლოდ ის გვეყავს შუამავლად,
ეგებ მალირსოს
გულისა გამხარებლად.

ჩემი ყოველი სიავე
მან უნდა მომაშოროს,
სატრფოს დანაბარები,
რომ სწორად მომახსენოს;
ყოველთვის მართალი მითხრას,
და რომ არ მომატყუოს,
ან გამხადოს იმის ღირსი,
არადა არ მაცოცხლოს;
დამანახოს მე ის ვარდი,
ვისთვის ეს გული მკვდარია,
ვისთვისაც ვტირი, ვქვითინებ,

მომდის ცრემლისა ღვარია;
ვერ გავძელ და გავაცხადე,

- ვით(ი) წანა რე მიფულუნი,
 თი ზომას ვივორეკე
 რინშა ლურა მისხუნუნი,
 25. ქორძირგნქენი იბჭუქუქუ,
 ვარძირგნქენი მანგარინე,
 სქან(ი) ხეთ პილგნქედა ვარა
 მეტ(ი) სოთინი ვა მალინე¹,
 30. ოფკოცხლენი მუშოთ მოკო,
 დუღშა ვამმასვარინენი?
 ჩქიმ დუღიში გაქირება
 მა ღდასკ ვა დმაფარინე.
 მა რთხიინქ, ყოროფილი,
 35. გინმოტუე ნგარასგნი,
 ეფერი მუთუნი ქომიწიი,
 გური გამიხარასგნი;
 ცოდა ვორექ, სქან ყოროფაქ
 მა თაშ(ი) გამანწარასგნი.
 ასე გვალო გგმაჯოგგ,
 40. თე ქიანაში ცხოვრებაქ,
 თოლც სგნთექე მემიღინგ,
 დემესუსთუ ძელ დო ძვალქე,
 სქანი ყოროფაში გეშა
 დებლიი მა საწყალქე,
 45. სქან(ი) უჩურცხალ(ი)
 მოინალეთ
 სქანწკმა ქედმორინუასკ,
 სქანი ჭლარკუნტია თოლცკ
 ირთ ინმოჯინუასკ.

46. საჰოროფო

ართ(ი) ბალს ტორონჯი
 ინოხენი
 იშ(ი) მასქვამას მუთუნც ვა
 ძირგ,
 ბირა თექი რე, სქვამი²
 გალობა
 ექი ხიოლი ღდას ვა ღინგ.

ათი წლით დამიმალია,
 იმ ზომამდე ვარ მისული,
 ყოფნას სიკვდილი მირჩვენია-
 როდესაც გნახავ ვიწვი,
 რომ არ გხედავ ავტორდები,
 შენი ხელით თუ არ მომკლავ,
 მეტი ვერსად გაგეკცევი,
 რომ ვიცოცხლო რად მინდა,
 თავს რომ ვერაფრით უშველი?
 ჩემი თავის გასაპირს
 მისდღეში ვერ მოვიშორებ.
 მე გთხოვ, შეყვარებულო,
 წუხილს რომ გადამარჩინო.
 ისეთი რამე მითხარი,
 რომ გული გამიხალისო.
 საცოდავი ვარ, შენმა ტრფობამ
 მე ასე რომ გამამწაროს.
 ცხოვრება ამ ქვეყანაზე
 ახლა მთლად შემძულდა,
 თვალთ სინათლე წამივიდა
 ძვალ-რბილი დამიუძღურდა.
 შენი სიყვარულის გამო
 დავილიე მესაწყალი.
 შენი განუყრელ მსახურად

შენთან (მუღმივად) მამყოფა.
 შენს „ჭლარკუნტია“ თვალებში
 მოუწყვეტლად ჩამახედა.

სატრფიალო

ერთ ბაღში მტრედი რომ ზის;
 მასზე მშვენიერს ვერაფერს
 ნახავ,
 მღერა იქ არის, ტკბილი გალობა,
 იქ სიხარული აღარ გაქრება.

¹ სხვაგან ვერ წავალ.

² ლამაზი გალობა.

5. გასაკვირი რე, თაშ
 მოჭირგნი(ი),
 თიშ ხონარიშა სოთა მარტინე,
 დამონებულ ვორექ თიშ(ი)
 აზრით
 თიშ(ი) კვალიკიშა
 ვაგშმართინე.
 ეთი ტორონჯი ტატალეფიში
 10. ხელმწიფეთე რღე
 დაბადებული,
 ვიღის შხვას არზენდ მეჩინათ
 ღო
 ნიჭიშენირდ ართო ქებული.
 ზესხგრი მისქერ თიშ
 გონებათ²

ნანდულო ვორექ
 შეწუხებული;
 15. ჰაი, მოწყალე, სი გოხვეწქე,
 თიშა ვორექ შური ნტებული,
 თიშ(ი) აზრიქ რე გამახანგ
 ღო

სგნთე მაფუნა თოლც
 უღირი.
 ირო იმგარდი თაშ გონებათ,
 20. ოლონც მაფულუ
 შხვაშაფუღირი;
 კინი თინა რე ჩქიმი წამალი,
 შხვას ვასქელიდე გური
 წუვღირი,
 ლეხი ვორექ, ქლექი მოჭირგ.
 ნანდულც ვორექ ლანდო
 გოუღირი.

25. მუშენ(ი) მალოლგნი ძამც
 ქომიკვე,
 თეცალი ცოროფა დიდი კილი
 რე.
 ნანდულ(ი) ქომიჩქე
 დოპილგნცენი;

გასაკვირია, ასე რომ მკირს,
 მის ხმას ვერსად ვერ გავეჰეცი,
 დამონებული ვარ მასზე ფიქრით,
 მის ბრქყალეებს თავი ვერ
 დავაღწიე.
 აი, ის მტრედი მშვენიერების
 მეფედ იყო დაბადებული,
 გარეგნობით სხვებსაც ამკობდა,
 ნიჭითაც იყო მუდამ ქებული.
 სისხლი მიშრება მასზე დარდით,
 ნამდვილად ვარ შეწუხებული.

ჰაი, მოწყალე, შენ გეხვეწები,
 მე მასზე ვარ სულით სწრაფული,
 მასზე ფიქრმა რომ გამაგიჟა,
 სინათლეა თვალით გამჭრალი.

მუდამ ესტიროდი მასზე დარდით,
 ოლონდ მალული მქონდა
 სხვათათვის;
 ისევ ისაა ჩემი წამალი,
 სხვა ვერ უშველის წამხდარ
 გულსა,
 ავადმყოფი ვარ, ქლექი მკირს,
 ნამდვილად ვარ ლანდად ქცეული.

მიკვირს ასე რად დამემართა,
 ასეთი სიყვარული სათაკილოა;
 ვიცი, ნამდვილად რომ მომკლავს,

² მასზე ფიქრით.

- გური თინერო ალაჰევილი რე.
 ოიშა მიმდრომი დუდიში(ი) ცვილუა.
 30. აზრი თინერო ღონწყიილი რე.
 პასუხ(ი) ვამუჩუ, ხეეწაქ მედინ,
 მემიჩქ ცოროფა მუკორგიილი რე.
 ეგრი ღლასგ შური(ი) მიდგენა დო
 ხოლო ართიან(ი) ვა მოცოდგენა,
 35. რინა მუ მადუ მა წვალებურო,
 გური ამარი ქენომცორდგმა;
 ტყაშა უტენა ჩქიმი ხეეწას დო
 დურა მუთუ რე დგმოკორდგნა?
 უჩათ ვორწყეკე თოლიში სენთეს,
 40. ჩქიმი სიცოცხლე დინაფილი რე,
 ფულირ ჰირი რე კოც ცვილგნცენი,
 გურიში(ი) ზესხერი სქერაფილი რე,
 ქავოლურუქუ თიში აზრისგ,
 გური თინერო ფშინაფილი რე,
 45. ღორონთი ვაკათე თე ცროფასგ,
 ეშმაკეფიში ძირაფილი რე.
 ყაზაყალათე ვემიფრჩქინათე,
 ათეზომამაში კოჩიში წვალება,
 შევასრულათე ათე ცოროფა
 50. ჩქენო თინარე გურიში ხარება.
 ჩილო მოკოქ, ქგშეღირსიდა,

- გული იმ სახით მაქვს ჩათუტევილი.
 ასჯერ მოვიდრომე, თავი მომეკლა,
 აზრი იმ სახით მაქვს დაწყობილი.
 პასუხი არ მომცა, ხეეწამ არ გასჭრა-
 მგონი სიყვარული გამოგლოვილია-
 ორი ღლით სული გვიდგას და
 კიდევ ერთ-ურთი არ გვეცოდება-
 ყოფნა რად აქვს გაწვალეებულად-
 გული ღამის დამიწყულულდეს მე-
 ჩემს მუღარას ტყეში აგდებენ და-
 აბა, სიკვდილი რითი აგვცდება?
 თვალის სინათლე შავად ბნელდება,-
 სიცოცხლე ჩემი დაკარგულია,
 მალული ჰირია კაცის მკვლელი,
 გულის სისხლი გამშრალია,
 შემიკლავს მე მისი აზრი,
 გული იმ სახით გასიფებულია.
 ღმერთი არ ურევია ამ სიყვარულში,-
 ეშმაკებისგან გათვალულია.
 ვაქეცობად არ მივიჩნიოთ,
 ამ ზომამდე კაცის წვალება,
 აღვისრულოთ ეს სიყვარული,
 ჩვენთვის ესაა გულის განხარება.
 თუ მეღირსე, ცოლად მინდინხარ,-

მილიონშია ღირ დროში
ტარება,
ცა დო ქიანას თქვა
მაპალუუთუ
თქვა ვა გოსქუნა ჩქიმი.
ნჯარება.

55. ძიცა ქედისპყე, მარდი
გერგებუ
ირო იმგარდი მუზმა მარასგ,
წამაცუნენც ათე სოროფა,
მუ გინასქედგ, თეშ(ი)
მანწარას?

ქცელი სოროფაქ მურე
ბლოღნი!

60. ქიგლამიტუუ უჩა შარასგ.
ხე დო კალამი არქა მეხვარი
სი დუდ(ი) ქიმეჩი თე
ნაქარასგ!..

ჯვეშ დო ახალც ართო
ვარსულე,
ქოთ(ი) მივოტალე ანწი
ნგარას.

65. ჰაიე-ჰოიეთ ეკვასურე დო
წამალც ქოუსევა გურიშ(ი)
ქვალასგ.

მილიონად ღირს დროს ტარება,
ცადა ქვეყნად თქვენ გამაჩნიხართ,
თქნენ არ გშვენით ჩემი
გამოჯარება.

რომ გამაციხო, მადლად გერგება,
მუდამ ვტიროდი, რაოდენ კვირა,
გამაფუჭებს ეს სიყვარული,
რა გადურჩება ეგზომ სიმწარეს?

წყეულმა ტრფობამ რაა რომ
მიყო!
დამტოვა ბნელ შარაგზაზე.
ხელო და კალამო ჰარიქა უშველე,
შენ თავი მოაბი ამ ნაწერს!..

ძველსა და ახალს, ერთად
ვამთავრებ,
კიდევაც შევსწყვეტ აწი გლოვას.

ჰაი-ჰაით, ძლივს ვამთავრებ და
წამალს წაუსვამ ამ გულის
ანთებას.

47. გინუცას

მუქ რე შემოხვამილუუ
ცირა-სქუა მინუცას,
შიბული ვაფუქ იშ აზრის,
ქემონჩურულე დიდი ზღვას.

5. კოჩო მიბლასი! თიშ(ი)
უქული

ეცალი ვა დოლამუ შხვას,
ჯა დო ქუას ვოსხუბუქუ,
მინ(ი) დიხას დო მინი ცას.
დგმასერ-სგნთექ დოშქერტ,

გინუცას

რა ძალამ შემახვედრა
ქალიშვილსა ნინუცას,
გამიტაცა მასზე ფიქრმა,
შემატურა დიდ ზღვაში.
შერყეული ვარ მის შემდეგ,

ასე არ მოსვლია სხვას,
ქვასა და ხეს ვეჭიდები,
ზოგჯერ მიწასა და ცას.
დამილამდა, სინათლე გაქრა,

1 კაცი მოვიშალე.

10. თეშ ღოპილგ თიში ჯინაქ;
სწორეთ მომიკონტუუ
რაგად(ი) დო სქვამ ნინაქ.
ქარვასას ოკო რდას,
შხვადო ვარე იში ბინა,
15. ჭკუა ვამიღუ თეშ უკული
თეშ(ი) გომჯოგუუ რინა
სასტაულო მიმონჩქედეს,
თეცალი პეულქუ სო

ფალუა?

20. თეს შეულებუ ლახალა დო
ჯერღვეფეში აკოცალუა
ქგდმოჰყაფუუ თეში აზრიქ
ნგარა დო გურიით თვალუა;
ქობძირი თეცალ სარკონი,
გებცალ დო დიბჯყი ლალუა.
25. დაჩხვრგენიქ

გომრჩქინდგნი,

გური მუთ დუეორჩქალუა?
გამგონებუ-თეცალ(ი)

ზაფრას,

- წამალქე ვემეხვარუა,
ვართ ღურაქე დაკორდგდო,
30. ოდო ცოფენ(ი) გეწვალუა...
ქოთ მოჭირ ეთინერიშა,
ვართ გინმალე ართ(ი) მარუა,
რთხორენთ თენა წავ-

კითხათგ,

- რადგანც ფირქი თაშ პილგნა,
35. გეწყენგ და, ვაგმაჰყორა,
ნაჰარა მუს გოცილგნა?!
წყარიში ნადირც

ქოფუნდესგნი,
თექი ართიანი მიძირგნა,
გურიში ზესხვრქ თეშ(ი)

გოსქერ,

40. მუთუნ(ი) წამალი თეს
ვახვარ,
რადგანც სქანდე მა მოჭირგ;

ისე მომკლა მის მზერამ,
სწორედ თავბრუ დამახვია
საუბარმა, ტკბილ ენამ.
ქარვასლაში უნდა იყოს,
სხვაგან არაა მისი ბინა,
ჭკუა არ შემრჩა მას აქით,
ისე შემაძულა არსებობა.
სასწაულად მივიჩნიეთ,
ასეთმა ყვავილმა სად იხარაო?

მას შეუძლია დასნეულება
და ძარღვების მოცეღვო.
დამაწყებინა მასზე ფიქრმა
ტირილი და გულით მოთქმა;
რომ ვნახე ეს საარაკო,
გავცოფდი, დავიწყე ყეფა.
ცეცხლის აღმური გამიჩნდა,

გული რითლა დავიმშვიდო?
გამიგონია ასეთს ელდას,

წამალმა ვერ უშველაო,
არც სიკვდილი დააკლდა და
სანამ იყო, გაწვალდაო...
კიდევაც მჭირს იმდაგვარად,
ვერც გავძლებ ერთი კვირაო.
გთხოვთ ეს წაიკითხოთ,

რაკი ასე მკლავს ფიქრები,
თუ გეწყინა, არ გავგიწყრეთ,
რა დაშავდება ნაწერთი?..
წყლის ნადირს რომ იჭერდნენ,

ერთ-ურთი იქ დავგინახავს,
გულის სისხლი ისე გაშრა,

ვერაფერი წამალი მას ვერ
შველის.
რაკი შენგან მე ასე მჭირს.

1. ნაწერი რას დაგიშავებს.

შარას მიფშე ხუჯ(ი) მართუშ,
სქანდე გორჩიქნელი ცოდა
მურც(უ) თიშნერო ინო
ხვილგ.

გზაზე მიმავალს მხარი მექცევა,
შენგან შექმნილი ცოდვანი,
გულში ისეა ჩამწყვდეული.

45. სქან(ი) აზრიქ რე
გამახანგვნი(ი)
დაჩხვრ(ი) ალარხ ჩქიმი
გურცუ,
მარა იშენი სი გოილუა
შესაწირეთ ხე დო ღუცუ.
ნანდულც ვორწყყექ
სისქეამეშენი,

შენმა აზრმა რომ გამაგიჟა,
ცეცხლი გიზგიზებს ჩემს გულში.
მაგრამ მაინც შენ შემოგავლებ
შესაწირავად ხელს და თავს.
ნამდვილად ვხედავ, სილამაზით

50. სწორეთ თეცალი მუთუნ(ი)
ვეგორე,
ეგებ რენადა ღორონთიანი,
მუსუთ(ი) ბჰარგნქი თიშ(ი)
მენდო რე
მიღვ თხოვნა დო
ქგმკიჩინვდა,
გგმატვბუუნა წიმდა
თედორე!..

ასეთი არ მოინახება,
ეგების იყოს ღვთისნიერი,
რასაც ვწერ მისი იმედითაა,
მიიღო თხოვნა და თუ მოიხედა,
გაგვიტვბება წმინდა თევდორე!..

55. ჰე ჰარილი მეუ მალასგ,
ეთი ჩქიმ მარსხებელიშა,
ირფელი ქომირავადე
თე ცოროფაშე ქყელიშა,
მუჰო ქგვაშინექენი,
60. ირო ინგარცშო ბრელიშა,
ქოუწიი მუჰო ლეხ(ი)
ვორექენი,
მუთა მიგენი თელიშა...

ჰე, წერილო, წადი მალე
იმ ჩემ მსნელთან,
ყოველივე მოახსენე
ამ სიყვარულით წყეულსა,
როდესაც გაახსენდები,
ტირის-თქო ცრემლისდენითა,
უთხარი, რომ ავადა ვარ,
არა მიგავს ჯანმრთელსა...

48. ღაშიანე დო ზაზაფინა

ღაშიანე და ზაზაფინა

თოლუგნუენქაფ(უ) ფართო
მინდორც

თვალუწვდენელ ფართო მინდორს

ართი შარა ულუვანცგ,
მეშარეფიში ხენარობა
სერით ვადგორულუანც;

ერთი გზა მიემართება,
მგზავრების ხმაური,
ღამით არ დაგაძინებს;

5. ზოთონც ჩხურუ ივარვალ,
წუთის ვა გგორზინუანც¹,
ზარხულც სენჩხე დორკუნცუ
ლო

უფით დგგონდლულუანცგ.
ათე მინდორც ართ მხარეს

10. ვეება ცუდე ინოდგდ
დოხორეთ მუგეთონებუდ(უ),
ფართო ოზეთი დინოძღდ.
თურმე ათე დოხორესგ
ასქვამანდგ ართი ვარდი,

15. თეშა ქგდძიძახებედგ
დასურო ედემიშ(ი) ნარდი;
ანგილოზის თქუანანი,
ართო თიში შესაფარდი,
შორშე მითი ძირგნდგნი

20. საყვარელი იში მარდი.
წოდებათ გვარმალალი
სახელ(ი) ჯოხოდ ზეზეფინა,
ბრილიანტი დო მარგალიტით
მონწყიილი რდგ იში ბინა.

25. ბეაშ(ი) ჩხორიაში მონირზეთ
ერჩქინელი ცოფე თინა.
გლეხეფი მონათ ინუვრდეს,
უჯობოდეს დაბალ(ი) ჯიში.
აზრით ირო უნუგეშო,

30. ხე ბონილი იმენდიში;
მუდგა უზოჯესგკონი,
შესრულებად ხვალე თიში,
ონანგერიში გიმადგმალო,
გილმაკენალი აბენდიში,

35. უცორც ართ(ი) ყაზაყიშ
სქუას

ზეზეფინა ხანიჰვილი,
დამიანე მონადირეს,
სქვამი ბოში მოკვანწილც.
მარა გლეხიში სქურა რე დო

40. სგნთე აფუ მორკებული,
გაბედება ღალატენცგ,

ზამტრობით სიცივე სუფევეს,
(ერთ) წუთში დაგაზრობს,
ზაფხულში სიციხე დაგწვავს

და ოფლად დაგადნობს.
ამ მინდერის ერთ მხარეში
ვებერთელა სახლი იდგა,
სასაზღედ წარმოგიდგებოდა,
ირგვლივ ფართო ეზოც ჰქონდა.

თურქე ამ სასახლეს
ამშვენებდა ერთი ვარდი,
შეიძლებოდა გვეწოდა
მასზე ედემში ნაზარდი;
ანგელოზსა რომ იტყვიან,
მთლად იმისი შესაღარი,
შორიდან ვინც იხილავდა
საყვარელო მისი მადლი.

გვარ-წოდებით მალალი,
სახელად ერქვა ზეზეფინა,
ბრილიანტით და მარგალიტით
მორთული იყო მისი ბინა.
მზის სხივების მეტოქედ
გაჩენილი ის ყოფილა.

გლეხები მონად ჰყავდათ,
უძახოდნენ დაბალ ჯიშს.
განწყობით უნუგეშო,
ხელცარიელი იმედისგან,
რასაც უბრძანებდნენ,
შესრულება იყო მხოლოდ მისი,
უნაგირისა დამდგმელი
და დამქერი უზანგისა,
უყვარს ერთს გლეხის შვილს,

ზეზეფინა ხანდამწვარი,
დამიანე მონადირეს
ლამაზ ბიჰს, კვანწიას.
მაგრამ გლეხის შვილია და
სინათლე არ უკრთის,
ღალატობს გამბედლობა,

¹ ვერ გაგაძლებინებს.

დაჩხვრის ანუ მონტებული
მუთუნ(ი) ნადირ(ი)

დოცვილგდა,

45. თაქ რე ირფელი დოტებული,
მარა ზეზეფინაში გური
ხოლო ვაფუ მოგებული.
ართი დლასგ მუშუ ცუდესგ
ზეზექ ქედოსქედგ ხვალე,
ბაღეში ოროს ქემისვანჯგ,
50. გალავენიში დინახალე.
თე დროს ქემორთგ

ფრინველქგ.

- ქემწოდხოზდ ჯაში წვანცგ,
განგებამე მოჩქუქალირი
თვითვან ზეზეს ერთუანცგ.
55. თე გალობაში მასქვამას
მუთუნ ჩიტი ვა თქუანც.
ზეზე ვარე მუშ(ი) ნორმასგ
ათე ფრინველიში გეშა,
მუშ ცხოვრებას დაწინდენც
60. აშო ქიმეჩასგნ(ი) ხეშა¹
თაქ ქეგაშინ დამიანექ
მუთუნც(უ) ქოულოლანდ
თეშა.

- მარა ფრინველქ ქოფურინ,
ქიგიოთინ² სამოთხეშა.
65. ქოძირ ზეზექ ათე დროსგ,
დამიანე მოურტუნი,
მარა ფრინველქ მიდართვ დო
ანწი მურე გოურტუნი?
მი იხუაფუ ფერ მენცარი
70. ანწ(ი) თე ფრინველც
გორჯნცენი?
ზეზეფინაში გურიშქუევას
წამალც უსვანც ფორჯნცენი?
უსაყვენდგგრ დამიანეს, —
„სორდი სი გაჭირებულო?

ცეცხლის აღმოდებულს.
რაიმე ნადირი თუ მოუქლავს,

აქა აქეს დატოვებული,
მაგრამ ზეზეფინას გული
კიდევ არა აქეს მოგებული.
ერთ დღეს მარტოდმარტო
ზეზე³ დარჩა თავის სახლში,
ჩრდილქვეშ დაისვენა,
გალავნის შიგნით ბაღში.
ამ დროს მოვიდა ფრინველი,

შემოქდა ხის კენწეროზე.
განგებისგან (ოგზაენილშა
რომ გაართოს თვითონ ზეზე.
ამ გალობის ლამესად
სხვა ჩიტი ვერ წარმოსთქვამს.
თავის ნორმაზე არ არის
ამ ფრინველის გამო ზეზე,
თავის ცხოვრებას დააწინდებს,
დაჭერილი რომ მისცეს ხელზე.
გაახსენდა დამიანე,
რამეს მოუწყობდა მას,

მაგრამ ფრინველი გაფრინდა,
დაადგა სამოთხის გზას.
ნახა ზეზემ ამ დროს,
დამიანე რომ მოდის,
მაგრამ ფრინველი წავიდა და
აწილა რას უშველის?
ვინ იქნება მეცნიერი (ისეთი)
აწ ამ ფრინველს მონახავს,

ზეზეფინას გულისტკივილს,
წამალს წასცხებს, დაფარავს.
უსაყვედურა დამიანეს —
„სად იყავი შე საცოდავო?

1 აქეთ რომ მისცეს ხელზე,

2 გაემართა.

3 ზეზე — ზეზეფინა.

75. ეგებუ მუგახვარებუკო,
 მა ვა ფიფრქე ჩიტი ქიციიდ
 ქანას თეცალი არსებული,
 ვა მიჩქ ბძირი მოძირაფა
 ეგებუ ვორქე ღორებული.
80. ცხოვრებაშა მიღირჯდი!
 თი დროს თაქი ქორდიკონი,
 ცოცხალი ვეპოფედ, მარა
 ეგებუ მუთუნქ გორთგკონი?
 ცოცხალცალი მაცუაფუდუ,
85. ფსუა გამკოსოფიკონი,
 ჩქიმ(ი) გური დო თინა ართო
 ძგახოლო ოკოფიკონი!..
 გაკირებულ(ი) დამიანეს,
 ჭირი-ჭირშა გეძინელი,
90. თოლოწონცგ ქაწუვდგრთგ
 ჯვეშ დო ახალი სატანჯველქ;
 მის უჩქ მუსუ უწურუანც
 მომავალი შარა ჭყელი,
 ვარა ეგებუ მეჰამენეს²
95. მორძგვე აფუ მუქორთელი.
 პილან(ი) ქოკითხ

ფრინველიში,

- ეგებუ შახვაშა ქაჩრთასგ,
 ჰე, გინოქყვიდ თე შარაშა
 ნანდულც ოკო მიდართასგ,
 100. ერთი ფრინველიშ უმშეთ
 ცოცხალო ვადართას.
 გემორძგულა გურთამამო
 ზეზეფინას ქადგრთას.
 ორწყე, მუქო, სო მეურცუ,
105. მუ საქმესგ შეუხვადგ,
 მარა ჰუნდუ ჯოროფადო
 შეწუხებული იშენ ვარდგ.
 გინართ ცხოვრებაშ(ი)

მიზანო,

თე ფრინველი დოგორას,

ეგების რამე გეშველა,
 არ ვფიქრობ თუ იქნებოდა
 ფრინველი ასეთ არსებული,
 არ ვიცი იყო ჩვენება
 ეგებ ვიყო ცდუნებული.
 იმ დროს რომ ყოფილიყავი
 სიცოცხლისფასად მიღირდა,
 შეიძლება რამე გველონა თორემ
 ცოცხლად ვინ დაიჭერდა?
 ცოცხალივით ვიგულვიდი,
 ერთი ფრთაც რომ მოგეგლიჯა,
 ჩემი გული და ის ერთად
 (ეგებ) ორივე დაგეჭირა!..
 გაკირვებულ დამიანეს,
 ჭირზე ჭირდამატებული,
 ყველა წარმოდგენილი აქვს
 ძველი და ახალი სატანჯველი;
 ვინ იცის რას მოასწავებს
 მომავალი გზა წყეული,
 ეგების ნატვრის აღმსრულებელს
 მარჯვნივ ჰყავდეს მოქცეული.
 ჰკითხა ფრინველის გარეგნობა,

სხვებისგან რომ გაარჩიოს,
 ჰე, გადაწყვიტა ამ გზაზე
 ნამდვილად უნდა წავიდეს,
 იმ ფრინველის უამისოდ
 ცოცხლად არ მობრუნდეს.
 თუ გაიმარჯვა, თამამად
 ზეზეფინას მოადგეს.
 ხედავს რა სახით, სად მიდის,
 რა ნაირი საქმე შეხვდა,
 მაგრამ სწავადა სიყვარული და
 შეწუხებულცი არ არის.
 ცხოვრების მიზნად გაუხდა,
 რომ ის ფრინველი მონახოს,

1 ცხოვრებად მიღირდა.

2 მეამინეს

110. სიერთგულე დამტკიცას დო
თეთ ცოროფა დოფორასგ.
მარა მუთუ, სოვრე იდას,
სო ეშმაკის, სო გორასგ?!
სოვრე მორთგ, სოლე იდგ,
120. სონ დიხასგ ენთხორასგ?
მეურცუ ირო დღაშ დო
სერით,

ტყას ჯანგ დო ტყასგ ლურცუ
ოცნება დო სისმარეფი
ტანჯენც კოც უბედურცუ,
125. მარა ტანჯვა ვეგიოდოხოლო,
ტანჯვაში მერჩქენელი
გურცუ.

თეცალი წვალეზურ შარას
წანეფირი მუქუელირი,
ანთასი აზრეფი უსოფუანც,
130. მგმორჩქინელი დო
ფულირი —

აქ ფრინველი, ეურე-ზეზე.
დოტებული დო ულირი,
მარა მომავალიში მენდით
ხოლო ვა რე გურწოულირი.

135. მეურცუ ირო, მიონირზგ,
მუშ(ი) ბედი დო უჩა დღას,
დოშურდუ დო ქგდოხოდგ
ართი უდაბური ტყასგ.
თაქ ისგმე ნონტყელეფიში,

140. ღვრინი ირი დიხასგ.
თეცალი უბედურ ადგილცგ
ქიმთარულუუ დოლგჯას.
თაქ(ი) ოცნება — სისმარეფი
ართათგ რე შეწყორილი,

145. მუშ(ი) ფრინველ დო მუშ(ი)
ბედიშა
დიო ვა რე გეგორილი.
თაქ გაგმეცხად მუდგარენქგ,
უწუუ — „გოკურცხინეთია,
სატანჯებელი ცხოვრებაში.

სიერთგულე დამტკიცოს და
მით სიყვარულს გაქსწორდეს.
მაგრამ რით, საით წავიდეს,
სად ეშმაკი ნონახოს?!
საიდან მოვიდა, სად წავიდა,
ხადაურ მიწიდან ამოთხაროს?
მიდის მუდამ დღე თუ ღამე,

ტყეში წევს და ტყეში სძინავს,
ოცნება და ზმანებანი
სტანჯავს უბედურ კაცს.
მაგრამ ტანჯვა არ დაემჩნევა,
ტანჯვას შეჩვეულ გულს.

ასეთ ტანჯვით სიარულში
ბევრმა წლებმა ჩაიარა,
ათასი აზრი უტრიალებს,
ცნობილი და დაფარული, —

აქ ფრინველი, იქ — ზეზე,
დარჩენილი და წარსული,
მაგრამ მომავლის იმედით
არაა სულით დაცემული.
მიდის და ეღავება
მის ბედსა და შავ დღეს,
დაიღალა და შეისვენა
ერთ უდაბურ ტყეში.
აქ ისმის მხეტა ღრენა,
საზარელი ყოველ მხრიდან,
ასეთ უბედურ ადგილას
ჩაეძინა ხის ფულტოროში.
აქ ოცნება და სიზმრები
ერთად არიან შერწყმული,
ფრინველს და თავის ბედისწერას

ჯერ არაა მიგნებული.
აქ გამოეცხადა ჩვენება,
უთხრა, — „გამოიღვიძეთო,
ცხოვრების სატანჯველი

150. გაფილ(ი) გაფუ სქანი თია;
ვეგენთხას, ვეგენტას,
ანწი თეშო იფიქრია,
სქან ჟი-ჯაშ წვანც გიმაზე
სი ნამ(უ) ფრინველც
გორგნქია!"

155. დატანჯული დამიანექ
გაალ უტებუ გაქურცხინგ,
სისმარი-ცხადი დო მოძირაფა
ართიანშე ვეგშეჩინგ,
მარა აღგილი გახანგებაქ

160. მოფირქებას დაუთვინგ.
სისმარქ ცხადო ქიგიაძირ,
ბედის ვაკო საყვენდგერი,
ანწ ბრელ(ი) ვემეძ გოთანაშა²
თოლც ვემქანქ ანწი რული.

165. ორწყე ჭგვრშა ათგრუუ
ცვაშიქარა უბედური,
პიც უბონცვ ხიოლწყკმა
შეწყორილი ჩილაშური.
ანწ(ი) ქვმადგრთ ეშმახანც

170. იალონქ — გოთანაქგ;
გოუთანდგ დამიანეს
ნანდულც ბედნიერი დლაქგ.
გეუწურუუ დო ქქქთაქათ
ერთი ჩიტი გასაკვირი,

175. ფსუაში წვანდი მეუტახ,
მეტ(ი) ვა ულუ გასაჭირი.
მოურკუთ გომორძგვილი
კოჩი,

ეცალი. ბედინერო, ძვირი.
მეურკუთ, ცუჩა მირულე,
180. ქიმთოლ უდამური ტყასგ,
ფირქენც, — იგნძქერებუნო,
შარაქ ვაგეთუუ დლას?
მიანქ ხოლოშა დო ქოძირ
ზეზეფინაში ოზე-კარი;

თქვენ უკვე მოისტუმრეთო.
არ დაგიფრთხეს, არ გაგექცეს,
აწი მასზე იფიქრეთ,
შენს ზემოთ ხის კენწეროზე ზის,
შენ რა ფრინველსაც დაექებ!."

დატანჯული დამიანე
შეერთა, უტბად გაელვიძა,
სიზმარი, ცხადი თუ ჩვენება
ერთმანეთისგან ვერ გამოიცნო,
მაგრამ სიგიჟემ აღგილი
საზრიანობას დაუთმო.

სიზმარში ცხადი ნახა,
ბედს არ უნდა საყვედური;
გათენებამდე ცოტა დრო დარჩა,
თვალს არ ეკარება ძილი.

ხედავს, კარგზე რომ ეცვლება
ბედისწერა უბედური,
პირსახეს უბანს ცრემლები
სიხარულთან შერწყმული.
აწი მოადგა ამდენხანში
იალონი — გათენება,
ნამღვილად ბედნიერი დღე
დამიანეს გაუთენდა

დაუმიზნა და ჩამოაგდო
ის ჩიტი საკვირველი,
ფრთის წვერო მოეტეხა,
მეტი არ ჰქონდა გასაჭირი,
მოდის გამარჯვებული კაცი,
მასავით ბედნიერი, ძვირი.

მიიწევს, სახლში მირბის,
შევარდა ულრან ტყეში,
ფიქრობს, — ზომ არ გრძელდება,
გზა არ თავდება მისდღეში.
მიადწია ახლო, ნახა
ზეზეფინას ეზო-კარი,

1 შენი წილი მოსტუმრებული გაქვსო.

2 ბევრი დო არ აქლდა გათენებას.

185. ადგილი ქიმეჩ მოთვინებას,
ნაბიჯი ქიხვარულ წყნარი,
სალამ(ი) ქიმეჩ წესიერო,
ზეზეფინაში შესადარი.

შურო ვეჩინ ზეზეფინაქ
190. ეშე ვა გოთინგ წარი.
მარა პაი, თი წუთისგ
გამკორჩქინდგ ფრინველქენი,
ზეზეფინაშ(ი) ამაყობაქ
გეეფუ ირფელქენი.

195. უწუუ ღამის. „მუღა თქუვე
ანწ(ი) ირფელც დაგიჯარქ,
სი რხვამა ღო სიგადიდე
სქანოთი პიჯვარც იბწერქ.
ცოროფაში მაგალითი

200. პირველ(ი) ბძირი თქვანი
წკემა,

ისტორიათ განაგონგ,
ჯვეშეფიში დგნაჩინა.
ანწი ჩქიმდა მითა მუურცუ
ღირსეული თქვანიზგმა,

205. ოღო იფცხორცხებუთუნი,
წორო იყიი შურიდგგმა“.
ირკოც ქოგირქ, მუს ნიშნენცგ
თეცალ(ი) ღროსგ მეფერაფა,
მელე-მოლე აკოხვადგნი,
210. გურიში სისუსთე ღო რზაფა.

49. მიგორაძღო, მიღირაქ

მიცორქგდა, მიღირაქ,
ჩქიმ გურიში დარდი რექ,
მილიონ კოც ქაქათღდენი,
შხვაშ(ი) წოხლღე აწმადირექ!
5. თაშ(ი) მიცორქგნ(ი), თიშენი
რე,

სი განიშე იჯინექ,
ქოიჩქ მუქო ვადმათხინენ(ი),

თავი მშვიდად დაიჭირა,
ნაბიჯი ააწყო წყნარი,
სალამი მისცა წესიერად
ზეზეფინას შესადარი.

სულაც ვერ ცნო ზეზეფინამ,
ზედაც არ შემართა წარბი.
მაგრამ პაი, იმ წუთშივე
როცა გამოჩნდა ფრინველი,
ზეზეფინას თავმოყვრობა
გაიფდა ყველაფერი.

უთხრა ღამეს: „რასაც იტყვი
აწ ყველაფერს დაგიჯერებ,
შენ გლოცავ და შენ გადიდებ,
შენზე პირჯვარს გადვიწერ.
სიყვარულის მაგალითი
პირველად შენგან ვნახე,
საისტორიოდ გაგონილი,

ძველთაგან დაბარებული.
აწი ჩემთან ვერვიც მოვა
თქვენზე უფრო ღირსეული,
სანამღისაც ვიცოცხლებთ,
ტოლად ვიქნებით სულდგმული“
ყველამ იციოთ, თუ რას ნიშნავს
ასეთ ღროს მოფერება,
გულის სისუსტე და ზაფრა
ერთმანეთს რომ დაემთხვევა.

მთ მიხვარხარ მიღირხარ

თუ მიყვარხარ, მიღირხარ,
ჩემი გულის დარდი ხარ.
მილიონ კაცში რომ ერიო,
უწინარეს შენ გხედავ,
ასე რომ გეტრფა, მიტომაა,

შენ განზე რომ იხედები,
ჩემზე ამბები დაგიღის,

1 ჩემს წინ გამოჩნდები.

- ქქიმ(ი) ამბეს ირჩქილექ.
 ტყუართ ეკორდინაფუქუ,
 10. ვადამფასი სიერთგულე,
 სქანი აზრი ქობილგნც დო
 სი გიმოშა გილაგულე;
 კოჩანასკ ვადასქვანც
 ბალანურო გილებრულე,
 15. მარა იქეთი გინომლუუ,
 ანწ(ი) ცოროფა ვა მათულე-
 მუქო დაჩხგრი ვეტყობუუ
 სქგრაფილი ნაცალას,
 20. თეშ(ი) ცოროფა ვეფულუუ
 გგმარჩქინანც ლახალას.
 ქგგაჯინი ჩქიმი გურცუ,
 სქან(ი) არზიში ნახალას,
 თექ ქიჩინე უღურუეო
 25. მუზმა ხანი მაცალას.
 წამალი მაციი ქგმოძირენი,
 სქანი გური მუკორთელი¹,
 ვენიტუა ჩქიმი გურცუ
 უღულიებუ სატანჯველი.
 30. მუთუნდროს ვა მითხუუ,
 უბილანე დო უსქვამელა,
 მხოლოთ ვორექ თქვან სახეში

- ინოჯინათ ურძღაფელა.
 ართნერ(ი) მათუ გილაღუო
 35. უკმელა დო თუთარჩელა.
 ფერი წუთი ქიცუაფუნო,
 სი ჩქიმ გურცუ ვაშგქენი?
 მა მაკვირენც ჩქიმი საქმე,
 თეს გინოფხაშენქენი.
 40. ქომიჩინეს, ვა მათულუ
 მა შურც(უ) გილაბკაშენქენი;
 ფშხირას ცოფე კოჩ(ი)

დოუხვილ

გონება დო აზრისჯი.
 ათეშ(ი) უკული მუშენი რე,

იცი, რომ ვერ მოგცილდები.
 ტყუილად გადაგყოლივარ,
 ერთგულება არ დამიფასე,
 მე კი შენზე ფიქრი მკლავს და
 შენ გემოზე დასერინობ;
 თავმოყვრობას არ შეშვენის,
 ბავშვურად რომ დავბოდე,
 მასზე ფიქრმაც გადმიარა,
 აწ სიყვარულს ვერ დავმალავ.
 როგორც ცეცხლი მშრალ თივაში
 ვერაფრით დაიმალება,
 ტრფობაც არ დაიფარება,
 გამოაჩენს სატკივარს.
 გახედე ჩემს გულს;
 შენზე ფიქრით დადაგულს,
 იქვე იცნობ უსიკვდილოდ,
 რამდენი ხანი დამაცალოს.
 წამლად შემერგება, დამანახე
 შენი გული თანამგრძობად,
 არ ჩატოვო ჩემს გულში
 დაუღვეელი ტანჯვის ბოღმა.
 არასდროს არ მითხოვია
 ურიგო და უშნო რამე,
 მხოლოდ ვარ თქვენი სახის

მზერით გაუმადლარი (მე).
 ერთგვარი გამიხდა სასიარულოდ
 მთვარიანი და წყვილიადი (მე).
 იმფერი წუთი იქნება,
 შენ ჩემს გულს რომ არ ახსოვდე-
 თვით მე მიკვირს ჩემი საქმე,
 ამ გასაჭირს რომ ვინელებ.
 შემიცნეს, ვერ დავმალე
 მე სულშეხუთვით რომ ვკვენესი;
 მომხდარა, კაცი მოუქლავს

შეგონებას და აზრით გატაცებას-
 ამის მერეც რატომია,

1. მოქცეულად შენი გული.

45. უჩათ აწგოძირგქენი?
გენძე ხანიში ცხოვრებას
კუნტათ გინომჰკვრენქენი?
ვარა მუშა ირგებუა,
უდროვეთ პილგენქენი?

50. ქოიჩქენო საბოლაშო
მუ ცოდეფც, კვრენქენი?!

50. ცალსა ყოროფა

თენა ქოიჩქ, ჩქიმ თოლეფც
ვეწყენებუნ(ი) სქან ძირაფა,
სქანოთ(ი) ვორღი

სანარტელი,

გახიოლედ ჩქიმ ძირაფა.

5. ვა გოზარგდ ჩქიმ მოხვარა,
ვართი ხანდა ვართი ჯაფა.
ამლდა მუ რე გოკვირენი?
თოლშა ვა მომძირუანქე;

10. ჩქიმ ნაჰარას ვა კითხულე,
სიტყვას ვა მირჩქილუანქე;
ქიმებრთენი, მატყობუუქ,
სახეს ვენმოჯინუანქე.

თეშ(ი) მანწარა მუ აღოლე
ჩქიმდა ჰირ(ი) დო ლახალას?

15. მოგორანქენი თით ქომიჩქ
ვართი მარკე მა ჰყალასგ.
ბუნებაში სამართალქე
ეგებ მუშით ქოფუასგ

20. ჩქიმ(ი) დუდ(ი)
ქოიფოროფუას!

ცხოვრებას ქედევკირი,
ირო ვა რექ ანწი ჰიქე,
მუს მორთგქენ(ი) ეს
ვარწყექო?

25. ქემამონე, ქემაბიჰე;
ადამიანც შური მიდგგ,
მუშოთ(ი) გოკო დაჩხვრც
იბჰევე?

შავად რომ გეჩვენები?
ხანგრძლივ ცხოვრებას
ხანმოკლედ რომ მიქცევ?
ანდა რაში გარგებს
უდროოდ რომ მკლავ?
იცი კი მომავლისათვის
რა ცოდვებსაა, რომ კონაე?!

ცალმხრივი სიხვარული

ეს კი იცი, ჩემს თვალებს
რომ არ სწყინს შენი დანახვა,
ვიყავი შენთვის სანატრელი,

გიხაროდა ჩემი ქება.

არ გეზარებოდა ჩემი შეველა,
არცა შრომა, არცა ჯაფა.

სადღეისოდ რა დაგემართა,
რომ სულ არ გსურს ჩემი ნახვა?
ჩემს ნაწერს არ კითხულობ,
არც ყურს უგდებ ჩემს ნათქვამს-

რომ მივიდე, მემალები
სახეზე არ შემახედებ.

ეგზომ სიამეც რას მომგერის
მე ჰირი და ფათერაკი?

რომ მაგინებ, ისიც ვიცი
და წყევლასაც რომ არ მაკლებ.

ბუნებისა სამართალი
ეგებ თვითვე ამიარულდეს.

რაზომ გეტრფი, მის ნახევრად
შეგაყვაროს ჩემი თავი!

ცხოვრებასა დააკვირდი,
აწი არა ხარ პატარა,
რას მიშვრები აღარ ხელაე?

გამხადე მონად, ვიგინდარად;
ადამიანის სული მიდგას,
რად გინდა ცეცხლზე დავიწვე?

ეს ვა უჯგუნო, შურმომიდგე,
ლო ცხოვრება მუმანიჟე?!

მას არ სჯობს, სიცოცხლე მომცე
და ცხოვრება მომანიჟო?

51. მორაული ცოროფილი

მაცდური მიჯნური

ართ(ი) ცოროფილი ფერი პუნს,
თოლშე ვამირცხინუანსი,
ჩქიმი ხეს ვემკინჟანს დო
მუშ(ი) ხეთ მიხიციხუანს.
მოჯგირეს მიწუხენს დო
ტერსი მიძიციხუანს.
ოკონ მონგარუანს დო
ოკონ მოძიციხუანს...
ვა გუურზი თუ წვალეზას,
მეტ(ი) ვამილუ მოთვინება,
ანწი ირკოს გიჩქუდასი
ათე ჩქიმი გაჭირება;
ქიგნაჯინით ჩქი საქმესი
ქიგემდვითი განჩინება,
ვარა მუში ქოპუას დო
ვარა მუჩას შხვაში ნება.

ერთი სატრფო იმფერი მყავს,
თვალიდან არ მიშორებს,
ჩემს ხელს არ იკარებს და
თავის ხელით მიღიტიხებს;
მოკეთეს მიწუხებს და
მტერს ახარებს, აციხებს.
როცა უნდა მატირებს და
როცა უნდა მაციხებს...
ვერ გაუძელ ამ წვალეზას,
მეტი არ მაქვს მოთმინება,
აწი ყველამ იცოდეთ,
ეს ჩემი გაჭირება,
გადაბედეთ ჩემს საქმეს,
დაადევით განჩინება
ან თავისად მიგულვოს და
ან მომცეს სხვაზე უფლება

III. სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა

52. სანია

სანია

ჩქიმი ჯიმა სესია,
მუ გიჭირცენი, სო გაჭუნე,
ქოიწინქე ჯესია,
მარა თენა გიჩქეგდანი,
5. არაბა ტანჯულეფცია, —
მონა უფლება დო ლუკას
ძალით დეუფლენცია...
სქანო ჯგერი ვააკოლგ
დადიას ჭყელცია,
10. ვართი სქანი მაჭკუმალი,
დიდი თაუადებცია
ჟინოსქუა, ვაჭარეფცე

ჩემო ძმა სესია,
სად გტყვია და რაც გჭირს,
გეტყვი ცოტაზე მეტსა;
მაგრამ ეს იცოდეთ
ყველა ტანჯულებმა, —
მონა უფლებას და ლუკმას
ძალით დაეუფლებმა...
შენთვის კარგი არ უნდოდა,
დადიანს წყეულსო,
არც შენს მჭამელს,
დიდ თავადებსო.
აზნაურებს და ვაჭრებს

- ბერეფც დო პაპეფცია.
 სი დორღუპეს, მარა მუნეფქ
15. საქმე გეგშენწყესია;
 ხორციელო ორკოფეს,
 იშო გეგმორჩესია...
 მუნორხე დო რტყუბარანც
 რუსხენწიფე მხეცია,
20. სქან(ი) წვალუბა ვანარღჯ
 სქან ზესხვართ რძელეცია;
 მუ გიპრცენი, გაცხადენი,
 ნებას ვაგარზენცია.
 ოსოქთე ღვარუენი,
25. სქანცვ ვადაიჯერცია.
 აბა ჯიმა სესია,
 მუთ ითვინე თესია?!
 ენა ართი გიწიი დო
 შხვას გეგონე ბრელცია, —
30. „ჰკორპატენობაქ
 გეგნოლუვანი“,
 ტყურა გალორესია;
 ჰამო სიტყვათ მოგრთამეს,
 განთხი მერკვათესია,
 უჩა ულუ გერდგდენი,
35. მორჩეთ დოილაფესია,
 ტყვია ქიგუეძინესგლო
 კინჩხის ქიგერდგესია,
 დიხა იროკოჩიში რენიე,
 ვარია ქოთქუესია...
40. გაგმორჩეს სქანი ფასი
 კინ სი გაგწოილესია;
 სი კინ(ი) ჰკორო ქგდოსქგდი
 ნგერეფიში ხესია...
 სი მუშენქ, შხვას ძეულუ,
45. მუ მერჩანც ხეესია?!
 შხვაშო ხაჩქ, შხვაშო ზარგ,
 შხვას ეურღვა ღერცია,
 ირო ჰვიტე კვლეგანც, —
 სქან(ი) მალაზაში რქელცია,

- ბერებს და მღვდლებსო,
 შენ დავლუპეს, მაგრამ მათ
 საქმე გამართესო;
 ხორციელად შეგიპყრეს,
 თანაც გაგყიდესო...
 ზედ გაზის და გატყავებს
 რუსთ ხელმწიფე, მხეცია,
 შენი წვალუბა არ ენალუბა,
 შენი სისხლით მადლარსო.
 თუ რა გიპირს, განაცხადო,
 ნებას არ გაძლევსო.
 დღენიადაგ რომ იყვირო,
 შენი არ ესმისო!
 აბა, ძმაო სესია!
 რითლა ითმენ ამასო?!
 ეს ერთი გითხარი და
 სხვასაც გაიგებ ბევრსაო, —
 „ბატონყმობა გადავარდაო“,
 მოგატყუეს ესაო:
 ტყბილი ენით მოგქრთამეს,
 თეძო მოგკვეთესაო,
 შავი უღელი რომ გედგა,
 მოთეთროდ შეგრიდებესო,
 ტყვია დაუმატეს და
 ქედზე დაგადგესო,
 მიწა ყველას ეკუთვნისო,
 უარი გითხარესო...
 გაგყიდეს (და) შენი ფასი
 შენ გამოგართვესო;
 შენ ისევე ყმადვე დარჩი
 მგლების ხელშია...
 შენ მუშაობ, სხვას მიაქვს,
 რა მოგცემს ხვავსო?!
 სხვისთვის თესავ,
 სხვისთვის მარგვლი,
 სხვას უსუფთავებ ყანასო,
 ყოველთვის სინათლე გასდის,
 შენი ნალიას ლასტსაო,

50. კვლე მანგარი გიღუ, მარა
 დიხა ვემერჩესია,
 დო უფლება დინაფილი
 ჭაქვით დორკვრესია...
 სჷან ლუკას სჷანბნეთ არზე
55. ლალა გვანილეფცია,
 სი ჰკოლა რეჰ, შულადირი,
 დატანჯული სესია!...

მკლავი მაგარი გაქეს, მაგრამ
 მიწა არ მოგცესო
 და უფლებადაკარგული
 ჭაქვით შეგკოქესო
 შენს ლუკმას შენვე აძლევ,
 ლაჩარს და მსუქნებსო,
 შენ მკლე და დაღლილი ხარ
 დატანჯულო სესიაე!...

53. ნანა-სჷუა

ნანა-შვილი

- ვენგარა, ნანა-სჷუა,
 ჰყოლირ(ი) გურკუ ვა მიჰუა,
 ძუძუ სჷკრაფილი მაფუ,
 ბეაშენ მუთუნ ვამიწუა!¹.
5. ვა გიჩჷგნო, მი რეჰეგნი, —
 ღარიბ(ი), ყაზაყიში სჷუა?
 ირიკოჩი დუც(უ) მუნოხე
 მუმასჷანი ცოდასია,
 ხეშე გუწვტყაბარანა
10. უფით მუნაწიასია,
 ვე მეჩასი, მი გოუყუნანც
 ხვალახე დო მონასია?!
 მალას ჰემმოჰიშეთგ,
 სჷანდე ველეთ რსხეხასია.

არ იტირო; ნანა-შვილო,
 დაჰრილ გულზე არ მატკინო.
 ძუძუ გამშრალი მაქეს,
 (და) რჷე არ მომთხოვო!
 ვანა არ იცი, ვინა ხარ, —
 ღარიბი, გლეხის შვილი?!
 ყველანი თავზე აზის
 მამაშენს საცოდავსო,
 ხელიდან ღლეტენ
 ოფლის (ღვრით) მონაყვანსო.
 რომ არ მისცეს, რა გაუვა
 მარტოკას და მონასაო?
 საჩქაროზე მოგვესწარით,
 შენგან ველით შევლასაო.

54. ცენჯერიში შარას

ციგარის ბაზა

(1905 წ. გადასახლების ჟამს, ეტაპით გადაყვანის დროს, თქმული
 პ. აკობიას მიერ)

- ბეჰედელი რე
 უჩა ლუჰით,
 ჩენ(ი) ცხოვრებაში
 უჩა არშიამი
5. უჩა რვეული;
 ბელჯრაფილი რე
 დაბადებაში,

შეკრული არის²
 შავი ლუჰით,
 ჩვენი ცხოვრების
 შავ არშიანი
 შავი რვეული;
 დაზრული არის.
 დაბადებიდანვე,

¹ რჷეზე არაფერი მითხრა.

² დაბეჰდილი არის.

10. ბოშურ-ბოშალაში,
 კოჩურ-კოჩანაში
 სქეამი პეული...
 თე უჩა შარას
 ჩქენ(ი) უჩა ბედი
 მის უჩქ მუნერო,
 უცებ-უნელო
 15 მუსუ ბლოლანა?!
 უგუნათებუს,
 უგუნახარებუს,
 გაჯახირებულო,
 გატანჯებულო,
 20. ქედმოფორანა!...
 მარა სანთელო
 წოხლე აწობჯღუნც
 კანონმდებელი,
 მაცოცხლებელი
 25. აზრი რჩეული.
 დო ქეშიბტყვენქ,
 მუ ვორექენი,
 მი ვორექენი,
 სოერე მოულუ,
 30. სო რე მეული?
 კეთილ(ი) რჩინაში
 ბეხვე ძუძუფც
 ჩქიმი ხელეფით,
 ერთგულეფით
 35. ართო მობგანა;
 მაფა სიმართე,
 შრომა-სინათლე
 ამამალაღენა, გამახარენა
 დო დემორძღანა.

კატურ-კაცობისა
 ვაქაცობისა,
 ნაზი ყვაილი...
 ამ შავ გზაზე
 ჩვენი შავი ბედი
 ვინ იცის რა რიგად,
 უცბად, ანაზღად
 რას გვიზამს?!
 გაუნათებელს,
 გაუნახარებელს,
 გაჯახირებულად,
 გატანჯებულად,
 დაგვამზობენ!...
 მაგრამ სანთლად
 წინ მიმიძღვის
 კანონმდებელი,
 მაცოცხლებელი
 აზრი რჩეული.
 და შევიტყობ,
 რა ვარ,
 ვინ ვარ,
 საიდან მოვდივარ,
 სად მივდივარ?!
 ცოდნის სიკეთით
 სავსე ძუძუებს
 ჩემი ხელებით,
 ერთგულებით
 ერთბაშად მოვქნი;
 მეფე სიმართლე,
 შრომა-სინათლე
 აგვამალეებს, გაგვახარებს
 და გაგვაძლებს.

55. ჩხუაიანი ლერსი

ლემსი ოშვა

(ვარიანტი)

(1914 წ. მსოფლიო ომის მონაწილე ჯარისკაცის მონაწერი)

ღორონთი, დიხვამს სქან
 სახელქ,

•მუს გაფუთუ ჩგლათირი?

ღმერთო, სახელდალოცვილო,

თქვენს წინაშე რა შევცოდეთ?

- ოლონც გორწუმეთუ ვარა,
 ვამაფუთუ ძირაფილი;
5. რადგანც ქეგორწუმეთუნი,
 ოგო ქეძემოჯინათენი,
 ასე ვორეთ საცოდალო
 სოდგა მიკოსქელადირი;
 სქან(ი) იმენდი მუსვექენცენი,
10. ვარა ვორეთ დინაფილი...
 ირი სიავე, ჯოჯოხეთი
 ქემაფუნა ძირაფილი;
 პიჯვარც თის მივაწერთ,
 თქვენი ხატი მძირათენი.
15. მემიტეთუ ნაჩღეთი
 რთხინთ ქეძემა რჩქილათენი!
 მერეთმოსვლას თქუანდეს,
 ჯვეშე ვორდი გაგონას,
 მა მუთუნი ვამონარლ,
20. ანწი მუდგაქ მალოლას;
 ჩქენი უბედური ბედი
 ჭომიღოთანა საბოლას,
 ბედ(ი) მათუნა ლიბური,
 გილვორეთ საფლეში ძგას,
25. ჩქენ საფლე ტახილი რე
 უჯინეთ აკორთას...
 სადლათი მითინც ვაცოდ,
 არაქ ართო გოქყორდას.
 მუთუნ(ი) საშველი
 ვამლუნანი,
30. მუს ვაფუთუ ნაძირეფი?
 აურე იზო გეგნმორღვეს,
 კინოზ დოსქელადირეფი,
 ჩქენ მაცოდა ვეცუაფუ,
 ჯოჯოხეთის ნადინეფი.
35. ოსერშეს მიგორგენც
 მინდორც ფჩანა სადილეფც;
 კიბირი გეშგრილ მათუნა
 სუხარიში ნანქილეფი...
 მახანეფი მარჩქილით,

ოლონდ მერწუმუნებით თორემ,
 არ გეყავხარ დანახული;
 რაკი გერწუმუნებით,
 შენც მოგვხედე (შეგვიწყალე),
 ახლა ვართ საცოდავად,
 მიგდებულ-მივიწყებული,
 შენი იმედი რასაც გვიხამს,
 თუ არა და ვართ დაღუპული...
 ყოველი სიავე, ჯოჯოხეთი
 კი გვაქვს დანახული;
 პირჯვარს გადვისახავთ,
 თქვენი ხატი რომ ვიხილოთ,
 გვაპატიე ცდუნება,
 გთხოვთ მოგვეხედო (შეგვიწყალო!)
 მეორედ მოსვლას ამბობდნენ,
 ძველებისგან მსმენია,
 მე არარა მენადვლება,
 აწი რაც რომ გადამხდეს;
 ჩვენი უბედური ბედი,
 კი გვიკარგავს ნაფუძვარს,
 ბედი დაღეული გვაქვს,
 ვდგავართ საფლავის პირას,
 ჩვენი საფლავი გათხრილია,
 შევეყურებთ დავსებას...
 სალდათი არავის ეცოჯება,
 ერთიანად რომ გაწყდეს.
 ვერაფერი რომ ვერ გეშველის,
 რასა ვყავართ გათვალული?!
 აქედან იქით გადაგყვარეს,
 მას უკან აქ დარჩენილნი,
 ჩვენსავით საცოდავი არ იქნება,
 ჯოჯოხეთს გადაკარგული.
 ვახშამს ვინ დაეძებს,
 მინდვრად გვაქმევენ სადილს.
 კბილი გაცვეთილი გვაქვს
 ორცხობილას ხრამუნით...
 თანატოლებო, ყური მიგდეთ.

.1 რა თვალს ვყავართ დანახული

40. ბოშკათეფი დო ცირეფი, —
 ეჩლოართი წანერი ვორდი,
 თაქ(ი), მობლასეს მაძინეთ;
 ნანდულც ეუნაფილ ვორეთ
 გერმანიაში მარკინეთ.
- ვაეკაცებო და გოგონებო,
 ოცდაერთი წლის ვეყავი,
 აქ მოგვემალეს გასაზრდელი;
 ნამდვილად წამოყვანილი ვართ
 გერმანიის შესარქენად.

56. 1914 წანაში ლუმა

1914 წ. ოპი

(თურქეთის ომის მონაწილე ჯარისკაცის მონაწერი)

- ანთასი ჩხოროში ვითანთხის,
 ვითოჩხორო კვირკვეს,
 ზაპასეთეში მოგორათა
 დიდ(ი) ფიცხლო დიჭყეს...
5. რუსეთში თენჩი კათა
 გამოსთილ დო ჭკვიანი რე
 ბოლომა არძას ეკასქდღ,
 მარა ჭიჭე გვიანი რე.
 სარალო თურქიქ მეჩერთ
10. გერმანიაში ღორებათ,
 რეგსეა ინირზებედუო,
 უხვაში აზრი დო ქონებათ?!
 თელი თურქეთი იძანძალ
 თიცალი გერგეზეფი გარე,
15. ექი ოკო ვარდგკონი,
 ურჯულოში არე-მარე.
 თაში ოკო გერმართასგ,
 ნარაგადღ ტყურა ვა რე...
 გერმანიას ირო ნოდვე,
20. მომზადება, ხაზგრება,
 არძა დუცუ გიოტერაზ,
 მუში უწესო დასქინება...
 ვანოჩქვენო იშენითი,
 რუსიში ნირზი ვერგდღენი?
25. რუსეთის კოჩი ულიებუ
 პრავეზია ზეპუდუნე?!
 ვარა თურქი მუსქუარდგ,
 თეს ქგაბედღდღენი?!
 გერმანია ფირქენცენი,
- ათას ცხრასი თოთმეტი (წლის),
 ცხრაშეტ ივლისის (თვეს),
 რეზერვების გაწვევა
 დიდ(ი) ფიცხლად დაიწყეს...
 გამოცდილი და ჭკვიანია.
 რუსების დინჯი კაცობა,
 თუმცა თავდაპერილობით
 ჩევეიათ დაყოვნება...
 საბრალო თურქი შეცდა
 გერმანიის ცბიერებით, —
 რუსს ვინ შეერკინებოდა,
 სხვისი აზრით და ქონებით?
 გოლიათები გარს ადვას,
 მთელი თურქეთი ზანზარებს,
 იქ არ უნდა ყოფილიყო
 ურჯულოთა არე-მარე.
 გადმოცემა არ ტყუის,
 კიდევ აღსრულდება მალე...
 გერმანიას მუდამ ჭქონდა,
 მომზადების თადარიგი,
 ყველა თავზე დაატყდება,
 თავის უწესო ქადილი...
 ნუთუ არ ცოდნია, რომ
 რუსთან ქიშპობა არ გავა?
 რუსეთში ხალხი ულვევი
 საკვებიც რომ ბლომადაა?!
 ან თურქი რა შვილი იყო,
 ასეთს რომ გაბედავდა?
 გერმანია რასაც ფიქრობს,

30. ინა ტყურა აცუაფუ
ლორონთქ ვე შევრსულუ,
ვარა
ქიჟე ვადუეჩარხუაფუ.

ტყუილ ოცნებად შერჩება,
ღმერთმა არ ინება, თორემ
ცოტას არ იჩემებდა.

57. ბათიაში ლერსი

ლემსი ბათიაში

ბათია სახელო ბჯოხო დო
ჩხაპელია მიღუ გვარი,
მეჭინელო კინისფერი
უჩა მაფუ თოლ(ი) დო
წარი...

სახელად ბათია მქვია და
ჩხაპელია მაქვს გვარი,
შესახედად „კინისფერი“
შავი ფერის მაქვს თვალ-წარბი.

5. ნახანდ(ი) დო ნაწვალეზე
შხვაშა გემიძედ ვალი...
ირო ტყურა მალორგ დო
დღას ვამწუუ მა მართალი.
ეჩლოშქვითმა დამლორგ,
10. მაბრუოშა ვადეცალი;
ერთი ჩქიმი მოლორება,
ბოლოს არძა ქოუნწარი, —
გვალაშა ჭგგრო ეკორთ, მარა
იშო გეგმუოჯღუნი ძვალი.

ნაშრომი და ნაწვალეზე,
სხვას ემართა ჩემი ვალი,
მუდამ მატყუილებდა და
მის ღღეში არ თქვა მართალი.
ოცდაშვიდჯერ მომატყუა,
მერვეჯერ არ დავაცალე;
ის ჩემი მოტყუება,
ბოლოს ყველა წავამწარი,
მთაზე კარგად ამოვიდა,
ქვევით! ძვალი გამოვგზანე.

15. ეს ხოლო მი ელგდჷ,
სოხუმც მილალატესგნი,
თიწკმა კარტის ბლაყაფენდით
კარც მიკუვხაკესგნი,
მარა მუშა მოშქურულუ

ამასაც ვინ მოელოდა,
სოხუმში რომ მილალატეს,
მაშინ კარტსა ვთამაშობდით,
კარზე რომ დაუჟაკუნეს;
მაგრამ რისი მეშინოდა,
თოფი რომ მეჭირა ხელზე?
ბათიამ განა არ იცოდა,
მილიციონერებს რაც უნდოდა?
შუბლის ცენტრში მოახვედრა,
ჩემი თოფმა რომ ისროლა...

20. თოფ(ი) მიკებულ მა ხესგნი?
ბათიას ინა ვა უჩქედღო,
მელიციებც მუ ოკოდგნი?
ეჯანაკეას ქინახუნუ
ჩქიმ თოფიქ ოჯოთგნი...

25. აბა ჯიმა, ბათია!
შელემაშენი ქებული რე
ეთმე სიჭინათია...
რაზილ(ი) კარი-ბორქომელი

აბა ძმაო, ბათია!
ძალოვნებით ქებულია
ექვთიმე სიჭინავაცო...
ჩარახული კარ-ბოქლომი
მტვრათ ვაქციოთო,

1 იქით.

30. ჩხურუში ღურელი
მელციეფი

ვიმე გეგმეორღვათია,
გომორბვეილო, ქომოლურა
იშო გგშებლათია...

მუთ ცუინი გეთუას,

35. საქმეში გინოდვალა ვა-რე,
ნძალკედგრო იფჩბუპათ,
ნტინა ყაზაყალა ვა-რე;
საონჯლოროთ

ვა-ბლურუდენი,

ჩქიმი ღურა თანაფარე.

40. ჩქიმი ღუდი უბედური
წკვრც მოციკედგკონი,
ღუდი დათხინაფილი ტანი
ფოქვას მითოძდგკონი!...

ამხანაგშე მი ელგდგ,

45. თეცალც ქობლოლანდესგნი?
დიო ტყვიათ დოპილეს დო
უქულ(ი) ღუდი ბკვათესგნი;

სამართალი ქგნოძდგ,
თესგ ივარანდესგნი...

სიცივით დაზრული
მილიციონერები

ძირს ჩამოყყართო,
გამარჯვებულად, ვაჟკაცურად.
მშვიდად გავიდეთო...

რაც მოზდება, გათავდეს
გადადება არ ეგების,
მკერდშემართულად ვიბრძოლოთ,
გაქცევა კაცობა არაა;
სამარცხვინოდ რომ არ

მოვკვდებოდე,

ჩემთვის სიკვდილი აღდგომაა.

ჩემი თავი უბედური
ჩხირზე რომ წამოგებულიყო,
თავწაჭრილი ჩემი ტანი,
მღვიმეში რომ გდებულიყო!...

მეგობრებისგან ვინ ელოდა,
ასე თუ მილაატებდნენ,
ჯერ ტყვიით მომკლეს და,
მერე თავსაც წამკრიდნენ;
სამართალი კი დებულა,
მასზე უარს რომ ამბობდნენ...

58. უბადო ბაროჯობაჲი ბჟოჲი

მჟჟჟჟი ავ ამინდჟი

ბორია ირქენც, შერენც,
ზღვა ილგნცგ, პოპორც
ორთ,

მერეკელა ტგბუ სერქ
ჯოჯოხეთიცალო გორთ.

5. ქვენც, ვალგნც, მერეხანც,
მეხი ჰყონც ფელეკანც...
ათეჯგუა უჩა სერც
ჰყიში გორგნც ყვერე თხას.
საწყალც, მინჯეში გოჯოგელც

ქარი ქრის, ბობოქრობს,
ზღვა ლელავს ზეირთსა სცემს,

ცა კრიალა, თბილი ღამე
დაემგვანა ჯოჯოხეთს.
წვიმს, ელავს, „მერახანც“!
მეხი მუხასა ფრეწავს...
ამნაირ შავ ღამეს
მწყემსი დაეძებს ბრმა თხას.
პატრონის მოძულეებულს

!მერეხი — წვიმა და თქეში ქარბუქთან ერთად.

10. ვალი თოლეფც, უბარჯდგნც,
თხაშ(ი) პეტელც

ვერჩქილენი,

გურგინი რჩქილას ულასგნც.
ჯეგე გიორგინი რაში
სარკოთ დიხას გილანწყუნც.

15 ნარაგად ჯეშეფიში
გურც შიშით ულახგნც;
ბარდვი, ჯალეფი დო ჯიკი
ჰყიშის ოშქურინუანც.

20. გოვალგნც(ი) გიიჯინე,
უკული ათირულუანც;
ირ გურგინ დო ვალიში

დროს

ბირგულც ოშქევანც
ბეამულენც.

დო შურქ ქალსქედასგნი,
ართგურო ნარტულენც.

ელვა თვალეზს: უსერავს,
თხის პეტელი რომ არ ესმის,

ქუხილი უშლის სმენას.
წმინდა გიორგის რაში
საარაკოდ მიწას სძრავს,
ძველთაგან ნაამბობი,
გულს შიშით უზარავს.
ბარდი, ხეები და ჯირკი
მწყემს შიშსა გვრის,
იელეებს, მიმოიხედავს;
მერე (ცოტაზე) გარბის;
ყოველ ელვა-ქუხილის დროს

მუხლმოდრეკით ლოცულობს
და სიცოცხლე რომ შერჩეს,
(ის) ერთგულად ნატრობს.

59. ჰაი, შური საყვარელი

ჰოი, სულო საყვარელი

(ვარიანტი)

ჰაი, შური, საყვარელი
რინა მუში მაშარდა რე,
რინაშ(ი) ნება ქორდასგნი,
ქიანა მუში მაფართარე?!

5. ცოდა ძოკო, გოშერშილი
ბრელშა ლახირი-ნახართა რე,
იში მანუგეშებელი
ხვალე მუში აგაფარე.
დიხას ხონგნც,

10. ლაიტის თასგნც
ბერგის პირგნც,
ცვანას ბარგნც,
ირ(ი) ზოთონც დო
ირი ზარხულც;

15. ირო მუშენც,
ვა ლურც ართ წუნც,
კოჩიში ნერო.

ჰოი, სულო, საყვარელი
რა მადლი არის ცხოვრება,
რა ვრცელი არის ქვეყანა,
რომ იყოს ცხოვრების ნება?
საცოდავი ძოკო, გაგლეხილი,
ასჯერ ნაცემ-განახლართია,
იმის ნუგეშისმცემელი
მხოლოდ მისი კავია.
მიწასა ხნავს,
სიმინდს თესავს,
აფოლადებს თოხსა,
ყანას მარგლავს.
ყოველ ზაფხულს და
ყოველ ზამთარს,
სულ მუშაობს,
არ თვლემს ერთ წამს,
კაცის მსგავსად

- ვა შუნც, ვართ „ქკუნც“,
 ბედი უჩა ის თაში ხარწყენც.
 20. ირფელც ძოკო
 გინოხაშენც...
 ათენკემა გინვოჯინათ,
 მუჭომი რე თედოში რინა,
 ჯგირი ტანი, ჯგირი კუჩხი¹,
 25. ხოლო უჯგუში ულუ ბინა;
 ვაბარგენც, ვახაჩქენც
 იშენი ულუ შხვამ ნაქიმნა,
 გოკონდა შხვეფც ალუეზემე,
 თუდონ(ი) ღორონთი რე ინა.

არ კამს, არ სეამს,
 შავი ბედი ასე ღუნცავს.
 ყველას ძოკო
 გადახარშავს...³
 მასთან ერთად გადავხედოთ,
 რა ყოფაში არის თედო,
 კარგი ფეხ-ტანსამოსი,
 და ბინაც აქვს სანაქებო;
 არც თონის, არც მარგლის,
 მაინც აქვს ნაქნარი სხვისა,
 თუ გინდა სხვებს შეადარე,
 ქვედა ღვთაება არის ისა.

IV. თ ა ნ ა მ ე ლ რ ო ვ ე ლ ე მ ს ე მ ბ ი

60. კოლექტივიზაცია

კოლექტივიზაცია

- კოლექტივის ქუაკათი,
 დიხას მუნეორთინუა,
 ხანდა გამართლებული მათუ
 ნტერეფც გურც უფშინუა!
 5. მა ოხვამე მუშოთ(ი) მოკო,
 ცუდეს მიღუ წირუა,
 ზარა თაქი მუკომიბუ,
 მუშეფც ვოკურცხინუა...
 კოლექტივის ვოკათეთ²,
 10. თექ მუფშენთ მათი, შხვათი,
 ირფელი თაქი აკოპათეთ, —
 დიხა, ხოჯ(ი) დო აგაფათი...
 საქმეს მეურეთ ართიგურო,
 ჯიმაღურო, მაძალურო,
 15. ტერც სარხოშა ვამკიმქანთ,
 დუცუ ვადობდვანთ
 ჯეგშობურო.

კოლექტივის შევეურთდი,
 მიწას ვაბრუნებ,
 შრომამ გამიმართლა,
 მტრებს გულს გავუსივებ...
 მე სამლოცველო რად მინდა,
 სახლში მაქვს წირვა
 ზარი აქ მიკილია,
 მშრომელებს ვალვიძებ...
 კოლექტივის წევრი ვართ,
 იქ ვშრომობთ მეც და სხვაც,
 ყველა აქ შევეერთეთ, —
 კავი, ხარი და მიწაც...
 საქმეს ვეწევით ერთგულად,
 ძმურად (და) მეგობრულად,
 მტერს ახლო არ გავიკარებთ
 თავს არ ვუდებთ ძველებურად.

¹ კარგი ტანი, კარგი ფ.ხი.

² ურევივართ.

³ აიტანს, უძლებს.

გიმე პაპა ჟინოსქუა,
ვაჭარი დო შხვა თეჯგუა;
ულუ ენწყემილ ხანდასგ
20. დო სიმართეს გომორძგუა.

ძირს მღვდელი, აზნაური,
ვაჭარი და სხვა ამგვარი,
ულელახსნილ შრომას და
სიმართლეს გაუმარჯოს.

61. მინდორიში დედფალი

მინდვრის დედოფალი

მინდორიში დედფალი,
დიდი(ი) ყოროფა მილუ სქანი,
დიდიში გიმმაჯერებელ(ი)

მინდვრის დედოფალი,
დიდი სიყვარული მაქვს შენი,
დიდთა გამომკვებო და

დო

5. კიქელეფიში მარდუალი!
გინაჯინენი, თითო ჯინჯი
ხუთუთი ტარიში

პატარების გამზრდელი!...
რომ გადახედო, თითო ძირი
ხუთ-ხუთი ტაროთაა

დონარგელი,
ყვანაში მახაჩქალცი აფუ
გურკმაყოფილ(ი), თოლი
რძელი.

დატვირთული,
ყანის მთოხენელი არის
გულკმაყოფილი, თვალმაძღარი,

10. სიმინდი დიდი ქონება რე,
ხანდა ვადვარკათი თესი,
ხორცი, ერბო დო ყვალცი,
ირფეც სიმინდი არზენც
ხეესი.

სიმინდი დიდი ქონებაა,
შრომა არ მოვაკლოთ მას,
ხორცს, ერბოსა და ყველს
ყველას სიმინდი აძლევს ხეავს.

ართ(ი) ჯინც ჟირ ტარც
ვაბჯერდვთ,

ძირზე ორ ტაროს არ ეჯერდებით,

15. ხუთის ვოტარაფუანთი,
თეჟი აშეფხვარხვაშუთ დო
ხანდას ვადებზარუანთი...

ხუთ ტაროს ვასმევიენებთ,
(მუდამ) შიგ ვტრიალებთ და
შრომას არ დავიზარებთ.

იმუფშუათ ჯიმალეფი,
ქიდვოსორგათ მოსავალი,
გავამდიდრათ ოჯახი დო

ვიშრომით, ძმაკაცებო,
დავახვავოთ მოსავალი,
გავამდიდროთ ოჯახი და
ჩვენი ყოფნის მომავალი!

20. ჩქინ რინაში მომავალი!

62. ოფურაშე

ჭურა

შანთი, ფურუ. თართალანცე,
ჯინა ვარე ჯვეშობურო,
ქკადუეფი გიაშქევანა
ჯიმალურო, ართიგურო...

5. მინც ჩაქუჩი ოსაჯირგ,
მინც მაგანა, მინც ურო;

შანთი ხურს, ვარვარებს,
მოცდა არაა ძველებურად,
მქედლები ურტყამენ,
ძმურად, ერთგულად...

ზოგს ჩაქუჩი სპირდება,
ზოგს კი ნამგალი და ურო;

- ანთასშახგ დოწგრგნა
მუშა-კათაშ(ი) მოხუჯურო...
მუდგანერ(ი) რკინა რდასენი,
10. თისგ აკაფურუანცგ,
მუჟამცგთი გოფურუნი,
ჩეთგ დიცხურცხინუანც,
რკინაწინდას დოქუნცუ დო
შხვეფც აკანდლულუანც...
15. რკინაქ ფულანდო გორთას,
დუც(უ)თიშენი გოულუანც;
გოცხურცხინგნც, გოველგნც,
ხოლოს ვეგორანუანცგ...
გოცენც დო გოჩხგრანცგ,
ნტერეფც ოშქურინუანცგ.
20. უროში რაკუტი¹ ენწყიილი
კოც ქოგირჩქილუანსგ,
გომორძგუაში საბუთებც
წოხლე ქაწოირინუაც...
25. დანჯამ(ი) გურქუ გიწიმიდ,
ისარკალ დო ივარვალ,
თელქიანამ ნამშვალც
მუშაში კანონი გიზარზალ...
დანარჩენი ქიანეფი
30. შიშის ღურუ, იძანძალ,
თელ ზავოდის მაშინეფი
გიბურინ დარდალანც...
ქგნც, შგნც, რკინას ჭკადგნც,
ტერც ყვილუნც, ჭვარზალანც,
35. დო მუში მოწინამდეგეფი,
შიშის ღურუ, ჭვარჯგალანც.
- ათასჯერ დაწურავენ
მშრომელთა საგულდაგულოდ...
რა სახის რკინაც არ იყოს,
იმასა გაახურებს,
როდესაც გახურდება,
თეთრად მცხუნვარებს.
რკინაწინდას დასწვავს და
სხვეებს კი შეადულებს.
რკინა ფოლადად რომ იქცეს,
თავს იმიტომ ანაცვალებს.
მცხუნვარე იელვარებს,
ახლოს არ დაგაყენებს...
იფანტება, ჩახჩახებს,
მტრებს შიშის ზარს სცემს.
უროს აწყობილად ცემა
ყურადღებასა იქცევს.
გამარჯვების საბუთებს
(თვალ)წინ დაგიყენებს...
უანგიანი გული დაწმდა.
კრიალებს და ლივლივებს,
მთელი ქვეყნის მეექვსედზე
მუშის კანონი ზანზარებს...
დანარჩენი ქვეყნები
შიშით კვდება, ბარბაცებს.
მთელი ქარხნის მანქანები
ტრიალებს და გრაგანებს,
ფქვავს, ქსოვს, რკინას ჭედავს,
მტერს კლავს, ზარსა სცემს,
და მის მოწინააღმდეგენი,
შიშით კვდება, ცახცახებს.

63. მალგმარიში ნაჰარა — მებრძოლის წერილი

ამხანაგეფი, მარჩქილით,
ჩქიმი გაჭირებას ფთქუა. —
ჩქიმი დიდას ვეთხაებუქ
მუშ(ი) მასუმა ქომოლსქუა;

ამხანაგებო, მომისმინეთ,
გიაბობთ ჩემს გასაკირს, —
დედაჩემს ვეთხოვები
მისი მესამე ვაჟიშვილი;

1 კაკუნა.

5. ჟერ(ი) ჩქიმ წოხლე
გეგნაზარ ღო
სანუგეშო მუ უწუეა?¹
დიდაში ომბოლ ქლოუტე
ართი ლგლე ბაღანა,
არკევანც აშარკიანც ღო
10. ვაფ(უ) ნგარაში გაყანა...
მა ღო ხოლო ჩქიმცალეფქ
დიფშაყართ ავკალას,
არძა შხვადოშხვა თურიში,
არძა ართი მახანაქ...
15. თეზმა შაყარელი კათა
ვამიძირგ შხვაფარანც;
მუთუ რღენი გუვატართ
შქვითი თუთა ართინერი,
ბოლოს გაგმომიცხადეს, —
20. „ჩხუპშა მეურთუ ამუსერიი“
ეშალონით მიდაფრთითგ!¹
ოთხი ღღა ღო ხუთი სერი.
ეჩ(ი) ღო ხუთი არგუსოს,
ხუთ(ი) საათის, გოთანას,
25. თელ(ი)ქიანა ქიმორსუუ
ბომბეფიში ცოთამათ:
კამანდირეფქ ღომძახეს, —
„არქა ბოშეფი მანგარას!“.
ზარაზანი ოცოთანცენ(ი),
30. დედამიწას ორცუანც,
ტანკა თუღო მოურცუ ღო
ირფელც ტახენც, ოხუმუანც,

ქიშე ჰაიროპილანეფი,
ცა ღო დიხას ორუმუანც¹
35. თელი ქიანა იზარზალ,
სუჯიშ(ი) რჩქილას.
ოდინუანც...
მუღგა ქომოლკოჩი რღენი,
კვარჩხ-მორგვიშე
გორთინუანც,
მუთ(ი) საცოდება ქორენი,

- ორი აღრე გააცილა .ღა
სანუგეშო რა ეთქმის?¹
დედის ობოლი დავტოვე
ერთი ჩვილი ბავშვი,
ტირილს არ აყოენებს და
ჰკივის აკვანში...
მე და კიდეე ჩემი ტოლნი
შევიკრიბეთ ავკალაში,
ყველა სხვადანბვა ტომისა
და ყველა ერთი ხნისა...
სხვადროს არ დამინახავს
ამდენი შეყრილი ხალხი...
როგორც იყო გავატარეთ
შვიდი თვე ერთყოფაში.
ბოლოს გამოგვიცხადეს, —
„ომში წავალთ ამ საღამოს!“
ეშალონით მივდიოდით
ოთხი ღღე და ხუთი ღამე,
ოცდახუთ აგვისტოს,
გათენებისას ხუთ საათზე,
მთელი ქვეყანა იქცევა
ბომბების სროლის ხმაზე;
— „ჰე ბიჭებო, ყოჩაღად!“
უფროსებმა დაგვიძახეს.
ქვემეჩი რომ ისვრის,
დედამიწას აქცევს,
ქვევით ტანკი მოდის და
ყველაფერს ამტვრევს;

ზემოდან თვითმფრინავები
ცაღა და მიწას აზრობს,
მთელი ქვეყანა ზანზარებს,
ყურთასმენას აქრობს...

რაგინდ სივაჟკაცე გქონდეს,
წაღმა-უკუღმა გატრიალებს,

რაცკი საცოდაობაა,

¹ მრუმედ ფუფქავს.

40. თოლიში წოხლე მოიძირუანც...¹
 აიშახ მუთი ქოფთქეიინი,
 ენა ირფელი პოტიკჯგუა,
 გაჭირება შურო ვა რე
 ჩხუპიში მერინალო ლურა...
45. გაჭირებული კოჩი ცოფე
 პლენო ინოლგნი თინა;
 მუთუნნერი კოც ვა ნოღვე
 პლენცალ(ი) საცოდალი
 რინა?²
 შქგრენც კათა გოჯყორდგნი,
 მეულუნა, დონთხორგნა;
 ტიჭე-დიდი, უნჩაში-უკლაში
 არძა მუნმაფოფოგნა...
 ჩქიმ(ი) ჭიმაღეფი ეგრინოლო
 ჩხუპშა რენა ცუნაფილი,
55. მუ ოჭირანანი ვა მიჩქგ,
 აზრით ვორექ ნქგრაფილი;
 დიდაჩქგნი გონებათგ
 ეითუო რე ნდღულაფირი,
 ტიჭე ბოში დოუტენი,
60. ეგებუ ეუნდას შურდგემილი?!
 ქიანასგ მუ მოხვადგ,
 უბადობა ჩხუპიცალი?
 მუდგა დემიში კოჩი რდენი,
 ექი ვაგგალე მუთუნ(ი) ძალი;
65. ქიანაშ(ი) მარცუაფალი,
 მუთუნ ვარე ლგმაცალი...
 ათე ჩქიმი გაჭირება
 ჭერმანიას მა დობქარი;
 თეში ქარუა თექ(ი) დიბჰყი
 ღო,
 თაქ მუვათე თე ლერსია,
 ათე გაჭირებაში თულო
 ვორდ(ი) მა — გერმანე
 მესხია...
- თვალწინ დაგიყენებს...
 მანამდე რაც ვთქვი,
 ყოველად არარაობაა,
 ომში ბრძოლა და სიკვდილი
 გასაჭირი სულ არაა...
 გაჭირებული ყოფილა,
 ვინც ტყვედაა ჩავარდნილი;
 არავის არ ჰქონია
 ტყვესავეთ გასაჭირი;
 შიმშილით ხალხი რომ მოკვდება,
 წაიღებენ, დამარხებენ,
 დიდ-პატარა, უფროს-უმცროსი
 ყველა თავში გვიჩაჩქუნებს...
 ჩემი ძმები ორივენი
 ომშია წაყვანილი,
 თუ რა სკირთ, არ ვიცი,
 აზრით ვარ გაშეშებული;
 დედაჩვენი ჩვენზე ფიქრით
 ზეზეურადაა დამდნარი,
 ბიჭუნა რომ დაუტოვე,
 ეგების ჰყავდეს ცოცხალი?!
- ქვეყანაზე რა მოხდება
 სიავე ომის მავგარი?
 თუნდ დევკაციც რომ იყო,
 აქ არ გაგივა რაიმე ძალი,
 ქვეყნისა დამქცევი
 არარსებობს ომის დარი...
 ეს ჩემი გასაჭირი
 გერმანიაში დავწერე,
 თავად იქ დავიწყე და
 აქ მოვათავე ეს ლექსიო,
 ამ გასაჭირსა შინა
 ვიყავ გერმანე მესხიო...

1 მომაჩვენებს.

2 შესაბრალო ყოფნა.

- ხეს ქაშა მიკებუ დო
ფურკო ვორექ გორჩქინელი,
ხრეშის ქუათ ვონდღულუა,
დერწუმებუქ ქოძირენი;
5. ხეთეხოლო ქიმკიპონე,
შორშე მუდგა მოძირენი!
ასე ჯათას ვორექ მარა,
გემუან(ი) მაყიი ორჩენელი;
გაჭირება-დარხინება
10. ლორონთშე რე გორჩქინელი,
ჩქენი ბრძენი დიდ(ი) შოთას
თაში აფუ დოჩინელი;
ჭირცეოკო გოუმარგე
თინა მუდგა ბორჯირენი,
15. კვრდეთ ოკო ქედოხვადე,
უშქურანჯო ორჯინენი;
მუდგას ბედი მოიდანცენი,
თინა ოკო მოწილენი“.
გაჭირებას გემორჩქინდგ,
20. მიდგა ქომოლი ბოში რენი,
ხანდაქ დუდ(ი) ქომცოროფუუ,
რადგანც თინა ხოში რენი,
გმირიში მურიცხი ასქვამანც
მითი ჯგვრი კოჩი რენი,
25. რაშიშ(ი) ნალცალო
მოფსოფით
ზარმაცი დო მოცილეფი,
ჩქენ(ი) ნაცოთემი რაკეტათ
თუთას ჩხორია გორჩქინელი,
ჯვეშ(ი) ტენიკა ვა მოკონა,
30. ახალშარე მოძინელი;
რადგან ხანდა ხოში რენი,
თიშენ(ი) ვორეთ გოპირელი.

- ხელში ქაფჩა მიჭირავს და
ალმურად ვარ გაჩენილი,
ხრეშსა ქვად გამოვადნობ,
დარწმუნდები რომ ნახო;
მაშინათვე ავითვისებ,
შორიდან რაც რომ დამანახო!
ახლა ჯათაში ვარ, მაგრამ
სიბერე მექნება ტკბილი;
გასაჭირი და ლხენა
ღეთისგანაა გაჩენილი-
ჩვენს ბრძენ დიდ შოთას
ასე აქვს დანაბარები, —
ჭირსა უნდა გაუმაგრდე,
რა დროსაც არ უნდა იყოს,
კლდესავით უნდა დაუბზდენ-
უშიშრად უნდა აჯობო,
რასაც რომ ბედი მოგიტანს,
აი, ის უნდა მოკრიფო!“
გასაჭირში გამოჩნდება,
ის, ვინც რა ვაუკაცია,
შრომამ თავი შემაყვარა,
სიხალისე შრომაშია.
გმირის ვარსკვლავი ამშვენებხ
ვინც რომ კარგი კაცი არის,
რაშის ნალივით დავაგდეთ
მავნე და ზარმაციო,
ჩვენს ნასროლ რაკეტას
მთვარეზე გააქვს კაშკაშიო,
ძველი ტექნიკა არ გვინდა,
ახალსა აქვს წარმატება,
რადგანაც შრომის ხალისია,
მან გვადირსა აყვავება.

ენოში ონარიში ეფერივი გურუენი

65. ღამა ონარიის ეფერივანი გიფის თაოჯაჲ

სინანდლულეს მუგოშინანთ
მაკითხირი დო მარჩქილეფც,

სინამდვილეს მოგახსენებთ
შემკითხავთ და მსმენელებს,

- დიხას ბანძლიქ ეიაყუნუნი
ონარიაში ენწერეფც...
5. ვა უმონდგ ართ(ი) ორთალც
ბრელშა მუქო ვა ზემეს,
ტერეფც ოდიარეთ ოკოდ
ლო საყვანოთ მაქსიმეს...
მუში წილც — საკუთარც
10. მითინ(ი) კოჩი ვა დირკენც;
გეშანთხორ, გეშალობუ,
მუშენც დო წვადილენც,
მის სიმართე ქოულუნი!
თის კანონი აღიდენც.
15. მაქსიმეში წინანდგო
დიშაყარეს ართი სერც,
აკობიაში საყვანო
სადიაროთ დანიშნეს;
ლობერი სერით დოხიის
20. თხორილი გაკოფალისეს.
ათე ამბე ქემუვლეს²
მაჟია დლას მაქსიმეს;
თიცალი გაუგონებუდას
მუშ(ი) ტერი დო მოუნეს...
25. მუში დუდი გიჯოგუუ,
კუჩხ(ი) ქიგზადგ ნათესეფც,
ინტერესიში გურიშენი
აპირენცგ სიავეს...
30. თოფი დო ტყვია გეპოფუ,
ქიგნიქუნუ ნაბადითი,
მუმაქ სქუას მუ უწუენი,
თეშ ქოფთქუა აკათის:
— ჩქიმ(ი) ყებური ვაშქრიტე,
გოხვეწუქ ბაბა თის!
35. საონჯლოროთ ვა დიბტენქ,
არდება დო ლალატის!...
ონარიაში მიდართ,
ქეკათხოზ სქუაქეთი.
მომჩივანეს იმენდ(ი) ულუ,
- რომ მიწას. დავა მოჰყვა
ონარიის ეწრებში...
არა უმეტესი ერთი ქცევისა
(რაც) ბევრჯერაც აზომეს,
მტრებს. საძოვრად უნდოდათ
და საყანედ მაქსიმეს...
თავის წილ-ზვედრს საკუთარს.
არავინ არ დაიკლებს;
თხრილი მოავლო; შემოლობა,
შრომობს და წადილობს.
ვის მხარეზეც სიმართლეა,
მას კანონიც აღიდებს...
მაქსიმეს საწინააღმდეგოდ
შეიკრიბენ ერთ ღამეს
და აკობიას საყანე
საძოვრად დანიშნეს,
ლობე ღამით დაარღვიეს,
და თხრილიც მოშალეს.
ეს ამბავი მიუვიდა
მეორე დღეს მაქსიმეს;
იმისთანა გაეგონოს
მის: მტერსა და ავის მქნელს...
თავის-თავი შეიძულა,
განუდგა ნათესავებს,
ინტერესის თაობაზე,
აპირებს სიავეს...
თოფი და ტყვია აიღო,
წამოისხა ნაბადიც;
მამამ შვილს თუ რა უთხრა,
ერთი იმასაც გეტყვით:
„ჩემი კერა არ ჩააქრო;
გეხვეწები შვილო ამას
სამარცხებინოდ არ დაეტოვებ;
(მათგან აგდებას და ლალატს!“
ონარიისკენ გასწია და
აედევნა შვილიც მამას.
მომჩივანეს იმედი აქვს.

1 ვისაც სიმართლე აქვს.

2 მოუტანეს.

40. სამართალიში მაჯინეს
კანონი ჯგჯრო გეგებუ
აკობია მაქსიმეს.
აღმასკომც მაშინუჲ,
რევეკომიში წარდგინელც
45. „ტერეფი მიღამლანანია
დიხას გვერდო ნაშინელც,
ლუმა ლობერი დოუხუნა
ტყარი კათა, ნადირეფც,
ამჭუევანი გუეოჯინი
50. თხორილი აკოფშაფილეფც.
ონარიაში საქმეშენი
თითოულო დაკითხეს
კომისიერეჲქ საჩივარი
კანონიერო იჩინეს,
55. აკობიაში სიმართე
აღმასკომც მაშინეს.
აღმასკომქ ქაჲუნუ დო
ონარიას გაჯინეს,
კათა დოშაყარესგ დო.
60. ბრელინერო დართინეს
უბადოშ(ი) მაქიმიინალეფც
დუღქ(უ) მუთუნით
ვაცვინეს;
ჯგუნჯგი ირო გიდგრიკაც
ქიფე ჭენგ — სახგრეს,
65. ხოჯის ჭა გიოტგრხე
კამბეშიში მარკინეს.
აკობიაში საჩივარი
კანონიერო იჩინეს,
ი-აბრაგებც კათაშ(ი) წოხლე
70. ეშალობუა ქოუსუდეს...
აღმასკომქ თი კრებასგ
გაგენძორ საჩივარო
ჯვეშ(ი) დროება აძრახგლო
ამაღალ ასეიანი;
75. — ჩქენ ტერეფი მოსპითია—
რომანოვი დო დადიანი,
ჩქენო ირფელი საერთო რე,
რწანდანია ართიანი,
მნარტენთენი თიშ(ი) უმოსი

- სამართლის შემეყურეს,
კანონი კარგად გაეგება
აკობია მაქსიმეს.
აღმასკომს მოახსენა
რევეკომისგან წარდგენილს —
მტრები მართმევენო
ყანას დანაშენებულს.
წუხელ ლობე დაურღვევიათ
ტყისკაცებს, ნადირებს,
ამ დილით გაეხედე
მოვსებულ თხრილებს...
ონარიის საქმის გამო
თითოულად დაკითხეს,
კომისიებმა საჩივარი
კანონიერად სცნეს,
აკობიას სიმართლე
აღმასკომს მოახსენეს.
აღმასკომი წამოყდვა და
ონარიას გახედეს,
ხალხი შეჰყარეს და
ყოველმხრივ შეამოწმეს.
აუგის ჩამდენებმა
თავის ვერაფრით დაიცვეს;
- ბოძი მუდამ შემოიღუნავს
წვრილსა წკნელსა, სახრეს,
ხარს ყოველთვის რქა მოტყდება
კამეჩის მოჭიდავეს...
აკობიას საჩივარი
სამართლიანად სცნეს.
ავაზაქებს ლობე-თხრილის
აღდგენა მიუზღეს...
აღმასკომმა იმ კრებაზე
გააგრძელა საუბარი,
ძველი ყოფა აძაგა და
ადიდა დრო ახალი.
- ჩვენი მტრები მოვსპეთო —
რომანოვი და დადიანი.
ჩვენთვის ყოველი საერთოა,
გწამდეთო ერთმანეთი,
მიწა ყველას გვხვდება

80. დიხა ქოფხვადენანია
დიდი დო ჭიქე კოცე.
სანძლო ვაშაპუნანია,
ათე კეთილი რინაშა
ირკოც მიკათ ნანია“.
85. მა სანძღვარო მივორჩქინა
საზოგადოში თი კრებას,
უკული ვე შეფხვალამუქ,
დიხაში გეწაჰინდებას;
ანწი ირკოჩქ დეხოლ
90. ბოლშევიკური გაგებას,
ირკოჩქ ართო ქიმიენდ
მუშური ძალაუფლებას.
მოხანდეფქ გემორძგვეს
რევოლუციაში გაგებათ.
95. ხარხი მუთუნდროს ვაცოფე
თეცალ(ი) კმაყოფილებას.
მონარხიაქ ქედანთხენი,
შურქუ ქადგე სიმართეს,
სერი მუჟამც ირკენცენი,
100. დლა მიძინანც სინათლეს,
მუშაში კანონქ გოფალგნი,
დუდი თისგმიანდეს...
მომავალშო რავადანა,
კოლექტიურო ხანდას,
105. ჩქგ თით შიბლებუანთია,
ბედინერი ცხოვრებას;
მუთი მიზანო ულუნანი,
ჰამენი, თინა. მორდელას,
მუქო ბეა დო თუთან თეში
110. უშქერატე ცოფელას.
- სანატრელზე უფრო შეტი.
პატარა და დიდ კაცთ შორის.
ახლა არაა საზღვარი,
ამ კეთილი ცხოვრებისა
ყველაა თანაზიარი.
მე საზღვრად მივინიშნებ
საზოგადოების კრებას.
მერე არ შევხვედრივარ,
მიწისთვის წაჩხუბებას;
აწი ყველანი დაუახლოვდა
ბოლშევიკურ შეგნებას,
ხალხი მთლიანად მიენდო
მუშურ ძალაუფლებას.
მშრომელებმა გაიმარჯვეს
რევოლუციური შეგნებით.
ისინი არასდროს ყოფილან
ესოდენ კმაყოფილი.
მონარქიზმი რომ დაეცა,
სული ჩაიდგა სიმარლემ,
ლამე როდესაც იკლებს,
დღე მოიმატებს სინათლეს,
მშრომელთა კანონმა რომ იხარა,
თავი იმას მიანდეს...
მომავლისთვის ამბობენ,
კოლექტიურ შრომას
ჩვენ მით შევსძლებთო,
ბედნიერ ცხოვრებას.
რაც მიზნად დაისახეს.
ამინ, ის გაზრდილიყოს,
ისე ვით მზე და მთვარე
უშრეტი ყოფილიყოს.

V. ისტორიული პოემა

66. ნალგმა

ჭვეში დროსგ, სადადიოს,
გულუაში ოჯახისგ,

ნალივაი

ძველ დროს სადადიანოში
გულუას ოჯახს

1 ნალგმა კოკი (კონკი) — ისტორიული ადგილია ენგურის სანაპიროზე, სადაც შობდა სისხლისმღვრელი შეტაკება ჩვენსა და თურქის ჯარებს შორის, 1855 წლის 25 ოქტომბერს.

- ხვამა ნოდვი, წვეულება;
პატგნი ღო მუში ჩილცე
5. ქემუვზოჯ, უჯინენა,
პაპას, ხვამაში მეხვამურც...
სადილობაქ დეგვიანგნი,
აწუხენცე ყაზაყისგ.
პაპაში ჭინათ წვეულებექ
10. ნაბეტანი შეწუხესგ,
მენძელი ქემიქანესგ
ღო დოხუნა ისხუნესგ...
მარა პაპაში უმუშოთ
ხვამა ვეშულებუდესგ,
15. ათეცალი ჩვეულება
ჯვეშოთ თაში ულუდესგ...
მუთი რენი, პაპაქ ქემორთ.
ჯორცე გეხე მედუდურო,
მენძელქ ხათე ქაწაზადგ,
20. დულ-დაბალო —
მორდებულო,
ღო ქოთხუუ, — „გეგმაზოჯი,
ქემახვამი ართიგურო!“...
„ფარა ხაზგრი(ი)
ქოგიღუნო?“
— შეეკითხვ არდებულო...
25. პაპაქ ჯორიშე ვეგმართგ,
წინდაწინ მითხუუ ფარა;
ვარდა შხვადო მინჭუაფუ,
ხოლო უღუ ეცალ(ი) შარა.
მენძელი ოხვეწ—, სქანი
ჭირი,
30. ვემერჩანქო, ვამიღუ ვარა;
ჭიჭეხანცე ქედმაცალი,
ამდლა ხვამა ვამინწარა!“.
პაპა ხვეწას ვერჩქილუანც
ვართ ჯორიშე გილმუურცუ;
35. მენძელც უკულაში ჯიმაქ
ხეთე ხუცუ ქალუდურთუ.
გიმელია — უწუე პაპას, —

- სადვთო ჰქონია, წვეულებო
ბატონი და მისი ცოლი
მობრძანებულან, უცდიან
მღვდელს, ლოცვის მესვეურს...
სადილი რომ დაავვიანდა,
გლებჯაცი მასზე წუხს.
მღვდლის ლოდინში წვეულებო
ნამეტნავად შეწუხდნენ,
მასპინძელი მოიხმეს,
და დასხდომა ისურვეს...
მაგრამ მღვდლის გარეშე
ლოცვა არ შეეძლოთ,
ამნაირი ჩვეულება
ასე ჰქონდათ ძველ დროს.
როგორც იყო, მღვდელი მოვიდა-
ჯორზე ზის მედიდურად.
მასპინძელი მიეგება
თავდაბლა მორიდებულად
და თხოვა, — „ჩამობრძანდი,
ოხვა სრულმიყავ ერთგულად!“...
ფული მზად თუ გაქვს?
ეკითხება აგდებულად...
მღვდელი ჯორიდან არ ჩამოვიდა,
ფული წინასწარ ითხოვა,
არადა სხვაგან მიისწრაფის,
კიდევ აქვს მსგავსი შემთხვევა..
მასპინძელი ეხვეწება — „შენი
ჭირიმერ-
როგორ არ მოგცემ, არ მაქვს
თორემ-
ცოტახანს დამაცალე,
დღეს სადვთო არ წამამწარო!“...
მღვდელი ხვეწნას ყურს არ
უგდებს,
არც ჯორიდან ჩამოდის;
მასპინძელს უმცროსი ძმა
მხარში ამოუდგა მყისვე.
ჩამოდით — უთხრა მღვდელს, —

- ვარა საქმე წუთრცუ!
ვეგმულო? თენა რხვადგ,
40—45. ტუნკი ქიგიაშქუ დუცუ.
აკიპანჯგ ქიანაქგ, —
პაპა მუჭო გოლახეს!
მოთირხონდ თავადობაქ,
ბოქაული ქიჭანესგ,
50. გეთხონინი გულუაში
დოქოფუა დავალეს;
თეში შესრულებაშენი
ფეშქაშეფი უხალეს.
გულუაში ოჯახის
55. ხვამა თაში უნწარეს. —
მენძელი გოლახესგ დო
ჯუდე ეკოუპარტახეს;
დუდი გოსოფილი პაპა
იშო მიდასარგალეს.
60. გულუაშ(ი) ოთხონინგშა
არძაქ მიდეთარხალეს..
გულუაქ გეგნოლგ დო
ქანდიცალო ქეწადინ,
შარას, ულას, ტყადატყას
65. ბრელი გაჭირება ძირგ;
ინგერ(ი) მელე გენჩურუ დო
უკახალე კენიჩინგ;
მათხონინეფი მოლე ინგირც
ქეკორენა პიჯი სქერგ.
70—75. ენეფქ ინგერც ვემნათინგ,

- თორემ საქმე წახდება!
არ ჩამოხვალ? ეს გხვდება,
ჯოხი დაარტყა თავზე.
დაინთქა ქვეყანა, —
მღვდელი როგორ გალახეს!
გაიბღინძა თავადობა,
ბოქაული მოიხმეს, —
მღვერობა გულუასი
და შეპყრობა დაავალეს;
ამის შესრულებისათვის
საჩუქრებს შეჰპირდენ.
გულუას ოჯახს
სალეთო ასე წაამწარეს, —
მასპინძელი გალახეს და
სახლი გაუპარტახეს;
თავგახეთქილი მღვდელი
იქიდან წათარიეს.
გულუას შესაპყრობად
ყველანი გაცვივდენ...
გულუა გავარდა და
ბუზივით (მათ წინ) გაქრა,
გზაზე, ტყე-ტყე სიარულში
ბევრი გასაჭირი ნახა;
ენგური გაღმა გასცურა
და უკან მოიხედა;
მღვერები ენგურს გაჰოლმა
(ნახა) პირგამშრალად მღგარი.
მან ენგურზე ვერ გაბედეს
(გასელა)

- პიჯი აშო ქირთინეს,
გულუა მეურც უზოგარო,
შულადასგ ვაუჭერცგ,
აპა, ილორცგ, დეხოლგ.
80. თაქი ქემისვანჯგ ჰესგ.
დო ათაქი ქაუხვადგ
გვარო ართი მერკულესგ.
მერკულეფი ცქვაგალირდ
სილექენეთ ცხენოლითგ,
85. სახელი გოლაფირი რდეს.
ქომოლობა — კოჩანათ,

- პირი უკან იბრუნეს.
გულუა მიდის დაუზოგავად,
დაღლას არ უჭერის.
პა, ილორს დაუახლოვდა,
აქ ცოტათი შეისვენებს,
და აქ შემოხვდება
გვარად ერთი მერკულეს.
მერკულენი ქებული იყვენენ,
სიმარლით, ცხენოსნობით,
სახელი ჰჰონდათ გავარდნილი,
კარგაკობით, ვაუკაცობით,

- ირიკოც აკვირენდეს:
ცხენეფიში მორქიათ:
თარჩია დო ყაბახით;
90. დო მარჯვე ჯირითობათ:
გულუაში შეხვალამაქ
ახიოლგ მერჭულესგ,
ეგრხოლოქ — მახანეფქგ..
ბრელ მუთუნი რაგადესგ.
95. უკული მიპეჯ ცუდეშა დო
ქეწაყუნ დო მიდართესგ; —
დო ათაქი ჯიმალობა
ართიანც ქიმიოფუჩეს:
მერჭულე ოხორანდგ,
100. ასე მოლე — ლალქვაპიცგ;
ჟირ ვერსით დაშორებულო
ილორიშე ტყა ადგილცგ.
გულუაქ მუშ(ი) გაჭირება,
მუთ უღუღუნე განდგ თის,
105. ვართი მერჭულე უმარგდ
ეთი დროს მითოჭვილც..
თი დროს სამურზაყანოს
პატგენდგ ფეოდალი,
კვაჯის უძახდესგ დო
110. მარღანია უღუღ გვარი;
თესგ ამბე ქიმუვლესგ,
ამბეში მიმალარეფქ
მუჭო თისგანშე ურე
დო უღალატ მერჭულექ..
115. მარღანია ჭკუას ვა-რე,
დო გახანგე თე ამბექ,
დო ზოჯგ — „მოღალატე
აშო ქემაჩაკალეთ!“
მერჭულეშ მასუნაფუშა
120. ცხენამ კოჩი ორულესგ.
მერჭულე დო გულუაქგ
ხათეხოლო მიდართესგ,
ჟირხოლოქ მარღანიაში
დოხორეშა ქიმერთეს.
125. გულუაქ გეგწუვცუნუ
მერჭულეს მუში ცხენი,
- ყველას აკვირებდნენ:
ცხენების თამაშით: —
თარჩია და ყაბახით:
და მარჯვე ჯირითით:
გულუას შეხვედრა
გაეხარდა მერჭულესგ.
ორივე თანატოლებმა
ბევრი ილაპარაკეს.
შემდეგ სახლში მიიწვია და
წაუძღვა და წავიდნენ, —
და აქვე ძმობა
ერთიმეორეს შეჰფიცეს.
მერჭულე სახლობდა
გამოდმა — ლალიძგას პირად,
ორკილომეტრზე დაშორებით
ილორიდან ტყიან ადგილას.
გულუამ გასაჭირი,
რაც ჰქონდა გაანდო მას,
არც მერჭულე უმადლოდა:
დაქეუულს იმ დროებას...
იმ დროს სამურზაყანოში
ბატონობდა ფეოდალი,
კვაჯის ეძახოდნენ (სახელად):
მარღანია ჰქონდა გვარი,
მას ამბავი მიუტანეს
ამბის დამტარებელმა
ვითომც განზე განუდგა,
და უღალატა მერჭულემ...
მარღანია ჭკუაზე არაა,
და გააგოყა ამ ამბავმა,
და ბრძანა — „მოღალაღე
აქეთ მოაჩაკაყეთ!“
მერჭულეს მოსაყვანად
ცხენოსანი გაგზავნეს.
მერჭულე და გულუა-
მაშინვე წავიდნენ;
ორთავენი მარღანიას
სასახლეში შევიდნენ.
გულუამ გამოართვა
მერჭულეს მისი ცხენი,

- ითამ მუჰო მეცხენენი
ცხენეფი ქიდეკინგ ხეს.
იქ მინილგ პატგინშა
130. დო ვა ღირთგ ბრელი ხანც,
თაქიანობა ვახუჟუ,
მუდგარენი გულუას,
ორწყე — კათა ალახენა
ლანდას — ლობერიში ძვას.
135. შურიშქალი აკას ვაფუ,
ვართ მითინი რაგადანც.
ბრელი ხანქ გგშელგ დო
მერკულე გეგმეცონეს,
ლობერძვას კათა ხენანი,
140. ათენეფც ქიმშუხუნეს.
გულუას საბზადიშე
აშ მორთია! — დოუძახეს;
ხუნდის გეხე მერკულენი,
ათენა გაგმუცხადეს...
145. მუჟამც თენა ქგგეგენი,
შიწუხუ გულუაქგ...
კილა თაროს ქოგლადუ
ხუნდიში გიმახუნაფალქ.
გულუა თიში ცადასგრე,
150. ქაშუას თი კილაქგ;
მეხუნდექ გიმილ გალენი,
ახიოლ ნაბეტანქგ.
თედროს კიშკარც ქგმადგრთ
ცხენამკათაქ გვალო ბრელქ,
155. იყუუ დიდი ზგმოთიქ,
გეხარგ დობორექ;
აბჟუაშე მოზოჯეს
ოშ ცხენამ სუმარეფქ;
თენეფიში ხენწყულას
160. დიდხანც ქასქედ მეხუნდექ...
მარლანიიქ ქეწაზად,
ართმაჟიას ვაჯუნეს,
უკული წოხლე ქეწაჯლონ(უ)
— ეი, ოდაშა ეშელეს,
165. ჯვეშ დო ახალი მუთ ქორენი
არძა გეშარაგადეს...
- ვითომც როგორც მეცხენემ
ცხენეფი დაიჭირა ხელზე.
ის შევიდა ბატონთან
და ვერ დაბრუნდა დიდხანს,
აქაურობა არ აწყობს,
რატომდაც გულუას,
ხედავს, ხალხი მიმდევრულად
ზიან ორლობის კიდეზე.
ყველა გასუსული არის,
არც არავინ ლაპარაკობს.
ბევრი ხანი გავიდა და
მერკულე ჩამოიყვანეს,
ორლობეში ხალხი რომ ზის,
მათთან ერთად დასვენს.
გულუას სამზარეულოდან
აქეთ მოდიო, — მოუხმეს;
ხუნდზე რომ ზის მერკულე,
ეს გამოუცხადესგ...
როდესაც ეს გაიგო,
(ძალზე) შეწუხდა გულუა...
გასადები თაროზედ დადვა
ხუნდზე დამსმელმა (მეხუნდემ):
გულუა მის ცდაზეშია,
რომ ჩაიგდოს გასადები;
მეხუნდე გარეთ რომ გავიდა,
გაეხარდა ნამეტნავად
ამ დროს კიშკარს მოადგა,
ცხენოსანი სულ ბევრი,
შეიქნა აურ-ზაური,
გაიხარა სასახლემ;
აბჟუადან მობრძანდა
ასი ცხენოსანი სტუმარი;
ამათზე ხელისმოწყობას
დიდხანს შერჩა მეხუნდე...
მარლანია შეეგება,
ერთმანეთი გადაკოცნეს,
შემდეგ წინ გაუძღვა,
ზედ ოდაზე ავიდნენ,
ძველი და ახალი რაც კი იყო
ყველანი იამბეს...

- გულუაქ დრო ქიშუუ
 ღო შეუღირთ საქემეს...
 ხუნჯიში კილა მიხირგ ღო
170. ტყობას ქვდეკინგ ხეს;
 ოსერშეში კეთებარე,
 მითინი ვაუჯინე თესგ
 წყენარას გვძილგ ღო
 ქელადგრთ ლაფარეს;
175. გიჯინგ იშა-აშო,
 ღობერც გინილ წყენარას,
 ხუნჯის კათა გეხენანი,
 ქიმირულუ თექ ჩქარას,
 ღო ანიშნ არძასართი
180. მუ აფუნანი ოქიმნალი;
 ხუნჯის კილა ქიმთუურღუ,
 გონწყვ ვალიშიმამალას...
 ხუნჯიში გინახუნა კათაქ
 ონდე-ონდეთ გეზოხეს,
- 180^ა. ჩოჩ-ჩოჩით, ტყობა-ტყობას
 ცხენეფიშა ქიმერთეს,
 სუმარეფიში თითო ცხენც,
 თითოქ ქემნოდოხოდეს...
 განიში კარით გინილეს,
185. რეფიში შარათ მიდართეს.
 იმსერც მისგ შვდგ,
 ვარა ხუნჯი, ვარა კათა?
 მარღანია ქეიფენც,
 „სტოლიშა“ უხე ჯიმაკათა,
190. თელ თიხარეს გინოდგდ
 თიში ტრაბახი ღო ცქვაფა.
 ვორექია მაზოჯალი —
 ათე ქიანაში მათა,
 ჩქიმი ურჩი მითი რენი,
195. ვაი თიში უჩა ღღასგ;
 ვარა ხათე ღუც მებკვათგ
 ვარა ხუნჯის გუზოჯას!
 ოქმარესგ ქოძირგნთუ
 ხუნჯის გეხენ თი კათასგ,
200. მერკულეთი ქიგვოხუნე
 ღო თინეფცე მიშანგარცგ...

გულუამ დრო იშოვა
 და შეუღდა საქემეს,
 ხუნდის გასაღები მოიპარა
 და დაიჭირა ხელზე;
 ვახშმის მზადებაა,
 არავინ მას ყურს არ უგდებს,
 ჩუმად გავიდა და
 შემოდგა ლაფაროში;
 მიმოიხედა აქეთ-იქით,
 ღობეზე გადაძვრა ნელა,
 ხუნდზე ხალხი რომ ზის,
 მიიბრინა იქ საჩქაროდ
 და ანიშნა, რაც იღონონ.
 სამოქმედოდ, ყველას.
 ხუნდს გასაღები გაუყარა,
 გახსნა ელვისისსწრაფით...
 ხუნდზე ნამყოფი ხალხი
 ძლივ-ძლივობით წამოფოფხდა,
 ცოცვა-ცოცვით, ჩუმ-ჩუმად
 ცხენებამდე მივიდნენ,
 სტუმრების თითო ცხენზე,
 თითო-თითო მოაჯდა...
 გვერდით კარიდან გავიდნენ,
 რეფის გზას გაუდგნენ.
 იმ საღამოს ვის ახსოვდა
 ან ხუნდი, ან ხალხი?
 მარღანია ქეიფობს,
 მაგიდასთან უზის ძმაკაცები,
 მთელ იმ მხარეში გაისმოდა,
 მისი თავბაქიაობა;
 (მე) ვარო მბრძანებელი,
 აი ამ ქვეყნის მეფე,
 ჩემი ურჩი ვინც არის,
 ვაი (ვაი) მის შავ ღღეს;
 ან მაშინვე თავს წავეჭრი,
 ანდა ხუნდზე დაბრძანდეს!
 დილასვე დაინახავთ
 იმ ხალხს, ვინც ხუნდზე ზის,
 მერკულეც თან ღვესვი,
 იმათთან ერთად ტირის...

- გულუა დო მერკულექ
ოში კათა ცხენამეფც
ქაწაყუნეს თამამს დო
205. დიდი ტყას გიცადეს,
ხოლოს დაჩხერი ქოძირეს
დო თიში მანგო მიდართეს
ზღვაპიჯშა გგშელეს დო
ქეშეხვადეს მეკარეს.
210. მეკარექ ქიმიჰანუუ
არძა-ართო ცხენამეფი,
დო უწუუ — ხოლო რენა
თაქ შხვანერი სუმარეფი;
ხუჭილ შარვალამეფი დო
- 215 არძო კითა ქულამეფი;
ლუმანინჯი ზღვას აშარდ
გვალო ბრელი ხვამარდეფი
გულუა დო მერკულექ
თი განიშე მიდართესგ
- 220—225. უგენალო, უცებაზე
ჯარიში ქართას ქიმშალეს.
ქეშიკეფქ ხათეხოლო
ნიშანით გაჩემესგ.
უნჩაშეფც ქეშიოტყვიენეს,—
- 230—235. მირდესგნი, ქოკითხეს
უნჩაშიქ, გაგმუეცხადღ —
თაქი გერე თურქიში ჯარი,
ომერ-ფაშა მანჯღვერი რე,
მაჩხუპერი დო მანგარი;
240. რუსიში ინტერესი ულუ,
ის ვაჭირე შხვაში ნჯარი;
მით მეკჯნჯი აყუაფუნი,
თინა იციი საცოდალი!..
გულუა დო მერკულექ
245. ყუჯი გაცქვირინესგ.
საქმე მუნერო მიშგნი,
ენა ხათე ქიჩინესგ;
ასე ნჯარც გელედანა —
უნჩაშის მაშინეს;
250. „თქვან მოულა, მუჰოთ
ჩქგნი,
ხარხიში გურცუ გახარენც.

- გულუა და მერკულე
ასი კაცი ცხენოსნებს
წინ წაუძღვნენ თამამდ და
დიდ ტყეში შეჩერდნენ.
ახლოს ეცხლი შენიშნეს,
და მის გასწვრივ გასწიეს.
ზღვის ნაპირას გავიდნენ და
შეხვდნენ მეჯოგეს.
მეჯოგემ მიიხმო
ყველანი, — ცხენოსნები,
და უთხრა — კიდევ არიან
აქ სხვანაირი სტუმრები;
დაქობილ შარველიანები
და წითელქუდიანები;
გუშინ სალამოს ზღვაში იღგა
სულ ბევრი ხომალდები!
გულუა და მერკულე
იმ მხარეში წავიდნენ,
უცბად, მოულოდნელად
ჯარის ალყაში შეეკარდნენ.
მცველებმა მაშინათვე
ნიშნით — შეაჩერეს,
უფროსებს შეატყობინეს
თუ ვინ იყვნენ, გამოკითხეს.
უფროსმა გამოუცხადა —
აქ დგას თურქის ჯარი,
ომარ-ფაშა წინამძღოლი,
მეომარი და მაგარი;
რუსის ინტერესი აქვს,
მას არ სჭირს სხვათა ჯავრი,
ვინც ურჩი გაუხდება,
ის იქნება საცოდავი!..
გულუამ და მერკულემ
(მაშინვე) ყური ექვიტეს,
საქმე თუ რაში იყო,
ეს იმწამსვე შეიცნეს;
ახლა ჯავრისყრას ფიქრობენ —
უფროსს მოახსენეს:
„თქვენი მოსვლა, როგორც ჩვენ,
ხალხის გულს გაახარებს;

- ვახიოლუ თქვან მოულა
ხვალე ართი თავადის,
ნამუთი რუსიში მაქალე რე
255. ოდო, ართიგური თიში,
მუცალეფი ბრელი ეუნცუ
ეუდეს ათე მინუტისგ.
ეთინეფქ იკოფუდა,
უკული აქი მუ გიქირცგ!..
260. ოში კოჩი თაქი პუნა,
გგშნაგორა — მალიმარი,
ქომოლი დო სანდო კათა
სო გაშენა ჩქინიცალი?
ჩქი ვორდათგ მორჩილი დო,
265. თქვა ორდათგ მაზოჯალისი
დიდი ორე ომერ-ფაშა,
დიდი ორე თურქიშ ჯარისი
უნჩაშის მეეწონუ, კითხ —
სო რე თი კათეფი?
270. არძოქ აშო ქგმორთანი,
დოურიგათ თაქ თოფეფი;
მეურთუ დო ოკოფითგ,
ჩქენი მოუნე თავადეფი.
ომარისე მირთვითგ
275. წყალობა დო ორდენეფი.
გოთანაშა შუმა ორე
მარდანიაში დოხოორეს,
თურქიშ(ი) ცხოდქ ეკილგნი
ვა უჩენა ათენეფცგ.
280. ვარა საონჯლორო ოქგ
მენძელი დო სუმარეთცგ,
გიონთხაფშა მოულანი,
ეს ენეფი ვაფირქენცგ..
გოთანა რე, შუმილი რე
285. მენძელი დო სუმარეფი,
გიჯინესგნი, ვეპალუუ
ვართი ტყვე დო ვართ
ცხენეფი,
ამბექ მორთგ, — თურქი(ი)
მოურცუ
ცხენამი დო თოფამეფი...

- არ გაეხარდება თქვენი მოსვლა
მხოლოდ ერთ თავადს,
რომელიც რუსის მეგობარია,
ჰოდა, ერთგული მისი.
თავის მსგავსი ბევრი ჰყავს
სახლში აი ამ წუთში.
იმათი დაქერა თუ შეიძლო
მერე აქ რა გაგიჭირდება!..
ასი კაცი აქ გვეყავს,
რჩეული მეომარი
ვაქკაცნი და სანდო კაცნი,
სად იშოვით ჩვენს მსგავს?
ჩვენ ვიყოთ მორჩილი და
თქვენ კი მბრძანებელი!
დიდი არის ომარ-ფაშა,
დიდი არის თურქის ჯარი!
უფროსს მოეწონა, კითხა —
სადაა ის კაცი?
ყველა აქ მოვიდეს,
დაგირიგოთ აქ თოფები;
წადით და დაიჭირეთ,
ჩვენი მავნე თავადები.
ომარისგან მიირთვით
წყალობა და ორდენები.
გათენებამდე სმურებაა
მარდანიას სასახლეში,
თურქის ლაშქრის მოსვლაზე
მათ არ იციან (არაფერი).
არადა სამარცხვინო სჭირთ
მასპინძლებს და სტუმრებს;
თავდასხმელნი რომ მოდიან,
ამას ესენი არ ფიქრობენ..
დილა არის, მთვრალია,
მასპინძელი და სტუმრები.
გაიხედეს, არსადაა,
არც ტყვეები და ცხენები,
ამბავი ამცნეს, — თურქი მოდის,
ცხენოსანი და თოფიანები...

290. მარლანიაჲ ქიმეხვადგ,
საქმე მუშა მდინარენდ.
ხედგენ(ი) თინა გეიოდგინ,
ვადახუნუუ, მითი გერდ,
ხათეხოლო გეხირზესგ,
295. ყულდე დიტეს ხვალახეთ.
ვა იშურთგმუ დიდი ხანც
გულუა დო მუში ჯარქ,
დოხრეშა ქემორთესგ.
დეგვიანეს ჰიჰე ხანქ.
300. მაშინეს: ასერდეშა
არძო ორდესია თაქი,
მითინ ვა რენია აქი.
აფიცერიში ზოჯუათ
ხორუას ქემუენტესგ,
305. მუთუნ ვე გესქელადენი,
თეში ქიგიოფაფალეს.
მეხუნჯე დო ხოლო შხეფი,
ართიანც ქიმობაწარეს,
ენეფი მოლეჟუნესგ დო
310. საჩქაროთ მოლართეს.
ომერ-ფაშას ქი მუურთუმ
განარჯიაში მუხურიშა
დო თენეფქ მიდართესგ
ცხენით პირდაპირო თიშა,
315. ახრებულო ვადებულენც
ვარა მის მიართე იშა?
ოსაქირ დო ვაუკათგ,
თაქიან კათა მუში ცხოდიშა.
მუშიანეფქ ხათეხოლო
320. ომარ-ფაშას მაშინეს;
„თქვა გოკონა—გორგგენანი,
თიცალი კათაქ გახოლეს“.
ომერქ ხათე გგმილგდო
სალამ(ი) მეჩგ მოუღირეფც,
325. დო უწუუ: ქვდამდით,
მერჩანთ ჩინი—მენდალეფც.
გულუა დო მუშ მაცალეფქ
- მარლანია (უმალ) მიხვდა,
საქმე თუ რაში იყო.
მჯდარი ფეხზე დააყენა,
არ დასვა, ვინც კი იდგა.
მაშინათვე გაიხიზნენ,
სახლი დასტოვეს მარტოლა.
არ გასულა დიდი ხანი
გულუა და მისი ჯარი,
სასახლეში მივიდა.
დააგვიანდათ ცოტა ხანი;
მოახსენეს: ამ ხნობამდე
აქ იყვნენო ყველანი,
არავინ არისო აქ.
ოფიცრის ბრძანებით
სასხლეს ცეცხლი წაუკიდეს,
არაფერიც არ დარჩენილა,
ისე (დაწვეს), გადათუთქეს.
მეხუნდე და კიდევ სხვანი,
ერთმეორეზე გაბაწრეს,
ესენი წამოიყვანეს და
საჩქაროზე გაემართენ.
ომარ-ფაშა შესულა
განარჯიას მუხურში
და ესენიც გაემართენ
პირდაპირ მასთან.
ახრებულად არ ღებულობს
ან ვის მიესვლება მასთან?
ესაქიროება და არა ჰყავს
აქაურები მის ლაშქარში.
თავისიანებმა მაშინვე
ომარ-ფაშას მოახსენეს;
„თქვენ რომ გინდათ და
გამოგადგებათ,
ისეთი კაცნი გეახლენ“.
ომარი მაშინვე გამოვიდა და
სალამი მისცა მოსულებს,
და უთხრა: დაგვიანდეთ,
მოგცემთ ჩინსა და მედლებს.
გულუა და მისმა მეგობრებმა

გაგმუცხადეს ერთგულება,
მარა გურტუ შხვა უღუნა,
330. მოფერაფა ცერგულობა,

გამოუცხადეს ერთგულება,
მაგრამ გულში სხვა აქვთ —
მოფერება, ლაქუცობა

ჟუთუნით მექუაფუ

არაფრით არ იჟნება

- მამულიში ღალატობა!..
ომარიში ზოჯუათე
ჯგირ(ი) ადგილც მასევანჯეს,
335. ოშუმალი-ოჯუმალი,
ჯგირდო სქეამი მიართევს.
უკული შარაში წურაფა დო
შხვა მუთუნი დავალეს,
ჯგირო დაღამუსეს დო
340. ალონ ბორჯის მიდართეს;
თაგილონშა მიშელეს,
თაქ ჯახანც გიცადეს,
მუქო ოკო ქიმიანანი,
ჯგირო ქეშირაგადეს.
345. ომარიში უჩა ფირქი
ენეფც ჯგირო უჩქედეს.
უკული ცხენეფც აკუერქეს,
ინგირიშა ალეღესგ..
რუხიში მანგო, მეღე ძგას,
350. თოფამეფი ქოძირესგ.
„თქვანიანი ვორეთია“
გური ქაჩამაფესგ.
ინგირი გემონჩურესგდო
თინეფიშა ქიმერთეს.
355. რუხის დობარგილი ორდგ
ჩქენ დო რუხისში ჯარი ართო,
ჯართთ გოწკიპატელი რდგ,
რუხიში დიდი ჯინა ფართო;
აუარებელი ზეპულუ
360. კვე, ქობალო დო ქატო,
მოხუმარეთ ჯარც ეუნდუ
ქულა — ლაბაშია ტატო.
გულუაში ცხოდოს ორდგ
აფხაზა დო მარგალობა,
365. უღუღეს ართ-მაჟიაში
ცოროფა დო დანდობა,

- მამულის დაღალატება!..
ომარის ბრძანებით
კარგ ადგილზე მოასვენეს,
სასმელი, საკმელი,
კარგი და მშვენიერი მიართევს.
შემდეგ მეგზურობა და
ბევრი სხვა რამ დაავალეს,
მინდობის რწმენით აღავესეს და
იალონზე წავიდნენ.
თაგილონში შევიდნენ და
აქ ცოტახანს დაიცადეს,
თუ როგორ იმოქმედონ,
კარგად მოითათბირეს.
ომარის შავი ზრახვები
მათ კარგად იცოდნენ.
შემდეგ ცხენები გაქუსლეს,
ენგურის სანაპიროზე გავიდნენ..
რუხის გასწვრივ, გაღმა მხარეს
თოფიანები შენიშნეს.
„თქვენიანები ვართო“,
გუმანით ანიშნეს.
ენგური გასცურეს და
იმათთან მივიდნენ.
რუხში დაბანაკებული იყო
ჩენი და რუხისს ჯარი ერთად,
ჯართთ გაქვდილი იყო
რუხის დიდი ციხე ფართო,
აურაცხელი ეყარა
კვეავი, პური და ქატო;
მასხარად ჯარსა ჰყავდა
კოჭლი — ლაბაშია ტატო.
გულუას რაზმში იყო
აფხაზი და მეგრელობა,
ერთმანეთის მიმართ ჰქონდათ
სიყვარული და დანდობა.

ქიმიოფუჩეს არტიანც —
მაქალობა — ჯიმალობა
მუნეფიში მამულშენი,
370. გეგმირჩქინანი ქომოლობა.
თენეფიში თაქ მოულა,
უნჩაშობაქ ქგეგეს,
ხათეხოლო არძო-ართო,
მუნეფიშა ქიჰანესგ;

375. მუ კათა რე, სონი კათა,
სოლე მორთეს, დო სო რდეს,
იარაყი მიქ მეჩენი,
ირფელიართო ქოკითხეს.
გენერალც ახიოლ

380. თე აბექ ნაბეტანც,
ომერ-ფაშაში სეკრენტიში
დო შხვა ამბეში გაგებაქ.
თიში ფირქი ქიმკიჭოფუ
კოკიში მიმართულებაქ;

385. გვერდიში მეტი თეურე
გოუტუუ,

ჯარი მუთუ ცუნდუ თაქი.
გულუა მუში მაქალეფით
ეწოჯღუტუ ჩქენი ჯარც,
ინგირც ოკო ქარაგვანი

390. ომერ-ფაშაში დიდი ჯარც,
ვარა ქათიფუნუანი,
ვარა დოღურანი ნჯარც.
ბოლო იშენ(ი) ვალვენუუ
თურქი-აბრაგი, საზიზლარც

395. ნტერიში ჯარქ ენძალგდო
ინგირც მოლე მუნილეს;
ჩქენიანეფქ ვემხიცილო
უზოგალო ქათირსეს,
ბრელი ლგმაში უკული

400. კოკიშახ ღიკინესგ.
ხათეხოლო მოხუჯური
ადგილეფი დოგორესგ,
ნთხორილი დო ჭებირეფი
სალგმარო გაკეთესგ...

405. ესხიხანც თურქიში ჯარქ
ქგმადვართ, კოკარეფცგ...

შეპფიცეს ერთმანეთს
ძმობა და მეგობრობა,
თავიანთ მამულისთვის
გამოიჩინონ ვაქაცობა.
იმათი აქ მოსვლა
უფროსებმა შეიტყვეს,
მაშინათევე ყველა ერთად
მათთან დაიბარეს;
ვინ არიან, სადაურნი,
სადიან მოვიდნენ, ხად იყენენ,
იარალი თუ ვინ მისცა,
ყველაფერი გამოკითხეს.
გენერალს გაეხარდა
ნამეტნავად ეს ამბავი,
ომარ-ფაშას იღუმალები
და სხვა ამბის გაგებამ,
მისი აზრი მიიპყრო
კოკის მიმართულებამ;
ნახევარზე მეტი იქით გაუშვა,

ჯარი, რაც ჰყავდა აქ.
გულუა მისი მეგობრებით
წინ მიუძღვის ჩვენს ჯარს,
ენგურთან უნდა დაეჯახოს
ომარ-ფაშას დიდ ჯარს.
ან უნდა გაიტანონ,
ანდა უნდა მოკვდნენ ჭავრით.
ბოლო მაინც არ ექნება,
თურქ ავაზაკს, საზიზლარს!...
მტრის ჯარი გაძალიანდა,
ენგური ვადმოლახეს;
ჩვენნიანები ვეფხვივით
(თავ)დაუზოგავად ეცენ,
ბევრი ბრძოლის შემდეგ
კოკოსაქენ უკუდგენ.
მაშინვე მოხერხებული
ადგილები მონახეს,
თხრილი და ჭებირეები
საომრად მოამზადეს...
ამდენხანში თურქის ჯარი
მოადგა კოკელებს...

- ზარაზანიში გურგინი რე,
 ალი ვარზე თე მხარეს.
 კვიმაცალო ტყვია მუშრცუ
410. დო ვეტალენც ცოცხალეფც;
 ცხენ(ი) დო კოჩი კარხალერი
 წიმოსორგ მინდორეფც.
 გულუა დო მუშთურეფი
 მიშესოფუუ შქადიხას,
415. ლაბაშა დო ლეკური
 ტერიში ჯარც კარხალანც;
 ვარა რინა, ვარა ლურა, —
 ჩქენ(ი) კოც მეტი ვადსქვანც!
 ათე ლემას ქინოსქედ
420. უბედური მერკულეჟ,
 თიწკმა ართო დიზლოდგ
 ხოლო ბრელი ლექერთეფქ!
 გულუაჟ ჯეოლუაშე
 დოსქედგ დო ხათე დირთ,
425. რაზმიში აკონწყულას.
 ხეთეხოლო შეუდგრთგ,
 ტრედო-ტრედო ქიდანწყუუ,
 მინ ცხენით დო მინ კუჩხით,
 გინილეს, მიდართეს
430. ენეფც მუთუნ ვაწუვიდირთგ.
 მუქომი უბედურობას
 გინმიდანდ სამარგალო;
 თურქი-აბრაგი მუნოხედ,
 მოგავალე დო სანგარო;
435. მეცუნდეს ძღაბ დო ბოში
 გენტხაფილო-ძათანძალო.
 მებარტიეფქ ნტერიში ჯარც
 გენტხაფა ქულუეკვყესგ,
 ხობიში მონასტერი წყვმა
440. ლურენჯეფც ქიგიანთხესგ,
 იშო უფრაში ქოლოლესგ,
 დოწკაპულეს-დოჩეხესგ;
 თოფეფი დო იარაყი
 გვალო ბრელი მოლეღესგ.

ზარბაზნის ქუხილია,
 აღმური ასდის ამ მხარეს,
 წვიმსავით მოდის ტყვია
 და ცოცხალს არ ტოვებს;
 ცხენი და კაცი დაჩეხილი
 ყორებად ჰყრია მინდვრად.
 გულუა და მისიანები
 შუა ცეცხლში ტრიალებს,
 „ლაბაშათ“ და ხმლით
 მტრის ჯარს მუსრს ავლებს;
 ან სიცოცხლე ან სიკვდილი, —
 ჩვენს კაცს სხვა არ დაამშვენებს.
 ამ ომში დაეცა
 მერკულე უბედური,
 მასთან ერთად მოისრა.
 ბევრი ნაცადი ბიჭები.
 გულუა ჭრილობისაგან
 მორჩა და უმალ დაბრუნდა,
 რაზმის შედგენის თადარიგს
 მაშინათვე შეუდგა.
 ჯგუფ-ჯგუფად დააწყო,
 ზოგი ცხენით, ზოგი ფეხით,
 დაიძრენ და წავიდნენ,
 მათ წინ ვერაფერი ოაუდგება,
 რაოდენ უბედურებას
 იტანდა სამეგრელო,
 თურქი, ავაზაკი აჯდა (თავზე)
 ონავარი და საძაგელი;
 მიჰყავდათ გოგო-ბიჭები
 თავდასხმით და მიძალებით.
 პარტიზანებმა მტრის ჯარს
 თავდასხმა დაუწყეს,
 ხობის მონასტერთან
 მძინარეთ თავს დაესხნენ.
 იქით უარესი დამართეს,
 ნაკუწ-ნაკუწად დაჩეხეს;
 თოფები და იარაღი
 სულ ბევრი წაართვეს.

1 ლექერთი—ნაცადი, გამოცდილი.

445. ათეული გენტხათსგ
მეპარტიეფქ გოუძინეს,
იარაყი, ტყვე, ქონება
უზომეთუ მოლეღესგ.
თენეფიში მოქმენდალათ
450. იხანგებუ ომერ-ფაშა;
ენეფქ ხეშა ვაკინდღუ
ჟი ვეშართე, ეშე-ცაშა,
სამარგალოქ ვეიაქოფუ
დუღუქგ ვემატახე ჯაშა;
455. მუშარა რე, ვედირთასგ
უკაბალე, კინი ზღვაშა,
დო უზოჯგ მუში ჯარც,
ზღვაპიჯითუ დიკინანი,
ხმელო გეგნოჩოჩანი დო
460. ყულეთ ზღვაშა ინილანი...
ბუნა-ბუნათ მოსოფუნც,
უმუხარცქო ჩქინი ჯარი,
მეპარტიეფქ ქიმიაშჯ.
გელედანი ოკო ნჯარი...
465. თურქიში ჯარეფქ უცებაშე
რიონიშა ქიმერთეს,
პანტონიში ინწრო ხინც
მუშ ნებაშა ვემნართეს;
ქიმოჟიშუუ ჩქინთურეფქ,
470. ირდიხაშე მოუნქეს,
მინ ძგას ქეკაჟყვიღესგ დო
ბრელი წყარც დაშქვიღეს.
თაში დემარცხ ომერ-ფაშაქ,
აბრაგი დო ჩქინი ტერქ,
475. თასმოამბეთ-გეშასგროტ
ჩქინი ჯარქ ჯინჯიერქ.
- ამნაირ თაედასხმას,
პარტიზანებმა უმატეს,
იარალი, ტყვე, ქონება
უზომოდ წამოიღეს.
ამათი მოქმედებით
გიედება ომარ-ფაშა;
ესენი ხელთ ვერ ჩაიგდო,
ზევით ცაში ველარ გავა,
სამეგრელო ვერ აიღო
თავი ხეს ვერ მიახალა;
რა გზაა, რომ არ დაბრუნდეს
უკანვე, ისევე ზღვით,
და უბრძანა თავის ჯარს,
დაიხიონ ზღვისპირეთით,
ხმელეთი ჩოჩეთ გაიარონ და
ყულევეში ზღვაში ჩავიდნენ...
გუნდ-გუნდათ წინ მოარღვევს
შეუწყვეტლად ჩვენი ჯარი,
პარტიზანები მიესიენ,
იყარონ უნდა ჯავრი...
თურქის ჯარები ერთუცბად
რიონში მივიდნენ,
პანტონის ვიწრო ხიდზე
ნებიერად ვერ გავიდნენ;
მიუსწრეს ჩვენიანებმა
(და) ყოველმხრიდან დასცხეს,
ზოგნი კიდებე ამოხოცეს,
ბევრი წყალში ჩაახრჩვეს.
ავაზაკი და ჩვენი მტერი, —
ასე დამარცხდა ომარ-ფაშა,
სათესურად ამოჟლიტა
ვენმა ჯარმა, ფესგემაგარმა.

VI. საწმინდეშობო ლექსებო

67. ახალ წანაში შიოხვაშური

ახალი წლის შიხლოცი

ახალწანას მიგახვამანთ, —
ბრელი ახალწანას

ახალ წელს მოგილოცავთ, —
მრავალ ახალწელიწადს,

ტანსგნთელე რშებუდან,
სახანთი დო ჭყანა...
5. ჭგვრ(ი) გური ერცუნაფუდან
ირი ჩე გოთანას,
ვიხარმამას იბირდათ დო
სხაპდათ განდაგანას!...
წყარ(ი) დო ჰავა ზომიერი
10. ჩხაპალი დო ჩხანა,
ირო გინოშვაშვალერი
თქვანი(ი) ორტვინ(ი) დო
ცვანა,

ხეე დო ბერექეთიანი
მალაზა დო ხარა...
15. ბაღე ეფშა, მარანი(ი) ეფშა,
შხურ დო თხათ — ამხარა,
ოქართე! — ცხენეფით დო
ორინჯით — აგვარა...
ულეე გილეგვარგვასგდან,
20. ლექსერი, აგვართა...
ორქო-ვარჩხილით ეფშა
თქვანი(ი) ლაგუჯ(ი) დო
ხართა...

ბოშ(ი) დო ცირა
თოლიგვირა
ახალ(ი) აენაკათა, —
25. ფსქეიფით ეფშაფედან(ი)
კელუცა დო მართა,
„ჩვენ მშვიდობას“ იბირდას.
თელ(ი) ქიანას კათა!..

68. მფშალია დო ბაპაჩივი ლმრანი

მაფშალია ქოგიჩქენა,
ბირაშენი ცქვაფილი რე,
უსქვამელა ნიჭიერი,
ჰამო ნინაში მენდული რე;

მოგცემოდეთ ტანსიმრთელე,
არაქათი და სიმხნევე...
ხალისით ახსავსე გული
თეთრად გათენებისას,
ვიხარმამასა მღეროდეთ
განდაგანას ცეკვითა...
ჰავა და წყალზომიერი
შხაპუნა და მზიანიც,
ყოველთვის ბიბინებდეს
თქვენი ყანა და ბოსტანი,

ხეავიან-ბარაქიანი
სასიმინდე და ხალანი...
სავსე ხულა და მარანი,
ცხვრითა და თხით „ამხარა“
საძოვარი — ცხენებით და
საქონლით — „აგვარა“²,
ულეევი დაკუნტრუშობდეს,
ურიცხვი, „აგვართა“³.
ოქრო-ვერცხლით გავსებულღო
თქვენი გუდა-ხალთა...

ქალ-ვაჟი ახალ შეყრილნი,

უუუუნა თვალება, —
ჩვენს კელუს და მართას
ძეთა გამრავლება,
„ჩვენ მშვიდობა“ ისმოდეს
მთელი ქვეყნის ხალხთა!...

ლემსი ბულბულსა და ბაპაჩუმი

ბულბული კი იცით,
რომ სიმღერით ქებულია,
ულამაზო ნიჭიერი
საამო ხმის მფლობელია;

1 შემოკლებული საძოვარი.

2 გომური.

3 აურაცხელი.

5. ბაკაი უჯგუ სისქვამეშე
ოშინერო ლაფილი რე,
იში ბირა მის ვაუჩქე,
ყოუ, ყიუში ძანინი რე...
ქოფურინეს ეკრხოლოქე.
10. ართო ურცხო ქიანაშა
შარობუაქ გეგენძორე
დახე დედამიწაშ(ი) ძგაშა,
დოხვალამუ ფრინველეფქე.
ბაკაი ქისხუნესგ შხვაშა,
პატიი ცეს სისქვამესგ,
მიართვესგ ვაშა-ვაშა!
თქვის: „რახანც თე ბაკაი
ხანტურია, ჯგერი რენი,
ბირათ(ი) სარკო აჩქენუე
20. ტანო სქეანი იძირენი...
მაფშალია ვერდესგ,
უსქვამელა ჩიტი რენი...
იფირქეს, მაფშალია
მოინალე თიში რენი.
25. თხიის ბაკაის მუში ბირა
ირკოც ქეგაგონჯკონი,
ითამ მშვენიერ(ი) ხუმას
შხვაქე ვამეტოლგ კონი.
დიქუე მუში ყაყა-ყა-ყა,
ვარა სორდგ ჰამო ტონი?
30. გურქ მეხორცქ მარჩქილეფც;
იშო დიწკურესგ თოლი;
უგიმური ყიფითგ
არძას მოუკიონტუე,
35. ბოლოდროს დოშურდუდო,
მუთი რდგნი მიოტუე.
ათედროს მაფშალიაქ
მუშ(ი) ჩონგური გეიონწყუუე,
დურქული დო ქირხოლითგ.
40. მენძელი დო წვეულეფი
ქირჩქილეუ ართგურითგ;
ანდოგანი ქიმკიჭოფუ
საარკო ფანდურითგ,
საქმე ვარე სისქვამეშან(ი).

- ბაკაი სჯობს სილამაზით
ასფერად შეღებლია,
იმის მღერა ვინ არ იცის,
ყია, ყიას ძახილია...
გაფრინდენ ორთავენი
ერთად უცხო ქვეყნად,
დედამიწის კიდემდე
ფრენა გაუგრძელდათ.
შემხვედრმა ფრინველებმა
ბაკაი არჩიეს სხვასა,
პატივი სცეს სილამაზეს
და მიართვეს ვაშა-ვაშა!
თქვეს: „რადგანაც ეს ბაკაი
ქრელფერია, მშვენებაა,
სიმღერაც ეცოდინება
ტანად ლამაზი რომაა...
ბულბული აიგდეს,
უშნო ჩიტი რომ არის...
ამიტომ ბულბული
მის მსახურად დასახეს.
სთხოვეს ბაკას მისი სიმღერა
ყველასათვის რომ გაეგონა,
ვითომც მის ხმაზე უკეთესი,
სხვა თუ იყო, არ ეგონათ.
დაიწყო მისი, აყა, ყია-ყია,
სად იყო ლამაზი ტონი?
მსმენლებმა თვალი დახუქეს,
რომ არ იყო მოსაწონი;
უგემური ყივილით
ყველას აგემა თავბრუსხვევა,
ბოლოდროს დაიღალა და
როგორც იყო მიატოვა.
ამ დროს ბულბულმა
ააწყო მისი ჩონგური,
ჭიკჭიკით და კრიმანქულით
მასპინძელი და წვეულები
მიიქცია ერთგულად;
არე-მარე დაიპყრო
საარაკო ფანდურით,
საქმე სილამაზეზე რომ არაა,

45. დამტკიცე ნანდულითე.
 ბორო ორე ეთი კათა, —
 სქვამც პატის ცენც მეტისგნი,
 ხვალე ოკვირ ტანდობასე,
 ომარულ(ი) დო ლენტისგნი,
 50. ტანდობასე მინანდენცე
 იღბალი დო ბედისგნი,
 აზრის ვაკითხულენცე დო
 ფერც არზენცე კენჭისგნი.

დაამტკიცა ნამდვილად.
 სულელია ის ხალხი, —
 სილამაზეს მეტ პატივს სცემს,
 მხოლოდ ტანადობას უმზერს,
 ფერუმარულსა და ლენტს;
 თვალტანადობას მინანდობს
 იღბალსა და (სვე) ბედს,
 შინაარსსა არ კითხულობს
 და ფერს აძლევს კენჭს.

69. ინორჯენლი ბოჟათაფოში
 ლერსი

ლესი შინაბერა ვაჟეზა

- ოსურ(ი) ვა მოპუნა მარა
 ჭგერი დროშა იბჯინეთე,
 ცხოვრებასე ვოკვირეთე,
 წუთ(ი) სოფელე გიბჯინეთ¹;
 5. ჩქე მოკონა დრო იბლათე²
 საშუალება ფსხუნათგნი,
 მარა ჭგერი ვამოქგნანი,
 მუჟამშარე ფუბლათგნი?
 ადრეთ ბოშალასე კოჩი
 10. გვალო მუჭოთ(ი) მულახვადე,
 ჭგერცე გორგენცენ
 ფიქრენცე,
 უბადოსე ქეშეხვადე³;
 ირო ვემუფერედა,
 ოსურ(ი) გენტებ(უ), ვე
 გეიცად;
 15. ლორონთიშ(ი) ყქელ(ი)
 მარებელი
 ირო ტყურას მიოცადე.
 მარებელი გილუურცუ⁴,
 თუთუშე გილუეფარკუნცე,
 შხეაშ(ი) ღურელცე
 გეჭოფუნცუ,

ცოლი არ მოგვეყავს, მაგრამ
 კარგ დროების მოსელას ვუტყდით,
 ცხოვრებას ვაკვირდებით,
 წუთისოფელს მოვსინჯავთ;
 ჩვენ გვინდა დრო გავატაროთ.
 საშუალება გამოვნახოთ,
 მაგრამ კარგი რომ არ გვეჭირს,
 რა დრომდე დავმალეთ?
 ადრე ბიჭობას კაცი
 მთლად როგორ გაიმეტებს,
 ფიქრობს, კარგს გამონახავს,
 (და) აუგს გადაეყრება.
 მუდამ თუ არ მოეფერე,
 ცოლი არ გაგიჩერდება;
 ღვთის წყეული მაჭანკალი
 მუდამ მოტყუებას ცდილობს.
 მაჭანკალი მიდი-მოდის,
 თუთუნს დააბოლებს,
 სხვის ლეშს წამოიღებს

1 წუთისოფელში მიმოვიხედავთ,
 2 დრო გავატაროთ
 3 შეხედება.
 4 დაბარება

20. ხუჩა ქემნოირაგუანცე,
დუდ(ი) ღო ტყების
მიდელანცე,
უკული მეთუნც(უ) ვა
თქუანც.

(ღა) სახლში შემოგიგდებს,
თავს და ტყავს წაიღებს,
მერე ხმას არ ამოიღებს.

ოსურიში მოცუნაფა
მუშენ(ი) მიგოჩქ ბაბა ვალო?
25. გლახაქ ქეშერხედასგნი,
მიგოჩქ მარებელიშ(ი) ბრალო,
სქანი თოლქე რლოლვ ვარა,
მითინქ მოიძუნუეო ძალო?!

ცოლის მოყვანა
რატომ მიგაჩნია სავალდებულოდ?
აუგი რომ შეგვხვდეს,
მაჭანკალს დასდებ ბრალსა,
შენმა თვალმა გიყო თორემ,
ვინმემ მოგიყვანა ძალით?!
იმფერი კაცი ვერ ვნახე,
თავის ცოლი რომ არ აქო,
ქალი ურჩევნია ქვეყანაზე
რა ტკბილეულსაც მიაგნო?!
ყველა ქალის ბრალი არის,
მამა შვილს რომ გაეყრება,
დედ-მამამ რა უყოს,
გიყი რომ მოუვარდება?
მერე უხერხული არის,
გულში რომ არ განიქარვო,
ერთმა გლახამ, მეორე კარგმა
ერთმანეთი არ გაიტანო.
სხვის კარგზე შენი ცული

30. მუშ(ი) ოსურცუ ვაქქუენი,
ოსური უსხუნ ქიანაშა
მუდგას მიკუეწაწუენი?!
არძა ოსურიშ(ი) ბრალი რე,
მუმა სქუას ართუენი.

35. დიდა-მუმაქ მუ ლოლასგ,
ხანგა გამნაგაკათუენი?
უკული უსქვამელა ორე!
სქანი გურცუ ვენქერუევი,
ართი გლახაქ, მაჟია ჯგერქ

40. ართიანი ვეჭუმუევი?
შხვაშ(ი) ჯგერიშა სქან
გგლახა

საშეელ(ი) ვა რე ვესხუნუევი.
ჯგერი ოსურიში მენდუულცუ
ოჯახი დღასგ ვაკართუე,

45. იშო უბადო უწუეენი,
აშო ჯგერი რაგადუეშ,
ფთინარე გაგებული,
დუცუ თისგ მიშართუე.

შველა არაა, არ ირჩიო.
კარგი ცოლის პატრონს
ოჯახი არ აერევა,
იქით ცული რომ უთხრა,
აქეთ კეთილად მოგეპყრობა,
ის არის გაგებული,
თავშიც იმას აბარია.

70. ინორჯენლ(ი) ძღაბაფიში ლარსი

ლამსი შინაბარა ძალაბაჟი

ვაი მუში მანწარა რე,
ვადა ვალე ცირასგნი,

ვაი, ვაი რა მწარეა,
გოგოს ვადა რომ გაუვა,

1 მერე ლამაზი არაა.
2 ერთმანეთი უნდა გამოკვებო.
3 აქეთ კარგი თქვა.

ლურელ(ი) რდასგენ(ი), თინა
უჭგუ,

ხუდეს ინიჩგნასგნი;

5. დროქ ქოუფურიჩ, ქასქედგ,
სქვამ(ი) ბოშეფიში ჭინასგნი;
ორფელც ართო იჩიებუ,
გამლელანცგ ნინასგნი...
ფერ(ი) დლა ღორორთიში
ვარე

10. თიქ ვაგოკეჟინასგნი;
მუქ(უ) რე ცირა აგახნარე,
მუს რე იხორხოშეკენი?
აშ(ი) ქომონჯი მისე შებუ,
სი ტოტისე ორთეკენი?!
15. ცირათ მეილუნო დუდი,
დედგბი გილაჩოჩენქენი?!

71. ორსანბიელ ბელაჰსათა
ააჰრობა

ბ ა გ რ ა ტ ი

- ჯვეშ(ი) კათაში ნარაგადა!
მიჩქე, ჩქენდა დოჩინელი;
— „ცოდაშ(ი) კითხირი
რენია,
— უჩილეთე ირჩენენი!“
5. უკული ძღაბეფც ვაკოქენი,
ოსური მუ გაფ(უ)
იშუვენნი?!

- უოსურე კოჩი უჯგუ,
ოსურამც მუზმათენი,
მა სო მანგარისებე,
10. ქვეერი რექ დო გიჩინანქ³;
ბრელი მუთუნი ფჩგრთიდა,
რთხინთ — ქემომიჩინათე!...
პერეკი

შკედარი იყოს, ის სჯობიჲ,

სახლში რომ ჩაბერდეს;
დრო გაუფრინდა, შერჩა,
ლამაზი ბიჭების მზერას;
ერთბაშად წამოროშავს,
რაც რომ პირში მოადგება...
დღე-ღვთისგან ქმნილი არ გავაჲ

მან რომ არ იყვიროს;
გოგოვ რამ აგახმიანა,
რასაა რომ ხორხოცობ?
ასე ქმარი ვის რგებია,
მალაყებს რომ აკეთებ?!
თავი გოგონად მოგაქვს,
ბებერი რომ დაჩოჩავ?!
მან რომ არ იყვიროს;
გოგოვ რამ აგახმიანა,
რასაა რომ ხორხოცობ?
ასე ქმარი ვის რგებია,
მალაყებს რომ აკეთებ?!
თავი გოგონად მოგაქვს,
ბებერი რომ დაჩოჩავ?!

ბ ა გ რ ა ტ ი

ძველთაგან ნაამბობი
ვიცი, ჩვენდამი თქმული;
— „ცოდვის გაკითხვა არისო,
უცოლოდ დაბერება“!
მერე გოგოებს არ უნდინხარ,
რას გარგებს ცოლის შოვნა?!

უცოლო, ცოლიან კაცს
თუ რა ზომამდე სჯობს,
მე ვერ გავიანგარიშებ,
ქვეიანი ხარ და განდობ;
ბევრად თუ შემცდარი ვარ,
გთხოვთ შემომითვალოთ!..
პერეკი

1 ძველი ხალხის ნაამბობი.

2 შენ ვითელი.

- ართიშა მუსუ ქიძინგქი,
 უკული ოკო ვენარლე
15. შხვაშა თოლი ნემ გინჯანცგ,
 რეუნცუნ(ი) თინა დებალე!..
 ვაგმოთგრე სქან(ი) აზრიდა,
 ბოლოს ძალამც დენარლე;
 ანწ(ი) ცირეფიში ეკოქუნათ
20. ნანდულლო დუც გებახე...
 რთხინქ, სქანდულდშო ქორლე
 დო ძლაბებც ვემკებაძლე!..
 თეშ(ი) უკული გინარტკქ,
 ბედინერო ქორდათგნი,
25. თი თქვან ჭგერი ფანიაში
 სახელი ვემიოცოთათგნი,
 ყმაყოფილო, გიმუანო
 ცხოვრებასგ ქორდათგნი!

72. თუთაფონი ლარსი

- მესი არძა თუთეფიში
 გგშნაგორა ირო ორდგ,
 შხვა თუთასგ მი შინანდგ,
 მესიში მანგი ვარა სორდგ?
5. ინა ირო ცქვაფილი რდგ,
 ირო ვარდიშორო პონდგ;
 დროქგ მუდგა წართასგნი,
 იშენ(ი) უჭგუ შხვა თუთასგ,
 თიშა ნამთინ(ი) ქიფსხუნენდა,
10. შური გეშაბლაფულდასგ...
 მესიში თუთას შხვა თუთეფი,
 მონალე აფულდასგ!
 მარა, ვორწყექ. სამართალი
 სოფელც ოკო ვაძღდასგ.
15. მარა კვირკვე რაგადანც —
 „აკა ვა რე ჩქიმი ტოლი,
 იანარ(ი) დო ქირსეთუთას
 მითინც ვაგანჯინე თოლი,
 შხვა თუთეფი ჩქიმი კარც
20. არძა ორე მეკ-მოკონი;
 მა მიქ კვირკვე გიმოდუნი,

ერთხელ რასაც ჩაიდენ,
 მერე არ უნდა ინანო,
 სხვისაზე თვალი ნუ გიჭირავს,
 რაც გყავს ის იემარე!...
 აზრი თუ არ შეიცვალე,
 ბოლოს ძალიან ინანებ;
 აწ გოგობის აყოლით,
 ნამდვილად თავს შეირცხვენ...
 ვთხოვთ თავისთავად იყო,
 და გოგობებს არ აეკიდო!...
 ამის მერე გინატრი.
 ბედნიერათ რომ იყოთ
 იმ თქვენი კარგი ოჯახის
 სახელი არ დაკარგოთ,
 კმაყოფილად, სიტკბოებით,
 ცხოვრებაში რომ იყოთ!

ლაქსი თვეაგაზ

მაისი ყველა თვეებს შორის
 რჩეული მუდამ იყო,
 სხვა თვეებს ვინ ახსენებდა,
 მაისის ტოლი ან სად იყო?
 მუდამ ვარდივით ჰყვოდა,
 ის მუდამ ნაქები იყო;
 დრო რაზომამდეც წახდეს,
 მაინც სჯობია სხვა თვეს,
 მასზე სხვა თუ ვირჩიო,
 (წამსვე) სული ამომხდეს...
 მაისის თვეს სხვა თვეები
 მსახურად უნდა ჰყავდეს!
 მაგრამ ვხედავ, სამართალი
 სოფლად ნამდვილად არ ძეგს!...

მაგრამ ივლისი ამბობს —
 „არვინ არაა ჩემი ტოლი,
 იანვარ-დეკემბერში
 ვერავინ გაახელს თვალს,
 სხვა თვეები ჩემს კვალობაზე
 ყველაა ნაყარ-ნუყარი;
 მე ივლისი ვინც შემარქვა

იში ჰირქე ქმალოღ!..

მისი ჰირი შემეყაროს!..."

(სხვა თვეების ჩვილი)

— „ათე კვირვეში მოქმენდობა —

— „ამ ივლისის საქციელი

არადა თუთეფც მოცილგნა,

ყველა თვეთა მავნეა,

25. ითამ დუდი მოწონცგლო,

ვითომც თავი მოსწონს და,

მითინც ვამომორჩილგნა.

არავის გვემორჩილება.

კვირკვეშ(ი) თუთა უწესო
რე

ივლისის თვე უწესოა,

ორკოც ტყურათ მოპირგნა,

ყველას ტყუილად გვპირდება,

იანარ(ი) დო ჰირსეთუთა

იანვარი და დეკემბერი

30. გორგნა დო ქოძირგნა,

ეძებენ და იპოვნიან,

თოლი ქემაკინდესგდა,

თვალი თუ შეავლეს,

მუქო შქასგ გონქილგნა.

შუაზე გაქელავენ.

კვირკვეში ბორია გეიოლგნი,

ივლისის ქარი რომ დაიქროლემს,

35. ქიანას ქათიფუნუვანც,

ქვეყანას გათელავს,

ოსქელადრეს მოსპუნცუ დო

სარჩოს მოსპობს და

მოსმით ქედგოზუნუვანც,

ცარიელზე დაგვამს,

გინუელა დროსა მუში

თვით ბოლოს მაინც დააჩნევს

სიკვარჩხე

ირო ჰიგოუზუნუვაფ(უ)...

მის უკულმართ ნახელავს...

40. არგუსოს წყენებ(უ) მარა,

ავვისტო განაწყენებულა,

იშენ(ი) ვა გუვევირუაფუ

მაგრამ არ შეიმჩნია,

ნაზარალგ მოუთხუუ,

ნაზარალევი მოუთხოვია,

სუდი ქედუვზუნუვაფუ.

სასამართლო მოიწვია.

ნაზარალგ ერკებულო

ნაზარალევი გამოთვლილად

კვირკვეს ქედუვკვზუნუვაფუ

ივლისის წარუდგენია,

45. არგუსოს კვირკვეშ(ი) კასაშა

ავვისტოს ივლისის „კასაში“,

მუთა ინუვზვილუაფუ.

ვერათფერი ვერ უპოვნია.

73. ნაფირუა

ნაფიროგა

ართ(ი) ოქმარეს გინიბლი დო

ერთ დილას გადმოვედი და

მოკოდ ტურა პილიკონი,

მინდოდა ტურა მომეკლა,

თიმ(ი) ოქმარეს ჩქიმი ულა

ისე რომ ჩემი წასვლა

მითინც ვა ვორჩქინიკონი.

არავის არ სცოდნოდა.

5. ტურაში ბედიში მაჭუალი

ტურის ბედის დამწველი რამ:

თი მინუტის ქემიბგონი,

იმ წუთში გამოვიგონე,

შურდგემილო ოფქოფი დო

ცოცხლად დავიპირე და

1 ვასელის დროს.

- ჩქიმ(ი) ცუდესა ქემიპონი.
ათე ტურა ფერი პკოფი
10. გვალო ჭვეში — კაკურაზი,
მაჩინეფიში ნარდ(ი) ვორექ,
ბიტუში დო ბადურაში,
უნჩაშეფი თინეფი რდგ,
გობოლგდი მა უკლაში.
15. ოჩინუვსა მიდეფშითგ
ჯაიანეფიში ფერდიშა,
თოფეფი ჭგერი მილუდეს,
ხე მემთხზდეს კეტიშა;
ტურა დლას ვამტებუნა
20. ხვალე ართიში მეტიშა...
თეში გარდა მიდგდ ხუნჯი,
ტურას ქაშალაფუ კუჩხი,
თეს ტურას ქობლოლანდინი,
ლუმა-ქომილუდუ ხუჯი,
25. ტყებ(ი) მონკაეშირც
ქიმეპიდი,
ფარა ჭიბეშა ქალებგუჯი...
ეცუნელო ირო მიცორდ
ტურეფიში თხოზინი,
ქოთი ჩქიმი კოჩანსგ
30. სუმოში ვითი დოპილი;
მარა ასე, ორჩენელც
ქე ონჯლორე ქობძირი!:
ტურაქ ჭაჭვამო მენტგ დო
უკვალეთგ მემდინგ!..
35. ამხანაგეფ(ი), ჭაჭვიამ(ი) ტურა
ემებუ მითინქ ძირითგდა
სოთინ(ი) ტყა დო
კაკლარონცგ
ეგებ აშაევილითგდა;
ტყებიქ ბედნიერქ² გაყიისგ,
ჭაჭვი ვა დომფულითგდა,
ეში ვარიას ვა თქუანთგ

ჩემს სახლში მოვიყვანე.
იმფერი ტურა დავიჭირე,
მთლად ძველი — „კაკურაზი“,
„მაჩინების“³ გაზრდილი ვარ,
ბიტუსა და ბადურასი,
უფროსები ისინი იყვნენ,
უმცროსი მხოლოდ მე ვახლდი.
სადარაჯოზე წავიდოდით
ჯაიანების ფერდობზე,
თოფები კარგი გვექონდა,
ხელი გვეკიდა ჯობზე;
ტურა მისდღეში არ გაგვკცევია
გარდა ერთი შემთხვევისა
ამის გარდა მედგა ხუნდი,
ტურას ჩავარდნოდა ფეხი,
ამას ტურას რომ ვუზამდი,
მხარმა მიმოწმა წუხელს.
ტყავი მონკაეშირს მივყიდე,

ფული ჩავიბღუჯე ჭიბეში...
თანდაყოლილი მქონდა
ტურებზე ნადირობის ტრფობა,
კიდევაც ჩემს კაცობაში
სამასი ათი მოვკალი;
მაგრამ ამ სიბერის დროს
ცოტა სირცხვილი დამემართა;
ტურა ჭაჭვითურთ გამექცა,
და უკვალოდ დამეკარგა!..
ამხანაგებო, ჭაჭვიანი ტურა
ეგებ ვინემ დაინახეთ,
სადმე ტყეში და ეკლნარში

ეგებ (მოიგდეთ) ჩაჰკალით;
ტყავი კეთილად შეგერგოთ,
ჭაჭვის თუ არ დამიმალავთ,
ამაზე უარს არ იტყვიოთ,

¹ ვნახე.

² ბედნიერად შეგერგოთ.

³ მაჩინი — ნადირის მოდარაჟე.

ვა მაფუთუ გურიოთღდა!...

დამდურებული თუ არ
მყავხართ!..

- ახეაი ჩქიმი ტურა,
მა შენტინი ორე თენა,
45. სი იშენთ(ი) ღორცვილგნა,
ანდრი, მახაზი ღო ერა;
თოფი ხეს უკებუნა,
საროტეფც გინორენა...
ი — ართიქე მენტგ, მარა
50. უკული ხოლო ქიბკინდე;
ტურაშ(ი) ტერი ქუვორექ,
ჩქიმი ამბე ქიკითხე.
თიცალი გიქიმინდღას
სი სოურე მიკირთე;
55. ეზმა ტურა ვა გახვილე,
მულგა თოფი იყიდე...

ახ, ვაი ჩემო ტურა,
ცხადია რომ გამეპარე.
შენ მაინც მოჰკლავენ,
ანდრი, მალხაზ და ერა;
თოფი ხელში უქირავთ,
გადასასვლელზე დგანან...
ის ერთი გამექცა, მაგრამ
მის შემდეგაც შევიპყრე;
ტურის მტერი კი ვარ,
ჩემი ამბავი რომ იკითხო.
ისე გარჯილიყო,
შენ სადაც კი წახვიდე,
ამდენ ტურას ვერ მოკლავ,
რა სახის თოფიც რომ იყიდო...

74. ბაღნაგოშოში ოხვაგალი

ჟაფხვილის დასალოცი

- ცხოვრებას მართალი რდა,
გიცორდასე კუნთხუ სქანი,
სქანი(ი) ქიანა! საქორთუო,
გურიში ოხუტოლაფარი.
5. გორჩქინდიდა, მირღე იკო,
საქიანო გერძე, ვალი;
ჯვეშეფც¹ ლეკური უკებულღ
ტერიში დუდიში ოკვათალი;
ლეკურიში საგამათე
10. მუთუნ(ი) ვარე რჩქინაცალი.
ასე თეს ქეშეცადი,
ზიტყვა ქოთქუე მართალი,
იღუაფუქ კოჩურ-კოჩი,
ჯინჯიერი სქანი გვარი;
15. საწმონონოთ ქედოსქედღ,
ოშინეთე სახელ(ი) სქანი.

ცხოვრებაში წრფელი იყავ,
გიყვარდეს კუთხე შენი, —
სამშობლო — საქართველო,
გულში ჩასახუტებელი.
რაკი გაჩნდი, გაიზარდე,
საქვეყნოდ გადევს ვალი;
მტრის თავის მოსაკვეთი
წინაპრებს ეჭირათ ხმალი;
ხმლის სამაგიეროდ,
არ არის რა ცოდნის დარი.
ახლა ამას შეეცადე,
სიტყვა წარმოთქვა მართალი,
(შენ) იქნები კაცურ-კაცი,
ძირმაგარი შენი გვარი,
სამერმისოდ კი ღარჩება.
სახელი მოსაგონარი.

1 შენი ქვეყანა.
2 ძველებს.

75. ძღაზ(ი) ღო გოზ(ი) ზჰას მოხზალაშირი უზადო აზგაჰი ლარსი ლჰასი გოგოსა ღა ბიზს ჟორის მომხდარი აუტი საჰმის თაოზაჰე

ბოში

ბიჰი

ღე ჩჰენ(ი) საქმეჰ გინაჩას თაჰიან საზოგადოებას, ღუღო ზადლოსანეფცე ღო თეწკმა თაჰიან ციროზას; 5. თჰევა მიგანღენთ თე საქმეს ღო თჰევან(ი) პატიოსანეზას...

ჩენი საქმე გაღაეცეს აჰაურ საზოგადოებას, თაეღ მანდილოსნებს ღა ასევე ჰალიშვილებს; თჰევენ მიგანღობთ ამ საქმეს ღა თჰვენს პატიოსნეზას...

ძღაბი

გოგო

— მართალი რე, თე ბოშიჰ ღართი ღემოკვათაფუუ, რადგანც სუმარო მორთენი, 10. ვარიჰე ვა მარაგადუუ... უჰულ(ი) თეშ(ი) ჰემწომტუუ, ღუღი ჰაშმოჰყოლიღუუ, გვალო სარკო მუჰკომიჯოთ ჩხვინღშა ჰეარა მუმანჰუუ...

— მართალია, ამ ბიჰმა ჩონა გამომჰჰრევეინა, უარი ვერ ვუთხარი, რადგანაც სტუმრად მოვიღა... მერე ისე მიმატოვა, თაეი ჩემი ღამავიწყა, საარაკო ღამმართა ცხვირამღე მუცელი მწეღება...

ბოში

ბიჰი

15. — უფალ(ი) პატენი „სუღიფეი“ საქმეჰ მათ(ი) ვადმაფულას, ანწ(ი) იროკოჩი ჰიმენვად, ძღაბი რაგადანც ტყურას. თე ძღაბის მით ჰიჩინენც, 20. ჰემიჯოთანც პალურიშა, სერიოთ ენა ვა ჰერღღდ ჰარნეჩიში ნარჰულიშა, ეცალი მა ვამოსჰვანც ღო მეუჰუნით მუშ(ი) მაგურიშა...

უფალნო, ბატონო „სუღიებო“, საქმე მეც არ ღამემალოს, აწი ყველანი მიხვღება, გოგო ტყუილს რომ ამბობს. ამ გოგოს ვინც იცნობს, პანღურზე მოიგღებს, ღამეში ეს არ სჰერღებოღა ორმოცზე ნაჰლებ ბიჰს, ასეთი მე არ შემშვენის ღა მიუჰგღე მის მაგვარს!...

ძღაბი

გოგო

25. — რუსიში კანონც ენა ვა რე, უპიღანე ფთჰუათენი,

რუსის კანონში არაა, ურიგო რომ გამოვთჰვათ,

ვახთა! მეფეში კანონი რე,—
ლორონც დოურცხუაფუნი,
ჯას დინაშა ეურთუმუ,
30. ბინენ(ი) მეურგუაფუნი².

ბოშო

— ელსამეთშა ვართი იბში,
შურაქუ ვამიჩხონდგკონი,

მა თიში მაჯინი³ ვორდი
სი ჩქიმოთი გორთიკონი.
35. „იდი სუდა, პაიდი ტუდა“,
ჩქიმ(ი) იმენდო ვადოსქედლა..

76. ლეზარდო

დიდხანი რე ვოცადქე
ლებარდეში ულას,
მარა ცხენქ ვამაშუუ,
ჩქიმ დუდე ვადომღურას⁴
5. არდა ცხენეფც თექ ვალინე,
კკოლა, კვიცი, ურას;
ვარა ძლმც ვოცადქე
ვაგალორე ტყურას.
სოთინ(ი) ვა წურაფულენა
10. ჰავასაა ათეჯგუს,
წანაშო მათ(ი) მიდუულუ,
მაშნა მიდომეუნანც...
ტანსენტელე შებუდას
თეცალეფიში მოხანდეს,
15. შარას მიაკეთენც დო
მადირსენა ლეზარდეს!
ცუდეს მითინქ ვა დოსქედ, —
კოჩი, ბაღანა, ოსური
თეცალი ჯგერი ქორდგდა,

ვახტანგ მეფის კანონშია, —
ღმერთს რაც დაუწესებია;
ხე მიწაზე ამოსულა,
ზედ ვენახი აუშვია.

ბიჭი

იერუსალიმს არ წავიდოდი,
სულისცხონება რომ არ.

მლომეზოდა.

მე იმის ცდაში ვიყავი,
ჩემად რომ ქცეულიყავი,
მორი აქით, წადი იქით,
ნუ დარჩები ჩემს იმედით!....

ლეზარდო

დიდი ხანია ვცდილობ
ლებარდეში წასვლას,
მაგრამ ცხენი ვერ ვიშოფე,
გეფიციებით ჩემს თავს!
ყველა ცხენი იქ ვერ წავა,
მჭლე, კვიცი და ურა,
თორემ ძალიან ვცდილობ
არ ვამბობ მაცდურდ.
არსად არ უთითებენ
ჰაერს ამისთანას.
გაისად მეც წავალ
გავყვები მანქანას.
ტანს სიმთელე მისცემოდეს
ასეთისთვის მოჯაფეს,
გზას გაიყვანს და
გვადირსებს ლეზარდეს!
სახლში არავინ დარჩა
ქალი, კაცი და ბავშვი
ასეთი კარგი თუ იყო.

1 აქ ლაპარაკია ვახტანგ VI კანონებზე.

2 მიურგავს და აუყოლებია.

3 მაჯინი — გუშავი მონადირე.

4 ჩემი თავი არ მომიკვდეს.

20. აიშახ სო დობსქედით?
ლებარდესი ანდოგანი
მის შეულებუ ექარას,
ფერ(ი) ლახალა მუ იცუაფუ
ათექე ვამეხვარას?

25. მიდგართე და დოსქედქე,
ვამორთხინა ფარას!
ირკოჩ მონდომებული რე
დო აკეთენა შარას...

30. მათ მიდუულუ წანას.
არდა მუშა-მოხანდექ
ოკო გეგმიგვანას?²
ვარა მუ აწუვდგრთე
თეზმა კოჩიში ძალას?

35. შხვა რაიონეფიშ(ი) უმოსო
ზუგიდ(ი) მონდომებული
რე;

რადიო დო ელექტრონი
არდა გაჩადებული რე,
საქორთუო ზეიმცკრე
40. ქოთი გახარებული რე.

მანამდე სად დავერჩით?
ლებარდეს კიდევანი
ვის ძალუძს აღწეროს,
ფათერაიკი რა იქნება,
რომ მან ვერ უშველოს?
თუ წახვედი, მორჩები,
ქირას არავინ მოგთხოვს...
ყველა მონდომებული
და აკეთებენ შარას...
ცხენი არ დაგვჭირდება
გაისად მეც წავალ.
ყველა მუშა და მშრომელი
უნდა გამოკეთდეს,
ანდა რა გაუძლებს
ამდენი კაცის ძალას?
სხვა რაიონებზე უფრო
ზუგიდიდი მონდომებულია,

რადიო და ელექტრონი
ყველა გაჩადებულია,
სააქართველო ზეიმობს,
კიდევაც გახარებულია.

77. სამარბალოში ლაქადა.

სამიგბელოს გორაკიანი მხარე

ვოკვირქე ქიანასენი,
ღორონთიშე გორჩქინელც,
ბრელ თოლ(ი) მოკო
მიდუდას;

რომ ვაკვირდები ქვეყანას,
ღეთისაგან გაჩენილს,
ბევრი თვალი მინდა მქონდეს,

უჯინექენი ოშინერც;
5. თოლოწონგში ოჯინეს,
გვალა დო რზენ(ი)
ზანტურელც;

რომ ვუყურებ მრავალგვარს,
პრელ-პრულეებს ათასგვარს,
გადახატულ მთა და ბარს,

ვორწყექე კვრდე ტახილეფც,
დემიში ფოთქვა-ომანეს,
ქიანაში გორჩქინაშე
10. ბინა ნოღეე თაქ ნგერეფც,
უწინდური შურიდგემა —

თვალსაწიერ სახედზე,
ვხედავ ციცაბო კლდეებს,
ქვეყნის დასაბამიდან
ბინა ჰქონიათ აქ მგლებს,
უწმინდურ სულდგმულს,

1 ფულს არავინ მოგთხოვს.

2 უნდა გასუქდეს.

ოჩოკოჩეფც — ტყაში
დემეფც...

15. შხვაგანიშე უჯინენი,
ვორწყექ ახრა-ჩეგემეფც,
სადღემუშოთ გოცინილი,
ჯიშითთ გოსარანჯელეფც.
თუნთ(ი) ირემი დო ძიხვის,
მატურინე ერცქემეფც,
არწივი, ორბი დო ყორანც,
20. მახურთქინე ქოთომეფც...
მიხვარჩალ წყურგილეფი,
მეფუნცულდო მიტყვარცალ,
გვალაში წვანც მუკობორცქ,
დომერამა მიცხვანტალ.
25. გვალას თოლც აღანქენი,
დობერას უჯინექჯ,
მუს ვორწყექ, მუ სარკოს,
ვარა მუს რე, ურჩქილექ!
მაფშალია აშელურქულ,
30. გოფუშქუტეალ(ი)
მინდორეფც.

„ოჩოკოჩეფც“ — ტყის დეგებს...

სხვა მხარეზე რომ გაიხედო,
ვხედავ ციცაბოს, უფსკრულებს,
სამუდამოდ გაყინულს
„ჯიშითთ“¹ შემოსალტულებს,
დათვს, ირემს და ჭიხვს
მროკავ არჩევს,
არწივ-ორბი და ყორნებს,
„მახურთქინე“², სოხბებს...
მიხხრიალებს წყაროები.
მოდულს და მოჩახჩახებს,
მთის წვერიდან მონასხლეტი
დავაკებაზე ეშურება.
მთას თვალს რომ მოაშორებ,
გაცქერი მინდორ-ველს,
რას ვხედავ, რა საარაკოს.
ან რასაა, რომ ვუსმენ!
ბულბული დაჭიკჭიკობს.
გაფურჩქვნილ მინდვრებში

78. სპირაფიზი ბაპირება

შვლემის გასაპირი

- ქოიქენანო ამხანაგეფი,
ჭურჩიას სქვერეფც
მოსვადგნი?
„მალადეცი“ თიშ(ი) კოჩანას
თინეფც თეში დოსვადგნი...
5 თხოზინ(ი) მუთუ უჯგულუნი,
ხათე თის გოსვადგნი;
პოლიაქ ტენიკა მომართ
მეხანიკური — ოსტატური,
სქვერეფი დუცუ ინწყუანდ
10. კატერი(ი) წყარც ორჩანდგნი,
დღას ვაფეფე კოჩი წყარც
სქვერც ენაჭოფანდგნი;

იცით კი, ამხანაგებო,
ჭურჩიაში შვლებს რაც შეხვდა?

„ყოჩალ“ მის ბიჭობას,
იმათ, ვინც ისე დაუხვდა!..
გამოდევნება თუ რით სჯობდა,
მაშინათვე რომ მიუხვდა;
პოლიამ³ ტექნიკა მომართა,
მექანიკური — ოსტატური;
შვლები იყვინთებოდნენ,
კატერი წყალს რომ აპობდა,
თავის დღეში არ ყოფილა,
კაცი წყალში შველს იჭერდეს;

1 ჭიშთი (უგურყელი) — მყინვარი.

2 ხურთქინი — ფრთაზე ფრთის შემოკვრით ფრენა.

3 პოლია — მეთევზის, მონადირის სახელია.

15. მარა პოლიაქ ქოქიმინ,
მეზღვაურეფიში ოსქვებური;
კატერი ხოლო თის ეუნდუ,
მის ეუნთა ოსქვანდგნი.
ნტებული სქვეერი

რაგადანც, —

20. „კატერი თით ეფჩღლითე,
ირო მჩური ორცათგნი,
ანარკია გეშაილი,
ეჯარი(ი) დონჭირა გოფსხაპინი;
აჯამეთი მიკოილი,
ჩაქვეშა ვორექ მენჭაფილი;

25 სქან(ი) ხეშე რე დონთხაფილი;
ხანით ვორექ სუმ წანერი
ხორციტ ვორექ გოფშაფილი.
ჩქგვალაშა ვებდითგნი,
დლა პეოფუნა მონჭაფილი;

30 გვალეფც ფოქვეფი რე, —
ჩქგნი(ი) სადგემუ გოშალირი...
პოლია, შორშე გონჯარუა,
მუჟამც ქინგობორჩხანქგნი.
კატერი(ი) წყარშა ინოირე,

35. მანჩურალო მოცაცილი,
მატორ(ი) ინოზუმინგც
რემენეფი გორთაფილი,
ეს რაგადი მუშო ოკო,
ვორწყეთ ქინმოზორთანთგნი.

40. ჩქიმ(ი) მეტისგ შურ(ი) ვა
უღჯე,

ნამთინი ჩქიმი მახანას
ქურია დო კახეშ(ი) დუცუ
მიცხოვრებუნა შხვაფარანც
გურიაში გვალა გეგონობლი
დო

45. ქინგოსხაპი აჰარასგ
ჩქიმ(ი) კუნთხუს(უ) ვა
ბლურიკონი,
თაში ნობღვე ევაჰარას...

მაგრამ პოლიამ გააკეთა,
მეზღვაურებს რაც ამკობდა
კატერიც იმას ჰყავდა,
ვისაც მართვა შეშვენოდა
გაქცეული შველი აპბობს, —

„კატერი მით ავიცილე,
ალმაცურად რომ ვიცურავე,
ანაკლია მოვიტოვე,
ორ ნახტომზე რომ ვისკუპე;
აჯამეთს გავსცილდი,
ჩაქვამდე ვარ მიღწეული;
ჩემი ტოლი ვაცი შველი
შენი ხელითაა დაცემული;
ხნით სამი წლისა ვარ,
ხორციტა ვარ გავსილი.
ჩვენ მთაზე რომ არ წავედათ,
დღე ვვენონდა მოსწრაფული.
მთებში გამოქვაბულია,
ჩვენი სადგომი გაშლილი...
პოლია, შორიდან გაბრაზებ.
აქედან რომ დავიყვირებ.
კატერი წყალში გიდგას,
მოცურავედ შემართული.
მოტორი დაბზუის
ღვედებით შემოვლებული.
ამას რა თქმა უნდა,
ვხედავთ. რომ წყალში

ჩაგვლეწავთ.

ჩემს მეტს სული არ უღვას,

არავის ჩემ ხნისას,
ქურია და კახეს თავზე
გვიცხოვრია ერთხანს.
გურიას მთა მოვიტოვე

და გადავხტი აჰარაში.
ჩემს მხარეში რომ არ მოვკვდე,
ასე მქონია ბედისწერა...

- ლიმანი დო მაფრიალა,
 ხუფთა სელიმიში გვალა...
 50. პე ბუნება, ქემმეხვარი,
 ქომუჩი სანხათი დო ძალა,
 ქყვირთალ(ი) ქალეფი
 გიმოზღვინდ,
 გოთინილი მიფუ შარა.
 სათურქოშა ინიბლიდა,
 55. ხოფაში გვალას ქინეოლვარა,
 თიცალი დინხას მებდინჯქ
 ჩქიმინეფი ვა მინგარა.

79. დოზოკული

- სიმართლეში შარა ცაში
 მინქ,
 სიმტყუნე ირო აწოკუნტარე,
 ცოროფა ის დღას ვაითაკილგ,
 ღარიბ(ი) ორღე დო ჯიბე
 უფარე;
 5. თეში უკული ცოდა ვა რენო,
 უღალატე დო დრო
 მოუღარე?!
 თიწკემა დინჯქ სადღემუშოთგ
 კოჩ(ი) ვა გაშიი შემწე-
 მოხვარე.
 ირი ადგილცგ ხერც ირზენცგ,
 10. ლამოსი დო თანდაბლობა,
 ვარა მიკორთელ(ო)
 ქორძირგდა
 შილებუანც მერჩას ალობა?
 თის მოკუნცუ უკული(ი)
 ცალობა
 სადღემუშოთ უმაჟალობა.

- ლიმანი და მაფრიალა,
 სუფთა სელიმის მთა...
 პე, ბუნებავე, მიშველე,
 მომეც სიმხნევე და ძალა,
 რჩევი აშვერილი მაქვს,
 გამართული მაქვს შარა.
 თურქეთში თუ ჩავედი,
 ხოფას მთაზე დავიყვირებ;
 ისეთ ადგილს ვიკარგები,
 ჩემიანები ვერ დამიტირებს.

რჩევა-ღარიგება

- სიმართლის გზა ცამდე მისწვდება
 მტყუნის — მუღამ მოკლეა,
 სიყვარული არასდროს არ
 შეგარცხენს,
 ღარიბი იყო და ჯიბე უფულო.
 ამის შემდეგ ცოდვა არაა,
 უღალატო და დრო უხელთო?!
 მაშინ იღუპები სამუდამოდ,
 არეინ გეყოლება შემწე-დამხმარე.
 ყოველ ადგილზე სიკეთეს
 მოგვერის
 ნამუსი და თავდაბლობა,
 თორემ ღალატი თუ შეგატყო¹⁾,
 შეიძლებს მოგცეს (სრული)
 ალობა²⁾
 შემდეგ მას მოსდევს მართლობა,
 სამუდამოდ უმეგობრობა.

¹ ერთგულად თუ ვერ გცნო,
² ერთხელ და სამუდამოდ მოგიშოროს.

3. სქანიჭგუა მუკაქუნცუ,
ვართ(ი) ჳკუმუნც ღო ვართი
შუნცუ,
მუნაფილ ღლას ვაძირგ ღო,
ჩხანაიას გილარუნცუ.
(აჩრდილი)
4. ხახუნტი ჳითაოსარამი
(ხახვი)
5. ართიანც ხე კგლარღვაფილი
ერლოვითი ჳიმა არაბიში სქუა,
თენა მურე, მის ათქუენი,
თინა იცუაფუ თავადიშსქუა.
(ნაჳა)
6. მა მორკგ ღო სი გოძინგ,
მუ ორენი ვართ გოფსინგ,
თაქ მოფრჩინი, თექ ქომქილი,
სოღე რენი, სი ქოძირი!
(ნემსი)
7. ერლოვითი მაჩხვარალი,
ჳითანახე მაქოსალი
(ენა და კბილები)
8. სუმი ჳიმა ართო რენა,
სუმხოლო ნოცორ ფართო
რენა,
სი მუსუთი მეჩანქ ვარა
ინეფ(ი) მუთენც
ვართხორენა?
(ბუხარი)
9. ართი ბოჳკაშა
ეირნერი ღვინი ონომიდგ.
(კვერცხი)
10. ნამუნეფითი მეულანი,
უცხენეთ ღო უჯორეთგ,
ვარა მი რე ოკითხენი —
- შენსავით აცვია,
არცა ჳამს და არცა სევამს,
მზიან ღღეს ღაგყვება,
ღრუბლიან ღღეს ვერ ნახავ.
- „ხახუნტი“ წითელბერანგა
- ერთმანეთზე ხელი-ხელ
ჩაკიდებული:
ოცაათი ძმა არაბის შვილი,
ეს რაცაა, ვინც იტყვის,
ის იქნება თავადიშვილი
- მე მაქლია და შენ გაბარია,
თუ რა არის, არც გრძნობ,
აქ შევემართე, იქ ვდღლიზე,
თუ სად არის, შენ მონახე!
- ოცდაათი მცეხველი
წითლანაძის ასული დამგველი..
- სამი ძმანი ერთად არიან,
სამივე ხახვართო არიან,
შენ რასაც მისცემ, თორემ
ისინი არაფერს არ გთხოვენ?
- ერთ კასრში
ორნაირი ღვინო მისხია.
- რომლებიც მიდიან
უცხენოდ და უჯოროდ,
ან ვინ ეკითხება —

მუ ჟამც მორთი,
მეკო რეთჲ,

თეში მორთი, უნძორეთ?!
(მკვდარი)

როდის მოდი,
როგორ ხართ,
სულდგმული ხარ, თუ
ისე მოხვედი, უმძოროდ?!

11. ოკვირჯქენი, აშო მოურტუ,
ვართი კურცხე რე, ვართი
ლურტუ.
ქახეწჯდე: ვამკურტუ,
(დრო)

რომ აკვირდები, აქეთ მოდის,
არც ფხიზელია, არც სძინავს
რომ ეხვეწებოდე არ გამოჩნდება..

12. ოკმარეს ოთხ კუჩხით
გილურტუ.
ონდღეს — ჟირი კუჩხით,
ონჯუას — სუმ კუჩხით.
(ჩვილი, შუახნისა და ბერიკაცი)

დილას ოთხი ფეხით დადის.
შუადღეს — ორი ფეხით,
სალამოს — სამი ფეხით.

13. ხორციში ფოქვაშა
მელე-მოლე მითილენა,
ქიანაში ამბეს ქემილანა,
კენი აშო გვთილენა.
(ყური და ხმის ტალღები)

ხორცის გამოქვაბულში
ორთავ. მხრიდან შეგლენ.
ქვეყნის ამბავს მოიტანენ.
ისეე აქეთ გამოვლენ.

14. სუმ(ი) ჯიმა ართო,
მინდიხას ჯგფე,
მინდიხას ფართო.
მინდიხას ფხშირი,
მინდიხას მარცხო.
(ბუხარი)

სამი ძმა ერთად,
ზოგან წვრილო.
ზოგან ფართო,
ზოგან ხშირი,
ზოგან მეჩხერი.

15. დუდი ოქკეამალი დო ტანი(ი)
ორღვაფალი!
(თავთავიანი მარცვლეული
მცენარეები).

თავი საკმელი და ტანი
გადასაყრელი!

16. ხეშა აშგანტგრე დო
ხურეშა ვეშინტგრე.
(კოკი)

ხელში ჩაგეტევა და,
სახლში ვერ შეეტევა.

1. კუშ(ი) სქუა კუ იციი, აბა მორო მუ იციი?
კუს შვილი კუ იქნება, აბა სხვა რა იქნება?
2. ლეჩის ქამენია ჯოგედუვა ღო ჩხვინც გეურთუა.
ღორს ქამინია სძაგღაო და ცხვირზე ამოუვიღაო.
3. მეშარეს კითხესია — „სოლეშე მოურქია?“
— „სოლე ოქიში მირთნი თევრე შევა!“
მგზავრსა ჰკითხესო — „საიდან მოდიხარო?“
— „საითეენაც ზურგი მაქვსო“. უპასუხა მგზავრმა.
4. მისგთი შხუა ვაცოდენი, თვითვან საცოდალი რე.
ვისაც სხვა არ ეცოდება, თვითონ საცოდავიო.
5. ხვერე რჩქინელი, თოლგონჯამილი ურჩქინჯის დიდო უჯმუნია.
ჰკვიანი ბრმა, თვალხიხულ უმეცარზე ბევრად უკეთესიო.
6. ურჩქინჯი კოჩი რჩქინელში მოცილე რენია.
უცოდინარი კაცი, მცოდნეთა ხელშემშლელიაო.
7. ირკოჩიში მოსაწონი მითინც ვაქიმიენია.
ყველასათვის მოსაწონს ვერავინ ვერ გააკეთებსო.
8. რჩქინელო მითინი ვადაბადებენია.
ცოდნა მუცლიდან არავის მოჰყვებაო.
9. მაკითხე დუცუ ოღორენც ღო სი ბოლო გაღორენცა.
მკითხავი თავისთავსაც იტყვებს და შენც გატყუებსო.
10. განაჭორ ვა რენ(ი) თი კოც შხვაშ(ი) გაჭირება თეფუნია.
ვინც ჰირგამოვლილი არაა, სხვის გასაჭირს არაფრად აგდებსო.
11. კოჩი ართინერო იბადებუ ღო შხვადოშხვანერო ღურუნია.
ადამიანები ერთნაირად იბადებიან და სხვადასხვანაირად
კვდებიანო.
12. კოჩანაში ოზემალი პატიოსანობა რენია.
ადამიანური ღირსების საზომი პატიოსნებაო.
13. მუთი შერხვადენი, თის მეუხვადია.
რაც შეგვდება, მას უნდა მიუხვდეო.
14. მუმაში ნაშიბუსუ, სქუა ეფას გაგმოჩანცი.
მამის მონაპოვარს, შვილი იაფად გაჰყიდისო.
15. ჯგვრიშენი — ჯგვრც ელგდა, უბადოშენი — მანგიორც.
კარგზე-კარგს მოელოდე, აუგისთვის-სამაგიეროს.
16. ბრელხანიში გარზება ჯგვრი რე, რჩენა ვარდისგნი.
დიდი ხნის სიცოცხლე კარგია, სიბერე რომ არ ახლდესო.
17. ირკოც მუთ(ი) ჯოგენ(ი) თინა სით ვაიფორდას.
რაც ყველას სძაგს, შენც არ გიყვარდეს.
18. სქანით ვარჩქინუვდას ღო შხვაშა ვადაიჭერებდასია.

შენი გცოდნოდეს და სხვისი არ დაგეჭეროს.

19. ვეჩინენქენ(ი) თი კოც სქან საქმე ვაგაჩინებაფუევა.
უცნობ კაცს შენს საქმეს ნუ გააცნობო.
20. სახესქვაში ცირას, ჭკუასქვაში ცირა ჯოუჭგუ.
საქით ლამაზ ქალს, ჭკუით ლამაზი სჯობიაო.
21. ღუღიშ(ი) სისქვამეს მეთხოზენი, თი ოსურეფც ეუღე უსქვამური
აფუნია,
თავის გალამაზების მიმდევარ ქალსო, სახლი ულამაზო ექნებაო.
22. უჭკუვე დო ცანცალა კოც მუში კუჩხი ქემიყუნანცია ჭკუეაშაეა.
უჭკუო და ცეტ კაცს თავის ფეხები მოიყვანს ჭკუაზეო.
23. უწყესოთ რდილი სქუალეფი დიდა დო მუმაში ხანდაში მადინაფალი
რე.
უწყესოდ გაზრდილი შეილები დედ-მამის შრომისა და ჯაფის
დამკარგაეიაო.
24. ჩგვრ(ი) სქუალეფიში მარღუალეფი დღას ვალურუნა.
კარგი შეილების აღმზრდელნი არასდროს მოკვდებიანო.
25. სქან რჩქინას ფასი მევდინ, ურჩქინ — დიწორო ქემიქციიდა.
შენს ცოდნას ფასი დაეკარგება, უცოდინარივით თუ მოიქცევით.
26. ღვინი ქოთი ოშუმალი რე დო ქოთი სქანი კოჩანაში
შემამოწმებელი.
ღვინო კიდეც საკმელია და კიდევაც შენი ადამიანური ღირსების
შემამოწმებელიაო.
27. შუაღმთ დენარინეფი კოჩი ვამიძირ დო ნადინეფი — ბრელი.
სმით დაფუძნებული კაცი არ მინახავს და დაღუპული — ბევრი.
28. ფარაშა ვაგმიჩა მუთუნი, ფარაშა ვეციდიჩენ ფერი.
ფულად არ გაყიდო არაფერი, რაც ფულად ვერ შეისყიდება.
29. ჩგვრი დო ფური გარჩიენი თეს რჩქინა ოკო, ურჩქინჯიშო არძა —
ართი რე.
კარგი და ცუდი რომ გაარჩიო, მას ცოდნა სჭირდება, უვიცისათვის
— სულერთია.
30. უსაქმე კოც უქვი დღას მოურთუა საქვარქ.
უსაქმურ კაცს უქმე დღეს მოუნდა შრომაო.
31. უმოსი დგმაშებელი დანაშოულიში მაფორალი კოჩი რე.
მეტე დამნაშავე დანაშაულის მფარველი კაცია.
32. ვადინუა ჩვეშ(ი) მოჩგვრე, ვადინუა ჩვეში შარა.
ნუ დაკარგავ ძველს მოყვარეს, ნურც ძველს შარა-გზას.
33. კოც კოჩანა ვაიღუდა, მუს გიკეთენც ბრელი ფარა?
რას გიშველის ბევრი ფული, კაცს კაცობა თუ არა გაქვს?
34. ირკოჩიში ართგური კოჩი, ბორო რე.
ყველას ერთგული კაცი, ბრყეია.

35. სხვინდიშა გვანა გიმედუნი თი კოჩი
 დო თიში მალათგრე, უირხოლო ბორო რენია.
 სხვენზე ვინც ყანა გამართა, ის კაცი და მისი თანამოაზრე ორივენი
 ბრიყვიაო.
36. ვე თოლამი დო ტყა ცუჭამია.
 ველი თვალისანი და ტყე ყურიანიაო.

VIII. კოლხეთის ზოგიერთი გეოგრაფიული სახელი ზეპირსიტყვიერებაში

გეოგრაფიული სახელების რიგი წარმოქმნილია ისტორიული და ბუნებრივ-კლიმატურ მოვლენებთან ან კიდევ რელიეფურ მოხაზულობათა. ასევე მცენარეთა სიმრავლისა და სამეურნეო. დანიშნულებებთან დაკავშირებით. ზნირია აგრეთვე კუთვნილების მიხედვით წარმოქმნილი სახელებიც. მათ შორის გამოირჩევა ისეთი გეოგრაფიული სახელები, რომელთაც შორეულ წარსულში აქვთ დასაბამი და თანამედროვეთათვის ძნელად გასარკვევია. ასეთ სახელთა მნიშვნელობის ამოსახსნელად აუცილებელია არქეოლოგიური, ზეპირსიტყვიერი მასალებისა და ისტორიული წყაროების მოძიება და შეჭერება.

ჩვენ დიდი მეცნიერი და სწავლული ივანე ჯავახიშვილი ქართველური ტომების ხმელთაშუაზღვის აუზის ქვეყნების ხალხებთან (ასურები, ანადები, შუმერები, ბერძნები და სხვა) ახლო კულტურული და ნათესაური ურთიერთობის გარკვევისას, ისტორიულ-არქეოლოგიურ მასალებთან ერთად, იყენებდა ზეპირსიტყვიერების მასალებსაც. როგორც ლენინი ამბობდა, „ეს საუკეთესო საშუალებაა ჩვენი წარსულის ცხოვრების შესასწავლად“. და სწორედ ამ საუკეთესო საშუალებათა გამოყენებით ივ. ჯავახიშვილმა ნათელი მოჰფინა შუა და ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებთან ახლო კულტურული ურთიერთობის საკითხს, რომ ქართველური ტომების მონაწილეობით იქმნებოდა ახლოაღმოსავლური კულტურა და სარწმუნოება, რომ მათ მითურ პერიოდში ერთნაირი ღვთაებანი ჰყავდათ — მზე, მთვარე, ვარსკვლავები და სხვა. ჩვენ ამ თემაზე მასალები შევაგროვეთ და გამოვეცით ნარკვევი — „მნათობთა კულტი და მითური პერიოდის ლექს-სიმღერები მეგრულ ხალხურ პოეზიაში“.

ეს ეხებოდა ზეციურ ღვთაებათა და მათი სახელით ცნობილ ერთნაირ გეოგრაფიულ სახელებს ასურეთს, ბაბილონეთსა და კოლხეთში.

აქ გვინდა ნაწილობრივ მაინც მიმოვიხილოთ მითური პერიოდის, ზეციურ და მიწიერ ღვთაებათა სახელით ცნობილი გეოგრაფული სახელები ახალ შეკრებილი მასალების მიხედვით.

წყალ-ღვთაებისა და ხე-ღვთაების კულტიეგრისში

ისტორიულ წყაროებისა და სამეცნიერო ლიტერატურაში წყალ-ღვთაებისა და ხე-ღვთაების შესახებ ცოტა მასალაა ცნობილი.

ლეგენდა „წყარიში დიდაში“ — წყლის დედაზე გააგივებულია „ტყაშმაფა“ — ტყისმეფე ქალთან, რომელიც წყლის ცხოველებსაც მფარველობდა. ქართულ ზეპირსიტყვიერებაში იგი შეესატყვისება სვანურ-ივესურულ დასს. ბოლო 30 წლის განმავლობაში ენგურის აუზსა და მის მიდამოებში არქეოლოგიური გათხრებისა და ზეპირსიტყვიერების კვლევის დროს მოპოვებული რიტუალური ნიმუშები გვაფიქრებინებენ, რომ ყოფილ ეგრისის მთელ ტერიტორიაზე, სხვა ღვთაებათა შორის, მნიშვნელოვანი ადგილი სკერია წყალ-ღვთაება „ეგრეცა“. ეს სახელი შეიძლება უკავშირდებოდეს მდინარე ენგურის სახელს.

ზეპირსიტყვიერების ნიმუშები და ტოპონიმიკური სახელები სალოცავეები, ლოცვის მიზანი და რიტუალები მხოლოდ ფანტაზიის ნაყოფი არ უნდა იყოს, მათაც თავის საფუძველი შეიძლება მოენახოს.

ენგურის ხეობაში მდებარეობს ლამაზი ადგილი, რომელსაც „ტყაბედნერც“ — ტყებედნიერი (ბედნიერი ტყე) ქვია.

მთელს ამ ტერიტორიაზე ხეთა ღრუბებში ვხვდებით კოლბური ფუტკრის თაფლით სავსე ფიჭებს. მეგონა რუხაიას ნაამბობით, დიდ-დიდი ხეების ქვეშ გადმოღვრილ თაფლს ნახავთ, რასაც მეგრულად „გოსარანჯელი“ — გაგლესილი ეწოდება. ტყაბედნერლები ასეთ ხის ქვეშ თაყვანს სცემდნენ ამ ტყის ფუტკრის ღვთაებას — გი რ ა გ უ ნ ა ს — წმინდა აგუნას. აქ მლოცველებს მოჰქონდათ თაფლში შეზღულილი და ბლის შემის ცეცხლზე მოხარშული კვერი და სანთლის არაყი. ხსენებული მეგონა რუხაიას გადმოცემითვე „ტყებედნიერლები“ ლოცულობდნენ ახალი წლის მეორე (ფერხობის) დღეს დილით ენგურის ნაპირას „ფაშტახირის“ დავაკებაზე. აქ მლოცველები მოიტანდნენ ძირფართო და დიდ გოგრამწარას (მწარეკვანი, მწარეხაპი), მას ყელის არეზე გაუკეთებდნენ ნახვრეტებს, მათზე იმდენივე წვრილად ჩამოქნილ სანთლებს დაასობდნენ და აანთებდნენ. უხუცესი მამაკაცი აიღებდა მას და ლოცვით მიმართავდა მდინარე ენგურს. მიმართვაში გადმოცემული იყო აზრი, რომ მას ზიანი არ მოეტანა, მოსალოდნელი ყოველივე სიავე წყალს წაეღო... ამის შემდეგ ანთებული სანთლებით გოგრამწარას ჩასდგამდა მდინარეში. დამსწრენი ვუცქერდით წყლის დინებას და ვიმეორებდით მნათის წარმოთქმულ სიტყვებს. ღრმა მოხუცი მიხა, ფაშუ და ლუკა ქარდავების გადმოცემით, ყოფილი სოფ-

ლის ხუდონის ცენტრის ზემოთ — ჯაგალა ქარდავას სახლის წინ (ენგურის მარჯვენა სანაპიროზე) იდვაო მომრგვალო დიდი ლოდი, რომელშიც ამოჭრილი იყო ქვევრი. ამიტომ მას ქულაგვანც (ქვა-ქვევრს) ეძახდნენო. არსებობს ლეგენდა, ეს ქვევრი ყოველი ახალი წლის მეორე დილისათვის, რაღაც განგებით, წითელი ღვინით აივსებოდა და მლოცველები შიირთმეფდნენო. ფაშუ ქარდავას გადმოცემით, აქ ჭგირაგუნას (ფუტკრის ღვთაებისადმი) ლოცვაც ტარდებოდა. ბოლო დროს ღვთის წინაშე ხალხის მიერ შესცოდვის გამო ქვა-ქვევრს მეხი დასცემია და იგი გაბზარულა. ამის შემდეგ იქ ლოცვაც შეწყვეტილა. აღნიშნული ქვა-ქვევრი კი მალღვივი კაშხლის წყალსაცავშია მოქცეული და დაფარული. ამის შემდეგ ტყაბედინერში აღრე არსებული ყოველი ბარაქა-გაქრა და სახელი კი დარჩა. სოფელ ქალეს მცხოვრები გვეგვე შონიას გადმოცემით, ლოცვისათვის განკუთვნილ ყოველგვარ ზვარაკს დაკლავდნენ ენგურის ხეობაში მდებარე კუნძულზე. იტყოდნენ, წმინდა ადგილიაო, ამაზევე უთითებს სხვა გადმოცემა; თუ სულიერი ენგურში დაიხრჩობოდა, სანამ მას წყალი არ გამოირიყავდა, გადაუღებლად წვიმდა. ჩვენი აზრით, აქედანაა წარმომდგარი გვალვიან ამინდებში ენგურზე „ძ ი ვ ა ე ა ს“ (ლაზარეს) დახრჩობის ინსცენირებაც, რაც აღმოსავლეთ საქართველოში ცნობილი „ლაზარობის“ მსგავსი რწმენა იყო. სოფელ ლიაში (პალური) არქეოლოგიური ძიების დროს აღმოჩენილი იქნა ორაგულის ბრინჯაოს სამი ქანდაკება. არქეოლოგთა აზრით, თევზის ეს ქანდაკებანი რიტუალური დანიშნულებისაა. ამას ადასტურებს ს. ს. ორბელიანის ქართულ სიტყვათა ლექსიკონიც, სადაც „პალური“ საგეოგრაფიო სახელი ამ ადგილისა განმარტებულია, როგორც სათევზაო ადგილი. გვინდა დავსძინო, რომ აქვე აღმოჩენილი ქანდაკებები წყალ-ღვთაების — „ერგეს“ სიმბოლიკური გამოსახულება უნდა იყოს. ასევე სოფელ ერგეტაში, 1980 წელს აღმოჩნდა კერამიკული ვერძების ქანდაკებები. ესეც სარიტუალოა და უნდა იყოს მეგრული „მ ი რ ს ა ს“¹ (ჯეგე მისარონის) სალოცავი ადგილი ერგესთან ერთად. ჩანს, ადგილობრივი წარმართი მცხოვრებნი ენგურზე ლოცულობდნენ ისევე, როგორც ეგვიპტელები ნილოსზე იმიტომ, რომ ამ მდინარეს მცხოვრებთათვის ბარაქა მოჰქონდა. სახელდობრ, ცნობილი კოლხური ზუთხი, კალმახი. ნაპირები კი მდიდარი იყო ტახებით, ვერძებით და ირმებით. ამაზე უთითებს შემორჩენილი გეოგრაფიული სახელები: „ოკალმახე“ (საკალმახე), „საძირხვე“ — (საჭინხვე), „ტყაბედინერი“ (ტყებედინერი) „ოირემე“ — საირმე. „ჯულეჯიანი“ — ტახების მუხნარი. რაც მთავარია, ენგურის გაღმერთებას ხელს შეუწყობდა ის გარემოებაც, რომ ამ მდი-

¹ ს ე რ გ ე მ ა კ ა ლ ა თ ი ა, ხამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია, თბ., 1941, გვ. 301.

ნარეს ჩამოჰქონდა ოქროს ნამცეცები, რომელსაც (სტრაბონის თქმით) აქაურები ცხვრის ტყავის ხონჩებით აგროვებდნენ. შოტლანდიელმა ტიმ სევერინმა არგონავტების ნაკვალევზე კოლხეთში ჩამოსვლისას ეს მდინარეც — ენგური მოიკითხა, რომელსაც ოქროს ნამცეცები დღესაც ჩამოაქვს. ყოველივე ამან შექმნა თქმულებები — არგონავტებსა“ და „ოქროს კარავზე“ (სვანური ლეგენდა). ყოველივე ეს გვარწმუნებს, რომ სახელ ენგურისაგან წარმოიქმნა წყალ-ღვთაება „ერგე“, რომლის სალოცავ ადგილზე უთითებს „თა“ სუფიქსიანი საგეოგრაფო სახელი „ერგეტა“, იგივე ერგეთა და სოფელი ერგე (აქარის ხელვაჩაურის რაიონში, ასევე ჭგერღე (ჭგერი — ერგე) ოჩამჩირის რაიონში (აფხაზეთის სსრ).

ეს მაგალითები გვაფიქრებინებს, რომ სახელ ენგურისაგან წარმოიქმნა წყალ-ღვთაება „ერგე“ და ერგესაგან დაბას ეწოდა — „ეგროსი“. (რ-გადასმული უნდა იყოს). თვით სახელწოდება მდინარისა ინგერი, ანუ ენგური, შეიძლება წარმოშობილიყო მისი კლიმატურ-ბუნებრივი თვისებიდან. ამის შესახებ პროფესორი იოსებ ყიფშიძე „მეგრული გრამატიკაში“ (რუსულ ენაზე, 1914) განმარტავს, რომ ხალხური ეტიმოლოგიით „ინგერი — იგივე ენგური შედგება ორი სიტყვის ფუძისაგან ინ(ცინ) — რგილი; მეგრულად „ცინ“ ყინულს ნიშნავს, ხოლო „გგერი“ ხაქოს გაწურვის შემდეგ დარჩენილ წურუქს — სველს; ე. ი. ინ(ცინ) გერი მეგრულად ნიშნავსო ყინულივით ცივს და გგრივით (შრატვიით) მღვრიე მდინარეს“. ი. ყიფშიძე იქვე იხსენიებს აქაურ მდინარეთა სახელებს: ინ/ცინ ჩხური, ინ (ცინ) ჰა, წყუ (რგოლი) და ვარაუდობს, რომ ამ სახელწოდებათა მსგავსად უნდა იყოს წარმოქმნილი ინგირიც. მათ შორის უფრო საყურადღებოა ინგირის შესახებ ბოლოს მინაწერი მაგალითები. ისინი ჩვენ გვარწმუნებენ, რომ ინ (ცინ) გირიც ისეთი სახითაა წარმოშობილი, როგორც ინ (ცინ) — ჩხური, ინ (ცინ) — წგრა, ინ (ცინ) — ჰა, წა-ჩხურა, წარ-ჩე და სხვა. ამგვარად, თავიდან უნდა გვქონოდა სინონიმური კომპოზიტი — „ცინ-რგილი“ და არა — გერი“. ამ სიტყვის მეორე ნაწილი (რგილი) მომხდარი ფონეტიკური ცვლილებების შემდეგ, „რ“ ბგერის გადასმით, გვექნება „ინგირლი“ ხოლო „რ“ ბგერის გავლენით „ლ“-ს დასუსტებისა და დაკარგვის შემდეგ ინ (ცინ) — გირი, რაც მთელს ქვემო სამეგრელოს თქმებში „ი“-ს „ე“ შეენაცვლა და იწოდა ენგურად. ხოლო ამ უკანასკნელისაგან წარმოიქმნა ღვთაება — „ერგე“ და მისგან დაბასაც ეწოდა ეგრისი. „ქართლის ცხოვრებაში“ ნათქვამია — „მხარეს ეწოდა ლეგენდარული პიროვნების — ეგროს თარგამოხის ძის სახელის მიხედვითო, დაბისაგან მდინარე იწოდა ენგურადო. ჩვენ პირიქით მიგვაჩნია, — ენგურის სახელისაგან წარმოიქმნა წყალ-ღვთაება „ერგე“ და

მხარესაც მისგან ეწოდა ეგრისი. ასევე მის ერთ მცირე ნაწილს „ოღო“ — მოსავლის ღვთაების — სახელისაგან დაერქვა „ოღიში“.

მიწიერ ღვთაებათა შორის წყალ-ღვთაებასთან ერთად მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა ხე-ღვთაებას. ეს მრავალგან დასტურდება როგორც ყოფილი ეგრისის სამეფოს, ასევე იბერიის ტერიტორიაზედაც, სადაც ამ ახლო დრომდე ტარდებოდა ხე-ღვთაებისადმი ლოცვის რიტუალი. მაგ., სოფ. ფახულანის ერთ უბანს „ესქედა“ ჰქვია. აქ ამ ბოლო დრომდე მდგარა დიდი მუხა, რომლის ქვეშ დედაკაცები სანთლებს ანთებდნენ და ლოცულობდნენ, ესქედას შესთხოვდნენ ძეობის გამგრძელებთა, ე. ი. ვაჟიშვილების შეძენას². ლოცვის დანიშნულება უთითებს, რომ ამ ადგილის სახელის („ესქედას“) პირვანდელი — ძირეული ფორმა („ფსქეის“ მიხედვით) „ლესქედა“ უნდა ყოფილიყო, რაც „ფსქეის“ ვაჟიშვილის, ძეობის გამგრძელებლის ბადალი სიტყვაა მეგრულში. აქედანაა წარმოქმნილი სიტყვაც — „ლესქერი“. რაც სხვა ქართველურ ენებში და მეგრულშიც ლაშქარს, რაზმს ნიშნავს, ჩვენ მიერ ჩაწერილი და 1971 წელს გამოცემულ ერთ-ერთ ხალხურ პოემაში ვკითხულობთ:

„მურე თესხი ლესქერი,
ბუნა-ბუნათ მესოფუნცუ?!“

მუ კოჩი რე თე ლაშქარც
კანდიორო აწოჯლუნცუ?!“

„რაა ამდენი ჯარი,
ჯგუფ-ჯგუფად რომ წინ
მიარღვევს?!“

რა კაცია, რომ ამ ლაშქარს
წინ მიუძღვის თავმომწონედ?!“

ლესქის ამ სტროფში „ლესქერი“ და ლაშქარი ერთი და იგივე მნიშვნელობის სიტყვებია მეგრულში და წარმოქმნილი არიან ერთი ძირიდან და მხოლოდ მეზობლ მამაკაცთა რაზმს ნიშნავს.

მამაკაცთა სალოცავები საქართველოს სხვადასხვა კუთხეშიც არის ცნობილი. მაგალითად, ფშავ-ხევსურეთში ლაშარის ჯვარი ლაშქარის სალოცავია და საბრძოლველად მიმავალ ლაშქარს ლაშქარის ჯვარი უძღოდა. (იხ. კათალიკოს კირიონ მეორის ეთნოგრაფიული ნარკვევები). ამ სახით მუხა-ღვთაების სალოცავები მრავალგან გვხვდება დღევანდელ სამეგრელოს რაიონებში; კერძოდ ზუგდიდის რაიონის სოფელ კორცხელში „ჰყონმმოხვამური“ არსებობდა, რომელიც იღვა კორცხელის ეკლესიის (ჩრდილოეთით) მახლობლად. ეს მუხა დაფუძნებული წაიქცა ამ ოცდაათი წლის წინათ; აქაც ვაჟიშვილები მიჰყავდათ დასალოცავად, რასაც პირადად შევსწრებივარ. სამეგრელოში მთავარ სალოცავად ითვლებოდა ჰყონდიდი (მარტვილის რაიონი). ასევე მზე-ღვთაების სახელზე სალოცავ ხედ სჩანს თელა (მეგრულად „ცე“), რო-

² გადმოცემა გუთენის 90 წ. მიღწეულ ოლგა ქვაქვალას ასულ გოგობიას.

მელიც სალოცავი ყოფილა მთელ საქართველოშიც; მაგალითად, „ცგიონი“, დღეს ცაიშად წოდებული სოფლის ძველი სახელი ჩანს. აქ აღმოჩენილი ფრაგმენტი (ლომისთავი შუბლზე მზის გამოსახულებით), ზოგიერთ არქეოლოგს მზე-ღვთაების ქანდაკებად მიაჩნია. მის სისწორეში გვარწმუნებს ის გარემოება, რომ „ცგ“ — ხე-ღვთაების სამლოცველოები „ცეშის“ (ცაიშის) გარდა ცნობილია უჩაშონაში—ცეცონა, და მუქეაში (მუქეაეაში) ცენაკარი — წალენჯიხის რაიონში და მუქეალში (სოფელ მულაბში— მესტიის რაიონში); ქართლში, სოფ. თელეთში.

ზე-ღვთაებათა შორის დღესაც თაყვანისცემენ კაკლის ხეს. საყმაწვილო — ყბაყურა, ჩუტყუავილა, და სხვა სახის ავადმყოფობის დროს, ბავშვები მიჰყავთ კაკლის ხის ძირში. მას მის ფესვებქვეშ სოროსავით გამოთბრილ ღრუში გაატარებენ, აქაოდა, მშვიდობიანად გაუელისო. კაკლის ფესვებს ასეთ დროს წითელი ნაჭრებს შემოახვევენ. შთაგონებით მკურნალობის ეს წესი დღესაც გვხვდება სამეგრელოში³.

ასეთია ჩვენ მიერ ზემოდასახელებული წარმართული ხანის მიწიერი ღვთაებანი (წყალ-ღვთაება და ხე-ღვთაება) და მათი სახელით ცნობილი გეოგრაფიული სახელები, რაც ზემოთ აღნიშნული მასალების გარეშე ძნელი გასარკვევია თანამედროვეთათვის. ენგურის სახელწოდების გარკვევის შემდეგ თანმიმდევრობით მიიდა შევეხო ენგურის ხეობაში მდებარე ხევ-ხუეებს, როგორცაა ხუ-მათია, მა(ხუ) სანია, ხუ/დონი, /ხუ/ბერი, ხუ/მფრელი/. ესენი წარმოქმნილი არის დღეს საერთო ქართულში ფუძის გაორკეცებით შექმნილი კომპოზიტიდან (ხევ-ხუეებიდან) მეგრულს შემონარჩუნებული აქვს მხოლოდ სიტყვის ბოლო ნაწილი „ბუეი“ ან შემოკლებით „ხუ“; ამის მიხედვით უნდა გვქონდეს — მა/ხუ/სანია, ე არ მოგვცემდა უ-ს! /ხუ/ მათია, /ხუ/დონი, /ხუ/ ბერი, /ხუ/მფრერი. ჩვენ მიერ აქ მხოლოდ სიტყვის ძირია გარკვეული, აქედან ფონეტიკური ცვლილების შემდეგ ენამ გამოიმუშავა გამოთქმები (სახელთა) — მახსანია, ხუდონი, ხუბერი, ხუმფრელი, რაც პატარა ხეებს ნიშნავს და ერთად აღებული იწოდება ენგურის ხეობად, მეგრულად — ლეხერა. აქ ანგარიში უნდა გაეწიოს გეოგრაფიული სახელის — „მა-ხუ-სანის“ ბოლო ნაწილს — „სანი“ — იმიტომ, რომ ასეთი დაბოლოების სახელები სხვაგანაც გვხვდება. მაგალითად, ქართლში — ქსანი, ჩრდილოეთ კავკასიაში ბაქსანი.

ამ ხეებს შორის მახსანია ყველაზე ვიწროა და სწორედ აქაა აღმართული ენგურპეისის 270 მეტრიანი კაშხალი. მის მარჯვენა მხარეზე გაყვანილია 14 კმ. გვირაბი მთა ოხაჩქუეს შუაგულში გადის. ეს მთა ზღვის დონიდან 800 მეტრის სიმაღლეზე მდებარეობს და სამეგრელოში ცნობილი აგარაკია. მისი ღორღიანი ზედაპირი ზეგანს მოგვაგო-

³ იკონენ გურიაშიც. რე დ.

ნებს. აქ, უწყლობისა და სიცივის გამო, ბალახი ადრე ჰკნება. ხალხური გადმოცემების მიხედვით ეს მთა ოხაჩქუე ჩვენს წინაპრებს სამეურნეო პერიოდის დასადგენად ჰქონიათ გამოყენებული, სანამ მისი შიშველი თხემი თოვლით იყო დაფარული, თესვის პერიოდი (ხაჩქუა) დაგვიანებულიად არ ითვლებოდა. (ამ მთაზე თოვლის დნობა მაისის ბოლო რიცხვებამდე გრძელდება). სიტყვა — ხაჩქუა“ მეგრულში ნიშნავს თოხით მიწის გაფხვიერებას და თესლის ჩათესვას (შდრ. იქვე — ოხაჩქუე).

მთა ოხაჩქუეს სამხრეთ ბორცვზე მდებარეობსა სოფელი „მუჯა“, იგივე — მუჯავა. „მუჯალ“ (სოფელი) მესტიის რაიონშიცაა ცნობილი და მულახის სოფ. საბჭოში შედის. სვანურ-მეგრულად ის სამზეო ადგილს ნიშნავს და მეგრული წარმოშობისაა (მუჯა, ბუა, მეგრ. მზე); მეგრული ბუაშდლა — კვირა, სვანურად „ბუჯალადე“. სვანურში კვირის დღები შეუცვლელად მეგრულის მსგავსადაა წარმოებული. „მუჯაში“ არის ადგილი „„ცგნაკარი“, სადაც „ქინიშის“ (ზეციური ღვთაების) სალოცავს იხდიდნენ. მზე-ღვთაების სალოცავი უნდა ყოფილიყო (შდრ. მაგ. ცვიონი), ურთის კალთაზე მზე-ღვთაების კერპად ცნობილი ფრაგმენტია ნაპოვნი, — ლომის თავი შუბლზე მზის გამოსახულებით⁴, ასევე ახალსოფელში (უჩაშონაში) უძველეს სალოცავ ადგილს „ცგნონას“ უწოდებენ.

სოფელ მუჯაში „ჩვინარედან“ სათავეს იღებს მდ. ოლორი. აქ ჩანს ნათალი ქვის შენობის ნაშთები, რომელიც ყოფილა წმ. გიორგის ეკლესია. დიდი ილორის⁴ წმინდა გიორგის შესახებ ხალხური თქმულება გადმოგვცემს, რომ გიორგობის დღეს 20 ნოემბერს საღამოს აქ თეთრი ხარი მოჰყავდა წმინდა გიორგისო. ზოგის გადმოცემით — თეთრი ხარ-ირემიო. მდინარე ილორის სათავეში (ჩვინარეში) ძველად არსებული საყდარიც ატარებდა პატარა ილორის სახელს. და მდინარესაც ადრე ერქვა ილორიო (შემდეგში ოლორად გადაკეთდაო). გადმოგვცა მოხუცმა, აწვარდაცვლილმა ალექსი ფიფიამ. (იხ. რუსთაველის სახ. ინსტიტუტის ფოლკ. ექსპედიციის 1971 წლის ჩანაწერები). გადმოცემები წმინდა გიორგიზე ჩაწერილი აქვს პროფ. ალ. ცაგარელს. მათი მიხედვით ამ ადგილს (მუჯაში) წმინდა გიორგიმ ალაღმართალ მწყემსებს და ეკლესიის მსახურ ძმებს არქანებს ნადირთა ბედი მიანდო, — „ირემთა ჯოგი გმორჩილებდეთ და ნებიერად მოიხმარდეთ, ღვთის წყალობას საიდუმლოდ შეინახავდეთო და სხვა... მათ ცოლებს (ერთის მეუღლე ყოფილა გვარად გოგობია და მეორისა ბულია) ექვი შეპარვით რძის სიუხვესა და ყველის ხარისხზე. ისინი მალულად მიპარულან ფარეხთან სწორედ იმ დროს, როდესაც მათი ქმრები ირმის ჯოგს წველიდნენ. შეავლეს თუარა თვალი ამ ამბავს, ირმის ჯოგი გაქცეულა და

⁴ დიდი ილორი არის ოჩამჩირის რაიონში და წინა საუკუნეებამდე მთავარ დანიანთა სამფლობელოში შედიოდა.

იმ დღიდან ირემი იმ მიდამოს აღარ გაჰკარებია. ქმრებს ცოლები გაუგლიათ და ალთქმა მიუციათ წმინდა გიორგისათვის: გვარად არქანისა ბულია და გოგობია არ შეერთო. ეს ტრადიცია მათ გვარებში დღესაც ძალაშია.

მდინარე ილორის ჩრდილო-აღმოსავლეთით ჩამოდის მდინარე ერისწყალი. მისი სათავეც მთა ოხარქუეს კალთებიდან იწყება. იმ ადგილს, სადაც სათავეს იღებს მდ. ერისწყალი, „ერთში“ ჰქვია. ეს მდინარე გაივლის ვალის რაიონის სოფლებს და ცალკე ერთვის შავ ზღვას სოფ. გუდავასთან. მისი კალაპოტის უმეტესი ნაწილი დღეს ენგურაქვის ტურბინებიდან გამოსულ ენგურს უჭირავს, ვახუშტი ბაგრატიონის აღწერილობის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, დადის წყალი და ერისწყალი ერთი და იგივე უნდა იყოს. მის მიდამოებში მდებარე ადგილები (ენგურსა და დალიძვას შორის) 1923 წელს ევ. ბარამიძისა და ა. ჯავახიშვილის შედგენილ რუკაზე სადალიანოდ იწოდება, ხოლო არსებული მდინარე კი — დადისწყალად. ამ ტერიტორიაზე ასეთი აღწერილობას სხვა მდინარე არ არსებობს. ვფიქრობთ, რომ ამ მდინარის სახელი თავდაპირველად დადისწყალი იყო, ვინაიდან ამ მხარეში გეოგრაფიული ადგილები დადის სახელით იწოდება — დადბერა (დადის გამოქვაბული) სოფ. ჯვარში, დადის ტყე და დადისწყალი. ამიტომ ვფიქრობთ, რომ ამ მდინარეს დადისწყალი ეწოდებოდა, შემდეგ კი ერისწყალი დაერქვა. საყურადღებოა, რომ გაერთიანებული საქართველოს (XI—XII—XIII საუკუნეებში) დასავლეთის მხარის განმეგებელი დადიანები (ზვიადი, შერგილი, გიორგი, ცოტნე) იწოდებოდნენ არა მხოლოდ დადიანებად, არამედ ერისთავთ-ერისთავებად იხ. ხობის პონასტრის წარწერა შერგილი, გიორგი და ცოტნე დადიანების ფრესკაზე), ვინაიდან დასაბამიდან მათი სამკვიდრო მამული ამ კუთხეში იყო, მათი პირველი რეზიდენციაც ამ კუთხეშია ცნობილი (ბეღია); ეს კუთხე დადიანთა, სამკვიდროდ თუ იწოდებოდა, აქ არსებული მდინარესაც ადრიდანვე დადისწყალი დაერქმეოდა. ხოლო გაერთიანებულ საქართველოს სამეფოში დადიანთა (ვარდანი, შერგილი, გიორგი, ცოტნე) თანამდებობრივი უფლების ამალგების შემდეგ (მეფის მრჩეველად დანიშვნის შემდეგ) იწოდებოდნენ ერისთავთ-ერისთავად და იმავე მდინარეს (დადისწყალს) შეიძლებოდა დადიანთა ახალი ტიტულის მიხედვით დაერქვა ერისწყალი. მან შეცვალა მდინარის ადრინდელი სახელი დადისწყალი, ან შეიძლება, ერთიმეორის პარალელურად დადისწყალს უწოდებდნენ და ასევე ერისწყალსაც.

მდ. ერისწყალსა და ილორს შორის (სოფ. ფახულანის ტერიტორიაზე) მდებარეობს ქვაბული ტებენე. ტებენე ი. ყიფშიძის განმარტებით ასე ეწოდება გაუვალი ტყით დაფარულ ღრმად ჩაქცეულ ადგილს — ქვაბულს. ეს ადგილი რელიეფური მოხაზულობის მიხედვით

შეესაბამება სახელწოდებას (ტებენეს). (ტებენე-ტები ცნობილია მარტილსა და ხონში) აქედან სათავეს იღებს მდ. ტებენეც (მიედინება აღმოსავლეთით და უერთდება ოლორს). ტებენეს სამხრეთ-დასავლეთით მიედინება მდ. ქალაღალი (შემოკლებით — ქალაქი) და საბერიო-ფახულანის საზღვარზე უერთდება ერისწყალს. აქვეა სოფელი ქალაღალე. სახელწოდება ამ სოფლისა და მდინარისა წარმოქმნილი უნდა იყოს მეგრული სიტყვიდან „ღალუა ან დოღალესაგან“, რაც შიშისაგან შებღალეს ნიშნავს. ეს ადგილები თავიანთი დაბურული ტყეებითა და სევ-სუფებით, ხალხური გადმოცემის მიხედვით, ჰინკების და წყლისდედათა⁵ სამყოფელ ადგილად ითვლებოდა. ამიტომ ეწოდათ მათ „უბადო ღალე და ქალაღალე“ — ავი ღელე და შემღალავი ღელეო.

მთა სათანჯო მდებარეობს ოხაჩქუეს სამხრეთით, ენგურის მარჯვენა სანაპიროზე და წარმოადგენს კავკასიის მთიანი ქედის წინა-კალთებზე მდებარე ბორცვებისა და გორაკების დაბოლოებას (ზღვის დონიდან 508 მეტრი). სათანჯოდან მოჩანს მთელი კოლხეთის დაბლობი და შავი ზღვა. ადრეულ პერიოდში მას სათვალთვალოდ და ორიენტირებისათვის იყენებდნენ კოლხეთის უღრან ტყეში გასული მონადირეები თუ სხვადასხვა საქმით დაინტერესებული და ამ კუთხეში მოსიარულენი. მისი ასეთი მდებარეობის გამო შეიძლება ეწოდებოდა „სათანჯო“ — მისანიშნებელი ან სათვალთვალო ადგილი. მეგრული „თ ა ნ ჯ ი“ იგივეა, რაც დ ა ღ ი (ს. მაკალათია, სამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია. გვ. 235). უფრო სარწმუნოა, რომ გადმოცემათა მიხედვით ეს მთა ამინდის საცნობად ჰქონდათ გამოყენებულიო. სათანჯოს თხემს

⁵ წყაროში დიდა (წყლის დედა) ხალხური გადმოცემით იგივე ტყაში მაფაა (ტყის მეფე-ქალი, ნადირთა ღმერთი, რომელიც წყლის ცხოველებსაც პატრონობს). ჩვენ მიერ ჩაწერილი გადმოცემის მიხედვით, ოლორის ხეობის სოფ. ფახულანში მცხოვრები პეტრე გერგედავა სათევზაოდან შეშლილი დაბრუნებულა. მის სიტყვებით მას წყლის დედა (წყაროში დიდა) შეხვედრია ოლორის ხეობის ვირწოვებში, ტებენეს შესართავთან იმ დროს, როდესაც გაშლილი ბადის მოშუპვის დროს დასრილა. წყლის დედა თურმე თავზე დაახტა და მორჩილება მოსთხოვა. პეტრე და წყლის დედა შეიბნენ, ბოლოს პეტრე დადლილა და რომ უნდა დანებებულიყო, ამ დროს მოვარდნილა პეტრეს ძალი. მის გამოჩენაზე წყლის დედა გაქცულა. ამის შემდეგ პეტრე შერყეულა. მეგრულად ვილაც ექიმბაშ ლაზს მიჰქვარეს. ექიმბაშს მისთვის შელოცვით ნაკურთხი რაღაც წამალი და შემდეგი სახის დარიგებაც მიუტია, — შუა ღამით იმღვარაიყო, „წამალი“ მაგრად დაეკირა ხელში და წასულიყო „ოგურგინეს“ ხეობაში და ჩაებანა ხელპირი. იქვე თურმე პეტრე მოისმენდა სირინოზის სიმღერას. შემდეგ უშიშრად განეგრძო გზა ტებენეს ხეობისაკენ. აქაც მას ხელი უნდა დაებანა, „უბადო ღალეში (ავღელეში), სადაც პეტრე საშინელ წვილს გაიფონებდა, მაგრამ ყოველგვარი შიშის გარეშე უკან უნდა დაბრუნებულიყო. ექიმბაშის ნათქვამი ახსოვდა: „სანამ ეს „წამალი“ ხელთ გექნება, ნურადრის შეგეშინდებაო“ (ე. ი. ჩავონებელი მკურნალობა შიშისაგან შეპყრობილისა). პეტრე განკურნებულა. ასეთი თქმულებები მრავალ ვარიანტებადაა გავრცელებული ტებენესა და ქალაღალეზე.

თუ ღრუბელი დაფარავს, ვარაუდობენ, ცუდი ამინდი იქნებოდა. მწვერ-
ვალის მოწმენდა კი დარის ნიშანი ყოფილა. არსებობს ხალხური ლე-
ქსი:

„სათანჯო სარკილი დო
ღინაზურგა-მუნაფილი,
თელი გახარებული დო
ღურელფი — ჩხონაფილი!...“

„სათანჯო მოწმენდილი ქნა,
ღინაზურგა — დაბურული.
ცოცხალი გახარებული იყოს და
მ-ცვალებული — ცხონებული!“

დღემდე ცნობილი დანარჩენი სტრიქონები ამ ლექსისა სხვადასხვა
დროს სხვადასხვა მოვლენებთან დაკავშირებითაა შექმნილი, რომელ-
საც სრულებით არავითარი კავშირი არა აქვს სათანჯოსთან. ხალხური
ტრადიციული გადმოცემის თანახმად, შეიძლება ვთქვათ, რომ ამ ლექ-
სის დანარჩენი სტრიქონები უფრო გვიანდელ პერიოდშია შექმნილი და
სიმღერის შინაარსობრივი ფონის გამდიდრების მიზნითაა ამ ლექსისა-
თვის გადაბმული, თუმცა დამატებული დანარჩენ სტრიქონებში გად-
მოცემული ეპიზოდებიც ამ კუთხეში მომხდარ ამბავთან არის დამოკი-
დებული. მაგალითად, როგორცაა — სი ქოული, მა, დომტალენქო,
„ნოსა დოსქელადირი დო დიანთილი ყუნაფილი“. მაგრამ ეს სტრიქო-
ნები თემატიკური თვალსაზრისით ლოგიკურად მთლიანობაში არაა
ლექსის დასაწყისთან. როგორც აღინიშნა, ლექსის პირველი სტროფი-
დან აშკარად იგრძნობა, რომ მასში ხალხის ნატვრაა გადმოცემული.
რადგანაც სათანჯოს მოწმენდილობა კარგი ტაროსის მაღწევებელია და
ეს უკანასკნელი კი კოლხელებისათვის უხვი მოსაჯლის საწინდარი იყო.
ავდარობა პირიქით — მოუსავლიანობისა, შიმშილი და ციებცხელება
იყო კოლხელებისათვის. ამიტომ ბუნების წყალობის შემყურე კოლხე-
ბი კლიმატის დასადგენად მთა სათანჯოს შეჰყურებდნენ. ნატრობდნენ
მის მოწმენდილობას, ვინაიდან ეს უკანასკნელი მათთვის კეთილის მო-
მასწავებელი იყო. სწორედ ეს აზრია გატარებული ლექსის პირველ
სტროფში. ი. ყიფშიძის და ალ. ცაგარელის მიერ ჩაწერილ და გამო-
ქვეყნებულ მასალებში ხალხური ლექსი სათანჯოზე 6 სტროფს მოი-
ცავს. რომლის ცალკეული ნაწილები, როგორც აღინიშნა, სხვადასხვა
პერიოდშია შექმნილი სხვადასხვა მოვლენებთან დაკავშირებით და ამ
ლექსს უკარგავს პირვანდელ მნიშვნელობას.

ახლა სიტყვა თ ა ნ ჯ ი მეგრულში იშვიათად იხმარება. იგი შემო-
უნახავს მთის სახელ „სათანჯოს“: მიაჩნიათ ვითომც, აქ ძველად სატან-
ჯავი ადგილი ყოფილიყოს და ამიტომ იქვე მდებარე ციხისათვისაც
სათანჯო უწოდებიათ. ვფიქრობთ კი სიტყვა „თანჯს“ და „სათანჯოს“
არა აქვს კავშირი ტანჯვასთან, აქ დასახელებული მაგალითის საფუ-
ძველზე შეიძლება ნათელი წარმოდგენა ვიქონიოთ იმაზე, თუ რაოდენ

გაუგებრობას იწვევს ცალკეულ პირთა მიერ გეოგრაფიულ სახელწოდებათა თვითნებურად შეცვლა.

სოფ. ჭუბურხინჯი (წაბლის ხიდი) იწყება ოცარეედან და წარმოადგენს მთა სათანჯოს სამხრეთ კალთაზე ბორცვ-გორაკების ირგვლივ მდებარე ვაკეს. როგორც სახელწოდება გვიჩვენებს, ამ სოფლის სახელი წაბლის ხიდთანაა დაკავშირებული. ღრმა მოხუცი ბოჯო ცატავა, ამ სოფლის მცხოვრებნი ერასტო და ზოსიმე გერგედავებმა გადმოგვცეს მათი ბაბუების ნაამბობები: ოცარცესა და ჭუბურხინჯის საზღვარზე ენგურის მარჯვენა — ქარაფოვან ადგილიდან წაქცეულა წაბლის ხე და გადებულა მდ. ენგურის მთავარ შტოზე. წლების განმავლობაში ყოფილა იგი გამოყენებული ხიდად. ბუნებრივია, რომ მას წაბლის ხიდი (ჭუბურხინჯი) ეწოდა.

სათანჯოს სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარეობს სოფ. ჭუბურხინჯის ერთი უბანი, რომელსაც ნ ა ლ ი მ უ ჰქვია. იგი ფართო ადგილს მოიცავს. მთქმელების გადმოცემით ნალიმუ იმავე ნ ა ლ ი მ ა — ნ ა ო მ ა რ ი ადგილს ნიშნავს.

ოცარცე — ჭუბურხინჯის გასწვრივ, ინგირის მარჯვენა სანაპიროზე მდებარეობს გამოღმა სოფელი რუხი და რუხის ციხე. სახელწოდება სოფლისა რ უ ხ ი, ჩვენი აზრით, უნდა შექმნილიყო ქვალორდიანი ნიადავის — როხისაგან, რაც დამახასიათებელია ამ სოფლის ენგური გადასახედზე მდებარე ადგილებისათვის. ამ სახითაა წარმოქმნილი სახელი სოფლისა „როხი“ (ვანის რ-ნ).

სოფელ რუხის ჩრდილოეთით სოფ. ტყაიამდე მდებარეობს სოფ. რეყე (ნარიყალი). ამნაირადვეა შერქმეული ფახულანის ზემოთ მდებარე სოფელი — ჭალე (ჭალა).

შ ა მ გ ო ნ ა. მოხუც შ. წყაროზიას გადმოცემით ძველად აქ ყოფილა უღრანი ტყე. აქ ბერებს აუგიათ ეკლესია. მათ საკუთარი მეურნეობა ჰქონდათ და თავს ირჩენდნენ. შემდეგში ენგურს გაურღვევია. ეკლესიის მიდამოები და ეკლესია წაუღეკავს, ნაშთებილა ჩანს. სალოცავი წიფურებიხად ითვლებოდა. იგი მოხსენიებულია ვახუშტი ბაგრატიონის წიგნში. ბერების დატოვებულ მეურნეობას შანგუ წყაროზიადპატრონებია. იქ ყოფილა ვაზის ჯიში; იგი შანგუს გადაურჩენია და ამ ადგილზე მოსახლეობის გამრავლების შემდეგ ეს ვაზის ჯიში გავრცელებულა მთელ სოფელში. ამიტომ ამ ვაზს „შანგუს ვაზი“ ეწოდა, ხოლო სოფელს კი „შანგუნა“ — შემდეგ შამგონა.

სოფ. განარჯიას მუხური შამგონა — ოტიბაიას გაგრძელებას წარმოადგენს. სახელწოდება სოფლისა წარმოქმნილია ადამიანის სახელის — განარჯიას ხუფენისაგან, რომელიც ყოფილა მთავრის დადიანის მეჯოგე. მას ჯოგი ედგა იმ ადგილზე, რომელსაც შემდეგ ეწოდა მისი სახელი. იმ დროისათვის იგი ყოფილა ტყიანი უკაცრიელი ადგილი და დადიანის წინაშე დამსახურებისათვის მთავარს უბოძებია სამოსახლოდ, ეს ყოფილა პირველი მოსახლე ამ სოფელში. გვანჯი ჩიქოვანის გადმოცემით, მთავარი ლევან დადიანი ხშირად ეწვეოდა ხოლმე განარჯიას ოჯახს და უყვარდა ენაწყლიან გარანჯიასთან საუბარი⁵. განარჯიას შთამომავლობა დღესაც ცხოვრობს ამ სოფელში.

შამგონას პირდაპირ ენგურის სანაპიროზე მდებარე ძველი „ჯოდეჯიანია“ (გარეული ღორების ტყე-მუხნარი). ამ ტერიტორიაზე არსებობს რამდენიმე მნიშვნელოვანი პუნქტი — რკინიგზის სადგური „ინგირი“, „ინგურქალაქკომბინატი“, „ინგირის საბჭოთა მეურნეობა“ და სოფელი „ინგირი“. ძველი სახელწოდება — „ჯოდეჯიანი“ აღარ იხმარებდა. ამ ადგილების სამხრეთით მიმდებარე სოფელია კახათი. ვთვლით რომ სოფლის სახელი კახათი წარმოქმნილია სახელისაგან — კახა — (გავლენიანი ბერი უნდა ყოფილიყო).

მოხუცის დავით ფაცის გადმოცემით რუხსა და კახათის საზღვარზე მდგარა ქანდაკება, რომელსაც „ბერის ქულს“ ეძახდნენ. მისი გადმოცემით, მთავარს დადიანს ბოლო დროს გაუუქმებია ეს წოდებული და კახათელები თავის საყმო სოფლად გაუხდია. ამის გამო სოფლის თავკაცებს საჩივარი ჰქონდათ ქუთაისის საგუბერნიო სასამართლოში. ამასთან დაკავშირებით სამთავრო ადგილსა და კახათის საზღვარზე (ამჟამად ქალაქის კომბინატის ტერიტორია) მდგარი — კახა-ბერის ქანდაკება მთავარს დაუმსხვრევია, რადგანაც „ბერის ქულს“ (ქანდაკებას) საბუთად იყენებდნენ კახათელები, — ჩვენ კახა-ბერის საყმო

⁵ გადმოცემით (მთქმელი გვანჯი ჩიქოვანი) ერთხელ მთავარი ლევან V დადიანი სწევია განარჯიას და მოუციტხავს მისი ქალაბი. უციტხავს, პირადად შენ როგორა ხარო?

— შენზე უკეთესად, შენი თავი არ მომიკვდესო, — უპასუხია განარჯიას.

— როგორ, კაცო მე მთავარი ვარ და შენ — მწყემსს — ჩემზე უკეთესად რა გამყოფებს, როგორ ტყუილა იფიცებ ჩემს თავსო!

— ჩემს სიტყვაში ერთი ტყუილიც არ ურევია, შენი თავი არ მომიკვდესო, და ფიქრად, შენ ხალხი არ გემორჩილება და ავერ სამთავრო ტახტიდან ლამის ჩამოგაძვონ, მე კი ჩემს ნახირს, საითაც მინდა, იქით გავრეკავ და დავაბინავებო.

დადიანს გააღიმებია, როგორ მოიფიქრებს ეს მწყემსი ასეთებსო!

ვიყავით და არა დადიანისაო. „ბერის ქუდის“ ადგილს ჩანს ქვიტკირის შენობის ნაშთი. ეს ყორღანულად ნაყარი მიწით უნდა იყოს ამაღლებული დაახლოებით ერთ ჰექტარ ფართობზე. აქვე 1930 წელს არქეოლოგიური ექსპედიციის მიერ აღმოჩენილია რამოდენიმე ნაკადად გაყვანილი არხები თიხის მილებით. ვინაიდან ეს ადგილ უწყლო ყოფილა, მდინარე კუჩხობონუსა და ჩხოუშიას იყენებდნენ მოსარწყავადო, — დასძინა დავით ფაციაშვილმა⁶.

ქახათის სამხრეთით ანაკლიამდე მდებარეობდა სოფ. დარჩელი. „რჩე“ ფუძისაგან წარმოებული გეოგრაფიული სახელი ბევრია დასავლეთ საქართველოში.

ეს სახელები წარმოქმნილი უნდა იყოს მცენარეთა სიმრავლისაგან დერ-ჩე-საგან, ისე, როგორც სვანეთში სოფ. დერცელი და სოფ. დერჩი (ცაგერის რაიონში) წარმოქმნილი ჩანს მცენარის სახელის „დერცე“, მეგრული „დერჩესაგან“.

მდ. ენგურის შესართავთან, შავი ზღვის სანაპიროზე მდებარე ადგილს ეწოდება „ანაკლია“ („ანარკია“). იგი ნაწარმოები უნდა იყოს მეგრული სიტყვის „აღნარკიასაგან“. რაც ნიშნავს ნაკივარ-ნაყვირალ ადგილს და ასახელებენ ფეოდალურ სამეგრელოში ყმების ყიდვა-გაყიდვის ადგილად⁷.

სწორედ ამ ადგილიდან (XVI—XVII ს.) გაჰყავდათ თურქებს მოტაცებული, შესყიდული თუ ოსმალოს სულთანთან ხარკად გასაგზავნი შეპყრობილი გოგო-ბიჭები. ნათესავთა და სამშობლოს დამკარგავთა გოდება-კივილი ზარავდა ამ ადგილს, ამიტომ ეწოდა აღნარკიაო. დროთა განმავლობაში ამ სიტყვამ „ლნ“ თანხმოვანი ბგერების ერთად თავმოყრისაგან, გამოთქმის გასამარტივებლად ცვლილება განიცადა, — მოხდა „ლ“ ბგერის რედუქცია და დაგვრჩა გამოთქმა ანაკლია.

გადმოცემას გეოგრაფიული პუნქტის ანაკლიის სახელწოდების შესახებ მხარს უჭერს ჩვენ მიერ ჩაწერილი მეგრული ხალხური პოეზიის ნიმუშებიც — „სი ვარშენო ბათაია“, „ქკორიში ცაევა“ და სხვა. აღნიშნული ლექსებიდან დამახასიათებელია ტაეპები ანაკლიის შესახებ:

„... ცურსალეფიში⁸ ნახვამლეფი,
სქანი და დო ჯიმალეფი,
ხე დო კუჩხი კვრილეფი
ან არკიიას ჩჩხვიანდენი“!

„ყურსალთა გატაცებულნი
შენი და და შენი ძმები,
ანაკლიაში კიოდნენ
ხელ-ფეხი გაკოკილები“!

(იხ. ქართული ხალხური პოეზიის მასალები მეგრული ნიმუშები, თბილისი 1971, წ. გვ. 60).

⁶ გადმოცემა ჩაიწერე 1952 წ.

⁷ ძველ რუკებში (XVII საუკუნემდე) ანაკლია არ არის აღნიშნული, რაც ადასტურებს ტრადიციულ გადმოცემის სისწორეს.

ზოგიერთები უთითებენ ბერძნულ „თქმულება არგონავტებზე“, გმირის ჰერაკლეს სახელით ცნობილ ქალაქის ჰერაკლიას ბოსფორის მიდამოებში არსებობაზე. დღეს ისტორიის ზოგიერთი მიმოხილველი ფიქრობს თითქოს „ანაკლია, ჰერაკლიას“ ვარიანტია. ჰერაკლია იგივე ანაკლია ჰგონია! ამ აზრს სწორად ვერ მივიჩნევთ, ვინაიდან ლაზ-მეგრელებს სახელის ჰერაკლეს და მისგან ზედწოდებული ქალაქის — ჰერაკლიას გადასჯაფერება სრულებითაც არ დასპირდებოდათ და არც შეცდებოდნენ მის სწორად წარმოთქმაში. ასეთი სახელები (ერაკლე, ირაკლი, ირაკი, ერაკი) და სხვა როგორც ამჟამად, ისე იმ დროსაც იქნებოდა გავრცელებული. ასე, რომ სახელი „ანაკლიის“ გააზრებაში უნდა დავეყრდნოთ ლაზურ-მეგრული ფორმით შექმნილ სახელ „ალ-ნაკიას“, საიდანაც წარმოქმნილია მისი მერმინდელი სრულქმნილი სახელწოდებანი — ანარკია და ანაკლია.

მოჩუნიჩუხე წყაროებით კორდებამღერებელი და ენგურის სანაპიროზე დაფენილი, მაღლარი ვაზის ხეივანებით დამშვენებული სოფელ ლიაზე სიმღერაც შეუქმნია ხალხს:

„პაი შური, საყვარელი,
ნავვალ ცხენიშ(ი) მუნოხუნა!
ინგგრპიცი ჩერეზი დო
ნწარე მართახიში ხუმა,
ჩონგურში(ი) გებირა დო
ლიური ღვინეფიში შუმა!“

„პაი სულო, საყვარელო,
ნაიალადარ ცხენზე ჯდომა!
ენგურის პირზე ჭირითი,
ლიურ ღვინებით მოლხენა,
მათრახის მწარე ხმა და
ჩონგურზე მღერის მოსმენა“.

ხალხური ეტომოლოგიით „ლია“ დამთავრების, დასრულების (დაილიას) აღმნიშვნელ ტერმინადაა მიჩნეული (სული დალია, ღვინო დალია). მეგრულშიც ასეთივე მნიშვნელობით იხმარება ეს სიტყვა და სწორედ ხალხური გადმოცემით ამ ადგილზე (ლიაში) მომხდარა თურქ-მანული ჯარების ამოხოცვა და ამიტომ ეწოდაო ამ ადგილს ლია?⁸

ლიას ზემოთ, ჯვარის საზღვარზე მდებარე უბანსაც უწოდებენ „ოხარკალეს“ — სიგნალის მისაცემ ადგილს, საიდანაც უნდა დაწყებულიყო ომი, ბრძოლა, მტრის წინააღმდეგ, იგი იდგა იმ ადგილზე, რომელსაც მერე (მტრის დახოცვის შემდეგ) ეწოდა ლია.

უ რ თ ი ს ა ნ ს ა მ ბ ლ ი

ურთა მდ. ჯუმის მარცხენა სანაპიროზე მდებარე კავკასიონის ქედის სამხრეთ კალთაზე მოქცეული მთა-გორაკების დაბოლოებას წარ-

⁸ ყ უ რ ს ა ლ ი — აღამიანის გამტაცებელი ავაზაკები.

⁹ ი. ყ ი ფ შ ი ძ ე. მეგრული გრამატიკა, გვ. 273.

მოადგენს და გადაწყურებს კოლხეთის დაბლობს, რომლის სამხრეთ-დასავლეთისა და ჩრდილოეთის კალთებზე ამჟამად შეფენილია ბეთა-აბასთუმნის ციტრუსოვანი და სუბტროპიკულ მცენარეთა პლანტაციები. ურთის თხემი და მისი მიმდებარე ბორცვები ხშირი ტყითაა დაბურული. აქაა ცაიშის ცნობილი ტაძარი, შეინიშნება უძველეს სამლოცველოთა ნანგრევები და პალატები.

აღნიშნული გეოგრაფიული სახელები (ჯეგეთა, ურთა, ცაიში) შორეული წარსულიდან მომდინარეობს და მათი მნიშვნელობის ამოცნობა თანამედროვეთათვის საინტერესოა გახდა. მისი გარკვევა სცადეს ჩვენმა სწავლულებმა. რამდენიმე კორესპონდენცია გამოქვეყნდა კიდეც (იხ. გაზეთი „მებრძოლი“, 1979 წ. № 74 და 1979 წ. № 131, ავტორები — მ. პაჭკორია, ჯ. როგავა, ა. ბონუა).

ავტორები ისტორიული წყაროებზე დაყრდნობით ახლო მოვიდნენ საკითხის გაგებასთან (მ. პაჭკორია, ჯ. როგავა). ასეთ საკითხებზე მსჯელობის დროს კიდეც უფრო უნდა ჩავუკვირდეთ დიდ მეცნიერთა აზრებს (ალ. ცაგარელის, ი. ყიფშიძის, ივ. ჯავახიშვილის და სხვა), შესაბამისი პერიოდის ლექს-სიმღერებს, არქეოლოგიურ მასალას, ისტორიულ წყაროებს და ენობრივ მონაცემებს.

როგორც ჩვენ ხელთ არსებული მასალებით დასტურდება, ზემოთ დასახელებული გეოგრაფიული სახელების უმეტესობა წარმათული ხანის ღვთაებათა სახელებით ცნობილი სალოცავები უნდა ყოფილიყო. ქრისტიანული სარწმუნოების გავრცელების შემდეგ ძველი ღვთაებანი ახალმა ღვთაებებმა შეცვალეს. ახალი სარწმუნოების მესვეურებს და უმსხვრევიათ წარმართობის კერპები და უმეტეს შემთხვევაში იმავე ადგილზევე შეუქმნიათ ახალ ღვთაებათა სალოცავები. ამიტომ ასეთ ადგილებს შემორჩენიათ ძველ ღვთაებათა სახელწოდებანიც ახალი სახელის დართვით და დღეს ორივე ერთად მოიხსენიება: მაგ. ურთის წმ. გიორგი, ცაიშის ღვთისმშობელი, ქიაჩის მთავარანგელოზი, ილორის წმ. გიორგი და სხვ. სწორედ ეს ნათესაობითში მდგარი სახელები განსაზღვრებად — ურთის, ცაიშის, ილორის — გახლავთ წარმართული ხანის ღვთაებათა სახელები.

ამასთან დაკავშირებით, საჭიროა ხაზი გაესვას იმასაც, თუ რომელ ქვეყნებში შეიქმნა უძველეს ღვთაებათა კერპებისა და შემდეგი დროის ღვთაებათა სალოცავები და ასეთები როგორ გავრცელდა ან დაწესდა ქართველ ტომებში? ამის შესახებ ჯერ კიდეც ივ. ჯავახიშვილი წერდა: „მთვარე მთავარ ღვთაებად ასურელებისა და ქარანელების ან საბიელთა სარწმუნოებაში ითვლებოდა. მას „სინს“ ეძახდნენ და ქვეყნიერების მბრძანებლად თვლიდნენ. სარწმუნოა მეტადრე ის, რომ ამ ორთავე ხალხის შეხედულებებითაც მთვარე მამაკაცად ითვლებოდა. შედარებით შესწავლა გვიჩვენებს, რომ ქარანელების ანუ საბიელთა და ქარ-

თველების უძველეს სარწმუნოებათა შორის სხვა მხრივაც დიდი მსგავსება არსებობს¹.

ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ამის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს აგრეთვე მნათობთა სახელების მიხედვით დაწესებული სალოცავი ადგილებისა და რიგ გეოგრაფიულ სახელთა ერთგვარობა, როგორც ახლო აღმოსავლეთში, ასევე ქართველ ტომებში. მაგალითად, მთვარე ღვთაების თაყვანისცემის საფუძველზე უნდა იყოს წარმოქმნილი სახელწოდება მდინარისა — „სინ-წა“², „ო სინ დალე“³, ისე როგორც ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში — სინას მთა, სინას ნახევარკუნძული და შუმერთა ქალაქი — ურა-ური, შეიძლება სამცხესა და კოლხეთში მთა ურთას სახელიც. დამთხვევაა ასურელთა მეჯოგეობის ღვთაების (ჩეგე მისარონის) ასურელი სალოცავი ადგილის „ჩეგეთასა“ და ურთის მთაზე არსებული სალოცავ ადგილის ჩეგეთას სახელთა შორის.

მთის სახელი „ურთა“ ემთხვევა მეგრულ ზმნა „ურთას“ ან დოურთას (ატრიალებ ან დავატრიალებ) ფორმას; აგრეთვე მეორე სიტყვასაც — „ურთგს“, რაც განუყოფელს ნიშნავს მეგრულში. მაგრამ საკმეის გახლავთ, რომ ამ სახელწოდებით გეოგრაფიული სახელი „(ურთა) ცნობილია სამხრეთ საქართველოშიც — თურქეთის ახლანდელ ტერიტორიაზე, ერუშეთის სიახლოვეს — ტბა ჩილდირის (პალაკაციოს) სანაპიროზე და თვით ეკვიპტეში (ურა-ური), რაც შუამდინარეთში მთვარე ღვთაების („სინას“) ქალაქად იყო აღიარებული“⁴.

ეს ადგილები რუკაზე ჯვრითაა აღნიშნული, რაც მნიშვნელოვან სამლოცველოს არსებობაზე მიუთითებს. ამდენად სახელწოდება ურთა არ შეესაბამება მეგრულ ზმნა „ურთას“, არც „ურთგს“ მნიშვნელობას და შორს დგას ა. ბოხუას შეხედულებისაგან იმითაც კი, რომ მეგრული ურთა (ვატრიალებ, აწ დავატრიალებ) ზმნაა და საგნის სახელი ზმნით არ აღინიშნება. როგორც ვთქვით, ეს სახელი „ურა“ ანუ „ური“ მთვარე ღვთაების ქალაქს ნიშნავს შუმერთა ენაზე, რომელიც ქართველურ ენებში „თა“ სუფიქსითაა წარმოებული — ურ(ა)თა, რაც მთვარე ღვთაების სამყოფზე მიუთითებს. „ქართველურ“ ენებში „თა“ სუფიქსი მრავლობით ფორმასთან ერთად, ზოგიერთ გეოგრაფიულ სახელებში, საგვარეულოს მკვიდრ სამყოფს აღნიშნავს: მაგ. გოგოლაურთა, წინამძღვრიათა, ცაბაურთა და სხვა⁵.

ურთა — მთვარე ღვთაების კერპის აღმოჩენა (იხ. ვაზ. „მებრძოლი“, 1861 წ. № 11), ჩვენში შესაბამისი პერიოდის ლექს-სიმღერები

1 ივ. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია, წ. 1, გვ. 60.

2 მდ. სინწა ჩაუდის ქ. ზუგდიდის აღმოსავლეთით.

3 ო „სინ“ დალე — ჩხოროწყუს რ-ნ დგას წმ. გიორგის ეკლესია.

4 ზ. კიკნაძე, „შუამდინარული მითოლოგია“, გვ. 35.

5 იხ. ავ. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკა, მორფოლოგია, გვ. 18.

მთვარეზე და ისტორიული წყაროები ადასტურებენ წარმართულ პერიოდში მთვარე ღვთაების სამლოცველოსა და კერპის ამ ადგილზე არსებობას; აგრეთვე ისიც, რომ მთვარე ღვთაების უარყოფის შემდეგ (ქრისტიანობის შემოღების შემდეგ), უმეტეს ადგილებში მთვარე ღვთაების ადგილი დაიკავა წმინდა გიორგის სამლოცველოებმა; ეს მოვლენა თანხვედრილია ამ ადგილზეც, რომელსაც უწოდებენ ურთის ჭებე (წმ.) გიორგის. ეს მასალები გვაფიქრებინებს, რომ გეოგრაფიული სახელი ურთა (ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნების მსგავსად) მთვარეღვთაების სამყოფს აღნიშნავდა.

ასევე ცაიშ-ურთის მიდამოებში მზე-ღვთაების (მზე-ღედა ღვთაების) კერპის აღმოჩენა² აქ წარმართობის ხანაში მზე ღვთაების სამლოცველოს არსებობაზე მიუთითებს და ვფიქრობთ იდგა იქ, სადაც ამჟამად ცაიშის ღვთისმშობლის ეკლესია დგას ან მის ზემოუბანზე, რომელსაც ციონს ეძახიან. ამ საკითხზე ისტორიული წყაროების მიხედვით, სარწმუნო მოსაზრებები გამოთქვეს მკვლევარებმა გ. პაკკორიამ და ჯ. როგავამ, — ცაიში ცა ღვთაების სახელად მიიჩნიეს. ჩვენი აზრით, ციურ-ღვთაებათა შორის მთვარე ღვთაებად (მთვარესთან ერთად) მზე-ღვთაება ითვლებოდა; მისი კერპი აქ მდგარადა ამიტომ მიგვაჩნია რომ ცაიში (ცეში) ნიშნავდეს მზეღვთაებას ცისა.

როგორც ზემოთ ითქვა, სოფ. ცაიშის (მეგრ. ცეშის) გარდა ცხ (ცეუ) ფუძიანი სახელით მრავალი სამლოცველო პუნქტია ზუგდიდსა და მის მიმდებარე რაიონებში. მაგალითად: ცგიონი (ურთის მთის კალთებზე), ცეცონა (უჩაშონაში — ახ. სოფელი), (ცგ) ცეუნაკარი (მუყავა — ფახულანის საზღვარზე — წალენჯიხის რ-ნი).

საფიქრებელი სწორედ ისაა, რომ ამ სახელით ცნობილ ადგილებში ყველგან თვალსაჩინოდ შეიმჩნევა ქვითკირის შენობათა ნანგრევები, რომლებიც ბოლო დრომდე ხალხის სალოცავ ადგილად იყო აღიარებული. ვფიქრობთ ასეთ ადგილებში შორეულ წარსულში მზეღვთაების სალოცავი უნდა ყოფილიყო.

ასე რომ გეოგრაფიული სახელები ცაიში (ცეში) და ურთა წარმართული პერიოდის მზე და მთვარე ღვთაების კულტთან დაკავშირებული სახელებია.

ურთის თხემზე მდებარე „ჭეგეთა“ ადრექრისტიანული პერიოდის სახელი უნდა იყოს, ვინაიდან ეს ტერმინი ჭერ (წმინდანი) ქრისტიანობის შემდეგ გვხვდება სიტყვიერებაში. ი. ყიფშიძე მას ასე გავვიმარტავს: „ჭეგე“ (ჭეგე) გეგე წმინდანს ნიშნავს; ე. ი. წმინდანის ბაღალი სიტყვაა. ჭეგე გიორგი(წმ. გიორგი) ჭეგე მარიამი(წმ. მარიამი), ჭეგე ხანგარამი (წმ. ხანგარამი) (მეგრ. გრამ. 11,2). ჭეგე სიტყვა წმინდანის სინონიმია, ხოლო ჭეგე — თა სუფიქსით წარმოებულ გეოგრაფიულ სახელია, წმინდანთა სამყოფ ადგილს ნიშნავს. ეს სარწმუნოდ მიგვაჩნია

ამიტომ, რომ ამავე მთაზე (ურთაზე), ჯეგე გიორგის სალოცავის გარდა, აღირიცხება საქონლის ღვთაების მისარონის (მეგრ. „მირსობის“) სალოცავები, რაც ჩვ. წელთაღრიცხვამდე მისარონად (მირსად) იწოდებოდა.

როგორც ცნობილია, საქონლის ღვთაება (მირსა) წარმართული ხანის ღვთაება იყო, რაც მტკიცედ შემოინახა ქრისტიანობამ. ამას ადასტურებს ქრისტიანული ეკლესიის ფასადებზე გამოსახული ორნამენტებით დამშვენებული ხარის თავები (იხ. სვეტიცხოველი, ბოლნისის სიონი, ნიკორწმინდა და სხვა).

ადრეული პერიოდის მასალებიდან აღსანიშნავია ძვ. წ. IV—I ჩვ. წ. საუკუნეებში მოჭრილი მონეტა — კოლხური თეთრი, რომლის ერთ პირზე კაცის საბეა გამოსახული, მეორეზე — ვერძის ან ხარისა, ახევე ვერძისა და ხარის ქანდაკებანი, რომელიც ინახება ზუგდიდისა და გეგეჭკორის მუზეუმებში.

მისარონის (მეგრ. „მირსობის“) სალოცავები მრავალგან აღირიცხება. ვინაიდან ჯეგე (წმინდანი), ქრისტიანობის შემდეგი ტერმინია, ზედწოდებად დაერთო ადრეულ პერიოდში ცნობილ საქონლის ღვთაებას — მისარონს და იწოდა ჯეგე (წმ) მისარონად; ამავე დროიდან შეიქმნა (მთვარე ღვთაების ნაცვლად) ჯეგე წმ. გიორგის სალოცავიც და წმინდანთა სიმრავლისა გამო იწოდა „ჯეგე(თა)-დ, რაც დაერთო მთა ურთას ზედწოდებად. ჩანს, რომ იგი წმინდანთა სამყოფ ადგილს ნიშნავს. ამ სახელწოდებით, საქართველოს ფარგლებს გარეთაც — ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში (ყერძოდ ასურეთში) — ცნობილია მთა-მალლობი, ჯეგეთა (სამლოცველო მეჯოგეობის ღვთაებისა), ვფიქრობთ, იგი შეიძლება ქართული წარმოშობის სახელი იყოს, ვინაიდან წარმოებულა ქართველურ ენებისათვის დამახასიათებელი „თა“ სუფიქსით და უცვლელადაა შემორჩენილი ასურეთშიც.

ქანის წყლის ხეობაში (სოფ. ობუჯში) ჩვენ მიერ ჩაწერილ ხალხურ ლექსში მეტად სანდო და გულდამაჭერებლობითაა გადმოცემული ცალკეული გეოგრაფიული სახელების ძირეული ფორმა და მნიშვნელობა; ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ეს სახელები შეუბღალავადაა დაცული.

ზემოთ აღნიშნული ლექსის ერთ-ერთ ნაწყვეტში ვკითხულობთ:

„იშა-აშო გიჯინექენი,
დგვარძღუე შური-გური;
ხეშქაგურშორო მოჩქე
ჯვეშ(ი) ოხვამე, წე ნ დი ხ უ რ ი“...

„ირველივ რომ მიმოიხედავ,
გაგიძლება სული-გული;
ხელის შუაგულივით სჩანს
ძველი საყდარი „წე ნ დი

ხ უ რ ი“.

ჰითაგვალა, თუდო სქური
 ნახვამუ ობუჯური,
 თუდოლუშე შორც იძირე
 ურთა, თეკლათი დო ეკი,
 ჟიმოლუშე გვალას გვალა
 მუნორცხილ(ი) ეკი-ეკი...
 სქან(ი) წოხოლე სუკი გერე,
 შხვას მოხარცქაფილი,
 სუკო კოჩი ვენაყათა,
 ხეთგ გიჩქე ვაფლი,
 გინმიჯინე კანდიორო,
 სქეამას მოყუნაფილი,
 ჭვეში ჰაქვინჯური ჭიხა
 თელ(ი) ოდიშის ცქვაფილი...
 ქუაშ(ი) კიდა გინოჰყვართ
 გახუტოლგ სუკიში დუცუ
 ქარიატაშა ონკენ ფერი
 შქაშას ყორშეფი აშაყუნცუ,
 თისჯ სქეამი ჰენიწყარი
 ლენტიშორო მოკოყუნცუ.

ჰითაგვალა, ჰევეით სქური,
 ნასაყდრალი ობუჯური...
 ჰეემო მხარიდან შორით მოჩანს
 თეკლათი, ეკი და ურთა;
 ზემოდ ერთურთს მისახსრული,
 გადამბული მთაზედა მთა.
 სხეებისაგან მოწყვეტილი.
 შენს წინ აღმართულა სერი
 სერად კაცი ვერ ჩაადგებ,
 გგონია ხელით ნაგები,
 გადმოჰყურებს კანდიერად,
 ლამაზად ჩამონასხები,
 ძველი ჰაქვინჯური ჭიხა
 ოდიშის მხარეს ნაქები...
 გაშოტილი ქვის კედელი
 სერის თავს შემოხვევია,
 ქარუწვედენი სიმაღლისა.
 შიგ კოშკები ჩართულია
 მას ლამაზი „ჰენიწყარი“
 ლენტივით გაჰყოლია“.

აქ დასახელებული „წენდიხა“ (ამჟამად წალენჯიხად წოდებული მეგრულში გაბატონებული ფორმაა და ჰანის მიწას ნიშნავს, და არა ჭიხა-ციხეს (იხ. ი. ყიფშიძის შენიშვნები).

წენწყარი (იგივე ჰენწყარი) — ჰანისწყალს „წ“ და „ჰ“ თანხმოვნების მათი დამსგავსებას აქვს ადგილი. მაგ. ენგურის სანაპიროზე მცხოვრებნი წენდიხასა და წენწყარს ეძახიან, ხოლო ჰანისწყლის პირად მცხოვრებნი „ჰენწყარსა და წენდიხას“ (ზოგან ჰანდიხასაც). მისი (წენდიხას) დასავლეთით მიმდებარე უბანს, (ჭვარსა და წენდიხას შორის მდებარე უბანს), ოჰანე ჰქვია. ლექსში დასახელებული ჰაქვინჯი, წალენჯიხა — ობუჯის სამხრეთით მდებარეობს ჰანისწყლის სანაპიროზე. აქ დასახელებული გეოგრაფიული სახელი — ჰაქვინჯი სოფლის სახელია და ჰანების ფუძე-სამყოფელ ან ძირეულ ადგილს ნიშნავს და არა ქუჯის ციხეს, როგორც ეს ზოგიერთ მკვლევარს მიაჩნია. ციხე აქ სოფლის სახელითაა ცნობილი — „ჰაქვინჯის ჭიხა“ მეგრულში „ჰეინჯი“ ჰქვია ფუძეს, ფსკერს, ძირს და არა ქუჯის, არც „ჰაქვითს“. (იხ. „ქართლის ცხოვრება“ გვ. 778) შ. მესხიას მონოგრაფიები და ჰუმბურდიძის „დღეა ენა ქართული“).

ამ ვრცელ ტერიტორიაზე მდებარე ადგილების გეოგრაფიული სახელები — ოჰანე, წენდიხა, ჰენწყარი, ჰაქვინჯი და თვით აქაურ მაც-

ხოვრებელთა გვარი — ჰანია, უთითებს ამ უბანში ჰანებისა და ლაზ-მეგრელთა (ზანური ტომების) ფუძე ადგილის არსებობაზე. ამ ადგილის სახელი ნამდვილად „წენდიხაა“ (ჰანის მიწა) და არა წალენჯიხა; ასევე სოფლის სახელი ნამდვილად ჰაქვინჯია და არა ჰაქუჯი და არც ჰაქვითი. მსგავს შეცდომებს ვხვდებით ზოგ მკვლევართა მიერ გეოგრაფიული სახელების — ხობისა და გაშფერდის ეტომოლოგიის მიმოხილვის დროსაც. ისინი სახელწოდებას — ხობს აიგივებენ მეგრულ „ხოპ(ის) ნიჩაბთან. ვითომცდა ამ ადგილზე არგონავტებს „ხოპი“ — ნიჩაბი ჩავარდნიათო. ასეთი ფანტაზია არ გამოდგება ხობის ეტიმოლოგიისათვის. ჩვენი აზრით, სახელწოდება „ხოპი“ წარმოებულია მცენარის — ხობზის სიმრავლისაგან. ეს მცენარე ხობში ამჟამად შემორჩა მდინარე ხობის ზემო წელს და წარმოადგენს გარეული შქერის სახეობას (გამძლე ჭიშისაა და მისი წქნელისაგან დაწნული ღობე საუკუნეზე მეტს ძლებს. ძველად ნალიების ლასტი და კედლები მით კეთდებოდა). ვფიქრობ, რომ მისი სახელისაგან იყოს წარმოებული სახელწოდება მდინარისა — ხობი და დაბაც (ხობი) ისე, როგორც ბზისგან სახელწოდება მდინარისა ბზიბი და დაბაც; ისე როგორც ენგურის მარჯვენა შენაკადი „შქერალ“ (შქერის ღლე). მის ხეობაში მომრავლებული შქერის გამო. მსგავსი წარმოქმნისაა მის მეზობლად მდებარე ზევი — ხობანი. ხობზის სახელისაგან. ასევე შესწორებას მოითხოვს გეოგრაფიული სახელის „გაშფერდის“ შესახებ დღემდე არსებული მიმოხილვაც (ავტორი: სანიციძე). ავტორი „გაშფერდის“ უკავშირებს მცხეთა-არმაზის წარმართულ ღვთაებათა სახელებს — გაცისა და გაიმს. ასეთი სალოცაეების არსებობა აქ არ დასტურდება, არც ზეპირსიტყვიერებისა და არც არქეოლოგიური მასალებით. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ „გაშ(ი) ფერდი“ წარმოქმნილი იყოს მეგრული სახელის — „გა-ს“ (ურმის ძარას) ფორმის მიხედვით. ვინაიდან ეს ადგილი მდ. ხობისა და ჰანისწყალის შეერთების ზემოწელზე, სადაც ეს უბანი მდებარეობს, ურმის ძარის (რამის) ფორმას ჰგავს რელიეფური მოყვანილობით.

ჩვენში სხვაგანაცაა ამ სახით წარმოებული საგეოგრაფო სახელები სარწმუნოდ მიაჩნია ი. ყიფშიძისშენიშვნა, რომ „გაშფერდი“ წარმოქმნილი იყოს შემოკლებულად „გაგაჩის ფერდისაგან (გაგაჩი მეგრულში — ნიშნავს ქედს — ი. ე. ქედის კალთა (ფერდი), იბ. ი. ყიფშიძე, — მეგ. ენის გრამატიკა, გვ. 212).

როგორც ლექსშია აღნიშნული ჰითაგვალას კალთაზე სამხრეთით მდებარეობს სქურის ხეობა — „ჰითაგვალა ქვემოდ სქური ნასაყდრალი ობუჯური.“ აქ სქურის მინერალური წყლის არსებობის გამო ეწოდა ამ მიდამოს სქურის ხეობა. ახლა შესაძლებლად მიგვაჩნია დავუბრუნდეთ „ჰითაგვალას“ დასავლეთით მდებარე ადგილს „წყაყაშს“, „ზანდალაკსა“ და მის მსგავს საგეოგრაფიო სახელებს — ზანას

„ზან“ ფუძე ამ სახელებისა მიგვივითებს ამ ადგილებში ზანების ან-ლაზებისა და მეგრელების სამყოფ ადგილზე. (ამ საკითხებს პირველთაგანმა ნ. მარმა მიაქცია ყურადღება).

ასეთია ჩვენამდე მოღწეული ტრადიციული, ზეპირსიტყვიერების მასალები, რომლებიც ენობრივ მონაცემებთან ერთად, ნათელს ჰფენენ შორეული წარსულიდან მომდინარე საკითხებს.

შ ე ნ ი შ ი მ ე ნ ი შ ი

I. ფ ი ლ ო ს თ ფ ი უ რ ი ლ ი რ ი კ ა

1. ბედნიერ დო უბედურკუ — ბედნიერს და უბედურს.
მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია¹. ქ. ზუგდიდი, 1980.
2. შური დო ხორცი — სული და ხორცი.
მთქმელმა სპირიდონ კვარაცხელიამ ამ ლექსის ავტორმთქმელად დაასახელა 1900-იან წლებში ცნობილი მელექსე და სახალხო მთქმელი პავლე აკობია. ზუგდიდი, 1980.
3. რინა — ყოფა.
ავტორ-მთქმელი ბართლომე (ბრაქული) სართანია. ს. ცაიში, 1980.
4. დობლურუთუნი — როცა მოგკვდებით.
მთქმელი დაეით გუტას ძე აკობია. 1982.
5. გური დო ღურუუ — გული და სიკვდილი.
ავტორ-მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია, ზუგდიდი, 1981.
6. სირჩენუე — სიბერე.
მთქმელმა სპირიდონ კვარაცხელიამ ამ ლექსის ავტორმთქმელად დაასახელა 1900-იან წლებში ცნობილი მოლექსე იონა სართანია. ზუგდიდი, 1981.
7. ხარხიში გენია — ხალხის გენია.
ავტორ-მთქმელი მართლომე სართანია. ზუგდიდი, 1980.
8. საქიანოთ გასაკვირი — საქვეყნოდ საკვირვ..
მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია ამ ლექსის ავტორ-მთქმელად ასახელებს XIX საუკუნის 80-იან წლებში ცნობილ მელექსე პეტრე მეუნარგიას. ზუგდიდი, 1982.
9. წუთისოფელი.
სპ. კვარაცხელიას სიტყვებითვე.
10. სირჩენუეე — სიბერე.
ავტორმთქმელი თამაშუბ დათას ძე მარლანია, სოფ. ოტობაია, გალის რ-ნი, 1980.

¹ ესა და აქვე წარმოდგენილი სხვა მასალები ჩაწერილია კალისტრატე კონსტანტინეს ძე სამუშიას მიერ.

11. სირჩენუევი ლერსი — ლექსი სიბერეზე.
მთქმელი გვანჯი კატუკია. გადმოგვცა მისმა შვილმა ბეჟან კატუ-
კიამ. სოფ. ლია (წალენჯიხის რ-ნი), 1983.

II. სატრფიალო ლირიკა

12. ჯღარუ თოლი — ცისფერი თვალი.
გადმომცა მელიტონ გაბისონიამ და ამ ლექსის ავტორ-მთქმელად
დაასახელა 1900-იან წლებში ცნობილი მელექსე (ცაიშვილი) გრი-
გოლ თუთბერიძე. 1980 ქ. ზუგდიდი.
13. ცირა — ქალიშვილი.
გადმომცა მელიტონ გაბისონიამ. მან ლექსის ავტორ-მთქმელად
დაასახელა XX საუკუნის 20-იან წლებში ცნობილი მელექსე დანე
(დანიელ) ფიფია. 1980, ზუგდიდი.
14. საცოროფო — სატრფიალო.
უტუ მიქავას მიერ თქმული თამუნია ანჯაფარაძისადმი (სოფ. ფუ-
ქიდან) ამჟამად სოფ მიქავა წალენჯიხის რ-ნი თქმულებით ერთ-
ერთ დღესასწაულზე ექ. ჰავკავაძის სეფექალს თამუნია ანჯაფარი-
ძეს ცხენი დაფეთებია. უტუ გამოდევნებია და თავის ცხენზე
აუსვამს. იმ საღამოს თამუნიას თავის ნათესავის სახლში უტუს
საპატივეცემოდ ვახშამი გაუმართავს. აქ თამუნიას გიტარაზე შეუ-
სრულებია ნიკ. ბარათაშვილის ლექსი „საყურე“, საპასუხოდ უტუ
მიქავას ჩონგურზე დაუმღერია ზემოდასახელებული ლექსი, რა-
საც მაღალი წოდების მხრიდან უკმაყოფილება გამოუწვევია.
15. ცოროფა — სიყვარული.
მთქმელი დავით ჩუხუა. ქ. ზუგდიდი, 1981.
16. საცოროფო — სატრფიალო.
ამოღებულია ბეგლარ აკობიას სასიმღერო რეპერტუარიდან. მინა-
წერის მიხედვით, ეს ლექსი გამოთქმულია სოფ. კახათის მცხოვ-
რებ გერა აკობიას მიერ დაახლოებით XIX—XX საუკუნის მიჯნა-
ზე. ამის მაგვარი მეორე ლექსი — „საქებარი“ — „ართი სიტყვათ ან-
დამატი რექ, ვა გოსაქირსი ბრელი ცქვაფა“. მიუთითებს მინაწერი
გამოთქმულია სენაკის, მცხოვრები ადამიას მიერ). ეს ლექსი გა-
მოცემული აქვს შ. ბერიძეს. ამ ლექსის განსხვავებულ ვარიანტებს
მივაკვლიე ზუგდიდის რაიონის სოფ. დარჩელში, რომელიც გან-
სხვავდება ერთმანეთისაგან. ბერიძის ჩაწერილი უფრო; „ჩიქორ-
თულია“, ვიდრე მეგრული. ზუგდიდური მთქმელის ლექსი კი ზუგ-
დიდურ კილოზეა გადმოკეთებული. ამიტომ ამ ლექსს ვუწოდებ —
„სენაკური ვარიანტი ზუგდიდელი მთქმელს გადმოცემით“, ლექსი
„ფ“ ასომდეა ჩაწერილი. მთქმელმა ძიტო პეტრეს ძე ხუბუამ ეს
ლექსი ბოლომდე ვერ ჯაიხსენა.

17. საცოროფო (ან ბანთ წყობაზე) — სატრფიალო.
 ქსენაკური ვარიანტი ზუგდიდელი მთქმელის გადმოცემით). ჩაწე-
 რილია სოფ. დარჩელში. მთქმელი — ძიტო პეტრეს ძე ხუბუა.
 1982.
18. — სიუბედურა მუს მაწვალე?! — შე უბედურისავე, რას მაწვა-
 ლებს!
 მთქმელი სონია ივლონის ასული გოგოხია. სოფ. საბერიო, ვალის
 რ-ნი. 1983.
19. ლერსი ცოროფაში — ლექსი სიყვარულზე
 ავტორმთქმელი კაკა ქვანია. გადმომცა ირაკლი კაკას ძე ქვანიაძე.
 ქ. ზუგდიდი, 1983.
20. უქყანე ცოროფა — უგულო სიყვარული.
 ავტორმთქმელი დავით ჩუხუა. 1980, ქ. ზუგდიდი.
21. შაირეფი — შაირები.
 მთქმელი ქიო (ქიონია) ქვანია. ქ. ზუგდიდი, 1980.
22. ცოროფა — სიყვარული.
 ავტორმთქმელი დ. ჩუხუა, 1980, ქ. ზუგდიდი.
23. კვარკვანტია — გოგმანა.
 ავტორმთქმელი ბართლომე სართანია, სოფ. ცაიში, 1980.
24. ქომონჯამი ოსურწკვამიანი ცოროფა — ქმრიანი ქალისადმი სი-
 ყვარული.
 ავტორმთქმელი ომში დაღუპული გიორგი ალექსანდრეს ძე ბერი-
 შვილი. გადმომცა კირილე ბერიშვილმა. სოფ. ლია, წალენჯიხის
 რ-ნი, 1983.
25. ბოშ(ი) დო ძღაბიში ნირზი — გოგოსა და ბიჭის პაექრობა.
 მთქმელი კირილე თოდუა, სოფ. რუხი, ზუგდიდის რაიონი, 1980.
26. დაჯვეშებული ცოროფა — ხნიერი სიყვარული.
 მთქმელი კაპიტონ წურწუშია, ქ. ზუგდიდი, 1980.
27. საცოროფო — სატრფიალო.
 ავტორმთქმელი ლუდუკი ჯგერენაია. სოფ. თორსა ხობის რ-ნი,
 1982.
28. საცოროფო — სატრფიალო
 მთქმელი იგივე ჩამწ. 1982.
29. საცოროფო — სატრფიალო
 მთქმელი ლუდუკი ჯგერენაია ამ ლექსის ავტორმთქმელად ასახე-
 ლებს ვ. ბერაიას, 1982.
30. ცოროფაში გოშინა — სიყვარულის გახსენება.
 ახალგაზრდობის პერიოდის მოგონება ხანშიშესული ცოლ-ქმრის
 მიერ. მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია, ქ. ზუგდიდი, 1980.

31. საცოროფო — სატრფიალო
მთქმელი იაკობ ქვაჩახია. გადმომცა თორნიკე ქვაჩახიამ სოფ. ოქუ-
მი გალის რ-ნი 1982.
32. სქან(ი) ოსქეებური ვამათქუე! შენ შესაფერს ვერ გამოვთქვამი
მთქმელი ნიკოლოზ (კოლია) პლატონის ძე სამუშია. სოფ. ლიაპა-
ლური (წალენჯიხის რ-ნი) 1983.
33. ძღაბიშ(ი) დო ბოშიში (ქალ-ვაჟის) გალექსება.
მთქმელი პავლე ბერაია, გადმომცა მისმა შვილმა ვარადი ბერაიამ.
სოფ. დარჩელი (ზუგდიდის რ-ნი), 1980.
34. შეყელი — დუყი.
ავტორმთქმელი სამამულო ომში დაღუპული გიორგი ალექსანდრეს
ძე ბერიშვილი. გადმომცა კირილე ბერიშვილმა. სოფ. ლია. (წალენ-
ჯიხის რ-ნი), 1981.
35. საცოროფო — სატრფიალო.
მთქმელი ლუდუკი ჯგერენაია; სოფ. თორსა, ხობის რ-ნი, 1982.
36. სეზონური ცოროფა — ტრფიალი სეზონურად.
ავტორმთქმელი აწგარდაცვლილი ჯოტო ქარცხია. მთქმელი ბაგ-
რატ ქავთარაძე, ქ. ზუგდიდი.
37. ცოროფა — ტრფიალი.
მთქმელი ძიკი ხასაია, სოფ. მუყავა (ხუმათია) წალენჯიხის რ-ნი,
1983
38. სქვამ(ი) ცირას! — ლამაზ ქალწულს!
ავტორმთქმელი — 1900-იან წლებში განთქმული მელექსე ჯურჯ
შედანია. გადმომცა თათუშა გოშუამ, ქ. ზუგდიდი ჩამწ. კ. სამუ-
შია № 1980.
39. უგრუგინეთ გურგინელი — უგვირგვინოდ დაგვირგვინებული.
გადმომცა აწგარდაცვლილი — მელიტონ გაბისონიამ; მისი გან-
მარტებით ლექსი ჩაწერილია ადრეულ პერიოდში ცნობილი ზეპ-
სიტყვიერების შემკრების — იოსებ ქობალიას მიერ.
40. ჩიტი, ქორშენო? — ჩიტო, განსოვს?
ავტორმთქმელი ბართლომე სართანია, სოფ. ცაიში, 1980.
41. სი ჩქიმი ჩე ტორონჩი! — შენ ჩემო თეთრო მტრედო!
მთქმელი ნიკოლოზ (კოლია) თორდია, სოფ. კირცხელი, ზუგდიდის
რ-ნი, 1984.
42. ბოში დო ცირაში ცოროფა — გოგოსა. და ბიჭის სიყვარული.
მთქმელი იოსებ ზარანდია. გადმომცა. ჯუგუ ზარანდიამ. სოფ.
ჯიხაშკარი (ზუგდიდის რაიონი). 1980.
43. შვადოშვანერი ნოჰყვედი დო აენანაკვერა. ლერსეფი —
სხვადასხვა სახის ნაწყვეტი და მიკვლეული ლექსები. მთქმელი
სონია ივლოს ასული გოგოხია, სოფ. საბერიო (გალის რ-ნი). 1983.

44. ბოშ(ი) დო ცირაში ლერსი — ვაჟისა და ქალიშვილის ლექსი.
(ქალჯაიანის ვარიანტი).
მთქმელი ნოე მიხას ძე ჭიქია, სოფ. ქაქენიჭი, ზუგდიდი რ-ნი,
1985.
45. ეროფთაში ლერსი — ლექსი სიყვარულზე.
მთქმელი იაკობ ქვაჩახია, გადმომცა თორნიკე ქვაჩახიამ. სოფ.
ოქუმი (გალის რ-ნი), 1983.
46. საეოროფო სატრფიალო ავტორმთქმელი ჭურუ შედანი, გადმომ-
ცა მისმა დისშვილმა ნინა სვანიძემ, 1980.
47. მინუცას — ნინუცას.
იმავე ავტორმთქმელისა.
48. დამიანე დო ზეზეფინა — დამიანე და ზეზეფინა.
ეს ხალხური ნოველა მიმდ. საუკუნის პირველ ათეულ წლებში
გაულექსავს ჭურუ შედანიას, 1980.
49. მიცორქგდა, მიღირგქ! — თუ მიყვარხარ, მიღირხარ!
ავტორმთქმელი მედენი შედანია. ამოღებულია მის ჩანაწერები-
დან. 1983.
50. ცალდა ეოროფა — ცალმხრივი სიყვარული.
ავტორმთქმელი აწგარდაცვლილი გვანჯი კატუკია. გადმომცა შვილ-
მა ბეჟან კატუკიამ. სოფელი ლია, წალენჯიხის რ-ნი, 1984.
51. მორკული ეოროფილი — მაცდური მიჯნური.
მთქმელი ლონგინო მიმინოშვილი.

III. სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა

52. სესია — სესია
შექმნილია სახალხო მთქმელის პავლე აკობიას მიერ 1909 წელს.
53. ნანა-სქუა! — ნანა-შვილო!
ლექსი ხალხურია და ასახავს საბჭოთამდელ პერიოდის გლეხის უმ-
წეო მდგომარეობას. მთარული იყო ოდიშ-სამურზაყანოში და
სიმღერადაა გასული. მისი საუკეთესო შემსრულებელი იყვნენ
ბეგლარ და ქიონია აკობიები.
ლექსი ამოღებულია ბეგლარ აკობიას სასიმღერო რეპერტუარი-
დან.
54. ცუნდგრიში შარას — ციმბირის გზაზე.
1905 წლის რევოლუციის მონაწილეთა, ციმბირში გადასახლებულ-
თა, ეტაპით გადაყვანის დროს თქმულია პავლე აკობიას მიერ.
ამოღებულია ბეგლარ აკობიას სასიმღერო რეპერტუარიდან.

55. ჩხუპიში ლერსი (ვარიანტი) — ლექსი ომზე.
მთქმელმა ვახტანგ დარასელიამ ამ ლექსის ავტორმთქმელად დაასახელა სოფ. ურთაში მცხოვრები (1914 წლის ომის მონაწილე, სოლომონ დიდიშვილი). ერთი ნაწილი ამ ლექსისა წინა კრებულშიც გამოვაქვეყნეთ. აქ ვაქვეყნებთ სრულ ტექსტს. ს. ურთა, 1980.
56. 1914 წანაში ლემა — 1914 წლის ომი.
ავტორმთქმელი თურქეთის ომის მონაწილე ლიპარ წითლიძე, სოფ. ორსანტიდან. მთქმელი მატრო გორდულავა, ხუდონიდან ქ. ზუგდიდის ჩამოსახლებული, 1980.
57. ბათიაშა ლერსი — ლექსი ბათიაზე.
მთქმელი ძიკი ხასაია, სოფ. მუყავა წალენჯიხის რ-ნი, 1983.
58. უბადო ტაროზობაში ჭყიში — მწყემსი ავ ამინდში.
მთქმელი ალექსანდრე ბერულავა (98 წლისა) სოფ. კახათი, 1983.
59. პაი, შური საყვარელი! — პოეტი, სულს საყვარელი!
ეს ლექსი 1980 წელს გადმომცა მელიტონ გაბისონიამ. ავტორ-მთქმელია იოსებ ქობალია.

IV. თ ა ნ ა მ ე დ რ ო ვ ე ლ ე ქ ს ე ბ ი

60. კოლექტივიზაცია — კოლექტივიზაცია.
მთქმელი კარლო მესხია, ქ. ზუგდიდი, 1980.
61. მინდორიში დედფალი — მინდვრის დედოფალი.
ავტორმთქმელი ლუდუკი ჯგერენაია. 1983 ს. თორსა, ხობის რ-ნი.
62. ოფურაშე — ქურა.
ავტორმთქმელი გასაბჭოების პირველ ათეულ წლებში ცნობილი მომღერალი და მელექსე დათიკო ფაცაცია. სოფ. ხაბუმიდან (ჩხოროწყუს რ-ნი). ეს ლექსი მას წაუეითხავს 1930 წელს ზუგდიდში გამართულ ოლიმპიადაზე. 1985.
63. მალგმარიში ნაჭარა — მებრძოლის წერილი.
ავტორმთქმელი მეორე სამამულო ომის ვეტერანი გერმანე მესხია, მზიური (გალის რ-ნი) 1982.
64. ქამჩა — ქაფჩა.
ავტორმთქმელი შალვა მეუნარგია. ქ. ზუგდიდი, 1985.
65. დავა ონარიის ეწეროვანი მიწის თაობაზე.
ავტორმთქმელი აწგანსვენებული ამბროსი დიდიშვილი, სოფ. ურთა ზუგდიდის რ-ნი, 1980.

V. ისტორიული პოემა

66. ნალჷმა — ნალჷმა
მთქმელი აწგანსვენებული კიწი გეგეკქორი (ცნობილჷ მომღერალი
და ლოტბარი. ს. ნაცატუუ, ზუგდიდის რ-ნი, 1980).

VI. საწესჩვეულებო ლექსეზი

67. ახალ წანაში მოხვამური — ახალი წლის მისალოცი.
მთქმელი ბაგრატი სართანია, ქ. ზუგდიდი, 1981.
68. მათშალია დო ბაკაკიში ლერსი — ლექსი ბულბულსა და ბაკაქზე-
ავტორმთქმელი აწგანსვენებული ბართლომე სართანია, სოფ. ცა-
იში, ზუგდიდის რ-ნი, 1980.
69. ინორჩენელი ბოშკათეფიში ლერსი — ლექსი შინაბერა ვაჟკაცებ-
ზე.
მთქმელი ძიკი ხასაია, სოფ. მუჟაეა, წალენჯიხის რ-ნი. 1984.
70. ინორჩენელი ძღაბეფიში ლერსი — ლექსი შინაბერა ქალებზე.
მთქმელი ძიტო პეტრეს ძე ხუბუა სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის
რ-ნი, 1984.
71. ორსანტიელი მელექსეთა პაექრობა —
მთქმელები ბაგრატ გელენავა და პერეკი მორგოშია, სოფ. ორსან-
ტია, ზუგდიდის რ-ნი, გადმომცა სევერიანე გელენავამ, 1984.
72. თუთეფიში ლერსი — ლექსი თვეებზე.
მთქმელი პეტრე ხუბუა, გადმომცა მისმა შვილმა ძიტო ხუბუამ.
სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რ-ნი. 1982.
73. ნადირუა — ნადირობა.
ავტორმთქმელი ქიბარ ძაძამია, წალენჯიხის რ-ნი. გადმომცა შვილ-
მა გალაქტიონ ძაძამიამ, სოფ. ორჯონიკიძე. 1980.
74. ბლანა ბოშიში ოხვამალი — ჩეილი ბიჰის დალოცვა.
ავტორმთქმელი აწგანსვენებული ჯოტო ქარცხია მთქმელი ბაგრატ
ქავთარაძე, ქ. ზუგდიდი, 1980.
75. ძღაბ(ი) დო ბოშ(ი) შქას მონვალამირი უბადო ამბეში ლერსი —
ლექსი ბიჰსა და გოგოს შორის მომხდარი აუგი საქმის თაობაზე.
მთქმელი ვარადი პავლეს ძე ბერაია, სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის
რ-ნი, 1982.
76. ლეზარდე (აგარაკი) — ლეზარდე.
ავტორმთქმელი პეტრე ხუბუა, სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რ-ნი,
გადმომცა შვილმა ძიტო ხუბუამ, 1983.
77. სამარგალოში ლაკადა — სამეგრელოს გორაკიანი მხარე.
მთქმელი მოკონა ჭანტურია.

78. სქვეერფიში გაჭირება — შუღების გასაჭირი.
ავტორმთქმელი აწგანსვენებული აქვსენტი აფხაზავა. მთქმელი
შალვა მეუნარგია, ქ. ზუგდიდი, 1985.
79. დოზოკული — რჩევა-დარიგება.
მთქმელი ჯოტო ქარცხია, 1982.

VII. გამოცანები და სენტენციები

80. გამოცანები
ე-მუ-ორე, -მუ-ორე?! — ეს რა არის, რა არის?
(1-დან 18-ის ჩათვლით) მთქმელები „ლუდუკო ჯგერენაია (სოფ.
თორსა, ხობის რ-ნი), იასონ მაქსიმეს ძე სოსელია (ქ. ზუგდიდი),
დავით ჩუხუა (ქ. ზუგდიდი), შილა ლაგვილავა (სოფ. კორცხელი,
ზუგდიდის რ-ნი), სპირიდონ შონია (ქ. ზუგდიდი), პლატონ ქირია
ქ. ზუგდიდი), და თომა ფარნას ძე მიქავა, სოფ. ტყავია, ზუგდი-
დის რ-ნი.
81. სენტენციები.
(1-დან 35-ის ჩათვლით) მთქმელი შოთა მიხეილის ძე კანკია. სოფ.
ლია, წალენჯიხის რ-ნი. 1983.

VIII. კოლხეთის ზოგიერთი გეოგრაფიული სახელი ზეპირსიტყვიერებაში

შენიშვნები

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ჩ	არის წინასიტყვაობა	3
	^{ის} ლოსოფიური ლირიკა	6
	ატრფიალ ლირიკა	8
	სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა	17
	V. თანამედროვე ლექსები	74
	VI. ისტორიული პოემა	83
	VII. საწესჩვეულებო ლექსები	91
	VIII. გამოცანები და სენტენციები	103
	IX. კოლხეთის ზოგიერთი გეოგრაფიული სახელი ზეპირსიტყვიერებაში	119
	შენიშვნები	124
		145

Калистрат Константинович Самушиа

ГРУЗИНСКОЕ УСТНОЕ ТВОРЧЕСТВО

(на грузинском языке)

ТБИЛИСИ

«МЕЦНИЕРЕБА»

1990

დიბეჭდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
სამეცნიერო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით

სბ 4382

გამომცემლობის რედაქტორი ე. კოლუა

მხატვარი მ. თაგაძე

მხატვრული რედაქტორი გ. ლომიძე

ტექნიკური რედაქტორი ელ. ბოკერიძე

გამომშვები ელ. შაისურაძე

კორექტორი ე. შაისურაძე

გადაეცა წარმოებას 5.7.1990; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 28.11.1990;

ქაღალდის ზომა 60×90¹/₁₆; ქაღალდი № 2;

გარნიტურა ვენურა 16; პირობით საბეჭდო თაბახი 9.5;

სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 12.29 თ;

ტირაჟი 15000;

შეკვეთა 1801;

ფასი 3 მან.

გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19

Издательство «Мецниереба», Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19

საქართველოს მეც. აკადემიის სტამბა, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ. 19

Типография АН Грузии, Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19